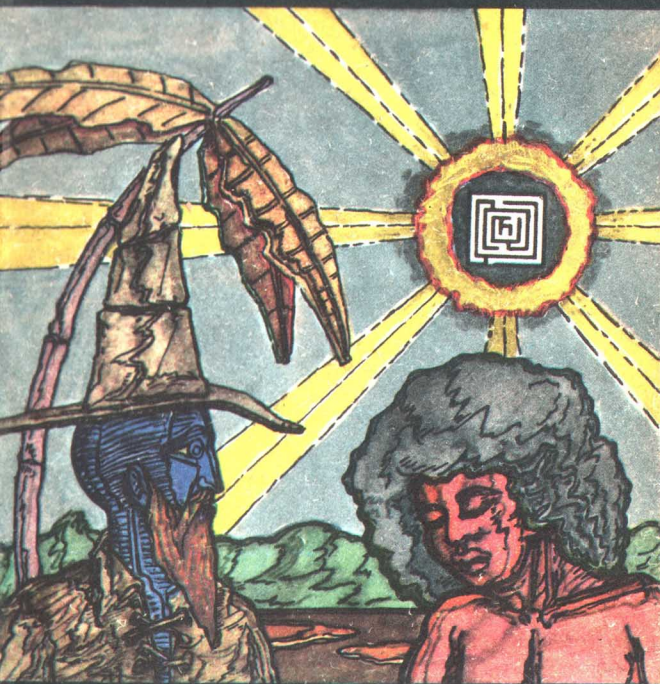

MICHEL TOURNIER

Vineri

sau limburile
pacificului

Colectia GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE

Grafica : Viorel Popescu — Ilustrația : Dan Stanciu

MICHEL TOURNIER

Vendredi ou les limbes du Pacifique

© Éditions Gallimard, 1972

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii Univers.

GLOBUS

Michel TOURNIER

**Vineri
sau limburile
Pacificului**

Traducere de
Ileana Vulpescu

Prefață de
Micaela Slăvescu

EDITURA UNIVERS

București

1978

Prefață

Acel naufragiat grav al copilăriei noastre, Robinson, care-și anexa cu îndărătnicie un pământ nelocuit și primitiv, căutând sub imboldul unei conștiințe modelate de o educație și o morală anglo-saxonă puritană să-l supună tiparului ideal al lumii după care tinjea, nu mai constituie pentru oamenii secolului al XX-lea formula exemplară a unui comportament. Mutații și prefaceri felurite au împins granițele lumii terestre aproape pînă la limitele sale extreme. Pământul e învins. E rindul altor lumi, extra- sau inter-terestre, să fie domesticate în milenile ce urmează.

Robinson Crusoe, fiul Luminilor, al unei Europe maturizate și sărăcite, dornică de expansiune teritorială, convinsă de absoluta ei superioritate morală și materială, și paradoxal disprețuitoare de nou, nu putea avea alt țel decît acela care era și al contemporanilor: să exploreze lumea, să-și însușească pămînturile nou descoperite, să le cultive conform tradițiilor milenare europene, sădind, dacă ar fi fost cu putință, grînoarele și fructele cunoscute în pofida chiar a celor indigene, să impună eventualilor locuitori-băștinași credința creștină, singura valabilă, catolică sau protestantă — întrecerea dintre misionarii celor două confesiuni începînd încă de pe-atunci — să-l deprindă cu regulile bunei-cuviințe și a conformismului social

din țara sa. Era, aventura lui Robinson, o aventură posibilă oricărui european destul de cutezător ca s-o pornească spre țărmuri depărtate, pe calea încă nesigură a mărilor, și pe care Furtuna Soartei îl putea azvîrli, gol-goluț, pe un pămînt necunoscut, înconjurat de ape, lume în miniatură ce devenea imperiul său.

Astfel, în persoana lui Robinson se aflau, în secolul Luminilor, concretizate gîndurile pe ascuns nutrite ori arogant date în vileag ale cîtorva generații de oameni cu piele albă, condottieri și aventurieri îndrăzneți, dornici de putere și de bogăție : să ocupe, să biruie, să exploateze, să frămînte, să modeleze, să prefacă — dar apoi să înapoieze societății din care făceau parte o lume nouă, mimetic organizată după modelul celei vechi, ai cărei suverani deveniseră și care le aducea deopotrivă glorie și avuție. Asemenea aventură și izbîndă nu erau posibile decît pe o insulă, tot închis, lume autarhică în stare de creștere și dezvoltare ea însăși ființa umană, — și care căpăta, pentru a sublinia mai bine această asemănare — un nume, botezul consfințindu-i astfel nașterea, zămislirea din neantul necunoașterii. Iar individul cu căiță-n cap, ce urma să prezideze la „creșterea” și la „educația” ei, trebuia, la rîndul său, conform ritualelor ancestrale, să pornească precum pruncul nou-născut și neputîncios, de la zero, trecînd prin apa botezului și prin anii de ucenicie, treptat, la cunoaștere, la putere și la înțelepciune.

Aventura exemplară a lui Robinson relevă de domeniul mitului : un mit al genezei în care omul joacă rolul demiurgului organizator, afirmîndu-și puterea morală și spirituală asupra lumii.

Robinson Crusoe II, eroul lui Tournier, nu poate să mai urmeze calea înaintașilor săi, naufragiații-făuritori, aleși pentru a descoperi, a organiza și a anexa domenii pămîntești : asemenea țărîmuri nu mai există de mult pe suprafața globului, răscolită în toate sensurile de semințele lui Sem, Ham și Iafet. De aceea, aventura lui, pornită sub auspicii similare cu acelea ale străbunului său, va viza cuceriri de altă natură. Și, ca să nu existe dubii, Tournier ne-o lămurește premonitoriu, chiar din primele rînduri ale cărții : soarta noului Robinson stă scrisă, simbolic, în cărțile magice ale Tarocului Trismegistului pe care i le tălmăcește sibilinic căpitanul Van Deyssel cu cîteva clipe înainte de naufragiul fatal al Virginiei. Robinson va fi — în ordinea în care trage cărțile — demiurg războinic — organizator al unui univers haotic pe care-l va stăpîni cu mijloace improvizate, clădind o lume iluzorie, o ordine iluzorie, după chipul și asemănarea celei cunoscute, dar și după chipul lui „cucernic, avar, pur“, încercare majoră căci : „Nu există ceva care să-ți dezvăluie mai bine sufletul unui om decît să ți-l închipui investit cu o putere absolută. grație căreia-și poate impune, fără piedică, voința“. Va căpăta apoi conștiința însingurării și va renaște din adîncul ei, simțitor acum la frumusețe și la dragoste. Apoi, în luptă cu puterile malefice ale teluricului Saturn care va reuși să introducă haosul în lumea exterioară clădită de Robinson, și purificat cu ajutorul eu-lui său dedublat (al geamănului său), va cuceri treptat înțelegerea sensului cosmosului, atîngînd perfecțiunea spirituală umană, stăpîn în primul rînd pe universul său interior, mai greu de strunit decît cel exterior, și armonizat cu muzica inefabilă a elementelor primordiale.

Din materială, concretă, aventura lui Robinson devine spirituală, și se exprimă, firește, prin simboluri.

Fiind un itinerar inițiativ, calea pe care o urmează Robinson, este, în primul rînd, lungă și anevoioasă; iar el, inconștient la început de calitatea lui de „ales“, nu o va întreprinde decît silit, împins de împrejurări, într-o răzvrătire a întregii sale ființe: desprinderea de trecut, părăsirea căilor bătute de demult, sigure, reconfortante, nu se face fără greutate. Aventura umană ajunsă la o clipă de răscruce de care nu este conștientă încă.

Să fie, aventura noului Robinson, aventura premonitorie spirituală a omenirii actuale, cucerită din ce în ce mai mult de mirajul științei dătătoare de confort, a societății de consum care, fără să-și dea seama, își pierde, încetul cu încetul, bărbăția și elevația spiritului? A devenirii umane în milenii ce urmează, zămislită simbolic și incert de o minte de poet meditando asupra miturilor veșnice?

Oricum, ca și străbunul său, Robinson II, erou inconștient și tinăr al epocii noastre, este supus catastrofei genezice inițiale, ritualului unui nou botez semnificînd renașterea spirituală, și însingurării totale. Dar, deosebire calitativă esențială, ceea ce-l sperie pe Robinson II nu este posibilitatea unui atac al fiarelor, deci nu ostilitatea distrugătoare a lumii exterioare: îl îngrozește singurătatea, ce l-ar putea aduce la demență sau la sinucidere, altă formă a demenței. Nu de viața lui materială se însăimintă, ci de cea spirituală, semn că între epoca lui și cea a străbunului său diferența este totală și ireversibilă. Robinson I, bărbat cu sufletul tare, cu convingeri adînc

în rădăcinate, stăpîn pe mintea lui dar înspăimîntat precum cei din generația sa de lipsurile materiale pe care le-ar putea întâmpina, își îndreaptă toate eforturile către acumulare și teaurizare de bunuri, strîngînd cu grijă pînă și obiectele inutile de pe nava amenințată de pieire. Cu suflet șovăitor, Robinson II nu se gîndește la buna lui stare, ci la felul de a-i regăsi pe oameni, de a se întoarce printre ei, de a le afla iar sprijinul moral. Robinson I începuse prin a se chivernisi. Robinson II, care „simțea o aversiune de neînvins pentru orice semăna a muncă de instalare pe insulă“, începe prin a construi o corabie, botezată chiar înainte de a exista : Evadarea. Gest inconștient simbolic : Robinson construiește o corabie sau arcă, o lume nouă, dar închisă, găsindu-și salvarea în resursele interioare — Evadarea nefiind, în fapt, altceva decît o primă tentativă de recuperare a trecutului. Robinson I nu cunoscuse eșecul : îndeplinise victorios tot ce-și pusese în gînd, pentru că nu-și pierduse cumpătul, își drămuise posibilitățile și-și socotise sorții de izbîndă înainte de a porni la făptuire, ambițiile lui fiind în funcție de realitatea ambiantă. Robinson II învață de pe urma eșecurilor sale, totale și răsunătoare, pentru că, impulsiv cum este, nu-și pierde prea mult timp cu socotitul, ci se avîntă în urma Ideii de-abia mijite, fără a-și cîntări forțele. Astfel, de pildă, cînd pornește construitul corăbiei : îndeplinește o muncă istovitoare, făptuită „într-un fel de toropeală de somnambul, dincolo de oboseală și de nerăbdare“, care-l aduce într-o stare animalică ce-l înspăimîntă pe ciinele Tenn, supraviețuitorul Virginiei, pînă la a-l face să fugă, urlînd, din fața arătării cu chip omenesc în care sperase

să-și găsească un nou stăpîn, izbăvire a spaimelor lui de dobitoc sociabil. Muncă animalică, neștiutoare de durată și de preget, a cărei suferință este scrisă adînc în trupul lui Robinson, prima etapă a lungului său drum al Patimilor. Construcția terminată va fi inutilă, căci Robinson nu o poate țîri pînă la apă. Prilej de regret al prezenței omului, al Celuilalt, factor de distracție dar și de dialog — deci de mai bună înțelegere și cumpănire a urzelilor vieții și ale destinului.

Primul eșec îl azvîrle pe Robinson într-o semidemență, simbolizată prin stadiul mocirlei, pierdere aproape totală a umanității, prin demisia acceptată în fața vitregiei soartei, prin retragerea într-un trecut considerat edenic, în mijlocul miasmelor nefitice amețitoare. Depășirea mocirlei — a puterii trecutului, a fazei impulsurilor iraționale, a animalității — îl lansează în aventura mimetică a re-creării, asemenea lui Robinson I, a lumii cunoscute, idealizate din depărtare. Aventură aproape identică cu cea a străbunului, cu o mobilizare a tuturor forțelor sale fizice și psihice întru acumulare și tezaurizare, cu, în plus, un simț întrucîtva ridicol al decorului și al ritului care-i lipseau primului. Prin aceasta, își recapătă demnitatea umană și, ca dovadă, prietenia cîinelui Tenn. Voință de fier, îndîrjire, neprecupețire, inteligență, toate facultățile lui Robinson sînt puse în slujba noului țel, controlul strict pe care-l exercită asupra-și, carnetul de însemnări pe care se obligă să le scrie simbolizînd forțele morale represive obligatorii pentru menținerea omului pe fîgașul tradiției. Dar, ca un fapt revelator, carnetul său, spre deosebire de jurnalul străbunului, cuprinde considerații filozofice determinate de meditație și nici-

decum rezultatele practice ale unei munci dedicate pricopsirii, îmbogățirii, iar filozofia ce se așterne pe filele albite, re-create, ale cărților găsite pe Virginia, se întemeiază în chip firesc pe un trecut abolit, cu deliberare ignorat, din cenușa căruia urmează să renască. Regenerarea morală a lui Robinson, chiar și în formele moștenite, reprezintă dovada puterii demiurgice zăcînd în el, care a reușit să învingă Spaima, Disperarea însingurării, tentația Demenței, și acceptă aspra obligație de a se re-crea, de a re-naște într-o lume nouă, prin propriile sale mijloace. Iar insula, căreia îi dăduse la început numele Deznădejzii, capătă acum pe cel al Speranței.

Începe să se organizeze. Explorează metodic insula. Îi catagrafiază avuția. Sădește. Cultivă. Recoltează. Domesticește și crește capre sălbatice. Durează o casă, un hambar, o magazie. Născocoște legi, dă decrete, elaborează pînă și un Cod Penal, pe care și-l aplică întocmai, pedepsindu-se aspru pentru orice abatere. Respectă repausul duminical și sărbătorile legale pe care le întîmpină în straie adecvate. Reintroduce o măsurare a timpului, a zilelor, ba chiar fabrică o clepsidră pentru a fi conștient de curgerea orelor. Recuperează trecutul. Sau — mai exact — se lasă recuperat de Trecut. Ordinea domnește, desăvîrșită, pe Speranța. Și disciplina. Ordinea, disciplina dar nu și veselia, fantezia, imaginația, bucuria spiritului creator. Robinson s-a lăsat copleșit de o gravitate demnă care-i permite supraviețuirea morală, dar nu-i îngăduie să depășească acest stadiu. Or, simpla supraviețuire, pentru om, nu înseamnă oare moarte? „Să supraviețuiești înseamnă să mori.“

Cîteva indicii trădează însă mutații iminente, prefaceri vlitoare. Întîi, Robinson își interzice, pînă la

absurd, consumarea bunurilor pe care le acumulează. Străbunul său nu producea mai mult decât consuma; el însă produce cu un fel de voluptate, convins fiind că teaurizarea, conferind independență morală și materială, este singurul mijloc prin care se poate rezista eficient timpului și procesului de distrugere, asimilind deci producția sporită cu însăși ideea de stabilitate. Încearcă apoi să pătrundă în tainele adânci ale Insulei, întâi cu sfială, pe urmă cu nețărmită dragoste. Speranța, umanizată, feminizată, i se înfățișează în dubla ei calitate de genitrice (în matricea telurică și fecundă a căreia se ghemuiește, răpit de fericire, pentru a-i sorbi seva dătătoare de viață), și de iubită, de soție, una și aceeași ființă cu el. Cunoașterea, îngemănată cu Iubirea, creează între Pământ și Om legături noi, o însoțire de o neînchipuită și tainică frumusețe. Robinson, cu toate simțurile ascuțite, le pîndește, le adulmecă, se lasă încet pătruns de ele.

Totuși, comprehensiunea totală nu se poate realiza atîta vreme cît mai dăinuie puterea opresivă a trecutului în formula excesiv-materială a acumulării inutile, sterile. Apariția lui Vineri, benefică, eliberatoare, îi va permite lui Robinson să atingă bucuria solară, inconștient rîvnită, înfrățirea totală cu elementele firii. Vineri, dublul lui Robinson, geamănul său, fațetă pînă atunci neînțeleasă a Eului său, dar esențială, cum ne-o destăinuie însuși titlul cărții, transferînd interesul epopeii robinsoniene asupra ei, întâi rob al voinței călăuzite de tradiție și de conformismul rațiunii burgheze europene civilizate, își cucerește, suveran, locul ce i se cuvine, răsturnînd echilibrul creat la începuturi. Prin el învață Robinson magia risului, a veseliei, a dansului fericit. Lui

ii datorează explozia mintuitoare, distrugătoare, care zădărnicește munca sterilă, apăsătoare, a multor ani, năruie casă, hambar și magazie, obligându-l să-și caute adăpost la umbra prietenoasă a copacilor, în leagănul înfrunzit al crengilor lor. Cu ajutorul lui deprinde contemplarea și înțelegerea minunilor firii și prețul vieții — a lui și-a altora. Iar înjungherea bătrînului țap, transformarea lui într-o harfă eoliană cu zbor neostenit, nu este altceva decît simbolul morții și a regenerării lui Robinson cu și prin Eul său slobozit.

Omul, ființă dedublată, dar una și aceeași, vibrînd solar în armonie cu cosmosul înconjurător, dezbărat de cupiditate și de meschinărie, ființă liberă și generoasă într-o lume infinită și binevoitoare — către acest adevăr al firii lui trebuie să năzuiască, să rivnească ; Speranța, ascunsă în „limburile Pacificului“ pașnic, și Vineri, universul său lăuntric spiritual, i-au destăinuit-o lui Robinson.

Adevăr încă îndepărtat — nerealizabil atîta vreme cît oamenii se vor purta ca mărunta comunitate de mateloți de pe Whitebird, unde domnesc răutatea, lăcomia și împilarea. De astădată, Vineri va fi acel ce se va lăsa înșelat, atras de miraje meschine, de parcă un transfer ar fi avut loc între spiritul vechiului Robinson și-al lui ; iar Robinson va rămîne pe insulă, în tovărășia unui copil plăpînd, pe care, la rîndul lui, îl va iniția în tainele pătrunse. Experiența nu-i va rămîne sterilă atîta vreme cît nu se va sfîrși odată cu el. Și, într-o bună zi, va da roade. Marele Pan se va întrupa încă odată din Speranță.

MICAELA SLĂVESCU

Cu exactitatea firului-cu-plumb, felinarul, atârnat de tavanul cabinei, măsura, cu oscilațiile lui, amploarea înclinării pe care-o căpăta Virginia, datorită furtunii din ce în ce mai puternice. Căpitanul Pieter Van Deyssel se-aplecă peste pepenele burții ca să-i întindă lui Robinson cărțile de taroc.

— Taie și-ntoarce prima carte, îi spuse el.

Apoi, se răsturnă iar în fotoliu și pufăi din pipa de porțelan.

— Demiurgul, comentă căpitanul. Unul dintre cele trei arcanе majore fundamentale. Înfațișează-un scamator în fața unei tarabe-ncărcate cu tot felul de lucruri. Asta-nseamnă că-n tine zace-un organizator. Luptă-mpotriva unui univers alandala pe care se străduiește să-l stăpânească prin mijloace improvizate. Pare să reușească, dar să nu uităm că demiurgul ăsta-i și scamator : opera lui este iluzie, ordinea lui — iluzorie. Din nefericire, el n-o știe. Nu strălucește prin scepticism.

O izbitură surdă zgudui corabia, în timp ce felinarul descria cu tavanul un unghi de patruzeci și cinci de grade. O voltă neașteptată derivase Virginia cu vîntul aproape la travers și-un talaz se prăvălise pe punte cu un bubuit

de canonadă. Robinson mai întoarce-o carte. Înfațișă, pătat de grăsime, un personaj purtînd coroană, ținînd un sceptru-n mîină, și stînd în picioare într-un car de lupte tras de doi trăpași.

— Marte, spuse căpitanul. Micuțul demiurg a cîștigat o victorie-aparentă asupra naturii. A triumfat prin forță și impune-n juru-i o rînduială după chipul și-asemănarea lui.

Înfundat în fotoliu, ca un Buddha, Van Deysel îl învălui pe Robinson cu-o privire scînteind de maliție.

— O rînduială după chipul și-asemănarea dumitale, repetă el c-un aer îngîndurat. Nu există ceva care să-ți dezvăluie mai bine sufletul unui om decît să ți-l închipui investit cu-o putere absolută, grație căreia-și poate impune, fără piedică, voința. Robinson-Rege... Ai douăzeci și doi de ani. Ai părăsit... hm... ai lăsat în York o soție tînără și doi copii ca să-ți încerci norocu-n Lumea-Nouă, urmînd pilda multor compatrioți de-ai dumitale. Mai tîrziu, are să-ți vină și familia. În fine, dacă dă Dumnezeu... Părul dumitale scurt, barba roșcovană și patrată, privirea limpede, foarte dreaptă, dar avînd ceva fix și limitat, felul de-a te-mbrăca de-o austeritate soră cu afectarea, toate astea te clasează-n fericita categorie-a celor care n-au căzut niciodată pradă-ndoielii. Ești cucernic, avar și pur. Regatul peste care-ai fi suveran ar semăna cu marile dulapuri casnice în care femeile de la noi pun teancuri de cearșafuri și de fețe de masă imaculate și parfumate cu pungulițe de levănțică. Nu te supăra.

Nu roși. Ceea ce-ți spun eu n-ar fi jignitor decît dac-ai avea cu douăzeci de-ani mai mult. De fapt, trebui' să-nveți totul. Nu mai roși și-alege-ți o carte... Ia te uită, ce-ți spuneam eu? Mi-ai dat Pustnicul. Războinicul a devenit conștient de singurătatea lui. S-a retras în fundul unei peșteri ca să-și regăsească sursa originară. Dar, afundîndu-se-așa-n inima pămîntului, săvîrșind călătoria asta-n adîncul lui însuși, a devenit alt om. Dac-are să iasă vreodată din singurătatea asta, are să bage de seamă că sufletul lui monolitic a suferit fisuri lăuntrice. Mai întoarce, te rog, o carte.

Robinson șovăi. Era clar că silenele ăsta olandez, cuibărit în acest materialism al plăcerii, rostea niște cuvinte cu-o rezonanță-ngrijorătoare. De cînd, la Lima, se-mbarcase pe Virginia, Robinson izbutise să nu rămîie nici-odată-ntre patru ochi cu dracul ăsta de om, fiind numaidecît șocat de inteligența lui distrugătoare și de epicureismul cinic de care făcea paradă. Fusesse nevoie de furtuna asta ca s-ajungă-ntr-un fel prizonier în cabina lui — singurul loc de pe corabie care, în asemenea împrejurare, mai oferea un pic de confort. Olandezul părea hotărît să profite din plin de ocazia asta ca să facă haz pe socoteala naivului său pasager. Cum Robinson refuzase să bea, tarocul răsărise din saltarul mesei, iar Van Deyssel dădea frîu liber vervei lui de prezicator, în timp ce vacarmul furtunii răsuna-n urechile oaspetelui ca un sabat de vrăjitoare,

însoțind jocul malefic în care era amestecat fără voia lui.

— Uite ce-o să-l scoată pe Pustnic din birlog ! Venus în persoană iese din ape și face primii pași în răzoarele dumitale. Te rog, înc-o carte. Mulțumesc ! Arcanul al șaselea : Săgetătorul. Venus, prefăcută-n inger înaripat, azvîrle săgeți spre soare. Înc-o carte. Uite-o. Ao-leo ! Ai întors arcanul al douăzeci și unulea, al Haosului ! Fiara-Pământului e-n luptă cu un monstru de flăcări. Omul pe care-l vezi, prins între forțe potrivnice, e un nebun; îl recunoști după scufia cu clopoței. Ai putea să-nnebunești și din mai puțin. Mai dă-mi o carte. Foarte bine. Era de-așteptat, e Saturn, din arcanul al doisprezecelea, înfățișînd un spînzurat. Dar, vezi, cel mai semnificativ la personajul ăsta e faptul că se află spînzurat de picioare. Iată-te și cu capu-njos, Crusoe, săracul de tine ! Dă-mi repede cartea următoare. Arcanul al cinsprezecelea : Gemenii. Mă-ntrebam care-avea să fie noul avatar al Vénerei noastre prefăcute-n arcaș. A devenit fratele dumitale geamăn. Gemenii sunt înfățișați legați de gît la picioarele Ingerului cu două sexe. Ține minte asta !

Robinson nu era atent. Totuși, gemetele corăbiei sub asaltul valurilor nu-l îngrijorau din cale-afară. Nu mai mult decît rotirea mîinii de stele care dănțuia-n dreptul hubloului situat ceva mai sus de creștetul căpitanului. Virginia — biet velier oarecare pe timp frumos — se dovedea un vas de nădejde cînd era vorba de o-ncercare grea. Cu arborada scundă și lipsită de cutezanță, cu pîntecul scurt și ro-

tofei de două sute cincizeci de tone, aducea mai mult a oală sau a hîrdău decît a drumeț al mărilor, iar încetineala ei era un subiect de haz în toate porturile lumii pe unde poposise. Dar oamenii velierului puteau dormi liniștiți în toiul uraganului, dacă fărmlul cel mai apropiat nu constituia o primejdie. La asta, se-adăuga firea căpitanului, care nu era om să lupte-mpotriva primejdiilor mării — furtuni și maree — și să riște de dragul de-a nu se-abate din drum.

La sfîrșitul după-amiezei aceluia 29 septembrie 1759, pe cînd Virginia trebuia să se afle la nivelul paralelei 32 latitudine sudică, barometrul marcase o scădere bruscă, în timp ce, la capetele catargelor și-ale vergelor, anunțînd o furtună de-o rară violență, scăpărau jerbe luminoase : «focurile Sfîntului Elm». Orizontul meridional spre care luneca leneș galiota era atît de-ntunecat, încît atunci cînd primele picături se izbiră de punte, Robinson se miră că erau incolore. O noapte de pucioasă coborî peste corabie, cînd izbucni vijelios o briză de nord-vest — inegală și schimbătoare de fapt — care oscila probabil între cinci și șase carturi de compas. Pașnica Virginie lupta vitejește din toate slabele-i puteri împotriva unei mări furtunoase și prăpăstioase cu hulă adîncă dînd-o-n bot la fiecare mișcare, dar își croia drumul cu-o-ncăpățînire fidelă care-aduse o lacrimă de-nduioșare-n ochii batjocoritori ai lui Van Deyssel. Totuși, cînd, peste două ore, o detunătură sfîșietoare îl sili să dea buzna pe punte și cînd văzu că mizena plesnise ca un balon

și-ajunsesese-o cîrpă zdrențuită-n bătaia vîntului, socoti că onoarea fusese suficient apărată-n felul ăsta și că n-ar mai fi fost cuminte să se-ncăpățîneze. Hotărî să pună la capă, coborî deci pînzele-n pană, ca de vreme rea, și ordonă timonierului să vină sub vînt. Din acel moment, ai fi zis că furtuna-i era recunoscătoare Virginiei pentru supunere. Vasul aluneca fără zguduri pe-o mare-n clocot a cărei furie părea brusc a nu se mai interesa de el. După ce-nchise cu grijă tambuchiurile, Van Deyszel trimise echipajul sub punte, cu excepția unui matelot și-a lui Tenn, cîinele vasului, care-aveau să rămîină de cart. Apoi, se cuibări și el în cabină, înconjurat de toate mîngîierile filozofiei olandeze : clondir de rachiu de ienupăr, brînză cu chimen, pesmeți de secară, ceainic greu ca un bolovan, tutun și pipă. Cu zece zile-n urmă, o linie verde la orizontul babord vestise echipajul că, trecînd de tropicul Capricornului, ocolea insulele Desventurados. Punînd cap compas spre sud, corabia ar fi trebuit să intre de-a doua zi în apele insulelor Fernández, dar furtuna o-mpingea spre est, în direcția coastei chiliene, de care-o despărteau încă o sută șaptezeci de mile marine, fără nici o insulă și fără nici o stîncă, judecînd după hartă. Nu era, deci, nici un motiv de-ngrijorare.

Acoperită un moment de zgomot, vocea căpitanului răsună din nou :

— Dăm iară peste perechea Gemenilor într-al nouăsprezecelea arcan major, arcanul Leului. Doi copii se țin de mîină în fața unui zid

care simbolizează Cetatea solară. Zeul-soare ocupă toată-nălțimea acestui parapet ce-i este-nchinat. În Cetatea solară — suspendată-ntre timp și eternitate, între viață și moarte — locuitorii sunt investiți cu nevinovăție copilărească, atingînd sexualitatea solară, care este mai mult decît androgină, este circulară. Un șarpe mușcîndu-și coada, iată-ntruchiparea acestei erotici închise-n ea însăși, ireproșabile. Înseamnă apogeul perfecțiunii umane, infinit de greu de cucerit, mai greu încă de păstrat. Dumnezeu pare să fii chemat să te ridici pîn-a-colo. Cel puțin așa spune tarocul egiptean. Omagiile mele, tinere ! — Și-ndreptîndu-se-n perne, căpitanul se-nclină-n fața lui Robinson, cu un gest pe jumătate ironic, pe jumătate serios. — Te rog, mai dă-mi o carte. Mulțumesc. Ah ! Capricornul ! Poarta prin care ies sufletele, adică moartea. Scheletul pe care-l vezi că seceră o pajiște plină de capete, de mîini, de picioare tălmăcește suficient sensul funest legat de cartea asta. Prăvălit din înaltul Cătății solare, ești în mare primejdie de moarte. Sunt nerăbdător și mi-e teamă să văd cartea care-o să-ți cadă-acum. Dacă e-un semn slab, s-a terminat cu dumneata...

Robinson ciuli urechea. N-auzise, oare, o voce omenească și-un lătrat de cîine amestecate cu marea orchestră a mării și-a vîntului dezlănțuit ? Era greu de spus și poate că pe Robinson îl preocupa peste măsură gîndul la marinarul legat acolo sus, la adăpostul precar

al gheretei de pe dunetă, în mijlocul aceluia infern inuman. Omul era atât de bine legat de cabestan, că nu putea să se dezlege singur și să dea alarma. Dar strigătele lui s-ar auzi. Nu strigase și mai adineauri ?

— Jupiter ! exclamă căpitanul. Robinson, ești salvat, însă, ce dracu, treci printr-o mare primejdie ! Te scufundai, iar zeul cerului îți sare-n ajutor la momentul oportun. Ia-nfățișarea unui copil de aur ieșit din măruntaiele pământului — ca un bulgăre de aur smuls din mină — care-ți dă-napoi cheile Cetății solare.

Jupiter ? Oare nu cuvântul ăsta străpungea urletele furtunii ? Jupiter ? Da' de unde ! Terra !

Omul de cart strigase : Terra ! Și-ntr-adevăr, ce putea fi mai urgent de semnalat, la bordul vasului ăstuia fără ștăpîn, decît apropierea de-un țărm necunoscut, cu nisipurile sau cu stîncile lui ?

— Toate astea ți se pot părea o bălmăjeală de ne'nțeleș, comenta Van Deyssel. Dar tocmai asta e-nțelepciunea Tarocului : că nu te lămurește niciodată asupra viitorului în termeni clari. Îți poți închipui la ce harababură ar da naștere o previziune lucidă a viitorului ? Nu, el ne permite cel mult să ne presimțim viitorul. Vorbele pe care ți le-am spus eu sunt într-un fel cifrate iar cheia lor este chiar viitorul dumitale. Fiecare eveniment viitor din viața dumitale, întîmplîndu-se, are să-ți dezvăluie adevărul cutărei sau cutărei preziceri de-ale mele.

Acest fel de profeție nu-i chiar așa de iluzorie cum poate părea la prima vedere.

Căpitanul supse-n tăcere muștiucul curb al lungii lui pipe alsaciene. Era stinsă. Scoase din buzunar un briceag, îi trase potricala și cu-ajutorul acestui instrument goli găvanul de porțelan într-o scoică de pe masă. Robinson nu mai auzea nimic neobișnuit prin urletul sălbatic al elementelor. Căpitanul își deschisese butoiășul de tutun trăgînd de limba de piele a căpăcelului de lemn care-l astupa. Cu gingașe precauții, își strecură pipa mare și fragilă într-un fel de horn amenajat în stratul de tutun care umplea butoiășul.

— În felul ăsta, explică el, pipa e la adăpost de lovituri și capătă mireasmă mierie de „Amsterdamer“.

Apoi, deodată imobil, îl privi pe Robinson cu un aer sever.

— Crusoe, zise el, ascultă ce-ți spun eu : ferește-te de puritate. E vitriolul sufletului.

În momentul acela, descriind un brutal sfert de cerc la capătul lanțului, felinarul se făcu țândări de tavanul cabinei, în timp ce căpitanul cădea cu capu-nainte peste masă. În întunericul plin de trosnete care-l înconjura, Crusoe bîjbîia spre clanța ușii. Nu găsi nimic, și-o rafală violentă-l făcu să afle că ușa nu mai exista și că se găsea pe culoar. Tot trupul i se-ncrîncena de groaza de-a simți sub tălpi înspăimîntătoarea imobilitate ce urmase zvîrcolirilor vasului. Pe puntea vag luminată de lucirea tra-

gică a lunei pline, văzu un grup de mateloți care coborau o barcă pe scripeți. Se-ndrepta spre ei, cînd îi fugi podeaua de sub picioare. Ai fi zis că o mie de berbeci izbiseră cu toată puterea galiota la babord. Îndată, un zid de apă neagră se prăbuși pe punte și-o mătură de la un capăt la altul, cărînd totul după el, trupuri și lucruri.

CAPITOLUL ÎNȚII

Un val se-apropie, străbătu iute prundișul umed și scaldă picioarele lui Robinson, care zăcea cu fața-n nisip. Pe jumătate inconștient încă, omul se ghemui și se târî cîtiva metri spre plajă. Apoi, se rostogoli pe spate. Pescăruși negri și albi se-nvîrteau gemînd pe cerul albăstrui în care-o urzeală albă ce se destrăma spre răsărit era tot ce mai rămăsese de pe urma furtunii din ajun. Robinson făcu un efort să se așeze și simți numaidecît o durere crîncenă-n umărul stîng. Țărmul era plin de pești cu burta spartă, de crustacee sfărîmate și de tufe de varec maroniu, cum există doar la o anumită adîncime. La nord și la est, orizontul se deschidea liber spre largul mării, dar la vest era-nchis de-o faleză stîncoasă ce-nainta-n mare și părea că se prelungește-ntr-un lanț de recife. Acolo, cam la trei-patru sute de metri, se-nălța, printre stînci, silueta ridicolă și tragică a *Virginiei* ale cărei catarge mutilate și-ale cărei sarturi fluturînd în vînt clamau tăcut nenorocirea.

Cînd începuse furtuna, galiota căpitanului Van Deyssel se aflate, desigur, la nord-est de arhipelagul Juan Fernández, și nu la nord, cum crezuse el. Din acel moment, corabia, fugind sub vînt, fusese desigur mînată către țărmul in-

sulei Mas a Tierra, în loc să plutească liber în derivă în golul marin de-o sută șaptezeci de mile care se-ntinde-ntre-această insulă și coasta chiliană. Cel puțin asta era ipoteza cea mai puțin defavorabilă pentru Robinson, de vreme ce Mas a Tierra, descrisă de William Dampier, hrănea o populație de origine spaniolă, destul de risipită, e drept, pe cei nouăzeci și cinci de kilometri patrați de păduri tropicale și de pajiști. Dar tot la fel de posibil era ca Van Deyssel să nu fi făcut nici o greșală de apreciere și *Virginia* să se fi izbit de-o insulă necunoscută, situată pe undeva între Juan Fernández și continentul american. Orice-ar fi fost, trebuia să-i caute pe cei eventual salvați din naufragiu și pe locuitorii-acestor meleaguri, dacă erau cumva locuite.

Robinson se ridică și făcu doi-trei pași. N-avea nimic frînt, ci doar o enormă vînătaie la umărul stîng. Temîndu-se de razele soarelui care se-nălțase de mult pe cer, își puse-n cap o frunză de ferigă, făcută cornet, feriga abundînd la limita dintre pădure și plajă. Apoi, luă o creangă în chip de baston și se-afundă-n hățișul de spini ce-acoperea poalele promontoriilor vulcanice din vîrful cărora spera să se poată — orienta.

Încetul cu-ncetul, pădurea se-ndesea. După spini, apărură dafini parfumați, cedri roșii, pini. Trunchiurile copacilor morți și putrezi alcătuiau o asemenea-ngrămădeală, încît Robinson aci se tîra prin tuneluri vegetale, aci mergea la cîțiva metri de sol, ca pe niște punți naturale. Împletitura de liane și de ramuri îl înconjura

ca o rețea gigantică. În liniștea zdrobitoare-a pădurii, zgomotul pe care-l făcea el înaintînd izbucnea cu ecouri înspăimîntătoare. Nu numai că nu exista nici urmă de om pe-acolo, dar chiar și animalele păreau să lipsească din aceste catedrale de verdeață care se succedau în fața pașilor lui. De-aceea, cînd zări, cam la o sută de pași, o formă imobilă care semăna a oaie sau a căprioară mai mare, se gîndi la o buturugă ceva mai ciudată. Dar, treptat, în penumbra verde, obiectul se transformă-ntr-un fel de țap sălbatic, cu părul foarte lung. Cu capul sus, cu urechile-mpungînd înainte, împietrit într-o imobilitate minerală se uita la Robinson cum se-apropie. Pe om îl trecu un fior de frică superstițioasă gîndindu-se că trebuia să treacă pe lîngă animalul ăsta bizar, doar dacă nu se-ntorcea din drum. Azvîrlind bățul prea ușor, puse mîna pe-o bîtă neagră și noduroasă, destul de grea ca să stăvilească țapul dacă s-ar fi repezit la el.

Se opri la doi pași de animal. Din desimea părului, un ochi mare, verde, îl fixa cu-o pupilă ovală, sumbră. Robinson și-aduse-aminte că majoritatea patrupedelor, din cauza poziției ochilor, nu pot fixa un obiect decît chiorîș, și că un taur care-atacă nu vede nici pic adversarul la care se repede. Din marea statuie de păr care-astupa cărarea se-auzi un rînjete de ventriloc. La frică adăugîndu-se marea lui oboșeală, pe Robinson îl apucă o furie bruscă. Ridică parul și izbi din toate puterile între coar-

nele țăpului. Se-auzi un pîrîit surd, animalul căzu-n genunchi, apoi alunecă pe-o parte. Fusesese prima ființă vie pe care Robinson o-ntîlnise-n insulă. O omorîse.

După cîteva ore de urcuș, ajunse la poalele unui masiv stîncos la baza căruia se deschidea gura neagră-a unei peșteri. Intră-n ea și constată că era de dimensiuni atît de mari, și-atît de-adîncă, încît nu putea fi vorba s-o exploreze pe loc. Ieși din peșteră și se-apucă să se cațere-n vîrfurile masivului ce părea să fie punctul cel mai înalt al acestor meleaguri. De-acolo, -ntr-adevăr, putu cuprinde cu privirea orizontul jur-împrejur : peste tot mare. Se afla, deci, pe-o insuliță mult mai mică decît Mas a Tierra, lipsită de orice urmă de-așezare omenească. Înțelegea acum ciudata comportare a țăpului pe care-l omorîse : animalul ăsta nu văzuse niciodată ființă omenească, prin urmare, curiozitatea-l țintuise locului. Robinson era prea sleit ca să mai fie-n stare să-și cîntărească proporțiile nenorocirii... «Dacă nu-i Mas a Tierra, atunci este insula Dezolării», zise el simplu, rezumîndu-și situația prin acest botez spontan. Ziua era pe sfîrșite. De foame simțea într-însul un gol și-i era greață. Disperarea presupune un minimum de răgaz. Rătăcind pe culmea muntelui, descoperi un fel de ananas sălbatic, mai mic și mai puțin dulce decît cel de California, pe care-l tăie pătrățele cu briceagul și-l mîncă. Apoi, se strecură sub un stei de piatră și căzu-ntr-un somn fără vise.

Un cedru uriaș care creștea-n apropierea peșterii se-nălța cu mult deasupra haosului stîncos, ca o divinitate tutelară a insulei. Cînd se trezi Robinson, o briză moale dinspre nord-est clătina ramurile copacului cu mișcări liniștitoare. Această prezență vegetală îl încurajă și, dacă-ntreaga lui atenție n-ar fi fost atrasă și sorbită de mare, l-ar fi făcut să presimtă ce putea să-nsemne insula pentru el. Dacă acest pămînt nu era Mas a Tierra, trebuia să fie vorba de-o insulă mărunță pe care hărțile n-o menționau, situată undeva-ntre marea insulă și țărmul chilian. Arhipelagul Juan Fernández la vest, iar continentul sud-american la est se aflau la distanțe cu neputință de stabilit, însă depășind desigur posibilitățile unui om singur pe-o plută sau pe-o pirogă improvizată. În afară de asta, de vreme ce era complet necunoscută, fără-ndoială că insulița se găsea-n afara drumului obișnuit al corăbiilor.

În timp ce-și făcea această tristă socoteală, Robinson cerceta configurația insulei. Toată partea de apus părea acoperită de vegetația deasă-a unei păduri tropicale și părea că se termină printr-o faleză abruptă, stîncoasă, deasupra mării. Spre răsărit, dimpotrivă, se-ntindea o cîmpie puternic irigată, care se prefăcea-n mlaștini de-a lungul unui țărm jos, ca o lagună. Numai nordul insulei părea accesibil. Era alcătuit dintr-un vast golf nisipos, mărginit la nord-est de niște dune-aurii, la nord-vest — de stîn-

cile pe care se zărea înfiptă cu pîntecele ei mare carcasa *Virginiei*.

Cînd prinse-a coborî din nou spre ţarmul de unde plecase-n ajun, în Robinson se petrecuse-o primă schimbare. Era mai grav — adică mai împovărat, mai trist — fiindcă-şi dăduse pe de-a-ntregul seama şi cîntărise-acea singurătate ce-avea să-i fie poate multă vreme destinul.

Uitase de ţapul ucis cînd îl descoperi în mijlocul cărării pe unde mersese-n ajun. Se bucură să găsească la-ndemîna, aproape din întîmplare, bîta pe care-o azvîrlise cîţiva paşi mai încolo, căci vreo cinci-şase vulturi, cu capul vîrît între aripi, cu ochii lor mici, trandafirii, se uitau la el cum se-apropie. Țapul zăcea sfîrtecat printre pietre, iar guşa stacojie şi golaşă care se rotunjea umflată din penetul stîrvarilor arăta-n-deajuns că ospăţul începuse.

Robinson înaintă-nvîrtind parul în aer. Păsările se-mprăştiară fugind greoi cu picioarele lor strîmbe şi izbutiră anevoie să-şi ia una cîte una zborul. Unul dintre stîrvari se roti pe sus şi slobozi-n trecere-un găinaţ verde care căzu pe-un buştean lîngă Robinson. Păsările lucraseră cu mare precizie. Mîncaseră doar maţele, măruntaiele şi testiculele ţapului şi se vede treaba că restul n-avea să fie comestibil pentru ele decît după multe zile de stat la soare. Robinson luă vînatu-n spinare şi-şi văzu de drum.

*

Ajuns din nou pe plajă, tăie o bucată din el şi, atîrnată de trei beţe-ncrucişate, o fripse la

un foc de eucalipt. Flacăra jucăușă-l întremă mai mult decît carnea tare și cu miros de tămîie, pe care-o mesteca, țintind orizontul. Se hotărî să țină mereu aprins focul ăsta și ca să-și încălzească inima și ca să economisească amnarul și cremenea pe care le găsisese-ntr-un buzunar, dar și pentru a-și semnala prezența față de eventualii salvatori. Pentru moment, nimic nu putea atrage mai mult echipajul unei corăbii trecînd pe lîngă insulă decît epava *Virginiei* în echilibru pe stîncă ei, vizibilă și-ntristătoare, cu odgoanele care-i atîrnau din catarcele frînte, în stare însă a trezi pofta oricărui aventurier din lume. Robinson se gîndea la armele și la proviziile de tot felul care se aflau în pîntecele ei și pe care trebuia să le salveze înainte ca o altă furtună să nu măture definitiv epava. Dacă șederea-n insulă avea să se prelungească, supraviețuirea îi depindea de-această moștenire pe care i-o lăsaseră tovarășii de drum, despre care acum nu se mai putea-ndoi că muriseră cu toții. Înțelept ar fi fost să se-apuce numaidecît de operațiile de debarcare, acestea prezentînd imense dificultăți pentru un om singur. Totuși, nu făcu nimic, pe motiv că golind-o, corabia devenea mult mai vulnerabilă în fața oricărei suflări de vînt și el pierdea astfel cea mai mare șansă de-a fi salvat. De fapt, simțea o aversiune de ne'nvins pentru orice seamăna a muncă de instalare pe insulă. Nu numai că persista să creadă că șederea lui acolo n-avea să fie de lungă durată, dar, dintr-o teamă su-

perstițioasă, i se părea că făcînd indiferent pentru a-și organiza viața pe-acele tărîmuri, renunța la șansele de-a fi repede găsit. Întorcînd cu-ncăpăținare spatele pămîntului, nu-i erau ochii decît la suprafața bombată și metalică a mării, de unde-n curînd avea să-i vină salvarea.

Zilele următoare nu făcu altceva decît să-și semnaleze prezența prin toate mijloacele care-i trecură prin minte. Alături de focul continuu aprins pe plajă, adună crengi uscate și o grămadă de varec în stare să se transforme rapid într-un foc fumegător, dacă s-ar fi arătat vreo pînză la orizont. Apoi, îi veni ideea unui catarg în vîrfurile căruia să pună, în cumpănă, o prăjină al cărei braț lung atîngea pămîntul. În caz de nevoie, avea să fixeze de ea o uscătură aprinsă, apoi, trăgînd, cu ajutorul unei liane, de partea mai scurtă avea să ridice-n înaltul cerului brațul mai lung și felinarul improvizat. Dar renunță la stratagema asta cînd descoperi pe faleză, înălțîndu-se deasupra golfului, spre vest, un eucalipt uscat care putea să aibă vreo două sute de picioare-nălțime, al cărui trunchi găunos forma un coș lung, deschis spre cer. Îngrămădind în el uscături și surcele, se gîndi că avea să prefacă-ndată copacul într-o făclie uriașă, reperabilă de la mare distanță. Neglijă să pună semnale care să fie văzute-n lipsa lui, căci n-avea de gînd să se depărteze de țarm unde-n cîteva ore poate, mîine sau poimîine cel mai tîrziu, o corabie-avea s-arunce ancora pentru el.

Nu făcea nici un efort pentru hrană, mîncînd tot timpul ce se nimerea — scoici, foi de iarbă-grasă, rădăcini de ferigă, nuci de cocos, muguri de palmier, moșmoane, ouă de păsări sau de broască țestoasă. A treia zi, azvîrli cît mai departe și lăsă pradă vulturilor hoitul țapului, al cărui miros ajunsese insuportabil. Regretă numai decît gestul care, drept efect, atrase-asupra lui atenția vigilantă a sinistrelor păsări. De-acinainte, unde s-ar fi dus, unde s-ar fi aflat, un areopag de capete albite și de gîturi chelboase se-aduna inexorabil la oarecare distanță de el. Păsările se fereau leneș de pietrele sau de vreascurile cu care le izbea-n exasperarea lui, ca și cînd, slujitoare-ale morții, ar fi fost ele însele nemuritoare.

N-avea grijă să țină socoteala zilelor care treceau. Avea să afle din gura salvatorilor cîtă vreme se scursese de la naufragiul *Virginiei*. Așa încît nu știu niciodată precis după cîte zile, săptămîni sau luni inactivitatea și supraveghearea pasivă a orizontului începură să-l apese. Vasta-ntindere oceanică, ușor bombată, sclipitoare și verde-albăstruie, îl fascina, și-ncepu să se teamă că poate-ajunge victimă a unor halucinații. Mai întîi, uită că la picioarele lui se afla doar o masă lichidă-n perpetuă mișcare. Văzu-n ea o suprafață dură și elastică pe care numai de el depindea să se-azvîrle și să sară-n sus. Dup-aceea, mergînd mai departe, își închipui că era vorba de spinarea unui animal fabulos al cărui cap trebuia să se afle dincolo de orizont.

Pe urmă, i se păru deodată că insula, stîncile, pădurile ei nu erau altceva decît pleoapa și sprînceana unui ochi imens, albastru și umed, scrutînd adîncurile cerului. Această ultimă imagine îl obsedă-ntr-atîta încît trebui să renunțe la așteptarea lui contemplativă. Se scutură și hotărî să se-apuce de ceva. Pentru prima oară, teama de-a-și pierde mințile-l atinse cu aripa. N-avea să-l mai slăbească deloc.

*

«Să se-apuce de ceva» nu putea să aibă decît un singur înțeles : să construiască un vas suficient de mare ca s-ajungă la coasta chiliană de apus.

În ziua-aceea, Robinson hotărî să-și învingă aversiunea și să facă o incursiune la epava corăbiei pentru a-ncerca s-aducă de-acolo scule și materiale folositoare planului său. Cu ajutorul unor liane legă vreo doisprezece butuci, făcînd din ei o plută grosolană, utilizabilă, totuși, pe-o mare liniștită. O prăjină solidă-i putea servi ca mijloc de propulsare căci, în timpul refluxului, apa era mică, pînă-n dreptul primelor stînci. Ajuns la umbra monumentală a epavei, legă pluta de stînci și dădu înot ocol vasului, încercînd să găsească un loc pe unde să pătrundă. Carena ce nu prezenta aparent nici o avarie, era-nfiptă-ntr-o stîncă ascuțită, desigur cufundată-n apă tot timpul, și care-o ținea ca un soclu. De fapt, dacă echipajul, încrezîndu-se-n această vajnică *Virginie*, ar fi rămas sub punte

în loc să se expună pe duneta măturată de valuri, poate că toată lumea ar fi scăpat cu viață. Cățărîndu-se cu ajutorul unei parîme care-atîrna dintr-o nară de ancoră, Robinson se gîndea chiar că-l putea găsi la bord pe căpitanul Van Deyssel, pe care e drept că-l lăsase rănit, dar în viață și-n siguranță-n cabina lui. Cînd sări pe dunetă, unde era o asemenea-ngrămădeală de catarge, de verge, de saule, de odgoane rupte și-ncîlcite că-ți era greu să-ți tai drum printre ele, zări cadavrul matelotului de cart, strîns legat de cabestan, ca un condamnat de stîlp. Nenorocitul, zdrobit de loviturile teribile pe care le primise fără să se poată feri, murise la post după ce dăduse alarma zadarnic.

Aceeași harababură domnea și-n magazii. Cel puțin aici nu pătrunsese apa, așa că găsi, închise-n lăzi, provizii de pesmeți și de carne uscată, din care mîncă atît cît putu în lipsă de apă dulce. Bine-nțeles, rămăseseră și damigene de vin și de rachiu de ienupăr, dar obișnuința abstenenței lăsase intactă-n el repulsia pe care organismul o simte-n mod firesc față de băuturile fermentate. Cabina era goală, dar îl zări pe căpitan zăcînd la postul de comandă. Robinson avu o tresărire de bucurie cînd îl văzu pe grăsan făcînd un efort, ca și cînd auzindu-se chemat, ar fi vrut să se ridice. Catastrofa lăsase va să zică doi supraviețuitori ! De fapt, capul lui Van Deyssel, care nu era decît o masă-nsîngerată și păroasă, atîrna pe spate, clătînîndu-se, în timp ce trunchiul îi tresărea ciudat. Cînd silueta lui

Robinson ajunsese în cadrul a ceea ce mai rămăsese din ușa punții de comandă, vesta murdară a căpitanului se-ntredeschise și-un șobolan enorm o luă la fugă de sub ea, urmat de alți doi mai mici. Robinson se depărtă poticnindu-se și vomită peste sfărîmăturile de pe podea.

Robinson nu se-arătase prea curios în privința-ncărcăturii pe care-o transporta *Virginia*. La puțin timp după ce se-mbarcase, îl întrebase, bine-nțeleș, pe Van Deyssel, dar cînd acesta-i răspunsese printr-o glumă scîrboasă, nu mai insistase. Se specializase, îi explicase grăsanul, în brînză de Olanda și-n guano, acest ultim produs înrudindu-se cu primul prin consistența lui unsuroasă, prin culoarea galbenă și prin miros. De-aceea, Robinson nu fu prea surprins cînd descoperi patruzeci de butoaie de praf de pușcă, bine legate în mijlocul calei.

Îi trebuiră cîteva zile ca să transporte pe plută și ca să ducă pe uscat tot explozibilul ăsta, căci jumătate din timp era-nterupt de flux. Atunci, profita de răgaz și-l punea la adăpost de ploaie sub un strat de frunze de palmier fixate cu pietre. Mai aduse de pe epavă două lăzi de biscuiți, o lunetă, două muschete cu cremene, un pistol cu două țevi, două barde, o teslă, un ciocan, o cuțitoaie, un balot de cîlți și-o bucată mare de pînză roșie — țesătură ieftină destinată operațiilor de schimb cu eventualii indigeni. În cabina căpitanului, găsi faimosul butoiăș de „*Amsterdamer*“, ermetic închis, și-năuntru lui pipa mare de porțelan, intactă-n hornul de tu-

tun, în ciuda fragilității ei. Încărcă pe plută și-o mare cantitate de scînduri smulse din puntea și din pereții corăbiei. În sfîrșit, găsi-n cabina secundului o *Biblie*-n stare bună, pe care-o luă învelită-ntr-un petec de velă, ca s-o protejeze.

De-a doua zi, se-apucă să construiască o ambarcație pe care-o boteză dinainte *Evadarea*.

CAPITOLUL AL DOILEA

La nord-vestul insulei, falezele se prăvăleau spre-un golfuleț cu nisip fin, ușor accesibil printr-o pantă de grohotiș stîncos presărat cu buruieni pipernicite. Scobitura asta-n țărîm era dominată de-o poiană cam de-un acru și jumătate, perfect netedă, în care Robinson descoperi sub ierburi un trunchi de mirt, lung de peste-o sută patruzeci de picioare, uscat, sănătos, drept, din care se gîndi să taie chila *Evadării*. Transportă materialele aduse de pe *Virginia* și hotărî să-și stabilească șantierul pe-acest mic platou care prezenta marele avantaj de-a domina orizontul marin de unde-i putea veni salvarea. În sfîrșit, eucaliptul găunos se afla pe-aproape și putea fi imediat aprins în caz de nevoie.

Înainte de-a se apuca de lucru, Robinson citi cu glas tare cîteva pagini din *Biblie*. Crescut în spiritul sectei quakerilor — de care ținea mama lui — Robinson nu fusese niciodată mare cititor al textelor sfinte. Dar situația lui extraordinară și-ntîmplarea — care-aducea atît de mult cu-o hotărîre a Providenței — grație căreia Cartea-cărților îi fusese dată ca singură hrană spirituală, îl îndemneau să caute-n acele pagini demne de venerație sprijinul moral de care-avea atîta nevoie. În ziua-aceea, i se păru că-n

capitolul al IV-lea din *Geneză* — cel care povestește despre potop și despre arca făcută de Noe — găsisese o aluzie evidentă la nava mîntuirii, care-avea să iasă din mîinile lui.

După ce curăță de buruieni și de tufe un loc de lucru destul de mare, rostogoli trunchiul de mirt și-ncepu să-i taie ramurile. Apoi se-apucă să-l cioplească din bardă ca să-i dea formă de grindă dreptunghiulară.

Lucra-ncet și pe bîjbîite parcă. Singura lui călăuză era amintirea : cea a hoinărelilor în care pornea, copil încă, la un șantier așezat pe malul Ousei, în York, unde se construiau bărci de pescuit, precum și cea a iolei de plimbare pe care el și frații lui încercaseră s-o facă și la care trebuise să renunțe. Dar dispunea de-un timp nelimitat și era mînat în strădania lui de inevitabila nevoie. Cînd descurajarea amenința să pună stăpînire pe el, se compara cu pușcăriășul care pilește cu-o sculă improvizată zăbrelele de la fereastră ori scobește cu unghiile o gaură-ntr-un perete-al celulei, și-atunci se considera favorizat în nenorocirea lui. Trebuie s-adăugăm că neglijînd să țină un calendar de la naufragiu încoace, avea doar o vagă idee despre timpul care trecea. Zilele i se-ngrămădeau, toate la fel, în memorie, și i se părea că-n fiecare dimineață începe din nou ziua din ajun.

Își amintea, bine-nțeles, tiparele cu aburi cu ajutorul cărora dulgherii de pe Ouse îndoiau piesele viitoareii bărci. Dar, în cazul lui, nu putea fi vorba nici să-și facă rost de-o etuvă cu cazan de alimentare și nici să și-o construiască,

deci nu-i rămînea decît posibilitatea delicată și-anevoioasă de-a-mbina niște piese cioplite din bardă. Croitul etravei și-al etamboului se dovedi atît de greu că trebui să lase barda și să subțieze lemnul, în așchii mici, cu briceagul. Era obsedat de teama de-a nu strica mirtul, care-n mod providențial îi furnizase chila *Evadării*.

Cînd vedea vulturii-nvirtindu-se pe deasupra epavei, îl sîcîiau remușcările că nu-nmormîntase rămășițele pămîntești ale căpitanului și-ale matelotului. Amînase mereu sarcina-ngrozitoare pe care-ar fi reprezentat-o pentru un om singur ridicarea și transportarea pe uscat a acestor cadavre voinice și descompuse. Aruncîndu-i peste bord, risca s-atragă-n golf rechinii, care-n așteptarea altor pomeni, n-ar mai fi plecat de-a-colo. Îi erau de-ajuns vulturii pe care-i momise cu-o primă imprudență și care de-atunci îl pîndeau fără-ncetare. Își zise că după ce păsările și șobolanii aveau să curețe cadavrele, îi rămînea destul timp să ia scheletele curate și uscate și să le-ngroape cum se cuvine. Adresîndu-se sufletelor celor doi morți, le făgădui chiar să le-nalțe o capelă în care avea să se roage-n fiecare zi. Singurii lui tovarăși erau niște morți, era firesc deci să le-acorde-un loc de cinste-n viața lui.

Oricît scotocise el prin epavă, nu găsise nici un șurub și nici un cui. Cum n-avea nici burghiu, nici asamblarea cu cepuri nu era posibilă. Se resemnă să-mbine piesele prin scobire și-mbucare, pe cele care se-mbucau cioplindu-le-n coadă-de-rîndunică, pentru mai multă solidi-

tate. Chiar îi veni ideea să le-ntărească la flacăra-nainte de-a le viri-n scobituri, și-apoi să le ude cu apă de mare ca astfel să se umfle și să se sudeze-n locaș. Lemnul crăpă de sute de ori — fie din cauza apei, fie dintr-a focului — dar Robinson o lua neabătut de la capăt, trăind într-un fel de toropeală de somnambul, dincolo de oboseală și de nerăbdare.

Averse bruște și dire albe la orizont anunțară schimbarea vremii. Într-o dimineată, cerul care părea la fel de limpede ca de obicei, căpătase totuși o nuanță metalică, fapt care pe Robinson îl îngrijoră. Albastrul străveziu din zilele precedente se prefăcuse-ntr-un albastru mat și plumburiu. Curînd, o perdea compactă de nori se lăsă dintr-o parte-ntr-alta a orizontului și primele picături de ploaie răpăiră pe lemnăria *Evadării*. La-nceput, Robinson preferă să nu țină seamă de-această-ntîmplare potrivnică neprevăzută, însă, puțin după aceea, trebui să-și scoată hainele care, grele de apă, îl stînjeneau în mișcări. Le puse la adăpost în partea terminată a ambarcației. Se uită o clipă la apa caldută șiroindu-i pe corpul plin de tină uscată și de jeg care se topeau în pîrîiașe murdare. Mițele lui roșcate, lipite-n șomoioage lucioase, urmau liniile proeminente care le accentuau animalitatea. «O focă de aur», se gîndi el cu un zîmbet vag. Apoi urină, pîrîndu-i-se hazliu s-adauge partea lui modestă la potopul care-neca totu-mprejur. Se simțea deodată-n vacanță și cînd, orbit de

picături și sfichiuit de rafale, fugi să se adăpostească sub arbori, un acces de veselie-l făcu să schițeze-un pas de dans.

Ploaia nu pătrunsese încă prin miile de-acoperișuri suprapuse-ale frunzișului pe care bătea darabana cu un zgomot asurzitor. Un abur de etuvă se ridica din pământ și se pierdea-n bolțile de frunze. Robinson se-aștepta ca apa să pătrundă-n orice clipă și să-l inunde. Dar pământul i se făcea din ce în ce mai noroiOS la picioare, fără ca o singură picătură de apă să-i cadă-n cap ori pe umeri. Înțelese,-n sfârșit, cînd băgă de seamă că de-a lungul fiecărui copac, în niște jgheaburi săpate parcă anume-n scoarța lui, curgea un mic torent. Peste cîteva ore, fără ca violența ploii să scadă, apunînd, soarele se-arătă între orizont și linia de jos a stratului de nori și scăldă insula-ntr-o lumină de foc.

Veselia puerilă care-l apucase pe Robinson pierise în timp ce se risipea beția-aceea-n care-l ținea munca lui turbată. Simțea cum se prăbușește-ntr-o prăpastie de pustietate a sufletului, gol și singur, în acel peisaj de Apocalips, doar cu tovărășia a două cadavre putrezind la bordul unei epave. Abia mai tîrziu avea să-nțeleagă importanța acestei experiențe a goliciunii, pe care-o făcea pentru prima oară. Sigur era că nici temperatura, nici vreun sentiment de pudoare nu-l obligau să poarte haine de om civilizat. Și dacă, pîn-atunci le păstrase din rutină, acum datorită disperării, simțea valoarea acelei armuri de lînă și de in cu care societatea umană încă-l ocrotea o clipă mai înainte. Goliciunea

este-un lux pe care numai omul înconjurat cu căldură de mulțimea semenilor lui și-l poate-ngădui fără primejdie. Pentru Robinson, atîta vreme cît sufletul avea să-i rămînă neschimbat, asta-nsemna o-ncercare de-o ucigătoare temeritate. Despuiată de-acele biete zdrențe (ponosite, sfîșiate, murdare, dar provenite din multe milenii de civilizație și impregnate cu umanitate) carnea lui se oferea — vulnerabilă și albă — strălucirii elementelor brute. Vîntul, cactușii, pietrele și pînă și-acea nemiloasă lumină-ncolțeau, atacau și răneau prada asta fără apărare. Robinson simți că moare. Mai fusese vreodată o ființă omenească supusă unei încercări atît de crude ? Pentru prima oară de la naufragiu, cuvinte de revoltă-mpotriva hotărîrilor Soartei țîșniră de pe buzele lui. «Doamne, șopti el, dacă nu Ți-ai întors cu totul fața de la făptura Ta, dacă nu vrei să se năruie-n clipele următoare, sub povara amărăciunii la care-o supui, atunci arată-Te. Învrednicește-mă cu un semn din care să-nțeleg că ești alături de mine!». Apoi așteptă, cu buzele strînse, asemenea primului om sub Arborele Cunoașterii, cînd întreg pămîntul era moale și încă umed după retragerea apelor. Atunci, în timp ce răpăitul ploii se-ntețea peste frunziș și totul părea că se destramă-n norul de abur care se ridica din pămînt, văzu apărînd la orizont un curcubeu mai mare și mai strălucitor decît poate crea natura singură. Era mai mult decît un curcubeu, era ca o aureolă aproape desăvîrșită, doar partea de jos dispărîndu-i în

valuri, și care desfășura cele șapte culori ale spectrului cu-o admirabilă intensitate.

Potopul încetă la fel de brusc cum pornise. Robinson regăsi, odată cu hainele, sensul muncii lui și stăruința. Înfrînse repede slăbiciunea asta de scurtă durată, însă plină de-nvățăminte.

*

Era ocupat să arcuiască o coastă la profilul ei exact, apăsînd pe ea cu toată puterea, cînd avu senzația neclară că cineva se uita la el. Săltă capul și privirea lui se-ncrucișă cu-a lui Tenn, cîinele de pe *Virginia*, *setter-laverack*-ul acela de rasă oarecare, dar afectuos ca un copil, care, în momentul naufragiului, se afla pe punte cu omul de cart. Animalul stătea-n aret la vreo zece pași, cu urechile ciulite, cu laba stîngă, dinainte, îndoită. Lui Robinson i se umplu inima de bucurie. Înaintă cîtiva pași spre animal strigîndu-l de cîteva ori pe nume. Tenn aparținea uneia dintr-acele rase de cîini care simt o nevoie vitală, imperioasă de prezența omului, de glasul și de mîna lui. Schelălăind, cu spinarea-ncovoiată, dînd din coadă, era de mirare că n-alerga spre Robinson. Omul era la cîtiva pași de el, cînd Tenn începu să bată-n retragere, arătîndu-și colții cu un mîriit dușmănos. Apoi, se-ntoarse brusc și-o luă la fugă-n hățișu-n care dispăru. În ciuda dezamăgirii, lui Robinson îi rămase de pe urma acestei întîlniri o bucurie care-l ajută cîteva zile să trăiască. Pe deasupra, purtarea de ne'nțeleș a

lui Tenn îl făcu să-și mute gîndul de la *Evadarea*, dîndu-i o preocupare nouă. Grozăviile și suferințele naufragiului să fi-nnebunit bietul animal ? Ori suferința pricinuită de moartea comandantului era atît de sălbatică încît îl făcea să nu mai suporte prezența unui alt om ? Dar o altă ipoteză-i veni-n minte și-l umplu de neliniște : poate că se afla de-atîta vreme-n insulă încît era firesc de fapt ca animalul să fi ajuns în stare de sălbăticie. Cîte zile, cîte săptămîni, cîte luni, cîți ani se scurseseră de la naufragiul *Virginiei* ? Pe Robinson îl apuca amețeala cînd își punea-ntrebarea asta. I se părea c-azvirle-o piatră-ntr-o fîntînă și-așteaptă zadarnic s-o audă căzînd la fund. Se jură ca de-atunci înainte să facă-n fiecare zi o creștătură pe-un copac din insulă, și-o cruce la treizeci de zile. Pe urmă uită ce-și propusese, cufundîndu-se din nou în munca de construire-a *Evadării*.

Vasul căpăta-ncet formă de cuter mare, cu etravă joasă, cam greoi, care putea duce patru-cinci tone. Cam atîta-i trebuia lui Robinson ca să-ncerce, cu oarecare șanse de reușită, s-ajungă la țărmlul chilian. Robinson se hotărîse la un singur catarg, cu velă triunghiulară latină, destul de mare, pe care totuși s-o poată ușor manevra un singur om, foarte potrivită pentru vîntul de travers (N.-S.) de-a cărui preponderență trebuia ținut seama, dat fiind că avea să navigheze cap la est. Catargul trebuia să treacă prin ruf și să se-implînte-n călcîiul din chilă, în așa fel încît să facă una cu corpul navei. Înainte de-a monta puntea, Robinson mai dădu o

dată cu mîna pe partea dinăuntru — netedă și bine îmbinată — a bordajelor vasului, și-și închipui cu plăcere picăturile care-aveau să apară-n mod firesc la toate-ncheieturile cînd avea să-l dea prima oară la apă. Trebuiau cîteva zile de stat la apă ca, umflîndu-se lemnul, coca să devină etanșă. Puntea singură, susținută de traversele care-n același timp legau și cele două borduri ale ambarcației, ceru cîteva săptămîni de muncă-nversunată ; nu putea fi însă vorba să renunțe la ea, căci în caz de vreme rea, vasul nu trebuia să-mbarce apă, iar proviziile necesare subzistenței pasagerului în timpul traversării trebuiau puse la adăpost.

În tot ce făcea, Robinson suferea crunt că n-avea fierăstrău. Această sculă — imposibil de confecționat cu mijloace improvizate — l-ar fi scutit de luni de trudă cu barda și cu cuțitul. Într-o dimineață, crezu că e victimă a obsesiei lui cînd, trezindu-se, auzi un zgomot care nu putea fi luat drept altceva decît zgomotul pe care-l face-un tăietor de lemne la lucru. Din cînd în cînd, zgomotul înceta ca și cînd tăietorul și-ar fi schimbat poziția, apoi începea din nou cu-o regularitate monotonă. Robinson ieși-ncet din scobitura de stîncă unde-avea obiceiul să doarmă și se-ndreptă cu pas ușor spre sursa zgomotului, străduindu-se să fie pregătit pentru emoția pe care-ar fi avut-o dacă s-ar fi trezit față-n față cu o ființă omenească. Pîna la urmă descoperi, la rădăcina unui palmier, un crab uriaș care, ținînd strîns o nucă de cocos, o tăia cu cleștele. La douăzeci de picioare-nălțime, în

crengile copacului, alt crab tăia nucile la bază ca să le facă să cadă. Cei doi crustacei nu părură deloc tulburați de apariția naufragiatului și-și văzură mai departe, liniștiți, de ocupația lor zgomotoasă.

Acest spectacol îi inspiră lui Robinson un profund dezgust. Se-ndreptă spre pajiștea unde se afla *Evadarea*, întărit în credința că aceste me-leaguri îi rămîneau străine, că erau pline de maleficii și că vasul lui — a cărui formă sim-patică și masivă o vedea printre grozame — era singurul lucru care-l lega de viață.

În lipsă de lac sau măcar de catran cu care să dea un grund pe bordajul vasului, se-apucă să facă un fel de clei după un procedeu pe care-l văzuse-n șantierul de pe Ousa. Pentru asta tre-bui să taie aproape cu totul un desiș de ilice, pe care-l descoperise încă de cînd se-apucase de lucru, în apropierea mirtului. Timp de patru-zece și cinci de zile jupui arbuștii și le scoa-se-nvelișul dinuntru-al scoarței, tăindu-l fișii. Apoi fierse-ndelung într-un ceaun această ma-terie fibroasă și-alburie care-ncetul cu-ncetul se prefăcu-ntr-un lichid gros și vîscos. Îl puse din nou pe foc și-l turnă clocotit pe cheresteaua vasului.

Evadarea era gata, însă istoria construirii ei rămînea scrisă pentru totdeauna-n carnea lui Robinson. Tăieturi, arsuri, zgîrieturi pe față, bătăături, pete de neșters și cicatrice um-flate povesteau lupta-ncăpățînată pe care-o du-sese-atîta vreme ca s-ajungă la vasul ăsta mic, bondoc și-naripat. În lipsă de jurnal, cînd are

să vrea să-și aducă aminte, are să-și privească trupul.

Începu să strângă proviziile pe care-avea să le-mbarce cu el. Dar se lăsă numaidecît de-această-ndeletnicire, gîndindu-se că trebuia mai întîi să dea noua ambarcație la apă ca să-i verifice stabilitatea și ca să-i asigure etanșeitătea. De fapt, o teamă surdă-l reținea, frica de eșec, de-o lovitură neașteptată care-ar fi redus la zero șansele de reușită-ale-acțiunii pe care-și juca viața. Și-nchipuia *Evadarea* dînd dovadă, la primele probe, de vreun defect capital, exces de pescaj, de exemplu — ar fi fost greu de manevrat și-ar fi acoperit-o și valurile cele mai mici — sau dimpotrivă, linie de plutire prea mică — s-ar fi răsturnat la prima dezechilibrare. În cele mai rele coșmaruri ale lui, nava de-abia atîngea suprafața mării și se și ducea la fund, ca o bucată de plumb, iar el cu fața-n apă, o vedea cum se scufundă legănîndu-se-n adîncurile verzi-albăstrui din ce în ce mai întunecate.

În sfîrșit, se hotărî la această acțiune pe care presimțiri tulburi îl îndemneau s-o amîne de-atîta vreme. Nu fu prea surprins de imposibilitatea de-a tîrî pe nisip pînă la mare această cocă de navă care cîntărea probabil peste o mie de livre. Dar acest prim eșec îi dezvăluia gravitatea unei probleme la care nu se gîndise niciodată serios. Cu ocazia asta descoperi un aspect important al metamorfozei suferită de mintea lui sub influența vieții solitare. Cîmpul atenției părea că i se-adîncește și-n același timp că i se-n-gustează. Îi venea din ce în ce mai greu să se

gîndească la mai multe lucruri deodată și chiar să treacă de la o preocupare la alta. Observă astfel că aproapele este pentru noi un puternic *factor de distragere*, nu numai pentru că ne deranjează tot timpul și ne smulge gîndului nostru actual, dar și pentru că simpla posibilitate a apariției sale aruncă o vagă lumină asupra unui univers de obiecte situate la periferia atenției noastre, în stare însă-n orice clipă să devină centrul ei. Această prezență marginală și,-ntr-un fel, fantomatică a lucrurilor care nu-l preocupau imediat se ștersese din mintea lui Robinson încetul cu-ncetul. De-aci-nainte era-nconjurat de obiecte supuse legii sumare — «tot sau nimic» : așa se făcea că, absorbit de construirea *Evadării*, pierduse din vedere problema lansării ei la apă. Trebuie s-adăugăm că-l zăpăcise rău și exemplul arcei lui Noe care pentru el devenise un fel de arhetip al *Evadării*. Construită pe uscat, departe de orice mare, arca așteptase s-ajungă apa la ea, căzînd din cer sau venind din vîrfurile munților.

O panică la-nceput stăpînită, apoi amețitoare, puse stăpînire pe el cînd nu reuși să vîre nici buștenii sub chilă ca s-o facă s-alunece, cum văzuse că se făcea cu stîlpii coloanelor cînd se restaurase catedrala din York. Corabia era de neclintit, și Robinson izbuti să-i rupă o coastă apăsînd cu un par care bascula ca pîrghie pe-un buștean. După trei zile de caznă, i se-ntuneca vederea de oboseală și de furie. Se gîndi atunci la un ultim procedeu de-a parveni la această lansare la apă. Dacă nu putea face *Evadarea*

s-alunece pînă la mare, poate că izbutea s-aducă marea pînă la ea. Era de-ajuns ca-n acest scop să sape un fel de canal care, pornind de la țărîm, ar fi dus, adîncindu-se regulat, pînă la locul unde era construit vasul. Pînă la urmă acesta ar fi ajuns în canalul în care fluxul ar fi năvălit, spumegînd, în fiecare zi. Se-apucă numaidecît de lucru. Apoi, cu mintea liniștită, aprecie distanța dintre vas și țărîm, și mai ales înălțimea la care se afla vasul față de nivelul mării. Canalul ar fi trebuit să aibă o sută douăzeci de yarzi lungime și să pătrundă-n faleză la o adîncime de peste o sută de picioare. Acțiune gigantică pentru care toți anii care-i mai rămîneau de trăit, în cazul cel mai fericit, și tot nu i-ar fi ajuns. Renunță.

*

Nămolul lichid deasupra căruia se-nvîrteau roiuri de țînțari era străbătut de mișcări vîscoase, cînd un groștei căruia-i ieșea la suprafață doar rîtul tărcat se lipi de maică-sa. Cîteva turme de pecari își fixaseră locul de bălăceală-n mlaștinile de pe țărîmul de răsărit al insulei și stăteau vîrîte acolo la orele cele mai calde-ale zilei. În timp ce scroafa dormitînd făcea una cu nămolul în imobilitatea ei vegetală, progeniturile se agita-
u și se-ncăierau întruna cu grohăieli stridente. Cum razele soarelui deveneau oblice, scroafa ieși dintr-o dată din lîncezeala ei și, cu-o mișcare puternică, își săltă masa udă pe-o limbă de pămînt uscat, în timp ce purceii dădeau furios din picioare, cu țipete ascuțite, ca să scape din

mocirla care-i trăgea-n jos. Apoi întreaga turmă plecă-nșirată, cu mare zgomot de buruieni călcate-n picioare și de lemne sfărîmate.

În momentul acela, o statuie de nămol se-n-sufleți la rîndul ei și-alunecă prin papură. Robinson nu mai știa de cînd își azvîrlise ultima zdreanță-n niște spini. Dealtminteri, nu-i mai era teamă de arșița soarelui, căci o crustă de excremente uscate-i acoperea spatele, pîntecele și coapsele. Barba și părul se-amestecaseră și fața nu i se mai vedea din încîlceala asta hirsută. Mîinile, ajunse niște cioturi strîmbe, nu-i mai slujeau decît la mers, căci îndată ce-ncerca să se ridice-n picioare, îl apuca amețeala. Slăbiciunea lui, moliciunea nisipului și-a nămolului din insulă, dar mai ales ruperea unui anumit resort sufletesc îl făceau să nu se mai miște decît tîrîndu-se pe burtă. Acum știa că omul este ca răniții aceia dintr-o-nvălmășeală, sau dintr-o răscoală, care rămîn în picioare atîta timp cît îi susține mulțimea strînsă-n jurul lor, dar care-alunecă la pămînt îndată ce mulțimea se risipește. Mulțimea semenilor care-l menținuse-n regnul omenesc, fără ca el să-și fi dat seama, se depărtase brusc, iar el simțea că singur n-avea putere să se țină pe picioare. Cu nasul lipit de pămînt, mîncă lucruri de neînchipuit. Făcea unde-apuca și rareori nu se tăvălea-n moliciunea propriilor fecale. Se deplasa din ce în ce mai puțin și-aceste scurte excursii îl aduceau totdeauna-napoi la mocirlă. Acolo-și pierdea trupul și se elibera de propria greutate în înfășurarea umedă și caldă a nămolului, în

timp ce emanațiile nesănătoase-ale apelor clo-cite îi întunecau mintea. Doar ochii, nasul și gu-ra-i stăteau peste stratul plutitor de lintiță și de ouă de broască. Eliberat de toate legăturile pământeste, urmărirea-ntr-o visare buimacă frânturi de amintiri care, venind din trecut, dănțuiau pe cer printre-nlănțuirile de frunze nemișcate. Regăsea ceasurile vătuite pe care le petrecuse, copil, tupilat în fundul întunecatei prăvălii de postavuri și de pânzeturi cu ridicata a lui taică-său. Valurile de țesături îngrămădite alcătuiau în jurul lui un fel de fortăreață moale care sor-bea de-a valma zgomotele, izbiturile, curentul, luminile. În această atmosferă-nchisă plutea un permanent miros de lână unsuroasă, de praf și de firnis, la care se-adăuga cel al smirnei pe care tăicuța Crusoe o-ntrebuința-n orice anotimp împotriva unui guturai care nu se mai sfir-sea. De la acest bărbat timid și friguros, mereu cocoțat pe-un pupitru foarte-nalt sau aplecîndu-și ochelarii peste vreun catastif, Robinson credea că moștenise doar părul roșcat, restul luîndu-l de la maică-sa, care era o femeie și jumătate. Mocirla, revelîndu-i propriile facultăți de reculegere și de renunțare față de lumea exterioară, îi arăta că era, mai mult decît și-n-chipuisse, feciorul mărunțului postăvar din York.

În acele lungi ore de meditație cețoasă, făcea o filozofie care fusese poate filozofia omului aceluia șters. Numai trecutul avea o existență și-o valoare importantă. Prezentul însemna doar un izvor de amintiri, o fabrică de trecut. Nu merita să trăiască decît pentru-a mări acest

capital alcătuit din trecut. Venea, în fine, moartea : ea însăși nu era decît momentul mult-așteptat pentru-a se bucura de-această mină de aur acumulată. Eternitatea ne era dată spre-a ne relua viața-n profunzime, mai atent, mai inteligent, mai senzual decît ne era cu puțință-n învălmășeala prezentului.

*

Tocmai păștea o tufă de măcriș-de-baltă într-o mlaștină, cînd auzi o muzică. Ireală, dar distinctă, era o simfonie celestă, un cor de glasuri cristaline, pe care-l acompaniau acorduri de harpă și de *viola da gamba*. Robinson crezu că era vorba de muzică cerească și că nu mai avea mult de trăit, dacă nu murise chiar. Dar ridicînd capul, văzu spre est o pînză albă la orizont. Dintr-un salt ajunse la șantier, la *Eva-darea*, unde se aflau împrăștiate sculele și unde-avu norocul să găsească repede cremenea și amnarul. Apoi se repezi către eucaliptul găunos. Aprinse-un braț de crengi uscate și-l vîrî-n scorbura care se căsca-n trunchiul copacului lîngă rădăcină. Îndată ieși o trîmbă de fum înțepător, dar marea pălălaie pe care contase părea să se lase-așteptată.

Dealtminteri, la ce bun ? Corabia venea spre insulă, drept spre Golful Mîntuirii. Nici o-ndoială c-avea să ancoreze-n apropierea plajei și că o șalupă avea să pornească numaidecît într-acolo. Cu rînjete de dement, Robinson alerga-n toate părțile după-o pereche de pantaloni și după-o cămașă pe care pînă la urmă le găsi sub

carcasa *Evadării*. Apoi o luă la goană spre plajă, în timp ce se zgîria pe faţă, încercînd s-o des-cîlcească din laţele compacte care-o acopereau. Nava se-nclina graţios sub o briză plăcută din-spre nord-est, aplecîndu-şi toate pînzele spre valurile cu creastă de spumă. Era unul dintr-a-cele galioane spaniole de pe vremuri, menite s-aducă patriei-mume pietrele scumpe şi meta-lele preţioase ale Mexicului. Lui Robinson i se părea că partea din carenă ce se vedea acum ori de cîte ori se-adînceau valurile sub linia de plutire era-ntr-adevăr aurie. Galionul arboră marele pavoaz, iar în vîrfurile arborelui mare filfîia o flamură bi-fidă, galbenă cu negru. Pe măsură ce vasul se-apropia, Robinson distingea o mulţime foarte elegantă pe covertă, de la teugă şi pînă la du-netă. Părea că o petrecere somptuoasă-şi desfă-şura acolo măreţia. Muzica venea de la o mică orchestră de coarde şi de la un cor de copii îm-brăcaţi în alb, grupaţi pe teuga din spate. Pe-rechi dansau cu nobleţe în jurul unei mese acoperite cu veselă de aur şi de cristal. Nimeni nu părea să-l vadă pe naufragiat şi nici măcar ţărmul care se afla acum la mai puţin de-un ca-blu, ţărm de-a lungul căruia mergea corabia după ce făcuse volta. Robinson îl delungea şi el, alergînd pe plajă. Urla, dădea din mîini, se oprea ca s-adune pietre pe care le-azvîrlea-n direcţia navei. Căzu, se ridică, iară căzu. Galio-nul ajungea acum în dreptul primelor dune. Robinson trebuia să se oprească din cauza la-gunelor care urmau după plajă. Se-aruncă-n

apă, și-notă din toate puterile spre corabia din care nu mai vedea altceva decît etamboul dolo-fan drapat cu brocart. La unul dintre sabordu-rile practicate-n consolă, stătea o fată rezema-tă-n coate. Robinson îi vedea cu o claritate ha-lucinantă chipul : foarte tînăr, foarte delicat, sensibil, scofîlcit parcă, era totuși luminat de-un zîmbet palid, sceptic și descurajat. Robinson o cunoștea pe copila asta. Era sigur. Dar cine, cine era ? Deschise gura ca s-o strige. Apa sărată-i intră pe gît. Un crepuscul verde-albăstrui îl în-conjură ; mai avu timp să vadă fața schimono-sită a unei pisici-de-mare, care fugea de-a-ndă-ratelea.

O coloană de flăcări îl scoase din toropeală. Ce frig îi era ! Se putea oare ca marea să-l fi azvîrlit a doua oară pe-același țărnm ? Acolo sus, pe Faleză dinspre Occident, eucaliptul ardea ca o făclie-n noapte. Robinson se-ndreptă-mpleti-cindu-se către-acea sursă de lumină și de căldură.

Așadar, acest semnal care trebuia să măture oceanul și să dea alarma pentru tot restul lumii nu izbutise să-l atragă decît pe el, numai pe el, supremă bătaie de joc !

Petrecu noaptea ghemuit printre buruieni, cu fața spre scorbura incandescentă, străbătută de lumini fulgerătoare, care se deschidea la rădă-cina copacului, și se-apropie de foc pe măsură ce căldura scădea. Abia-n primele ceasuri din zori izbuti să-i dea un nume — de fapt un pre-

nume — fetei de pe galion. Era Lucy, sora lui, moartă adolescentă, cu zece ani mai înainte. Astfel nu se mai îndoi că nava-aceea din alt secol fusese produsul unei imaginații bolnave.

Se ridică și se uită la mare. Acest șes metalic, ținut de primele săgeți ale soarelui, fusese ispita, capcana, opiul lui. După ce-l degradase, puțin lipsise să nu-l dea pradă și-ntunecimilor nebuniei. Trebuia, sub amenințarea cu moartea, să găsească puterea să se smulgă de lângă ea. În spatele lui, se afla insula, imensă și virgină, plină de făgăduieli limitate și de-nvățăminte aspre. Avea să-și ia din nou soarta-n mâini. Avea să muncească. Avea să consume, fără să mai vi-seze, nupțiul cu neîndurătoarea lui soție, singurătatea.

Întorcându-i mării spatele, se-afundă-n grohotișul acoperit de ciulini argintii, care ducea spre centrul insulei.

CAPITOLUL AL TREILEA

Robinson consacră săptămînile care urmară explorării metodice-a insulei și recensămîntului resurselor ei. Numără vegetalele comestibile, animalele care-i puteau fi de oarecare ajutor, locurile cu apă, adăposturile naturale. Din fericire, violentele intemperii din lunile precedente nu năruiseră cu totul epava *Virginiei*, deși bucăți întregi ale carcasei și-ale punții dispăruseră. Corpul căpitanului și cel al matelotului fuseseră de asemenea luate de valuri, fapt pentru care Robinson se felicita, nu fără să aibă-n același timp vii muștrări de cuget. Le făgăduise-un mormînt, acum avea să scape cu un cenotaf. Își stabili depozitul general în peștera care se deschidea-n masivul stîncos din centrul insulei. Transportă acolo tot ce putu lua de pe epavă, și n-azvîrli nimic din ce putea fi cărat, căci și obiectele cele mai puțin utilizabile aveau în ochii lui valoarea unor relicve-ale comunității omenești de care era despărțit. După ce depozită, cît mai în fundul peșterii, cele patruzeci de butoaie de praf de pușcă, puse-n ordine trei lăzi de haine, cinci saci de cereale, două coșuri cu veselă și cu-argintărie, mai multe coșuri cu obiecte eteroclite — sfeșnice, pinteni, bijuterii, lupe, lunete, bricege, hărți marine, oglinzi,

zaruri, bastoane etc. — diverse recipiente pentru lichide, o ladă cu „armament de navă” — cabluri, scripeți, felinare, potricale, undițe, floatoare etc. — în sfârșit, o lădiță cu bani de aur, de argint și de-aramă. Cărțile pe care le găsim-prăstiate prin cabine fuseseră stricate-n asemenea hal de apa de mare și de cea de ploaie încît textul tipărit se ștersese, dar Robinson se gîndi că uscînd la soare aceste foi albe, le-ar fi putut folosi ca să-și scrie jurnalul, cu condiția să găsească un lichid care să țină loc de cerneală. Acest lichid îi fu procurat pe neașteptate de-un fel de pește care mișuna atunci pe lîngă faleza dinspre Răsărit. Diodonul, temut pentru maxilarul lui puternic și zimțat și pentru țepii usturători care i se zburlesc pe tot corpul în caz de alarmă, are ciudata calitate de-a se umfla, după voie, cu apă și cu aer pînă se face rotund ca un bulgăre. Aerul înghițit strîngîndu-i-se-n burtă, diodonul înoată atunci pe spate, fără să pară deloc stîngenit de-această surprinzătoare postură. Mișcînd cu un băț un pește dintr-ăștia azvîrlit pe nisip, Robinson băgase de seamă că tot ce se-atingea de burta lui — fie fleșcăită, fie umflată — căpăta o culoare roșu-carmin, extraordinar de persistentă. Prinzînd o mare cantitate de asemenea pești a căror carne, fragedă și consistentă cum e cea de pui, îi plăcea, stoarse-ntr-o cîrpă materia fibroasă pe care aceștia o secretau prin porii burții și strînse astfel o vopsea cu miros fetid, dar de-un roșu minunat. Se grăbi să ascută cît mai bine o pană de vultur, și-i veni să plîngă de bucurie cînd așternu pri-

mele cuvinte pe-o foaie de hîrtie. Brusc, i se părea că se smulsese pe jumătate din prăpastia de bestialitate-n care se prăbuşise şi că se-ntorcea-n lumea spiritului înfăptuind acest act sacru : a scrie. Începînd de-atunci îşi deschise-aproape-n fiecare zi *log-book*¹-ul pentru a consemna, nu evenimentele mai mici sau mai mari ale vieţii lui materiale — puţin îi păsa de asta — ci meditările, evoluţia vieţii lui interioare sau amintirile care i se-ntorceau din trecut şi reflecţiile pe care i le inspirau.

Pentru el începea o eră nouă — sau, mai bine zis, începea adevărata lui viaţă-n insulă, după slăbiciuni de care-i era ruşine şi pe care se străduia să le uite. De aceea, hotărîndu-se în sfîrşit să inaugureze un calendar, nu se sinchisea că se află-n imposibilitatea de-a evalua timpul care se scursese de cînd naufragiasse *Virginia*. Naufragiul avusese loc la 30 septembrie 1759, pe la două din noapte. Între această dată şi prima zi pe care el o-nsemnă pe scoarţa unui pin uscat, se afla un timp nedeterminat, nedefinit, plin de tenebre şi de suspine, astfel că Robinson se afla rupt de calendarul oamenilor, precum era despărţit de ei prin ape, şi constrîns să trăiască pe-o insulă de timp ca pe-o insulă-n spaţiu.

Consacră mai multe zile întocmirii unei hărţi a insulei, pe care o completă şi-o-mbogăţi după aceea pe măsură ce făcea explorări. Se hotărî,

¹ *Jurnal de bord* — vechi termen marinăresc englez. (Toate notele explicative, cu puţine excepţii, menţionate cînd este cazul, aparţin traducătorului.)

în fine, să boteze din nou acest tărîm pe care-n prima zi îl împovărase cu numele-acela greu ca oprobriul, «insula Dezolării». Fiind izbit, cînd citea *Biblia*, de admirabilul paradox potrivit căruia religia face din deznădejde păcat de neiertat iar din speranță una dintre cele trei virtuți teologale, hotărî ca insula să se cheme de-a-tunci înainte *Speranza*, nume-nsorit și melodios care, pe lîngă asta, îi evoca amintirea profană a unei italience focoase pe care-o cunoscuse odinioară, pe cînd era student la Universitatea din York. Simplitatea și profunzimea evlaviei lui se-mpăcau cu-aceste-apropieri pe care un spirit mai superficial le-ar fi considerat blasfematorii. I se părea, dealtminteri, uitîndu-se-ntr-un anumit fel la harta insulei, pe care-o desenase cu aproximație, că ea putea să reprezinte profilul unui corp feminin fără cap o femeie, da, șezînd cu picioarele-ndoite sub ea, într-o atitudine în care nu puteai desluși cît era supunere, cît frică ori simplă uitare de sine. Această idee adie pe lîngă el, apoi îl părăsi. Robinson avea să se mai întoarcă la ea.

Cercetarea sacilor de orez, de grîu, de orz și de porumb pe care-i salvase de pe *Virginia* îi rezervă o amarnică dezamăgire. Șoarecii și gâr-gărițele mîncaseră o parte, în locul căreia nu mai rămînea decît pleavă amestecată cu rahați. O altă parte era stricată de apa de ploaie și de mare și mîncată de mucegai. Un triaj extenuant, făcut bob cu bob, îi îngădui să salveze pînă la urmă, în afară de orez — intact dar imposibil de cultivat — zece galoane de grîu, șase

galoane de orz și patru galoane de porumb. Își impuse să nu mănânce nici un bob de grâu. Voia să-l semene căci punea mare preț pe pîine, simbol al vieții, singurul fel de hrană citat în Tatăl-nostru, ca orice-l putea încă lega de comunitatea omenească. I se părea de asemenea că această pîine pe care avea să i-o dea pămîntul Speranței avea să fie proba tangibilă că acest pămînt îl adoptase, așa cum el adoptase această insulă fără nume în care-l azvîrlise-n tîmplarea.

Arse cîțiva acri de pajiște pe țărmul de răsărit al insulei într-o zi cînd vîntul bătea de la apus, și se-apucă să are pămîntul și să-și semene cele trei feluri de cereale, cu ajutorul unui hîrleț (făcut dintr-o bucată de fier provenind de pe *Virginia*), în care izbutise să facă o gaură destul de mare ca să poată băga-ntr-însa o coadă. Își făgădui să considere această primă recoltă ca pe-o apreciere a naturii — adică a lui Dumnezeu — față de munca mîinilor sale.

Cele mai folositoare dintre animalele de pe insulă ar fi fost desigur caprele și iezii, în mare număr pe-acolo, dacă reușea să le domesticească. În timp ce-l lăsau destul de ușor să se-apropie, căprițele se apărau sălbatic îndată ce voia să pună mîna pe ele și să-ncerce să le mulgă. Făcu deci un țarc, legînd de-a latul niște prăjini peste niște țaruși pe care-i înfășură apoi cu liane-mpletite. Închise-n el iezi mici de tot care cu țipetele lor își aduseră acolo și mamele. Robinson le dădu pe urmă drumul puilor și așteptă cîteva zile pînă cînd să le doară pe capre atît de rău

ugerul ca de-abia s-aștepte mulsul. După ce-și semănase ogorul, înfiinșase astfel un început de turmă-n insulă. Ca omenirea de pe vremuri, Robinson trecuse de la stadiul culesului și-al vânătorii la cel al agriculturii și-al creșterii animalelor.

Totuși mai era mult de-aci-nainte pînă ce insula să i se pară un tărîm sălbatic pe care știuse să pună stăpînire și-apoi să-l îmblînzească pentru a face din el o așezare-ntr-adevăr ome-nească. Nu era zi-n care vreun incident surprinzător sau sinistru să nu-i trezească spaima ce se născuse-n el în clipa cînd, înțelegînd că era singurul supraviețuitor al naufragiului, se simțise orfan de omenire. Sentimentul adîncii lui singurătăți, potolit de vederea ogoarelor, a țarcului de capre, de ordinea din depozit, de aspectul impunător al arsenalului, îl sugrumă-n ziua cînd dădu de-un liliac-vampir ciucit peste gîtul unui ied căruia era gata să-i sugă sîngele. Cele două aripi ale monstrului, gheroase și făcute din bucăți, acopereau ca o mantie a morții animalul mititel care se clătina de slăbiciune. Altă dată, în timp ce strîngea scoici pe niște stînci pe jumătate cufundate-n mare, se trezi cu un jet de apă drept în față. Nițel zăpăcit de șoc, făcu doi-trei pași, dar fu numaidecît oprit locului de un alt jet care-l izbi din nou în față cu o precizie diabolică. Îndată-l apucă vechea frică binecunoscută și-atît de temută. Nu-l slăbi decît pe jumătate cînd descoperi într-o scobitură de stîncă o caracatiță mică, cenușie, care-avea surprinzătoarea capacitate de-a stropi cu apă, da-

torită unui fel de sifon căruia-i putea schimba unghiul de tir.

Resemnîndu-se, pînă la urmă se-nvățase cu implacabila supraveghere pe care-o-ndura din partea «consiliului său de administrație» cum continua să numească stolul de vulturi care păreau a se fi atașat de persoana lui. Unde se ducea, unde se-ntorcea, dădea de ei cocoșați, gușați și năpîrliți, pîndind, bine-nțeleș nu moartea lui, cum era convins în momentele de deprimare, ci resturile comestibile pe care le-azvîrlea în cursul zilei. Deși se-nvățase — de bine-de rău — cu prezența păsărilor, totuși suporta foarte greu spectacolul oferit de moravurile lor crude și respingătoare. Amourile lor de bătrîni lubrici sfidau castitatea lui silită. Inima-i era copleșită de-o tristețe indignată cînd vedea masculul căl-cînd greoi femela, după cîteva țopăieli groțeste, și strîngînd apoi cu ciocul încovoiat gîtul chel și roșu al partenerei, în timp ce tîrșițele li se-mpreunau într-un sărut obscen. Într-o zi, văzu un vultur mai mic și bine-nțeleș mai tînăr fugărit și brutalizat de alții. Îl băteau cu ciocul, îl izbeau cu aripile, se repezeau la el, și-n cele din urmă-l încolțiră lîngă o stîncă. Apoi aceste persecuții încetară brusc, ca și cînd victima ar fi cerut îndurare sau ar fi anunțat că-ndeplinea toate pretențiile asupritorilor ei. Atunci, vulturașul întinse rigid gîtul la pămînt, făcu trei pași mecanici, pe urmă se opri, scuturat de spasme și vărsă pe pietriș o grămadă de cărnuri descompuse, pe jumătate mistuite, festin solitar, de bună seamă, pe care, din nenorocire, confrății-l

descoperiseră. Vulturii se repeziră la aceste-mușiciuni și-nghesuindu-se, le devorară.

În dimineața-aceea Robinson își rupsese hîrlețul și scăpase capra cea mai bună de lapte. Scena asta îl puse la pămînt. Pentru prima oară după luni de zile avu o slăbiciune și căzu-n is-pita mocirlei. Apucînd-o din nou pe poteca mistreților care ducea la mlaștinile de pe țărmul de răsărit, găsi băltoaca noroioasă-n care mintea i-o luase razna de-atîtea ori. Își scoase hainele și se-afundă-n nămolul lichid.

În aburii infecți în care se-nvîrteau roiuri de țîțari, menghinea caracatițelor, a liliecilor-vampiri și-a vulturilor care-l obsedau slăbi-n-cetul cu-ncetul. Timpul și spațiul se destrămau, iar pe cerul înnorat, tivit cu frunziș, se desena un chip, asta era tot ce vedea. Era el, culcat într-un leagăn cu baldachin de muselină. Doar mînuțele-i ieșeau afară din scutecele de-o albeață lilială-n care era-nfășat din cap pînă-n picioare. În jurul lui, un zumzet de cuvinte și de zgomote casnice alcătuia ambianța familiară a casei în care se născuse. Vocea hotărîtă și sonoră a maică-sii alterna cu falsetul mereu plîngăreț al lui taică-său și cu chicotelile fraților și-ale surorilor. El nu-nțelegea ce spuneau și nici nu-ncerca să-nțeleagă. În momentul acela faldurile brodate se depărtaseră încadrînd chipul fin al Luciei, subțiat și mai mult de două cozi grele, negre, una din ele alunecînd pe cu-vertura lui. O slăbiciune de-o sfișietoare dulceață-l cuprinse pe Robinson. Un zîmbet apăru pe gura lui care-atingea ierburile putrede și

frunzele de nufăr. În colțul gurii i se-nfipsese corpul negru al unei lipitori mici.

*

Log-book. — Orice om are o pantă funestă. A mea duce-n mocirlă. Aici mă gonește Speranza cînd se-nrăiește și-mi arată chipul ei de brută. Mocirla e-nfrîngerea, e viciul meu. Victoria mea este ordinea morală pe care trebuie s-o impun Speranței împotriva ordinei sale naturale care nu-nseamnă altceva decît celălalt nume al dezordinei absolute. Acuma știu că aici nu poate fi vorba numai să supraviețuiești. Să supraviețuiești înseamnă să mori. Trebuie, plin de răbdare și fără-ntrerupere, să construiești, să organizezi, să faci ordine. Orice oprire e un pas înapoi, un pas spre mocirlă.

Împrejurările extraordinare-n care mă aflu justifică, mi-nchipui, multe dintre schimbările de punct de vedere, mai ales în privința chestiunilor morale și religioase. Citesc în fiecare zi Biblia. În fiecare zi aplec, de-aseenea, pios urechea la izvorul de-nțelepciune care grăiește-n mine ca-n fiecare om. Sunt uneori înfricoșat de noutatea a ceea ce descopăr și-n același timp accept, căci nici o tradiție nu trebuie să fie mai puternică decît glasul Spiritului Sacru care se află în noi.

Deci viciul și virtutea. Educația îmi prezentase viciul drept exces, opulență, desfrîu, dezmăț ostentativ, cărora virtutea le opunea umilința, modestia, abnegația. Îmi dau seama că acest fel de morală pentru mine este un lux care m-ar ucide dacă m-aș apuca să mă potrivesc lui.

Situația-n care mă aflu îmi poruncește s-adaug în partea virtuții și să scad într-a viciului, și să numesc virtute curajul, forța, impunerea propriei persoane, stăpînirea asupra lucrurilor. Și viciu — renunțarea, delăsarea, resemnarea, pe scurt, mocirla. Asta-nseamnă fără-ndoială să te-ntorci, dincolo de creștinism, la o viziune antică asupra-nțelepciunii omenești și să-nlocuiești virtutea cu virtus. Dar fondul unui anumit creștinism este refuzul radical față de natură și față de lucruri, acel refuz pe care eu l-am practicat și l-am răspracticat cu privire la Speranza, și care era cît pe-aci să mă ducă la pieire. Dimpotrivă, n-am să-nfrîng decăderea decît în măsura în care-am să mă-mpac cu insula și-n care-am s-o fac să se-mpace și ea cu mine.

*

Pe măsură ce supărarea pricinuită de eșecul *Evadării* se estompa-n sufletul lui, Robinson se gîndea din ce în ce mai mult la avantajele pe care le-ar fi avut de pe urma unei ambarcații modeste datorită căreia ar fi putut să exploreze mai ales țărmurile insulei, inaccesibile din interior. Se-apucă deci să cioplească dintr-un trunchi de pin o pirogă dintr-o singură bucată. Lucru din bardă, încet și monoton, pe care-l înfăptui metodic, la anumite ore din zi, fără febra cu care se desfășurase construirea *Evadării*. Se gîndise mai întîi să facă focul sub partea trunchiului pe care voia s-o cioplească, dar se temu să nu-l ardă tot și se mulțumi să-mprăstie cărbuni în scobitura-ncepută. În sfîrșit, renunță să

folosească-n vreun fel flacăra. Scobită cum trebuie, cioplită, fasonată, șlefuită cu nisip mărunț, ambarcația era destul de ușoară ca s-o poată ridica deasupra capului și ca s-o care acoperindu-și umerii cu ea de parc-ar fi fost o imensă glugă de lemn. Fu o sărbătoare pentru el s-o vadă pentru prima oară săltînd pe valuri, ca un mînz într-o pajiște. Cioplise-o pereche de vîsle simple, renunțînd cu totul la pînze, dintr-o pornire de restricție care i se trăgea din amintirea prea ambițioasei *Evadări*. Începu numai-decît, de jur-împrejurul insulei, o serie de expediții care-l făcură să-și cunoască pe deplin domeniul, dar și să simtă, mai mult decît din toate experiențele precedente, singurătatea absolută ce-l înconjura.

*

Log-book. Singurătatea nu e doar o situație permanentă-n care mă aflu cufundat de la naufragiul Virginiei încoace. Este-un mediu coroziv care-acționează asupra mea lent, dar fără-nce-tare și-ntr-un sens pur distructiv. În prima zi, făceam tranzitul între două societăți umane la fel de imaginare : echipajul dispărut și locuitorii insulei, căci o credeam populată. Era încă viu în minte contactul cu tovarășii mei de bord. În minte continuam dialogul întrerupt de catastrofă. Iar apoi insula s-a dovedit pustie. Am înaintat într-un peisaj fără țipenie de om. În urma mea, grupul nenorociților mei de tovarăși se pierdea-n noapte. Glasurile lor amuțiseră de mult cînd al meu abia în-

cepea să obosească de solilocviu. Din acel moment, cu-o oribilă fascinație, urmăresc procesul de dezumanizare a cărui acțiune inexorabilă o simt în mine.

Știu acuma că fiecare om poartă-n el — și parcă mai presus de el — un eșafodaj fragil și complex de obiceiuri, de răspunsuri, de reflexe, de mecanisme, de preocupări, de vise și de implicații, care s-a format și continuă să se transforme datorită apropierii perpetue de semenii. Lipsită de sevă, această delicată eflorescență se ofilește și se dezagregă. Aproapele — cheie-de-boltă a universului meu... Cîntăresc în fiecare zi ceea ce-i datoram, înregistrînd noi fisuri în edificiul personal. Știu ce-aș risca pierzînd darul vorbirii, și lupt împotriva acestei ultime decăderi cu toată ardoarea spaimei. Dar chiar și relațiile mele cu lucrurile sunt denaturate, datorită singurătății. Cînd un pictor sau un gravor introduce personaje-ntr-un peisaj sau în apropierea unui monument, n-o face din pasiune pentru accesoriu. Personajele stabilesc scara și, lucru și mai important, constituie puncte de vedere posibile, care-adaugă punctului de vedere real al observatorului indispensabile virtualități.

În Speranza nu există decît un punct de vedere, al meu, lipsit de orice virtualitate. Iar această sărăcire nu s-a produs într-o singură zi. La-nceput, printr-un automatism inconștient, proiectam observatori posibili — parametri — în vîrfurile colinelor, în spatele cutărei stînci sau în crengile cutărui arbore. Insula era astfel tă-

iată de-o rețea de interpolări și de extrapolări care-o deosebeau și-o-nzestrau cu inteligibilitate. Așa face orice om normal într-o situație normală. Această funcție — ca multe altele — nu mi-a ajuns la cunoștință decît pe măsură ce ea se degrada în mine. Astăzi e-o socoteală-ncheiată. Viziunea mea despre insulă se reduce la ea însăși. Ceea ce nu văd este un necunoscut absolut. Peste tot unde nu sunt eu în prezent domnește un întuneric de nepătruns. Dealtminteri, scriind aceste rînduri constat că experiența pe care-ncearcă ele s-o redea este nu numai fără precedent, dar contrazice în chiar esența lor cuvintele pe care le folosesc. Limbajul ține-ntr-adevăr în mod fundamental de acest univers populat, în care ceilalți sunt ca niște faruri creînd în jurul lor o insulă luminoasă în interiorul căreia totul este — dacă nu cunoscut — cel puțin cognoscibil. Farurile mi-au dispărut din câmpul vizual. Hrănită de fantezia mea, lumina lor a ajuns încă multă vreme pînă la mine. Acum, s-a sfîrșit, mă-nconjoară tenebrele.

Iar singurătatea nu atacă numai partea inteligibilă a lucrurilor. Le macină pînă și temelia existenței. Din ce în ce mai des sunt năpădit de îndoieli cu privire la adevărul mărturiei simțurilor mele. Acuma știu că pămîntul pe care-mi sprijin picioarele ar avea nevoie, ca să nu se clatine, să fie călcat și de alții. Împotriva iluziei optice, a mirajului, a halucinației, a visului pe trezie, a fantasmelor, a delirului, a tulburării auzului... scutul cel mai sigur este fratele, veci-

nul, prietenul sau dușmanul nostru, dar cineva, Doamne Dumnezeule, cineva !

P. S. — Ieri, străbătînd păduricea care mărginește pășunile de pe coasta de sud-est, m-a izbit în față un miros care m-a proiectat brutal — aproape dureros — acasă, în vestibulul în care-și primea tata clienții, dar luni dimineața, exact în ziua cînd nu primea pe nimeni și-n care mama, ajutată de-o vecină, profita și lustruia podeaua. Evocarea era atît de puternică și de nelalocul ei, încît mi-am pus din nou mintea sub semnu-ntrebării. O clipă am luptat împotriva năvalei unei amintiri de-o imperioasă gingășie, apoi m-am lăsat s-alunec în trecut, în acest muzeu pustiu, acest mort lăcuit ca un sarcofag, care mă cheamă cu-atît de seducătoare tandrețe. În sfîrșit, iluzia și-a slăbit strînsoarea. Umblind de colo-colo prin crîng, am descoperit cîtiva terebinți — arbuști-coniferi cu scoarța crăpată din cauza căldurii și picurînd un fel de rășină chihlimbarie a cărei puternică mireasmă cuprindea toate diminețile de luni ale copilăriei mele. ,

*

Fiindcă era marți — și-așa îi cerea programul lui — în dimineața aceea, pe plajă, imediat după reflux, Robinson culegea un fel de midii cu carnea un pic cam tare dar gustoasă, pe care le putea păstra toată săptămîna-ntr-un vas cu apă de mare. Cu pălărie rotundă de marinar britanic, în cap, în picioare cu saboți de lemn, reglementari de asemenea, era-mbrăcat în niște pantaloni ce-i lăsau pulpele goale, și-ntr-o cămașă

largă de in. Soarele, căruia pielea lui albă de roșcovan nu-i suporta arsura, era acoperit de-o perdea de nouri creți ca astrahanul, așa că Robinson își putuse lăsa-n peșteră umbrela de frunze de palmier de care se despărțea foarte rar. Fiind reflux, trecuse printre grămezi simetrice de scoici sfărîmate, printre bancuri de nămol și prin băltoace puțin adînci, și-avea destul spațiu înainte ca să poată cuprinde cu privirea masa verde, bălaie și neagră a Speranței. În lipsă de orice alt interlocutor, continuă cu ea un lung, lent și profund dialog în care gesturile, actele și acțiunile lui însemnau tot atîtea-ntrebări la care insula-i răspundea oferindu-i bucuria sau eșecul ce le consfințea. Robinson nu se mai îndoia că de-acum înainte totul depindea de relațiile lui cu insula și de reușita lui în organizare. Ciulea mereu urechea la mesajele care-i veneau fără-ncetare din partea ei sub mii de forme, uneori cifrate, uneori simbolice.

Se-apropie de-o stîncă acoperită de alge pe care o-nconjura un ochi de apă limpede. Îl distra un crab micuț, de-o temeritate nebună, care-n dreptă spre el doi clești inegali, ca un spada-sin pumnalul și sabia, cînd, zărind o urmă de picior gol, rămase ca trăsnit. N-ar fi fost prea surprins dacă și-ar fi găsit propria urmă-n nisip sau în nămol, deși renunțase de mult să umble fără saboți. Dar amprenta pe care-o avea sub ochi era săpată *chiar în stîncă*. Era, oare, a unui alt om ? Sau el se afla de-atîta vreme-n insulă că urma propriului picior în nămol avusese timp să se pietrifice datorită depunerilor de calcar ?

Își scoase sabotul drept și puse piciorul gol în scobitura plină pe jumătate cu apă de mare. Asta era, exact. Piciorul lui intra-n tiparul de piatră, ca-ntr-un papuc uzat și familiar. Nu-ncăpea nici o-ndoială, această pecete seculară — a tălpii lui Adam luînd în stăpînire Grădina Raiului, cea a Vénerei răsărind din valuri — era, la fel, semnătura personală, inimitabilă a lui Robinson, întipărită chiar în piatră, deci de neșters, eternă. Speranza — ca vacile-acelea din pampa argentiniană, pe jumătate sălbatice, totuși însemnate cu fierul roșu — purta de-aci-nainte pecetea Domnului și Stăpînului ei.

*

Porumbul se prăpădi cu totul, iar ogoarele unde-l semănase Robinson își recăpătară vechea lor înfățișare de pămînturi nelucrate. În schimb, orzului și grîului le mergea bine, iar Robinson, mîngîind cu mîna firele tinere de-un verde fraged și-albăstrui, simțea prima bucurie — cît de profundă și de gingașă ! — pe care i-o făcea Speranza.

Îi trebuî o mare forță de caracter ca să nu smulgă buruienile ce-i întinau ici-colo frumosul covor de grîne, dar nu putea nesocoti cuvîntul Evangheliei care poruncește să n-alegi grîul de neghină înainte de secerat. Se consola visînd la pitele-aurii pe care-avea-n curînd să le scoată din cuptorul ca un tunel săpat în stînca friabilă din peretele de apus al peșterii. Cîteva zile de ploaie-l făcură să tremure pentru spicele care

căzură la pământ, pale-ntregi, îngreuiate, chif-tind de apă. Dar soarele sclipi din nou și ele-și reveniră, legănându-și egretele-n vînt, ca o armată de căluți cabrați — panașele.

Cînd veni vremea secerișului, Robinson găsi de cuviință că dintre cele cîteva scule pe care le-avea, cea mai puțin nepotrivită să țină loc de coasă ori de seceră era vechea sabie de abordaj, ce decora cabina comandantului și pe care-o adusese de pe vas împreună cu celelalte epave. Mai întîi, vru să secere metodic, adunînd și sus-ținînd cu-o nuia-ndoită rîndul pe care-l doboră dintr-o sabie. Dar, mînuind arma asta eroică, îl apucă un avînt straniu și, lăsîndu-se păgubaș de orice regulă, înainta-nvîrtind-o cu niște ră-gete furioase. Spice se stricară puține, însă trebui să renunțe să mai tragă vreun folos de pe urma paielor.

*

Log-book. — Această zi de seceriș, care-ar fi trebuit să celebreze primele roade-ale muncii mele și-ale fecundității Speranței, a semănat mai degrabă cu lupta unui smintit cu vidul. Ah ! ce departe sunt încă de-acea viață desăvîrșită-n care fiecare gest să fie comandat de-o lege-a economiei și-a armoniei ! M-am lăsat cuprins, ca un copil, de-o-nflăcărare dezordonată și n-am simțit în această muncă nimic din satis-facția veselă pe care mi-o dădea cositul la care luam parte-odinioară pe cîmpia frumoasă din West-Riding. Calitatea ritmului, legănarea bra-țelor de la dreapta la stînga — și corpul devenit contra-greutate printr-o mișcare inversă de

la stînga la dreapta — tăişul care se-afundă-n grămada de flori, de umbéle şi de tulpiniţe, reteză scurt toată această materie graminee şi-o aşază frumos în stînga mea, prospeţimea tare ce emană din sucurile, din sevele şi din laptele ţişnit — toate astea alcătuiau o fericire simplă cu care mă-mbătam fără nici o remuşcare. Lama izbită de cremenea trandafirie era atît de flexibilă încît tăişul se-ndoia vizibil într-o parte, apoi în cealaltă. Fînaţul era o massă pe care trebuia s-o ataci, de care trebuia să te-apuci, s-o dobori metodic, luînd-o pas cu pas. Dar această massă era compusă cu fineţe, grămezi vii de universuri minuscule, cosmos vegetal în care materia este total epuizată de formă. Această compoziţie fină a fîneţei europene este exact opusul naturii amorfe şi nediferenţiate pe care-o mînuiesc eu aici. Natura tropicală este puternică, dar frustă, săracă şi simplă ca şi cerul ei albastru. Cînd am să regăsesc, vai, farmecul noros al cerului nostru palid, admirabilele nuanţe cenuşii ale ceţii ridicîndu-se deasupra mîlurilor Ousei ?

Bătînd spicele cu îmblăciul, într-o pînză-ndoită, vîntură boabele trecîndu-le dintr-o tiugă-n alta, afară, într-o zi cu vînt puternic. Pleava şi gunoaiele zburau departe. Îl plăcea munca asta de purificare, simplă dar deloc plictisitoare, datorită simbolurilor pe care le evoca. Sufletul lui se-nălţa către Dumnezeu şi-l implora să-i ducă departe gîndurile lumeşti ce-l năpădeau pentru a nu lăsa într-însul decît sămînţa grea a cuvîn-

tului înțelepciunii. La urmă, constată cu mîndrie că recolta lui ajungea la treizeci de galoane de grîu și la douăzeci de galoane de orz. Ca să facă făină, pregătise o piuă și-un pisălog — un butuc scobit și-o creangă groasă precurmată la mijloc — iar cuptorul era gata de primul copt. În acel moment, printr-o subită inspirație, luă hotărîrea să nu mănînce nimic din această întîie recoltă.

*

Log-book. — Mă gîndeam ca la o sărbătoare la această primă pîine ieșită din pămîntul Speranței, din cuptorul meu, din mîinile mele. Rămîne pe mai tîrziu. Mai tîrziu... Cîte făgăduințe-n aceste două simple cuvinte! Ceea ce mi-a apărut deodată cu imperioasă claritate este necesitatea de-a lupta-mpotriva timpului, adică de-a-ntemnița timpul. Trăind de azi pe mîine, mă las dus, timpul mi-a-lunecă printre degete, îmi pierd timpul, mă pierd pe mine. La drept vorbind, problema-n insula asta s-ar putea traduce-n termeni de timp, și nu e-o-ntîmplare că — pornind de jos de tot — am început prin a trăi aici ca-n afara timpului. Reintroducîndu-mi calendarul, am pus din nou stăpînire pe mine însumi. Trebuie să fac mai mult de-acum înainte. Din această primă recoltă de grîu și de orz nimic nu se cade să fie-nghițit de prezent. Ea se cuvine să fie pe de-a-ntregul ca o forță-ndreptată spre viitor. Am s-o-mpart deci în două : o parte am s-o semăn chiar mîine, cealaltă va constitui o rezervă

pentru orice eventualitate — căci trebuie prevăzut și faptul că făgăduința bobului îngropat să nu se-mplinească.

Mă voi supune de-aci înainte regulii următoare : orice produs este creație și deci bun. Orice consum este distrugere, deci rău. De fapt, situația mea aici este destul de asemănătoare cu-a compatrioților mei care debarcă-n fiecare zi, cu corăbiile, pe țărmurile Lumii Noi. Și ei trebuie să se supună unei morale a acumulării. Și pentru ei să-ți pierzi timpul este o crimă, virtutea fundamentală fiind tezaurizarea timpului. Tezaurizare ! Uite că mizeria singurătății mele îmi este din nou amintită ! Pentru mine să semăn e bine, să strâng e bine. Dar răul începe când macin grâul și coc pâinea, căci atunci muncesc numai pentru mine. Colonul american poate fără mustrare de cuget să ducă pînă la capăt procesul panificației, căci el are să vîndă pâinea, iar banii pe care-i va strînge-n ladă vor fi timp și muncă tezaurizate. Cît despre mine, vai, mizeria singurătății mă privează de binefacerile banilor de care totuși nu duc lipsă !

Cîntăresc astăzi nebunia și răutatea celor care hulesc această instituție divină : banul ! Banul spiritualizează tot ce atinge, dîndu-i o dimensiune rațională-n același timp — măsurabilă și universală — de vreme ce un lucru socotit în bani devine virtual accesibil tuturor oamenilor. Venalitatea este o virtute fundamentală. Omul venal știe să-și înăbușe instinctele ucigașe și asociale — sentiment al onoarei, amor-propriu, patriotism, ambiție politică, fa-

natism religios, rasism — pentru a nu da frîu liber decît înclinării sale spre cooperare, dorinței de schimb profitabil, simțului său de solidaritate umană. Expresia vîrsta de aur trebuie luată literal și sînt sigur că omenirea ar ajunge repede la ea dacă ar fi condusă numai de oameni venali. Din nenorocire, istoria o fac aproape totdeauna oameni dezinteresați și-atunci focul distruge tot, iar sîngele curge valuri. Grașii negustori ai Veneției ne dau exemplul fericirii fastuoase pe care-o cunoaște un Stat condus numai de legea profitului, în timp ce lupii lihiți ai Inchiziției spaniole ne-arată de ce infamii sunt în stare oamenii care-au pierdut pofta de bunuri materiale. Hunii s-ar fi oprit repede din năvală dacă ar fi știut să profite de bogățiile pe care le cuceriseră. Îngreuițați de pradă, s-ar fi statornicit ca să se bucure mai mult de ea, și lucrurile și-ar fi reluat cursul firesc. Dar erau niște brute dezinteresate. Disprețuiau aurul. Și se năpusteau înainte, pîrjolind totul pe unde treceau.

*

Din acel moment, Robinson se strădui să trăiască din mai nimic, muncind, în același timp, intens la exploatarea resurselor insulei. Deșteleni și-nsămîntă hectare-ntregi de prerie și de pădure, sădi un ogor întreg cu napi, cu gulii și cu măcriș, plante care creșteau sporadic în Sud, protejă-mpotriva păsărilor și-a insectelor plantațiile de palmieri, instală douăzeci de stupi pe care primele albine începură să-i colonizeze,

săpă la marginea litoralului eleșteie cu apă dulce și cu apă de mare, în care creștea plătică, scan-tine, coregoni și chiar raci de mare. Își făcu provizii enorme de fructe uscate, de carne-afu-mată, de pește sărat și de bucăți mici de brinză tare și fărîmicioasă ca de cretă, conservîndu-se însă la nesfîrșit. Descoperi, în fine, un procedeu prin care să producă un fel de zahăr cu care făcu dulcețuri și conserve de fructe zaharisite. Era vorba de-un palmier al cărui trunchi mai gros la mijloc decît la bază și la vîrf, picura o sevă grozav de dulce. Doborî un astfel de co-pac, îi tăie frunzele din vîrf și seva-ncepu să picure la extremitatea superioară. Curse-așa luni în șir, dar Robinson trebuia să taie-n fie-care dimineață o nouă porțiune din trunchi căci porii aveau tendința să se-astupe. Singur acest arbore-i procură nouăzeci de galoane de melasă care se solidifică, încetul cu-ncetul, într-o enormă căpățînă.

Tot pe-atunci, Tenn, *setter-laverack*-ul de pe *Virginia*, țîșni dintr-o tufă și se repezi spre el, tot numai prietenie și tandrețe.

*

Log-book. Tenn, fidelul meu tovarăș de drum, s-a-ntors la mine. Cu neputință să exprim bucu-ria pe care-o cuprinde această simplă frază. N-am să știu niciodată unde, nici cum a trăit Tenn de la naufragiu-ncoace, dar cel puțin cred că-nțeleg ce-l ținea departe de mine. Pe cînd construiam ca un nebun Evadarea, îmi apăru-se-n față, ca să fugă numaidecît cu mîriieli fu-

rioase. Mă-ntrebasem în orbirea mea dacă spaimele naufragiului urmate de-o lungă perioadă de singurătate-n mijlocul unei naturi ostile nu-l aduseseră-n stare de sălbăticie. Incredibilă trufie ! Din noi doi eu eram sălbaticul și sunt sigur că aerul meu înfricoșător și chipul meu rătăcit speriaseră bietul animal, rămas civilizat mult mai adînc decît mine. Sunt destule exemple de ciini siliți, aproape fără voia lor, să-și părăsească stăpînul alunecat pe panta viciului, a decăderii sau a nebuniei, și nu există cîine care să accepte ca stăpînul să mănînce dintr-o strachină cu el. Întoarcerea lui Tenn mă-ncîntă fiindcă-mi adeverește și-mi răsplătește victoria asupra forțelor distrugătoare care mă țirau spre prăpastie. Cîinele este tovarășul firesc al omului, nu al creaturii dezgustătoare și degenerate pe care nenorocirea, smulgîndu-l din rîndul oamenilor, o poate face din el. Am să citesc de-acum înainte în blînzii lui ochi căprui dacă-am știut să fiu la-nălțime ca om, cu tot fiorosul destin care mă-ncovoiaie-n țărînă.

*

Dar Robinson n-avea să-și rădobîndească pe de-a-ntregul calitatea de om decît făcîndu-și un adăpost care să fie altceva decît un fund de peșteră sau un umbrar de frunze. Avînd tovarăș, de aci înainte, pe cel mai *domestic* animal, era dator să-și construiască o casă, atît de adîncă e uneori înțelepciunea pe care-o cuprinde o simplă-nrudire verbală.

O situă la intrarea peșterii care cuprindea toată averea lui și care se afla în punctul cel mai înalt al insulei. Mai întâi, săpă un șanț dreptunghiular, adânc de trei picioare, pe care-l umplu cu un strat de pietriș acoperit la rîndul lui cu un strat de nisip alb. Pe temelia asta, perfect sterilă și permeabilă, ridică pereții, suprapunînd trunchiuri de palmier, fixate prin scobituri în unghi. Bucăți de scoarță și fibre vegetale astupau spațiile dintre trunchiuri. Pe un schelet ușor de prăjini — acoperiș în două ape — întinse o leasă de trestie deasupra căreia așează pe urmă, ca pe niște țigle, frunze de smochin-cauciuc aranjate în chip de solzi. Tencui fața exterioară a pereților cu un fel de mortar de argilă moale amestecată cu paie tocate. O pardoseală de pietre plate și de formă neregulată, îmbinate ca niște piese de *puzzle*, acoperi solul nisipos. Piei de capră și rogojini de papură, cîteva mobile de răchită, vesela și felinarele salvate de pe *Virginia*, luneta, sabia și-o pușcă atîrnate pe perete creară o atmosferă confortabilă și chiar intimă de care Robinson se lăsa pătruns cu neșă. Din afară, această primă locuință avea un aspect surprinzător de izbă tropicală, frustă și-ngrijită-n același timp, cu acoperiș fragil și cu pereți masivi, în care lui Robinson îi plăcea să regăsească toate contradicțiile propriei situații. Era mai ales sensibil față de inutilitatea practică a acestei vile, față de funcția capitală, dar mai ales morală, pe care i-o atribuia. Hotărî numaidecît să nu efectueze-n ea nici o acțiune utilitară — nici măcar să gătească — s-o decoreze

cu-o răbdare minuțioasă și să nu doarmă acolo decît sîmbătă seara, în celelalte zile continuînd să se folosească de-un fel de culcuș de pene și de păr pe care le-ndesase-ntr-o scobitură din peretele stîncos al peșterii. Încetul cu-ncetul această casă ajunsese pentru el un fel de *muzeu al umanului* în care ori de cîte ori intra avea sentimentul că-mplinește un act solemn. Chiar luă obiceiul, despachetînd hainele cuprinse-n lăzile de pe *Virginia* (și unele erau foarte frumoase), de-a nu intra-n aceste locuri decît în haină, în pantaloni bufanți, în ciorapi și-n pantofi ca și cînd ar fi vizitat ce era mai bun în el însuși.

Mai tîrziu, băgă de seamă că din interiorul vilei soarele nu se vedea decît la anumite ore din zi și c-ar fi fost nimerit să instaleze un orologiu sau vreo mașinărie în stare să măsoare timpul în orice clipă. După oarecari tatonări, se hotărî să facă un fel de clepsidră destul de primitivă. Era pur și simplu o damigeană de sticlă transparentă căreia-i făcuse o mică spărtură-n fund prin care apa curgea picătură cu picătură într-un lighean de aramă pus pe jos. Damigeana se golea-n lighean exact în douăzeci și patru de ore iar Robinson îi zgîriase pe părți douăzeci și patru de cercuri paralele însemnate fiecare cu cîte-o cifră romană. Astfel nivelul lichidului arăta ora în fiecare clipă. Această clepsidră fu pentru Robinson izvorul unei imense-mbărbătări. Cînd auzea — noaptea ori ziua — zgomotul regulat al picăturilor căzînd în lighean, avea sentimentul orgolios că timpul nu mai alu-

neca fără voie într-o prăpastie obscură, ci că se afla, de-acî înaintea, regularizat, stăpînit, pe scurt — domesticit și el, așa cum avea s-ajungă toată insula, încetul cu-ncetul, de tăria sufletească a unui singur om.

*

Log-book. — De-aici înaintea, că stau de veghe sau că dorm, că scriu sau că găsesc, timpul mi-e cuprins într-un tic-tac mecanic, obiectiv, incontestabil, exact, controlabil. Cît mi-e de foame de-aceste epitete care să definească victoriile asupra forțelor răului ! Vreau, pretind ca totul în jurul meu să fie de-acî înaintea măsurat, dovedit, certificat, matematic, rațional. Trebuie să mă apuc de măsuratul insulei, să stabilesc imaginea redusă a proiecției orizontale a-ntregii ei întinderi, să consemnez datele într-un cadastru. Aș vrea ca fiecare plantă să poarte etichetă, fiecare pasăre ineluș, fiecare mamifer să fie-nsemnat cu fierul roșu. N-am să am liniște pînă ce insula asta opacă, impenetrabilă, plină de fierberi surde și de-nvolburări malefice, n-are să fie metamorfozată-ntr-o construcție abstractă, străvezie, inteligibilă pînă-n măduva oaselor !

Dar voi avea oare forța să duc la capăt această muncă formidabilă ? Voi găsi oare-n mine resursele acestei doze masive de raționalitate pe care vreau să i-o administrez Speranței ? Zgomotul regulat al clepsidrei care mă leagăna încă acum o clipă cu o muzică studioasă și liniștitoare ca a unui metronom evocă deodată o imagine cu totul opusă care mă-ngro-

zește : imaginea pietrei celei mai dure, inexorabil atacată de căderea neobosită a unei picături de apă. Este inutil să mă prefac : tot edificiul meu cerebral se clatină. Iar dărăpănarea limbajului este efectul cel mai vizibil al acestei eroziuni.

Degeaba vorbesc întruna cu glas tare, degeaba nu las o reflecție, o idee fără să le-o adresez numaidecit arborilor sau norilor, văd din zi în zi cum se prăbușesc bucăți întregi din citadela verbală-n care ni se adăpostește și ni se mișcă familiar gândirea, ca o cîrțiță într-o rețea de galerii. Punctele fixe pe care se sprijină gândirea pentru a progresa — așa cum mergi pe pietrele care ies la suprafață din albia unui torrent — se macină, se năruiesc. Încep să am îndoieli cu privire la sensul cuvintelor care nu indică lucruri concrete. Nu mai pot vorbi decît ad litteram. Metafora, litota și hiperbola îmi cer un excesiv efort de atenție al cărui efect neașteptat este cel de-a scoate la suprafață tot ce este absurd și convențional în aceste figuri retorice. Îmi dau seama că acest proces căruia-i sunt teatru ar fi mană cerească pentru un gramatician sau pentru un filolog trăind în societate : pentru mine e un lux inutil și-n același timp ucigător. Ca, de exemplu, această noțiune de profunzime căreia nu mă gândisem să-i cercetez întrebuintarea în expresii ca «spirit profund», «dragoste profundă»... Ciudată părere preconcepută totuși, care valorifică orbește profunzimea în dauna suprafeței și care face ca «superficial» să-nsemne nu «de mari dimen-

siuni» ci «de mică profunzime», în timp ce, dimpotrivă, «profund» înseamnă «de mare profunzime» și nu «cu suprafață mică». Și totuși un sentiment ca dragostea se măsoară mult mai bine, mi se pare — dacă se măsoară — după mărimea suprafeței decît după gradul de profunzime. Căci măsoar dragostea mea pentru o femeie după faptul că-mi plac la fel de mult mîinile, ochii, mersul, hainele ei obișnuite, obiectele ei familiare, cele pe care le-a atins doar, peisajele în care-am văzut-o mișcîndu-se, marea-n care s-a scăldat... Toate astea sunt suprafață, dacă nu mă-nșel ! În timp ce un sentiment mediocru vizează direct — în profunzime — chiar sexul și lasă toate celelalte într-o penumbră indiferentă.

Un mecanism analog — care de cîtva timp încoace scîrșie cînd mintea mea vrea să-l folosească — pune-n valoare aspectul interior în defavoarea celui exterior. Ființele ar fi comori ferecate într-un înveliș fără valoare, și cu cîte-ai afunda mai mult în ele, cu-atît ar fi mai mari bogățiile pe care le-ai descoperi. Și dacă n-ar fi nici o comoară ? Și dacă statuia ar fi umplută cu-o umplutură monotonă, omogenă ca a unei păpuși de tărîțe ? Știu foarte bine că eu, căruia nimeni nu-i mai atribuie un chip și niște taine — nu sunt decît o prăpastie neagră-n mijlocul Speranței, un punct de vedere asupra Speranței — un punct, adică nimic. Cred că sufletul nu-ncepe să aibă un conținut important decît în afara perdelei de piele care desparte interiorul de exterior, și că se-mbogățește la ne-

sfârșit, pe măsură ce adaugă cercuri mai largi în jurul punctului-eu. Robinson nu este nesfârșit de bogat decât atunci când e una cu întreaga Speranță.

✱

De-a doua zi, Robinson puse temelia unui *Conservator de Măsuri și Greutăți*. Îl construi în formă de chioșc, dar din materialele cele mai rezistente pe care le găsi : blocuri de granit și dale de laterit. Expuse pe un fel de altar — ca pe niște idoli — și pe pereți — ca pe niște arme din panopia rațiunii — etaloanele șchioapei, al piciorului, al yardului, al vergei, al cablului, al ocalei, al merticului, al obrocului, al galonului, al dramului, al drahmei, al unciei și-al livrei englezești.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Într-a o mia zi a calendarului său, Robinson își puse costumul de gală și se-ncuie-n vilă. Se așeză-n fața unui pupitru pe care-l inventase și-l confecționase ca să poată scrie-n picioare, într-o atitudine de respect și de vigilență. Apoi deschizînd cea mai mare carte albită de apă, din cîte găsisese pe *Virginia*, scrise :

CONSTITUȚIE A INSULEI SPERANZA INCEPUTĂ ÎN A O MIA ZI A CALENDARULUI LOCAL

ARTICOLUL I. — *În virtutea inspirației Sfîntului Spirit, simțită și urmată potrivit învățaturii Veneratului Prieten George Fox¹, supusul Majestății Sale George al II-lea, Robinson Crusoe, născut la York, la 19 decembrie 1737, este numit Guvernator al insulei Speranza situată în oceanul Pacific între insulele Juan Fernández și coasta occidentală a statului Chile. În această calitate, are deplină putere a legifera și a executa pe întreg teritoriul insular și al apelor sale teritoriale potrivit căilor pe care i le va dicta Lumina interioară.*

¹ George Fox (1624—1690), fondator al sectei quakerilor în Anglia.

ARTICOLUL AL II-LEA. — Locuitorii insulei sunt obligați, dacă gîndesc, s-o facă cu glas tare și deslușit.

Notă. — Pierderea darului vorbirii prin ne folosire este una din cele mai umilitoare calamități care mă amenință. De pe acuma simt, cînd încerc să vorbesc cu glas tare, o anumită încurcătură a limbii, ca după prea mult vin. Trebuie deci de aci înainte ca orice vorbire interioară pe care ne-o adresăm, atîta vreme cît suntem conștienți, s-ajungă pînă la buze ca să ni le modeleze fără oprire. Este, de altfel, tendința firească a vorbirii interioare, și este nevoie de o vigilență cu totul specială a atenției ca s-o oprești înainte de a se exprima, după cum o arată exemplul copiilor și al bătrînilor care vorbesc singuri din slăbiciune de minte.

ARTICOLUL AL III-LEA — Este interzis de a-ți face fireștile nevoi în afara locurilor prevăzute pentru acest lucru.

Notă. — Desigur, plasarea acestei dispozițiuni la articolul al III-lea din Constituție va surprinde. Dar aceasta se datorește faptului că Guvernatorul legiferează pe măsură ce o necesitate sau alta se face simțită, iar față cu delăsarea care-i amenință, este neapărată nevoie să li se impună locuitorilor insulei o oarecare disciplină cu privire la unul dintre aspectele vieții care-i apropie cel mai mult de animalitate.

ARTICOLUL AL IV-LEA. — Vinerea se postește.

ARTICOLUL AL V-LEA. — Duminica este zi de sărbătoare. Sîmbătă la ora nouăsprezece,

orice muncă va înceta în insulă, iar locuitorii se vor îmbrăca în cele mai bune haine, pentru cină. Duminică dimineața la ora zece, se vor întruni la Templu pentru o meditație religioasă asupra unui text din Sfintele Scripturi.

ARTICOLUL AL VI-LEA. — *Numai guvernatorul are dreptul să bea tutun. Și nu o va face decât duminica după-amiază în fiecare săptămână luna aceasta, apoi din două în două săptămâni luna viitoare, o singură dată lunile următoare, în sfârșit numai o dată la două luni după aceea.*

Notă. — Am descoperit doar de curînd plăcerea de a folosi pipa de porțelan a răposatului Van Deyssel. Din nefericire provizia de tutun cuprinsă de butoiuș va dura doar un timp. Trebuie deci s-o lungesc cît mai mult cu putință și să nu deprind un obicei a cărui nesatisfacere ar fi mai tîrziu un izvor de suferință.

Robinson se reculese-un moment. Apoi, închizînd Constituția, deschise un alt volum — virgin și acesta — și înscrise cu majuscule pe pagina de gardă :

**COD PENAL AL INSULEI SPERANZA
ÎNCEPUT ÎN A O MIA ZI
A CALENDARULUI LOCAL**

Întoarse foaia, reflectă îndelung și, în sfârșit, scrise :

ARTICOLUL I. — *Abaterile față de Constituție sunt pasibile de două pedepse : zile de foame, zile de șanț.*

Notă. — Acestea sunt singurele două pedepse aplicabile actualmente, pedepsele corporale și pedeapsa cu moartea cerînd o creștere a populației insulare. Șanțul este situat în prerie, la jumătatea drumului dintre parapetele stîlcoase și primele mlaștini. Este în așa fel orientat, încît soarele îl bate din plin în timpul celor mai călduroase șase ore din zi.

ARTICOLUL AL II-LEA. — Este interzisă șederea în mocirlă. Contravenienții vor fi pedepsiți cu dublarea timpului de stat în șanț.

Notă. — Șanțul apare astfel drept antiteză a mocirlei — și deci într-un anumit sens drept antidot al ei. Acest articol din Codul penal ilustrează în mod subtil principiul potrivit căruia păcătosul trebuie pedepsit pe unde a păcătuț.

ARTICOLUL AL III-LEA. — Oricine va pîngări insula cu excremente va fi pedepsit cu o zi de foame.

Notă. — Nouă ilustrare a principiului subtilei corespondențe între greșeală și pedeapsă.

ARTICOLUL AL IV-LEA. — ...

Robinson își îngădui un moment de meditare înainte de a stabili pedepsele destinate atentatului la morala publică pe teritoriul insular și-n apele sale teritoriale. Făcu doi-trei pași spre ușă, pe care-o deschise de parcă s-ar fi arătat supușilor. Valurile de frunziș ale pădurii tropicale se rostogoleau spre marea care-n depărtare se contopea cu cerul. Fiind el roșcat ca o vulpe, mamă-sa îi destinase lui Robinson din fragedă copilărie numai haine verzi și-i vîrîse-n cap ideea

să se ferească de albastru, care nu se potrivea — zicea ea — nici cu părul lui ruginiu, nici cu nuanța hainelor lui. Or, nimic nu se-mbina în clipa aceea mai armonios decît această mare de frunze cu pînza oceanului întinsă pîn'la cer. Soarele, marea, pădurea, azurul, întreaga lume erau înțepenite într-o asemenea imobilitate încît curgerea timpului ar fi părut întreruptă fără tic-tac-ul umed al clepsidrei. «Dacă există vreo împrejurare fericită, gîndi Robinson, cînd Sfîntul Spirit să arate că a coborît în mine, legislator al Speranței, trebuie să fie-ntr-o zi ca asta, într-o clipă ca asta. N-ar trebui ca o limbă de foc dănțuind deasupra capului meu sau o trîmbă de fum înălțîndu-se dreaptă spre zenit să adeverească precum că sunt templul Domnului?».

În timp ce rostea aceste cuvinte cu glas tare — potrivit articolului al II-lea din *Constituție* — văzu înălțîndu-se de după o perdea de copaci un firicel de fum alb care părea să pornească din Golful Mîntuirii. Crezînd că ruga-i fusese-mplinită, căzu în genunchi și murmură o mulțumire fierbinte. După care, în mintea lui încolți o-ndoială. Se ridică și se duse și luă de pe perete o muschetă, o punguță cu praf de pușcă, alta cu gloanțe și luneta. Apoi îl fluieră pe Tenn, și se-nfundă-n desimea crîngului ocolind drumul direct pe care-l croise de la țarm pînă la peșteră.

Erau vreo patruzeci de inși care făceau un cerc în picioare în jurul unui foc din care urca un torent de fum greu, des, lăptos, cu o consistență nefirească. Trei pirogi lungi, cu flotor și

cu balansier erau trase pe nisip. Erau niște ambarcațiuni de tip obișnuit în tot Pacificul, cu-o remarcabilă stabilitate în ciuda-ngustimii și-a pescajului lor mic. Cît despre oamenii din jurul focului, grație lunetei, Robinson îi recunoscua a fi indieni *costinos* din temutul neam al araucanilor, locuind în Chile, în partea mijlocie și meridională, indieni care, după ce-i ținuseră-n frîu pe năvălitorii incași, îi făcuseră pe conchistadorii spanioli să sufere înfrîngeri sîngeroase. Mărunți, îndesați, acești oameni purtau un șorț grosolan de piele. Fața lor lată, cu ochii extraordinar de depărtați, părea și mai stranie datorită obiceiului de-a-și epila complet sprîncenele, și datorită părului bogat, negru, strălucitor, minunat îngrijit pe care-l scuturau cu mîndrie de cîte ori aveau prilejul. Robinson îi știa din frecvențele lui călătorii la Temuco, capitala lor chiliană. Știa că dacă izbucnise vreun nou conflict cu spaniolii, nici un alb nu afla-ndurare-n fața lor.

Străbătuseră oare drumul enorm dintre coastele chiliene și Speranza ? Valoarea tradițională a navigatorilor *costinos* făcea verosimilă această faptă extraordinară, dar era mai de crezut ca vreuna din insulele Juan Fernández să fi fost colonizată de ei — și mare noroc că Robinson nu căzuse-n mîinile lor, căci ar fi fost sigur masacrat sau măcar făcut sclav.

Datorită povestirilor pe care le-auzise-n Araucania, Robinson ghicea sensul ceremoniei care se desfășura-n momentul acela pe țărm. O femeie slăbănoagă și despletită, clătinîndu-se-n

mijlocul cercului făcut de bărbați, se-apropia de foc, arunca-n el cîte o mînă de pulbere și respira cu nesaț volutele albe și grele care se-nălțau pe loc. Apoi, stîrnită parcă de această inhalare, se-ntorcea spre indienii imobili și parcă-i trecea-n revistă, pas cu pas, cu opriri bruște-n fața cîte unuia. Pe urmă se-ntorcea lîngă foc, și manejul o lua de la-nceput, încît Robinson se-ntreba dacă vrăjitoarea n-avea să cadă asfixiată înainte ca ritualul să ia sfîrșit. Dar nu, căci deznodămîntul dramatic avu loc numaidecît. Silueta zdrențăroasă întinse mîna spre un om. Gura ei larg deschisă profera desigur blesteme pe care Robinson nu le-auzea. Indianul indicat de ghicitoare drept răspunzător de cineștie-ce pacoste de care-o fi suferit tribul — vreo epidemie sau secetă — căzu pe brînci la pămînt, scuturat de fiori. Unul dintre indieni se-apropie de el. Maceta ¹ lui smulse mai întîi șorțul nenorocitului, apoi îl izbi cu lovituri regulate, retezîndu-i capul, apoi mîinile și picioarele. În sfîrșit, cele șase bucăți ale victimei fură puse pe foc, în timp ce vrăjitoarea ciucită, chircită pe nisip, se ruga, dormea, vărsa ori urina.

Indienii rupseseră cercul și nu le mai păsa de focul al cărui fum se făcuse negru. Se duseră lîngă pirogi iar șase dintre ei luară niște burdufuri și se-ndreptară spre pădure. Robinson bătu iute în retragere fără să-i scape totuși din ochi pe oamenii care-i încălcau domeniul. Dacă-i

¹ *Machete* (în spaniolă) : instrument de tăiat, cu lamă lată, intermediar între cuțit și sabie.

descopereau vreo urmă-n insulă, cele două grupuri puteau s-o pornească-n căutarea lui și cu greu ar mai fi scăpat. Dar, din fericire, primul loc unde se găsea apă dulce fiind la marginea pădurii, indienii n-avură de ce să pătrundă prea adânc în insulă. Își umplură burdufurile pe care le duceau doi câte doi, atârinate de-o prăjină, și se-ndreptară către pirogile-n care tovarășii lor se și așezaseră. Vrăjitoarea căzuse, într-o stare de prostrație, pe-un fel de scaun ritual înălțat la pupa uneia dintre cele trei ambarcațiuni.

Cînd dispărură după falezele de răsărit ale golfului, Robinson se-apropie de rug. Se mai vedeau rămășițele carbonizate ale victimei ispășitoare. Astfel, gîndi el, acești oameni înapoiți aplicau inconștient și cu fireasca lor cruzime cuvîntul Evangheliei : *«Dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul din mădularele tale, decît tot trupul tău să fie aruncat în Gheena. Și dacă mîna ta cea dreaptă te smintește pe tine, taie-o și arunc-o de la tine...»*.¹ Mila nu era oare-nvoită cu economia cînd îndemna mai degrabă să-l îngrijești și să-l purifici pe membrul comunității ajuns pricină a smintelii pentru toți ?

Guvernatorul Speranței se-ntoarse la reședință plin de-ndoieli.

¹ *Evanghelia cea de la Matei*, V, 29—30. (Toate citatele din *Biblie* sunt date în versiunea Vasile Radu și Gala Galaction, Fundația pentru literatură și artă, București, 1939.)

ARTICOLUL AL VII-LEA — *Insula Speranza este declarată fortăreață. Se află sub comanda Guvernatorului care primește gradul de general. Stingerea este obligatorie la un ceas după apusul soarelui.*

ARTICOLUL AL VIII-LEA. — *Ceremonialul duminical se extinde și la zilele de lucru.*

Notă. — *Orice creștere a presiunii evenimentului brut trebuie compensată printr-o întărire corespunzătoare a etichetei. Nu este nevoie de comentarii.*

Robinson puse jos pana de vultur și se uită-n jurul lui. În fața vilei rezidențiale și-a clădirilor Pavilionului de Măsuri și Greutăți, a Palatului de Justiție și-a Templului se-nălța acum o incintă crenelată clădită cu materialul scos dintr-un șanț adânc de douăsprezece picioare și lat de zece, care se-ntindea ca un vast semicerc între cei doi pereți ai peșterii. Cele două mușchete cu cremene și pistolul cu două țevi erau puse — încărcate — pe marginea celor trei crenele din centru. În caz de atac, Robinson ar fi putut să-i facă pe asediatori să creadă că nu era singurul apărător al cetății. Sabia de abordaj și securea se-aflau și ele la-ndemînă, dar era puțin probabil că s-ar fi putut ajunge vreodată la o luptă corp la corp, căci în preajma peretelui erau semănate capcane. Mai întîi — un șir de gropi dispuse cîte cinci-cinci, în care erau înfipti pari cu vîrful întărit în foc, acoperite cu tufe de iarbă puse peste cîte o-mpletitură subțire de papură. Apoi la capătul drumului care,

venind dinspre golf, forma un luminiș — acolo unde-n mod firesc eventualii asediatori s-ar fi adunat ca să se sfătuiască înainte de-a merge mai departe — Robinson îngropase-n pământ un butoi cu praf de pușcă, pe care o frînghie de cîlți îl putea face să explodeze la distanță. În fine, puntea de peste șanț era bine-nțeleasă manevrabilă din interior.

Aceste lucrări de fortificare cît și starea de alarmă în care se afla de frică să nu se-ntoarcă araucanii îl mențineau pe Robinson într-un ritm de excitație tonică a cărei binefacere morală și fizică o simțea. Își dădea o dată mai mult seama că-mpotriva efectelor distrugătoare ale absenței semenilor, să construiești să organizezi, să legiferezi erau remedii suverane. Nici odată nu se simțise atît de departe de mocirlă. În fiecare seară, înaintea stingerii, făcea o inspecție, însoțit de Tenn, care părea să-nțeleagă natura pericolului ce-l amenința. Apoi se trecea la «închiderea» fortăreței. Blocuri de piatră erau rostogolite-n locuri calculate-n așa fel încît să-i oblige pe asediatori să se-ndrepte spre gropile pîlnie. «Podul-mobil» se ridica, se baricadau toate ieșirile, și suna ora stingerii. Pe urmă, Robinson pregătea cina, pune masa în reședință și se retrăgea în grotă. Ieșea peste cîteva minute, spălat, parfumat, pieptănat, cu barba tunsă, îmbrăcat în costumul de ceremonie. În sfîrșit, la lumina unui candelabru în care ardea un mănunchi de bețișoare înmuiate-n rășină, mîncea încet sub supravegherea pasionată și respectuoasă a lui Tenn.

Acestei perioade de activitate militară intensă îi urmă o scurtă perioadă de ploi cu găleata care-l obligară să efectueze munci anevoioase de consolidare și de refacere-a clădirilor. Apoi, veni iar vremea recoltei de cereale. Recolta fu atât de bogată că Robinson trebui să transforme-n hambar o peșteră secundară care-ncepea chiar din mijlocul peșterii principale, dar atât de-ngustă și-n care se pătrundea atât de greu încît pîn-atunci Robinson renunșase s-o folosească. De data asta nu-și mai înfrînă bucuria de-a-și face pîine. Rezervă o mică parte din recoltă acestui scop, și aprinse-n sfîrșit cuptorul care era gata de-atîta vreme. Asta-nsemnă pentru el o experiență zguduitoare a cărei gravitate o cîntări, desigur, dar ale cărei aspecte nu i se-arătară-n întregime decît mai tîrziu. Încă o dată, se cufunda astfel din nou în elementul material și-n același timp spiritual al comunității omenești pierdute. Și dacă această primă pîine îl făcea să se-ntoarcă, prin toată semnificația ei mistică și universală, la izvoarele umanului, ea cuprindea însă în ambiguitatea ei și implicații absolut individuale — ascunse, intime, îngropate printre tainele rușinoase ale fragedei lui copilării — și destinate chiar din această cauză unei amplificări nebănuite în sfera lui solitară.

*

Log-book. — Frămîntînd astăzi pîine pentru prima dată, am făcut să renască-n mine imagini șterse de tumultul vieții, dar pe care izo-

larea mea le dezgroapă. Să fi avut zece ani cînd tata m-a-ntrebat ce meserie voiam să am mai tîrziu. Fără să şovăi, i-am răspuns : brutar. M-a privit cu gravitate şi-a dat încet din cap c-un aer de-afectuoasă-ncuviinţare. Nici o-ndoială că-n mintea lui această meserie umilă era investită cu un fel de demnitate sacră prin toate simbolurile care sunt legate de pîine, hrană a trupului mai ales, dar şi a spiritului, potrivit tradiţiei creştine — pe care-o respingea desigur din fidelitate faţă de-nvăţătura quakerilor, dar în acelaşi timp respectîndu-i caracterul venerabil.

Pentru mine era vorba de cu totul altceva, dar puţin îmi păsa pe vremea-aceea să explic semnificaţia strălucirii pe care-o avea brutăritul în ochii mei. În fiecare dimineaţă, mergînd la şcoală, treceam prin faţa unei răsufălători al cărei miros cald, matern şi carnal parcă mă izbise de prima dată şi de-atunci încolo mă ţinea îndelung agăţat de barele care-o-nchideau. Afară era-ntunecimea umedă a zorilor, strada noroioasă, cu şcoala ostilă în capăt şi cu-nvăţători brutali. În interiorul peşterii aurii care mă sorbea, vedeam un ucenic — cu pieptul gol şi cu faţa pudrate «cu chiciură» — frămîntînd din răsputeri masa de cocă bălaie. Totdeauna am preferat materia formei. Să pipăi şi să miros sunt pentru mine moduri de percepere mai emoţionante şi mai pătrunzătoare decît văzul şi auzul. Cred că trăsătura asta nu grăieşte-n favoarea calităţii mele sufleteşti, dar, cu multă umilinţă, o mărturisesc. Pentru mine culoarea

nu e decît o făgăduință de duritate sau de moliciune, forma nu e decît o prevestire de suplețe sau de rigiditate în mîinile mele. Or, nu concepeam ceva mai onctuos și mai îmbietor decît acest mare trup fără cap, călduț și lasciv, care, în fundul copăii, se lăsa-n voia îmbrățișării unui bărbat pe jumătate gol. Acuma știu că-mi închipuiam o stranie nuntire între cocă și ucenic, și visam chiar un nou fel de drojdie care-avea să dea pîinii un gust tămîios și-o mi-reasmă de primăvară.

Astfel, pentru Robinson, organizarea frenetică a insulei mergea mîină-n mîină cu libera și, la-nceput, sfioasa dezvoltare a unor tendințe pe jumătate inconștiente. Și părea-ntr-adevăr că tot acest eșafodaj artificial și exterior — care se clătina dar care era fără-ncetare febril perfecționat — n-avea altă rațiune de-a exista decît spre-a ocroti formarea unui om nou care n-avea să fie viabil decît mai tîrziu. Dar Robinson încă nu recunoștea pe deplin acest lucru, și era dezolat de imperfecțiunile sistemului său. Într-adevăr, respectarea *Constituției* și-a *Codului penal*, ispășirea pedepselor la care se constrîngea, riguroasa respectare a folosirii timpului, care nu-l lăsa o clipă să stea, ceremonialul care-nsoțea actele majore ale vieții lui, tot acel corset de conveniențe și de prescripții pe care și le impunea, ca să nu se prăbușească, nu-l împiedica să nu simtă cu neliniște prezența sălbatică și ne'mbîlnzită a naturii tropicale și, pe

dinuntru, efectul distrugător al singurătății asupra sufletului său de om civilizat. Degeaba-și interzicea anumite sentimente, anumite concluzii instinctive, că tot cădea fără-ncetare în fel de fel de superstiții și de nedumeriri ce zguduiau edificiul în care se străduia să se zăvorsească.

De-aceea nu se putea opri să nu atribuie o semnificație fatidică țipetelor de flamingo. Această pasăre ascunsă totdeauna adînc în deșis — invizibilă dar uneori foarte aproape — îi izbea urechea cu două țipete, unul făgăduind sigur bucurie, în timp ce altul răsuna ca sfîșietoarea prevestire a unei nenorociri apropiate. Robinson ajunsese să se teamă ca de moarte de acest țipăt de jale, dar nu se putea opri să nu se aventureze-n tufișurile-ntunecate și umede pe care le-ndrăgesc păsările astea, cu inima dinainte zdrobită de neagra lor prevestire.

Astfel i se-ntîmpla din ce în ce mai des să-și pună la-ndoială simțurile și să-și considere nulă cutare sau cutare percepție ca fiind atinsă de-un dubiu imposibil de-ndepărtat. Sau lua neobosit de la capăt cutare experiență ce i se părea insolită, suspectă, contradictorie. Apropiindu-se cu piroga de țărmul sud-vestic al insulei, de exemplu, fu izbit de-o rumoare-asurzitoare de țipete de păsări și de țiuuit de insecte, ce-ajungea la el, purtată parcă de valuri succesive. Or, acostînd și intrînd în pădure, se trezi cufundat într-o tăcere care-l umplu de-o mirare neliniștită. Rumoarea faunei nu se-auzea decît din exterior și de la o anumită distanță

de pădure sau prezența lui pricinuia tăcerea asta? Se urcă iară-n pirogă, se depărtă, sentoarse, acostă, o luă de la capăt, enervat, epuizat, fără să se lămurească.

Apoi, dunele-acelea de nisip mare, la nord-est, din care, cînd se-aventura pe-acolo, parcă ieșea un fel de muget adînc, abisal și-ai fi zis teluric, muget care-l îngheța de groază, de n-ar fi fost vorba decît de imposibilitatea de a-i determina proveniența. Auzise, desigur, vorbindu-se-n Chile de-o colină zisă *El Bramador* — urlătoarea — fiindcă nisipul ei pus în mișcare de pasul cuiva scoate un fel de mîrîit cavernos.

Își aducea-ntr-adevăr aminte de povestea asta sau o inventase inconștient, doar în scopul de-a-și potoli neliniștea? Nu putea s-o spună și cu-o-ncăpățîinare maniacă, mergea pe dune, cu gura căscată mare ca s-audă mai bine, după un obicei marinăresc.

*

Log-book. — Ora trei dimineața. Insomnie luminoasă. Umblu prin galeriile umede ale peșterii. Copil, aș fi leșinat de groază văzînd umbrele astea, convergența asta de linii arcuite, auzînd zgomotul unei picături de apă izbindu-se de-o lespede. Singurătatea e un vin tare. Insuportabilă pentru copil, îmbată cu o bucurie aspră omul care-a știut să-și stăpînească, atunci cînd se dedă ei, bătăile inimii de iepure. Oare Speranza nu-ncununează un destin ce s-a conturat din cei dintîi ani ai mei? Singurătatea și

cu mine ne-am întâlnit încă de pe vremea lungilor mele plimbări meditative pe malurile Ousei; și, la fel, pe cînd mă-ncuiam avar în biblioteca tatei cu o provizie de luminări pentru noapte ; sau cînd refuzam să mă servesc de scrisorile de recomandare ce m-ar fi introdus în casele unor prieteni ai familiei. Și-am intrat în singurătate în noaptea-n care Virginia și-a-ncheiat cariera pe stîncile Speranței, așa cum, în mod firesc, intri-n viața călugărească după o copilărie prea evlavioasă. Singurătatea mă aștepta din veacul veacului pe aceste meleaguri, cu nelipsitul ei tovarăș, tăcerea...

Aici am ajuns încetul cu-ncetul un fel de specialist în tăcere, în tăceri, ar trebui să spun. Apreciez calitatea specială a tăcerii-n care mă scald, cu toată făptura mea ciulită ca o imensă ureche. Unele tăceri sunt aeriene și parfumate ca nopțile de iunie din Anglia, altele au consistența verde-albăstruie a mocirlei, altele sunt dure și sonore ca abanosul. Reușesc să sondez adîncimea sepulcrală a tăcerii nocturne din grotă cu o voluptate vag îngreșoșătoare care-mi inspiră o anumită neliniște. Cînd se face ziuă, n-am nici nevastă, nici copii, nici prieteni, nici dușmani, nici slugi, nici clienți care să mă lege de viață, ca niște ancore-nfip-te-n pămînt. De ce-o trebui ca-n miezul nopții să mă mai și cufund, pe deasupra, atît de departe, și-atît de adînc în întunecime ? S-ar prea putea ca-ntr-o zi să dispar fără urmă, ca sorbit de neantul pe care l-am creat în jurul meu.

Depozitele de grîne, care se-nmulțeau din an în an, îi puseră-n curînd lui Robinson grave probleme de protecție-mpotriva șobolanilor. Rozătoarele păreau să se-nmulțească exact în proporția-n care se-acumulau cerealele, iar Robinson admira această adaptare a unei specii animale la bogățiile mediului, spre deosebire de specia umană care, dimpotrivă, se-nmulțește cu-atît mai mult cu cît resursele de care dispune devin mai sărace. Dar de vreme ce-nțelegea să nu-nceteze de-a aduna recoltă peste recoltă atîta timp cît aveau să-l țină puterile, trebuia să ia măsuri împotriva paraziților.

Anumite ciuperci albe cu pete roșii erau desigur otrăvitoare, deoarece niște iezi muriseră după ce păscuseră iarbă amestecată cu bucăți din ciupercile astea. Robinson făcu din ele o fiertură-n care-nmuie boabe de grîu. Apoi împrăstie boabele otrăvite pe drumurile obișnuite ale șobolanilor. Se ospătară cu ele fără să pățească nimic. Făcu atunci niște curse în care animalul cădea printr-o trapă. Dar i-ar fi trebuit mii de curse și pe deasupra cît de mare-i era scîrba cînd se simțea fixat de ochii mici, inteligenți și dușmănoși ai acestor dobitoace în momentul în care le scufunda cursa în rîu ! Singurătatea-l făcuse extrem de vulnerabil față de tot ce putea să semene cu manifestarea unui sentiment ostil în privința lui, fie și din partea celei mai neînsemnate gînganii. Armura de indiferență și de reciprocă ignorare cu care se protejează oamenii în raporturile dintre ei dis-

părase așa cum se topește o bățatură, încetul cu-ncetul, într-o mînă ajunsă trîndavă.

Într-o zi, asistă la duelul furios dintre doi șobolani. Oarbe și surde la tot ce le-nconjură, cele două animale-nnodate se rostogoleau pe jos cu scîncete furioase. În cele din urmă-și tăiară unul altuia beregata și muriră fără să-și slăbească încleștarea. Comparînd cele două cadavre, Robinson își dădu seama că erau două varietăți diferite : unul negru de tot, gras și năpîrlit, semăna din toate punctele de vedere cu cei pe care Robinson se-nvățase să-i vîneze pe toate navele pe care se aflase. Celălalt, cenușiu, mai lung și mai păros, un fel de șoarece-de-cîmp, se-ntîlnea într-o parte a preriei pe care părea s-o fi colonizat. Nu-ncăpea-ndoială că cea de-a doua specie era indigenă, în timp ce prima, provenind de pe epava *Virginiei*, crescuse și se-nmulțise datorită recoltelor de cereale. Cele două specii păreau să-și aibă fiecare domeniul și resursele ei. Robinson se convinse de-acest lucru dînd într-o seară drumu-n prerie unui șobolan negru prins în peșteră. Multă vreme doar ierburile care fremătau trădără mișuiala unei trupe invizibile și numeroase. Apoi vînătoria-și delimită teritoriul și nisipul începu să zboare la poalele unei dune. Cînd sosi Robinson, din fostul lui prizonier nu mai rămăseseră decît smocuri de păr negru și picioarele sfîrțecate. Atunci împrăștie doi saci de boabe în prerie după ce semănă o dîră subțire de la peșteră pînă acolo. Acest mare sacrificiu putea fi zadarnic. Dar nu se-ntîmplă așa. Cum se lăsă-

ntunericul, cei negri veniră cu duiumul să recupereze ceea ce considerau, se vede, avutul lor. Începu bătălia. Pe câțiva acri de prerie o furtună părea că stîrnește nenumărați și minusculi gheizeri de nisip. Perechile de luptători se rostogoleau ca niște ghiulele vii, în timp ce un țipăt nemaipomenit urca din țărîină, ca dintr-o infernală curte de recreație. La lumina lividă a lunii, cîmpul părea a clocoti scoțînd scîncete de copil.

Rezultatul luptei era previzibil. Un animal care se bate pe terenul adversarului pierde totdeauna. În ziua-aceea, pieriră toți șobolanii negri.

•

Log-book. — În noaptea asta, brațul meu drept ieșit afară din culcuș amorțește, «moare». Cu degetul mare și cu arătătorul mîinii stîngi îl apuc și ridic acest lucru străin, această masă de carne enormă și grea, acest membru greu și gras al altcuiva, sudat de corpul meu din greșeală. Visez astfel că-mi manevrez întregul cadavru, că mă minunez de greutatea lui moartă, că mă scufund în acest paradox : un lucru care sunt eu. Dar sunt eu într-adevăr ? Simt trezindu-se-n mine amintirea unei vechi emoții pe care mi-o pricinuia, copil fiind, un vitraliu din biserica noastră înfățișînd martiriul sfîntului Dionisie : decapitat pe treptele unui templu, corpul se apleacă și-și apucă propriul cap cu două mîini mari, îl adună... Dar nu dovada asta de nemaipomenită vitalitate o admiram eu. În pietatea mea copilărească, mi-

nunea asta mi se părea o nimica toată, căci, oricum văzusem zburînd rațe fără cap. Nu, adevăratul miracol era acela că rămînînd fără cap, sfîntul Dionisie se ducea să-l caute-n șanțul în care se rostogolise și că-l apuca cu-atîta băgare de seamă, cu-atîta duioșie, cu-atîta grijă drăgăstoasă. A, de exemplu, dacă m-ar fi decapitat pe mine, n-aș fi alergat nicidecum după acest cap care, cu părul lui roșcovan și cu pistruii lui, era nenorocirea mea ! Cu cîtă pasiune mă lepădam de căpățîna asta ca flacăra, de mîinile astea lungi și slăbănoage, de picioarele-astea de cocostirc și de trupul ăsta alb ca o gîscă jumulită, acoperit ici și colo cu-o spumă de puf rozaliu ! Această antipatie puternică m-a pregătit pentru o imagine despre mine însumi care n-a căpătat toată amploarea decît în Speranza. De cîtva timp, mă-ndeletnicesc într-adevăr cu operația de-a smulge succesiv din mine unele după altele toate atributele — zic toate — ca foile unei cepe. Procedînd astfel, alcătuiesc departe de mine un individ cu numele Crusoe, cu prenumele Robinson, înalt de șase picioare etc. Îl văd trăind și umblînd prin insulă fără ca eu să mă mai bucur de bucuriile lui și nici să mai sufăr de pe urma necazurilor lui. Care eu ? Întrebarea nu-i deloc o vorbă-n vînt. Nu este nici măcar insolubilă. Căci dacă nu este Crusoe, înseamnă că este Speranza. Există de-aici înainte un eu volant care este cînd omul, cînd insula, și care mă preface, rînd pe rînd, cînd în om, cînd în insulă.

Ceea ce-am scris nu se cheamă oare «filosofie»? Ce stranie metamorfoză sunt pe cale de-a suferi, ca eu, omul cel mai pozitiv, cel mai puțin speculativ, s-ajung nu numai să-mi pun asemenea probleme dar, cel puțin în aparență, să le și rezolv! Trebuie să mai revin asupra acestui subiect.

+

Această antipatie față de propriul chip ca și o educație ostilă oricărei îngăduințe îl ținuse pe Robinson multă vreme departe de oglinda provenind de pe *Virginia*, și pe care-o atîrnase pe peretele exterior cel mai puțin accesibil al Reședinței. Atenția vigilentă îndreptată de-aici înainte asupra propriei evoluții îl aduse-ntr-o dimineată-n fața oglinzii — și chiar își scoase afară scaunul obișnuit, ca să scruteze mai pendelete singurul chip omenesc pe care-i era dat să-l vadă.

Nici o schimbare importantă nu-i alterase trăsăturile și totuși abia se recunosc. Un singur cuvînt îi veni în minte: *desfigurat*. «Sunt desfigurat», rosti el cu glas tare, în timp ce inima i se strîngea de disperare. Degeabă-ncerca să găsească-n vulgaritatea gurii, în opacitatea privirii sau în asprimea frunții — defecte pe care și le știa de mult — explicația urîteniei întunecoase-a măștii care-l fixa prin petele de umezeală ale oglinzii. Era ceva mai general și-n același timp mai profund, o anumită duritate, ceva mort, cum observase odinioară pe chipul unui prizonier eliberat după

mulți ani de temniță fără lumină. Ai fi zis că o iarnă de-o nemiloasă asprime trecuse peste-acest chip familiar, ștergîndu-i toate nuanțele, împietrindu-i toate fremătățile, simplificîndu-i expresia pînă la grosolănie. A, desigur, barba asta pătrată care-l încadra de la o ureche la alta n-avea nimic din gingășia vaporeasă și mă-tăsoasă a bărbii nazarineanului ! Din *Vechiul Testament* și din justiția lui sumară se trăgea barba asta ca dealtminteri și-această privire prea deschisă a cărei violență mozăică înspăimînta.

Narcis de un tip nou, distrus de tristețe, zdrobit de scîrba de sine, medită îndelung între patru ochi cu el însuși. Chipul — înțelese el atunci — este acea parte a cărnii noastre pe care-o modelează și-o răsmodelează, o-ncălzește și-o-nsuflețește fără-ncetare prezența semenilor noștri. Un om care s-a despărțit de cineva cu care-a avut o conversație-nsuflețită : chipul lui păstrează cîtva timp o vioiciune remanentă ce se stinge-ncetul cu-ncetul și-a cărei flacără va țîșni din nou la apariția unui alt interlocutor. «Un chip stins. Un grad de extincție neatins desigur niciodată încă în speța umană». Robinson rostise cuvintele cu glas tare. Or, în timp ce pronunța aceste cuvinte grele ca niște bolovani, chipul lui nu se mișcase nici cît o goarnă de ceață ori cît un corn de vînătoare. Se strădui să se gîndească la ceva vesel și-ncercă să zîmbească. Dar cu neputință. Într-adevăr, în figura lui era ceva-nghețat și i-ar fi trebuit regăsiri lungi și vesele cu-ai săi ca să provoace

un dezgheț. Numai zîmbetul unui prieten ar fi putut să-i redea zîmbetul...

Se smulse oribilei fascinații a oglinzii și se uită-n jurul lui. N-avea oare pe insula asta tot ce-i trebuia ? Își putea stinge setea și potoli foamea, avea cu ce să se apere și se bucura chiar de confort, avea și *Biblia* care să-i satisfacă exigențele spirituale. Dar cine, oare, printr-un simplu zîmbet, avea vreodată să facă să se topească gheața asta care-i paraliza chipul ? Ochii îi coborîră atunci spre Tenn, care stătea pe jos la dreapta lui și ridica botul spre dînsul. Avea el, Robinson, cumva o halucinație ? *Tenn îi zîmbea stăpînului*. Într-o singură parte a botului, buza lui neagră, fin dantelată, se ridica și descoperea două rînduri de colți. În același timp, apleca ciudat capul într-o parte și-ai fi zis că ochii lui căprui se micșorau cu ironie. Robinson luă în mîini capul mare, flocos, și privirea i se-ncețoșă de emoție. O căldură uitată îi îmbujora obrajii și-un fior imperceptibil făcea să-i tremure colțurile gurii. Era ca pe malurile Ousei, cînd prima adiere de martie prevestea apropiatele tresăriri ale primăverii. Tenn rînjea mereu, iar Robinson se uita la el cu pasiune, pentru a recăpăta cea mai gingașă facultate umană. De-aci înainte, asta era ca un fel de joc între ei. Robinson își întrerupea brusc lucrul, vînătoarea, mersul pe plajă sau în pădure — ori aprindea o torță de rășină în miez de noapte — și chipul lui care nu mai era decît pe jumătate mort îl fixa pe Tenn într-un fel anume. Iar cîinele-i zîmbea, cu capul într-o parte, și zîm-

betul lui de cîine, din zi în zi, se oglindea tot mai deslușit pe chipul omenesc al stăpînului.

Zorile erau trandafirii, dar marele concert al păsărilor și-al gîzelor nu-ncepuse încă. Nici o suflare nu mișca frunzele de palmier care mărgineau ușa larg deschisă a Reședinței. Robinson deschise ochii mult mai tîrziu ca de-obicei. Își dădu seama numaidecît, dar conștiința lui morală dormind desigur mai departe, nu se gîndi să-și facă o vină din asta. Își închipui, cantr-o panoramă, întreaga zi care-l aștepta la ușă. Mai întîi, toaleta, apoi lectura din *Biblie*, în fața stranei, apoi onorul la drapel și «descuierea» fortăreței. Avea să lase puntea peste șanț și să elibereze ieșirile astupate cu bucăți de stîncă. Dimineața avea să fie consacrată animalelor. Caprele însemnate cu B 13, L 24, G 2 și Z 17 trebuiau duse la țap. Robinson își închipuia, nu fără scîrbă, graba nerușinată cu care drăcoaicele-astea aveau s-alerge cu picioarele lor uscate, împiedicîndu-se-n ugere, spre țarcul masculilor. Încolo, avea să le lase să-și facă de cap în voie toată dimineața. Era cazul să viziteze și iepurăria artificială pe care-ncerca s-o-njghebeze. Era o vîlcea nisipoasă, presărată cu buruieni și cu grozămă, pe care-o-mprejmuiseră cu un ziduleț de pietre scoase din mare și-n care cultiva napi sălbatici, lucernă sălbatică și-un petic de ovăz ca să țină pe loc o colonie de rozătoare, un fel de iepuri aurii cu urechile scurte, din care, de cînd se afla în Speranza, nu

reuşise să vîneze decît puţine exemplare. Trebuia, tot înaintea prînzului, să umple cu apă cele trei eleşteie cu apă dulce, pe care anotimpul secetos le puneau-n primejdie. Apoi, avea să mănînce la repezeală, avea să se-mbrace-n uniforma de general, căci îl aştepta o după-amiază supra-aglomerată de obligaţii oficiale : punerea la zi a recensămîntului broaştelor ţestoase de mare, prezidarea comisiei legislative a *Constituţiei* şi-a *Codului penal*, în sfîrşit, inaugurarea unui pod de liane, îndrăzneţ azvîrlit peste-o rîpă adîncă de-o sută de picioare, în plină pădure tropicală. Robinson tocmai se-ntreba, copleşit, dacă avea să mai găsească timp şi pentru a termina chioşcul de ferigi arborescente pe care se-apucase să-l construiască la liziera pădurii ce mărginea ţarmul golfului şi care-avea să fie un excelent gabion pentru supravegherea mării şi-n acelaşi timp un refugiu de umbră verde, minunat de răcoros la ceasurile cele mai fierbinţi ale zilei, cînd înţelese brusc din ce motiv se trezise tîrziu : uitase să umple clepsidra-n ajun şi clepsidra se oprise. De fapt, tăcerea neobişnuită care domnea-n încăpere îi era dezvăluită de zgomotul ultimei picături căzînd în ligheanul de aramă. Întorcînd capul, constată că picătura următoare apărea timid sub damigeana goală, se subţia, căpăta formă de pară, şovăia, apoi descurajată parcă, îşi relua forma sferică, urca spre sursă, renunţînd hotărît să pice, începînd chiar o inversare a cursului vremii.

Robinson se-ntinse cu voluptate-n culcuș. Era pentru prima oară, de luni de zile, că ritmul obsedant al picăturilor căzînd una cîte una în lighean înceta să-i dirijeze cu precizie de metronom și cele mai mărunte gesturi. Timpul era-nterupt. Robinson era-n vacanță. Se-așeză pe marginea culcușului. Tenn veni și-i puse drăgăstos botul pe genunchi. Deci atotputernicia lui Robinson pe insulă — fiică a absolutei lui singurătăți — mergea pînă la stăpînirea timpului. Se gîndea cu-ncîntare că depindea numai de el ca de-aici înainte să astupe clepsidra și astfel să-ntrerupă zborul orelor...

Se ridică și se-așeză-n ușă. Uimirea fericită care-l învălui îl făcu să se clatine și-l obligă să se sprijine cu umărul de uscior. Mai tîrziu, meditănd asupra acestui fel de extaz prin care trecuse și-ncercînd să-i dea un nume, îi spuse o *clipă de nevinovăție*. La-nceput crezuse că oprirea clepsidrei slăbise doar zalele felului de-a-și întrebuinta el timpul și-ntrerupsese doar zorul treburilor lui. Or, băga de seamă că această pauză îl privea nu numai pe el, ci întreaga insulă. Ai fi zis că-ncetînd brusc să se-ncline unele spre altele în sensul uzului — și-al uzurei — lucrurile se-ntorceau fiecare la esența proprie, își dezvoltau toate atributele, existau pentru ele însele, naiv, necăutînd altă justificare decît propria desăvîrșire. O mare blîndețe cobora din cer, ca și cînd, într-un subit elan de tandrețe, Dumnezeu s-ar fi apucat să-și binecuvînteze toate făpturile. O undă de fericire plu-

tea în aer, și, într-un scurt moment de ne'nchipuită bucurie, lui Robinson i se păru că descoperă o *altă insulă* îndărătul celei în care trudea singuratic de-atîta vreme, mai proaspătă, mai caldă, mai fraternă, pe care i-o ascundea-n mod obișnuit mediocritatea preocupărilor lui.

Minunată descoperire : era deci posibil să scapi de implacabila disciplină a folosirii timpului și-a ceremoniilor, fără totuși să cazi din nou în mocirlă ! Era posibil să *te schimbi* fără să decazi. Putea să rupă echilibrul atît de anevoie dobîndit și să se-nalțe, în loc de-a degenera din nou. Urcase indiscutabil o treaptă în metamorfoza care modela ce era mai tainic într-însul. Dar nu era decît o străfulgerare trecătoare. Larva presimțise într-un scurt extaz că-ntr-o bună zi avea să zboare. Îmbătătoare dar trecătoare viziune !

De-aici înainte, recurse adesea la oprirea clepsidrei pentru a se-ndeletnici cu experiențe care poate că-ntr-o zi aveau să-l elibereze pe noul Robinson din crisalida-n care mai dormea. Dar nu-i sunase încă ceasul. *Cealaltă insulă* nu mai ieși din ceața trandafirie a aurorei, ca-n dimineața aceea memorabilă. Plin de răbdare, intră iar în pielea lui și reluă jocul de unde-l lăsase, uitînd, în înlănțuirea măruntelor sarcini și-a etichetei, că putuse năzui la altceva.

*

Log-book. — Nu mă pricep deloc la filosofie, dar lungile meditații la care sunt constrîns și mai ales acel fel de dărăpănare a unor meca-

nisme mintale, datorită lipsei oricărei societăți, mă duc la anumite concluzii privind antîca problemă a cunoașterii. Într-un cuvînt, am impresia că prezența aproapelui și strecurarea sa pe neobservate în toate teoriile — este o pricină gravă de confunzie și de obscuritate în relația dintre cel care cunoaște și ceea ce cunoaște. Nu fiindcă aproapele n-ar avea de jucat un rol important în această relație, însă ar trebui ca asta să se petreacă la timpul potrivit și numai în plină lumină și nicidecum în mod intempestiv și ca pe furiș.

Într-o-ncăpere obscură, o lumînare plimbă-tă-ncolo și-ncoace luminează anumite obiecte și lasă-n întuneric altele. Obiectele ies la suprafață din tenebre, iluminate o clipă, apoi se topesc din nou în întuneric. Că sunt sau nu luminate, asta nu schimbă nimic nici din natura, nici din existența lor. Așa cum erau înainte ca fascicolul de lumină să treacă asupra lor, așa vor fi și-n timpul și după trecerea acestui fascicol.

Cam asta este imaginea pe care ne-o creem mai totdeauna despre actul cunoașterii, lumînarea închipuind subiectul care cunoaște, obiectele luminate reprezentînd ceea ce se cunoaște. Or, iată ce m-a-nvățat singurătatea : schema asta nu privește decît cunoașterea lucrului prin aproapele tău, adică un sector restrîns și particular al problemei cunoașterii. Un străin care pătrunde la mine-n casă, descoperind anumite obiecte, luîndu-le seama, depărtîndu-se apoi de ele ca să se intereseze de altceva, iată exact ce

corespunde mitului cu luminarea plimbată într-o încăpere obscură. Problema generală a cunoașterii trebuie pusă la un stadiu anterior și mai fundamental, căci pentru a putea vorbi de un străin introducându-se la mine-n casă și cotrobăind prin lucrurile care se află-n ea, trebuie ca eu să fiu acolo, cuprinzându-mi camera dintr-o privire și uitindu-mă la manejul intrusului.

Există deci două probleme ale cunoașterii, sau mai degrabă două cunoașteri care trebuie separate dintr-o lovitură de spadă, și pe care aș fi continuat desigur să le confund dacă n-ar fi fost destinul extraordinar care-mi oferă un punct de vedere cu totul nou asupra lucrurilor : cunoașterea prin aproapele meu și cunoașterea prin mine însumi. Amestecându-le pe-amîndouă sub pretext că aproapele este un alt eu, n-ajungi la nimic. Asta este ceea ce faci cînd îți inchipui subiectul care cunoaște ca pe un individ oarecare intrînd într-o încăpere și privind, atingînd, mirosind, pe scurt, cunoscînd obiectele care se află acolo. Căci acest individ este aproapele, dar acele obiecte sunt eu — observator al întregii scene — care le cunosc. Pentru a pune corect problema, trebuie deci să descriu nu situația apropielui intrînd în încăpere, ci situația mea, vorbind și văzînd. Ceea ce-am să-ncerc să fac.

O primă constatare se impune cînd te străduiești să descrii eul fără să-l asimilezi cu aproapele, și anume că el nu există decît în mod intermitent și de fapt foarte rar. Prezența lui corespunde unui mod de cunoaștere secun-

dar și, s-ar putea spune, reflexiv. De fapt, ce se-ntîmplă în mod primar și imediat ? Ei bine, obiectele se află toate acolo, strălucind la soare sau pitite la umbră, zgrunțuroase ori netede, grele sau ușoare, sunt cunoscute, gustate, cîntărite și chiar coapte, șlefuite, împăturite etc., fără ca eu care cunosc, gust, cîntăresc, coc etc., să exist în vreun fel, dacă actul de reflectare care mă face să apar nu este înfăptuit — și de fapt este foarte rar. În stadiul primar al cunoașterii, conștiința pe care o am eu despre un obiect este acest obiect însuși, obiectul este cunoscut, simțit etc. fără nimeni care să cunoască, să simtă etc. Nu trebuie să vorbim aici de-o luminare care proiectează un fascicol luminos asupra lucrurilor. Acestei imagini se cade să-i substituim alta : cea a unor obiecte fosforescente prin ele însele, fără nimic exterior care să le lumineze.

Există, în acest stadiu naiv, primar și parcă spontan care este modul nostru obișnuit de existență, o fericită singurătate a cunoscutului, o virginitate a lucrurilor care au toate în ele însele — ca niște însușiri ale esenței lor intime — culoare, miros, gust și formă. Atunci Robinson este Speranza. Nu este conștient de el însuși decît prin intermediul frunzelor de mirt în care soarele azvirle o mîină de săgeți, nu se cunoaște decît în spuma valului alunecînd pe nisipul bălai.

Și, dintr-o dată, se produce un declic. Subiectul se smulge de obiect deposedîndu-l de-o parte din culoarea și din greutatea lui. Ceva a

pocnit în lume și-o bucată-ntreagă de lucruri se năruie devenind eu. Fiecare obiect este descalificat în folosul unui subiect corespunzător. Lumina devine ochi și nu mai există ca lumină: este doar excitant al retinei. Mirosul devine nară — iar lumea se dovedește inodoră. Muzica vîntului prin manglieri este respinsă : era doar o vibrație a timpanului. În cele din urmă, întreaga lume se rezoarbe-n sufletul meu care este însuși sufletul Speranței, smuls insulei, care moare atunci sub privirea mea sceptică.

O convulsie a avut loc. Un obiect a fost brusc degradat în subiect. O merita, bine-nțeleș, căci tot acest mecanism are un sens. Nod de contradicție, focar de discordie, a fost eliminat din corpul insulei, azvîrlit, respins. Declicul corespunde unui proces de raționalizare a lumii. Lumea-și caută propria raționalitate, drept care evacuează acest deșeu, subiectul.

Într-o bună zi, un galion spaniol se-ndrepta spre Speranza. Cît se poate de verosimil, nu ? Dar e mai bine de-un secol de cînd ultimele galioane au dispărut de pe suprafața oceanelor. Dar era o petrecere la bordul galionului. Corabia însă, în loc să ancoreze și să lase o șalupă la apă, navigă pe lîngă țarm de parcă s-ar fi aflat la o mie de leghe. O fată însă, în haine demodate, mă privea din cabina de la pupa, iar fata asta era soră-mea, moartă de zece ani... Atîtea insanițați nu puteau sta-n picioare. Declicul s-a produs iar pretențiile galionului la existență au fost respinse. Galionul a devenit halucinația lui Robinson. S-a rezorbit în su-

biect : un Robinson cu mintea rătăcită, pradă unei febre cerebrale.

Într-o zi, mergeam prin pădure. Cam la o sută de pași, în mijlocul potecii, se afla o buturugă. O buturugă ciudată, păroasă ai fi zis, avînd vag formă de animal. Și-apoi buturuga s-a mișcat. Era însă absurd, o buturugă nu mișcă ! Apoi, buturuga s-a prefăcut în țap. Dar cum ar putea o buturugă să se prefacă-n țap ? Trebuia să se producă declicul. Și s-a produs. Buturuga a dispărut definitiv și chiar retroactiv. Existase totdeauna un țap. Dar buturuga ? Devenise o iluzie optică, vederea defectuoasă a lui Robinson.

Subiectul este un obiect descalificat. Ochiul meu este cadavrul luminii, al culorii. Nasul meu este ceea ce mai rămîne din mirosuri cînd irealitatea lor a fost demonstrată. Mîna mea neagă lucrul pe care-l ține. Din acest moment problema cunoașterii se naște dintr-un anacronism. Ea implică simultaneitatea subiectului și-a obiectului ale căror misterioase raporturi ar vrea să le elucideze. Or, subiectul și obiectul nu pot coexista, deoarece sunt unul și-același lucru, integrat mai întîi în lumea reală, azvîrlit apoi la rebut. Robinson este excrementul personal al Speranței.

Această formulă spinoasă mă umple de-o sumbră satisfacție. Deoarece-mi arată calea îngustă și-anevoioasă a mîntuirii, în orice caz a unei anumite mîntuiri, cea a unei insule fecunde și armonioase, perfect cultivată și administrată, puternică prin echilibrul tuturor atri-

butelor ei, văzîndu-și de drum fără mine, deoarece fiind atît de apropiată de mine, chiar ca pură privire, și încă ar reprezenta prea mult din mine, încît ar trebui să mă reduc la acea fosforescență intimă care face ca fiecare lucru să fie cunoscut fără nimeni care să cunoască, și conștient fără ca nimeni să fie conștient... O, subtil și pur echilibru, atît de fragil, atît de prețios !

*

Dar Robinson era nerăbdător să lase și revelațiile și speculațiile astea și să calce pe pămîntul ferm al Speranței. Crezu într-o zi că afluase o cale concretă de acces către intimitatea cea mai tainică a insulei.

Situată-n centrul insulei, la poalele cedrului uriaș, căscată ca o gigantică răsuflătoare la baza conglomeratului de roci, peștera avusese totdeauna în ochii lui Robinson o importanță fundamentală. Dar multă vreme peștera nu fusese pentru el decît casa-de-fier în care-ngrămădea avar ce-avea mai de preț pe lume : recoltele de cereale, conservele de fructe și de carne, și, mai la fund, lăzile cu haine, uneltele, armele, aurul, în sfîrșit, în ultimul rînd, în ungherul cel mai depărtat, butoaiele cu praf de pușcă, butoaie care-ar fi ajuns ca să salte-n aer toată insula. Deși încetase de mult să se folosească de armele de foc pentru a vîna, Robinson era foarte legat de-acest trăsnet virtual care numai de el depindea să fie dezlănțuit și-n care-afla-mbărbătarea unei puteri superioare. Pe-acest tron detunător se-ntemeia suveranitatea lui jupiteriană asupra insulei și-a locuitorilor ei.

Dar de cîteva săptămîni peștera căpăta o nouă semnificație pentru el. În viața lui secundă — cea care-ncepea în momentul cînd, încetîndu-și prerogativele de guvernator-general-administrator, oprea clepsidra — Speranza nu mai era un domeniu de administrat, ci o

persoană, de natură indiscutabil feminină, spre care-l aplecau speculațiile filosofice precum și noile cerințe-ale inimii și-ale cărnii sale. De-a-tunci, Robinson se-ntreba confuz dacă peștera era gura, ochiul sau vreun alt orificiu firesc al acestui corp mare, și dacă explorarea ei dusă pînă la capăt nu l-ar purta spre vreun străfund ascuns care să răspundă unora dintre-ntrebările pe care și le punea.

Dincolo de pulberărie, tunelul continua printr-o sinuozitate abruptă în care nu pătrunsese niciodată înainte de ceea ce avea să numească mai târziu *perioada* lui *telurică*. Încercarea prezenta, ce-i drept, o dificultate majoră, cea a luminatului.

Să pătrundă-n adîncurile acelea cu-o torță de lemn rășinos în mînă — și nu dispunea de nimic altceva — însemna un risc redutabil datorită butoaielor de pulbere care se-aflau atît de-aproape și-al căror conținut, nici măcar nu știa dacă nu se-mprăștiase pe jos. Însemna, de asemenea, să-mbîcsească aerul rarefiat și imobil al peșterii cu fum irespirabil. Trebuind să renunțe și la proiectul de-a perfora un coș de aerisire și de iluminat în fundul peșterii, nu-i mai rămînea decît să-și *asume întunericul*, adică să se supună docil exigențelor mediului pe care voia să-l cucerească, idee care sigur nu i-ar fi trecut prin cap cu cîteva săptămîni mai înainte. Înțelegînd metamorfoza pe care-o suferea, era gata acum să-și impună cele mai ne'nduplecate convertiri pentru a se potrivi cu ceea ce era poate o nouă vocație.

Încercă mai întâi, cu totul superficial, să se învețe cu întunericul ca să poată-nainta pe pîpăite în adîncurile peșterii. Dar înțelese că hotărîrea asta era zadarnică și că era nevoie de-o pregătire mai temeinică. Trebuia să depășească alternativa lumină-întuneric în care omul este în mod obișnuit închis, și să pătrundă-n lumea orbilor care este totală, perfectă, desigur mai puțin comodă de locuit decît cea a văzătorilor, dar nu amputată de toată partea ei luminoasă și cufundată în tenebre sinistre, cum și-nchi-puie cei care au ochi. Tot ochiul care creează lumina inventă și întunericul, dar cel care n-are ochi le ignoră pe-amîndouă și nu suferă că cea dintîi îi lipsește. Ca să se-apropie de-această stare, trebuia să stea foarte multă vreme pe-ntuneric imobil, ceea ce Robinson făcu, printre turte de mălai și ulcioare de lapte de capră.

O liniște desăvîrșită domnea-n jurul lui. Nici un zgomot n-ajungea pînă-n fundul peșterii. Totuși, el știa de pe-acum că experiența promitea să reușească, fiindcă nu se simțea deloc despărțit de Speranza. Dimpotrivă, trăia intens cu ea. Ciucit lîngă stîncă, ținînd ochii mari deschiși în întuneric, vedea spumegarea albă a valurilor pe toate țărmurile insulei, gestul de binecuvîntare al unui palmier mîngîiat de vînt, fulgerul roșu al unui colibri pe cerul verde. Simțea din toate părțile răcoarea umedă a țărmului descoperit de reflux. Un pagur-pustnic profita ca să ia aer pe marginea cochiliei. Un pescăruș cu cap negru își micșora dintr-o dată viteza pentru a se lăsa-n picaj asupra unui che-

todon tupilat între algele roșii pe care un val violent le-ntorsese pe toate cu partea brună în sus. Singurătatea lui Robinson era învinsă în chip straniu — nu *lateral* — prin apropieri și prin atingeri, ca atunci cînd te afli într-o mulțime sau cu un prieten — ci în mod *central*, nuclear într-un fel. Se afla probabil aproape de *centrul* Speranței, de unde porneau în raze toate terminațiile nervoase ale acestui mare trup, și spre care veneau toate informațiile de la suprafață. Astfel, în unele catedrale există adesea un punct de unde se-aud, prin jocul undelor sonore și-al interferenței lor, cele mai mici zgomote, fie că provin din absidă, din cor, din galeria corului sau din naos.

Soarele cobora încet spre orizont. La poalele monticulului stîncos care-ncorona insula, peștera căska gura ei neagră care se rotunjea ca un ochi mare și mirat, țintit în larg. În curînd, soarele avea să fie plasat, datorită traiectoriei lui, exact în axa tunelului. Oare fundul peșterii avea să fie luminat? Cîtă vreme? Robinson avea s-o afle peste puțin timp, și, fără să poată motiva în vreun fel, dădea o mare importanță acestei întîlniri.

Evenimentul se petrecu atît de rapid încît Robinson se-ntrebă dacă nu fusese victimă a unei iluzii optice. Un simplu fosfen îi fulgerase poate îndărătul pleoapelor, sau un fulger străbătuse-ntr-adevăr întunericul fără să-l rănească? Așteptase ridicarea unei cortine, o auroră triumfătoare. Nu fusese decît o-mpunsătură de lumină, ca de ac, în masa tenebroasă

în care se scălda el. Tunelul era probabil mai lung sau mai puțin drept decît crezuse el. O săgeată solară străpunsese sufletul teluric al Speranței.

A doua zi, se produse același fulger, apoi trecură iar douăsprezece ore. Întunericul ținea mereu, deși încetase cu totul să creeze-n jurul lui acea ușoară amețală ce-l face să se clatine pe cel care merge lipsit de puncte vizuale de reper. Se simțea ca pește-n apă în pîntecele Speranței, dar n-atingea totuși acea lume cealaltă a luminii și-a-ntunericului în care presimțea primul prag al lumii celeilalte, absolute. Trebuia să se supună poate unui post purificator ? Dealtminteri, nu-i mai rămăsese decît un pic de lapte. Se mai reculese încă douăzeci și patru de ore. Apoi se ridică și, fără ezitare și fără frică, ci pătruns de gravitatea solemnă a acțiunii lui, se-ndreptă spre fundul culoarului aceuia strîmt. N-avu prea mult de orbecăit pînă să dea de ceea ce căuta : o răsufătoare verticală și foarte-ngustă. Făcu vreo cîteva-n-cercări de-a se strecura printr-însa, dar fără succes. Pereții erau netezi ca o carne, dar orificiul era atît de strîmt, încît Robinson rămînea pe jumătate-nșepenit în el. Se dezbracă de tot și se frecă pe corp cu laptele care-i mai rămăsese. Atunci, se-azvîrli cu capul înainte, în acest gîtlej, și de data asta alunecă încet dar regulat, ca bolul alimentar prin esofag. După o cădere foarte-nceată care dură cîteva clipe sau cîteva secole, atinse cu mîinile un fel de criptă strîmtă în care nu putea sta-n picioare

decît dacă-şi ţinea capul în coridor. Se-apucă să palpeze minuţios scobitura-n care se afla. Solul era tare, neted, straniu de călduţ, dar pereţii prezentau surprinzătoare neregularităţi. Erau acolo mameloane-mpietrite, negi calcaroşi, ciuperci marmoreene, bureţi petrificaţi. Mai încolo, suprafaţa pietrei era acoperită de-un covor de papile creţe care deveneau din ce în ce mai dese şi mai stufoase pe măsură ce te apropiiai de-o mare floare minerală, un fel de excrescenţă de ghips, destul de-asemănătoare, dar mai complicată, cu trandafirii de nisip care se-ntîlnesc în anumite deşerturi. Din ele emana o mireasmă umedă şi feruginoasă, de-o aciditate reconfortantă, cu-o urmă de amărăciune dulce care amintea de seva de smochin. Dar mai mult decît la orice, Robinson se opri la o alveolă de vreo cinci picioare adîncime pe care o descoperi în colţul cel mai depărtat al criptei. Interiorul îi era perfect neted, dar de-o ciudată neregularitate, ca fundul unui tipar destinat să dea formă unui lucru foarte complicat. Robinson se-ntreba dacă acest lucru nu era chiar corpul lui, şi după numeroase-ncercări, pînă la urmă descoperi poziţia — chircit, cu genunchii la gură, cu picioarele-ncrucişate, cu mîinile puse peste ele — care-i asigura o inserare atît de exactă în alveolă încît îndată ce-o adoptă îşi uită hotarele corpului.

Plutea într-o eternitate fericită. Speranza era un fruct cocîndu-se la soare, fruct al cărui miez alb şi gol, acoperit de mii de straturi de scoarţă, de coajă, de foi se numea Robinson. Şi cîtă li-

niște avea, astfel instalat în cea mai tainică intimitate stîncoasă a acestei insule necunoscute. Avusese vreodată loc un naufragiu pe-aceste țărături, existase cineva scăpat din acest naufragiu, un administrator care-și acoperise ogoarele cu grîne și care-și înmulțise turmele în prerii ? Sau aceste peripeții erau mai degrabă visul fără consistență al măruntei larve ghemuite de-o veșnicie-n această enormă urnă de piatră ? Ce altceva era el decît însuși sufletul Speranței ? Își aduse-aminte de păpușile-acelea vîrîte unele-ntr-altele : toate erau goale pe dinuntru și se deșurubau scîrțîind, afară de ultima, cea mai mică, singura masivă și grea și care era miezul și justificarea tuturor celorlalte.

Poate că adormi. N-ar fi știut s-o spună. Căci diferența-nre veghe și somn era cu totul ștearsă în starea de *inexistență* în care se afla el. De fiecare dată cînd îi cerea memoriei să facă un efort pentru a-ncerca să evalueze timpul scurs de la coborîrea lui în grotă, în minte-i apărea mereu, cu-o insistență monotonă, imaginea clepsidrei *oprite*. Observă că fulgerul luminos care marca trecerea soarelui prin axa peșterii avu loc încă o dată, și puțin după aceea se produse o schimbare care-l surprinse, deși de mult se aștepta la ceva de-acest fel : deodată *întunericul își schimbă semnul*. Negura-n care se scălda începu să bată-n alb. De-acum înainte, plutea în tenebre albe, ca un cocoloș de smîntînă într-un vas cu lapte. De fapt, nu trebuise

să-și dea cu lapte pe trupul lui mare și alb ca să poată ajunge la această profunzime ?

La această treaptă de profunzime a naturii feminine, Speranza căpăta toate atributele maternității. Și cum slăbirea limitelor spațiului și-ale timpului îi permiteau lui Robinson să se cufunde ca niciodată încă în lumea adormită a copilăriei era obsedat de imaginea maică-sii. Se credea-n brațele maică-sii, femeie voinică, suflet deosebit, dar puțin comunicativă și străină efuziunilor sentimentale. Nu-și amintea ca ea să-i fi sărutat o dată măcar pe cei cinci frați și surori ale lui și nici pe el. Și, totuși, femeia asta era absolut contrariul unui monstru de uscăciune. În tot ce nu-i privea pe copiii ei era chiar o femeie obișnuită. O văzuse plângînd de bucurie cînd găsisese o bijuterie de familie care cinci ani nu fusese de găsit. O văzuse pierzîndu-și capul în ziua cînd tatăl lor fusese doborît de-o criză de inimă. Dar îndată ce era vorba de copiii ei, devenea o femeie *inspirată*, în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Foarte legată, ca și bărbatu-său, de secta *quakerilor*, respingea autoritatea textelor sfinte ca și pe-a bisericii papistașe. Spre marea indignare a vecinilor, ea considera *Biblia* drept o carte dictată desigur de Dumnezeu, dar scrisă de mîna de om și mult denaturată de vicisitudinile istoriei și de degradările vremii. Cît de pur și de viu față de neîncelile-astea venind din străfundul veacurilor era izvorul de-nțelepciune pe care-l simțea țîșnind în adîncul sufletului ei ! Acolo, Dumnezeu îi vorbea direct făpturii lui.

Acolo, Sfîntul Spirit îşi revărsa lumina-i supra-omenească. Or, pentru dînsa, vocaţia ei de mamă se confunda cu-această credinţă paşnică. Atitudinea faţă de copiii ei avea ceva *infaillibil* care-i încălzea mai mult decît toate demonstra-ţiile. Nu-i sărutase niciodată, însă ei îi citeau în privire că ştia totul despre ei, că simţea bucuriile şi necazurile lor mai puternic decît ei şi că, pentru a-i sluji cu umilinţă, dispunea de un inepuizabil tezaur de gingăşie, de luciditate şi de curaj. În vizită pe la vecine, copiii ei erau speriaţi de alternarea de furii şi de efuziuni, de palme şi de pupături cu care-aceste femei gă-lăgioase şi surmenate îşi copleşeau progenitu-rile. Mereu aceeaşi, mama lor găsea impertur-babil cuvîntul sau gestul cu care-şi potolea sau îşi bucura micuţii.

Într-o zi, cînd tatăl lipsea de-acasă, izbucnise focul în magazinul de la parter. Ea se afla cu copiii la etaj. Incendiul se-ntinsese cu-o repe-ziciune înspăimîntătoare-n casa aceea de lemn multiseclară. Robinson avea doar cîteva săptă-mîni iar soră-sa mai mare să fi avut nouă ani. Negustoraşul întors acasă în grabă stătea-n ge-nunchi în stradă, în faţa pojarului, şi se ruga lui Dumnezeu să-i fi plecat toată familia la plimbare cînd îşi văzu nevasta ieşind liniştită dintr-un potop de flăcări şi de fum : ca un pom îndoit de prea multe roade, îşi purta cei cinci copii teferi pe umeri, în braţe, în spinare, atîr-naţi de şorţ. Or, sub această-nfăţişare retrăia Robinson amintirea mamei lui, stîlp de adevăr şi de bunătate, pămînt primitor şi sigur, refu-

giu împotriva spaimelor și-a amărăciunilor lui. Găsise-n fundul alveolei ceva din această duioșie impecabilă și seacă, din această solitudine infailibilă și fără efuziuni inutile. Vedea mîinile mamei lui, mîinile-acelea mari care nu mîngîiau și nu loveau niciodată, atît de puternice, atît de hotărîte, cu proporții atît de-armonioase încît semănau cu doi îngeri, cu-o pereche fraternă de îngeri trudind împreună într-ale spiritului. Ele frămîntau o cocă untoasă și albă, căci era-n ajunul Bobotezei. A doua zi, copiii aveau să-mpartă-ntre ei o plăcintă de grîu în care un bob se ascundea într-o cută de cocă. Robinson era coca asta moale strînsă-ntr-un pumn de piatră atotputernică. Era bobul acela, strîns în carnea masivă și de neclintit a Speranței.

Fulgerul se repercută din nou pînă-n străfundurile-n care plutea Robinson, din ce în ce mai slăbit de nemîncare. Or, în această noapte lactee efectul fulgerului îi păru lui Robinson *inversat* : o fracțiune de secundă albeața-nconjurătoare se-nnegri, apoi își recăpătă îndată puritatea de zăpadă. Ai fi zis că un val de cerneală năvălise-n gura peșterii ca să se retragă numaidecît fără să lase nici un fel de urmă.

Robinson presimți că trebuia să rupă vraja dacă voia să mai vadă lumina zilei. Viața și moartea erau atît de-aproape una de alta-n locurile acelea livide, că era de-ajuns un moment de neatenție, o slăbire a voinței de-a supraviețui, ca de la un cap la altul să se producă o

alunecare fatală. Robinson se smulse din alveolă. Se ridică fără nici o greutate prin răsuflătoarea-n care pluti ca un ludion¹. Ajuns în fundul peșterii, își găsi pe pipăite hainele pe care le făcu mototol sub braț, nemaipierzând timp cu-mbrăcatul. Obscuritatea lactee persista-n jurul lui, ceea ce-l îngrijoră. Orbise cumva în lunga lui ședere subterană ? Înainta clătînîndu-se spre orificiu, cînd deodată o spadă de foc îl izbi-n față. Simți-n ochi o durere-ngrozitoare. Își acoperi fața cu mîinile.

Soarele de amiază făcea aerul să vibreze-n jurul stîncilor. Era ora la care pînă și șopîrlele umblă după umbră. Robinson înainta adus de spate, tremurînd de frig, strîngîndu-și una lîngă alta coapsele ude de lapte-nchegat. Singurătatea lui absolută în mijlocul acestui peisaj alcătuit din stînci și din silex tăios îl umplea de groază și de rușine. Era gol și alb. Pielea i se-nfiora ca la găini, ca a unui arici care și-ar fi pierdut țepii. Sexul prăpădit i se topise. Printre degete i se prelingeau suspine scurte, ascuțite ca niște chițcăieli de șoarece.

Înaintă cum putu spre locuință, condus de Tenn care țopăia-n jurul lui, fericit că-l regăsise, dar nedumerit de metamorfoza stăpînului. În penumbra liniștitoare-a casei, prima lui grijă fu să pună-n mișcare clepsidra.

¹ *Ludion* : aparat pentru demonstrații de fizică (o sferă goală, găurită la partea inferioară, aflată într-un recipient de sticlă închis cu o membrană și urcînd sau coborînd cînd acesteia din urmă i se modifică presiunea).

Log-book. — Sunt încă departe de-a aprecia adevărata valoare a coborîrii și-a șederii în sînul Speranței. E bine, e rău ? Ar fi un întreg proces de judecat în vederea căruia îmi lipsesc încă dovezile capitale. Amintirea mocirlei mă-ngrijorează-n mod sigur : peștera este indiscutabil înrudită cu ea. Dar răul n-a fost totdeauna maimuțăreala binelui ? Lucifer, în felul lui, care este grimasă, îl imită pe Dumnezeu. Peștera este oare un avatar nou și mai ademenitor al mocirlei, sau negarea ei ? E sigur că, la fel cu mocirla, ea trezește-n jurul meu fantomele trecutului, iar reveria retrospectivă-n care mă cufundă nu este cituși de puțin compatibilă cu lupta cotidiană pe care-o duc pentru a menține Speranza la cel mai înalt grad posibil de civilizație. Dar în timp ce mocirla mă făcea s-o văd mai ales pe soră-mea Lucy, făptură efemeră și gingașă — într-un cuvînt ceva morbid — peștera mă destinează impunătoarei și severei figuri a mamei. Minunată protecție ! Aș înclina să cred că acest suflet mare, vrînd să-i vină-n ajutor celui mai amenințat dintre copiii săi, n-a găsit altă cale decît de-a se-ntrupa în însăși Speranza pentru a putea să mă poarte mai bine la sîn și să mă hrănească. Desigur e o-ncercare grea, iar întoarcerea la lumină e mai grea decît îngroparea-n tenebre. Dar sunt tentat să recunosc în această benéfică disciplină felul de-a fi al mamei care nu concepea nici un progres care să nu fie precedat — și plătit parcă — de-un efort dureros. Cît

de-mbărbătat mă simt de-acest refugiu ! Viața mea se sprijină de-aici înainte pe-un soclu de-o admirabilă soliditate, ancorat chiar în inima stincii și direct legat de energiile care dormitează-n ea. Înainte exista mereu în mine ceva fluctuant, neechilibrat, izvor de greață și de neliniște. Mă consolam visînd o casă, casa în care să-mi sfîrșesc zilele — și mi-o-nchipuiam făcută din blocuri de granit, masivă, de neclintit, așezată pe temelii formidabile. Nu-mi mai fac asemenea vise. Nu mai am nevoie.

E scris că cine nu va primi împărăția Cerurilor ca un copil, nu va intra în ea ¹. Niciodată cuvînt al Evangheliei nu s-a potrivit mai exact. Peștera nu-nseamnă pentru mine doar temelia de nezdruncinat pe care pot să-mi sprijin de-aici înainte biata mea viață. Ea este o întoarcere spre nevinovăția pierdută, pe care orice om o plinge în taină. Ea unește-n chip miraculos pacea dulcilor tenebre ale pîntecelui matern cu pacea mormîntului, acel acum și-acel apoi al vieții.

*

Robinson se mai retrase de cîteva ori în alveolă, dar renunță din cauza seceratului și-a cositului. Amîndouă fuseseră atît de sărace încît se-ngrijoră. Aprovizionarea lui și subzistența turmelor nu erau amenințate, bine-nțelese, insula fiind exploatată ca pentru-a asigura viața unei întregi populații. Dar se simțea un dezechilibru în relațiile de-o subtilă sensibilitate pe

¹ Biblia, *Evanghelia cea de la Marcu*, X, 15.

care le-avea cu Speranza. I se părea că noile forțe care-i umflau mușchii, vioiciunea asta primăvărată, vioiciune ce-l făcea să intoneze-n fiecare dimineață la trezire o rugăciune de mulțumire, toată această sevă minunată pe care-o trăgea din adâncul peșterii erau luate din izvoarele vitale ale Speranței, căreia îi micșorau primejdios energia intimă. Ploile generoase care fericeau de obicei pământul după munca grea a secerișului, rămaseră suspendate pe-un cer de plumb, brăzdat de fulgere, mereu amenințător, dar avar și arid. Cîteva acri de năsturel, care dădeau o salată mustoasă și grasă, se uscară înainte de-a crește deplin. Cîteva capre fătără iezi morți. Într-o zi, Robinson văzu un nor de praf în drumul unei turme de mistreți din mijlocul mlaștinilor de pe coasta de răsărit. Trase numaidecît concluzia că mocirla secase și-avu o mare satisfacție. Dar cele două izvoare de unde se obișnuise să ia apă dulce secară și ele și trebui de-aci înainte să meargă-n adâncul pădurii ca să mai găsească un șipot izvorînd încă.

Acest ultim izvor picura încet dintr-o colină care se-nălța-ntr-un luminiș în mijlocul copacilor, ca și cînd, în locul acela, insula și-ar fi dat veșmîntul la o parte. Robinson era înaripat de-o bucurie violentă cînd se grăbea, mînat de potolirea anticipată a setei, spre firișorul subțire de apă. Cînd își lipea buzele de izvor pentru a sorbi grăbit lichidul vital, scîncea de recunoștință, și-ndărătul pleoapelor coborîte, vedea arzînd făgăduința lui Moise :

*Fii ai lui Israil, am să vă strămut într-o țară unde curge lapte și miere*¹.

Totuși, Robinson nu-și mai putea ascunde că-n timp ce pe dinuntru lui șiroia lapte și miere, Speranza, dimpotrivă, se prăpădea datorită acelei monstruoase vocații materne pe care i-o impunea el.

*

Log-book. — Chestiunea e lămurită. Ieri m-am retras din nou în alveolă. Pentru ultima oară, fiindcă-mi recunosc eroarea. Azi-noapte, prin ațipeala-n care vegetam, mi-a scăpat să-mînța în fundul alveolei care trebuie să fie partea cea mai intimă, pîtecele pîtecului Speranței. Cuvîntul evanghelistului mi-a venit din nou în minte dar de data asta cu un înțeles amenințător : Cine nu va primi Împărăția Cerurilor ca un copil... Prin ce aberație am ajuns să pretind că sunt nevinovat ca un prunc ? Sunt un bărbat în floarea vîrstei și sunt dator față de mine să-mi asum destinul bărbătește. Forța pe care-o trăgeam din pîtecele Speranței era plata primejdioasă a-ntoarcerii spre sursele din mine însumi. Aflam acolo, desigur, liniștea și bucuria, dar apăsam cu greutatea mea de bărbat pămîntul care mă hrănea.

Am explorat calea pămîntului matern, primejduindu-mi sufletul, viața, primejduind integritatea Speranței. Mai tîrziu poate, cînd senilitatea-mi va steriliza trupul și-mi va seca

¹ Biblia, *Ieșirea*, III, 8, (citată aproximativ al autorului).

virilitatea, am să cobor din nou în alveolă. Dar ca să nu mai ies de-acolo. Astfel, voi da trupului meu cel mai gingaș, cel mai matern mormint.

★

Clepsidra-și reluă tic-tacul, iar activitatea devorantă a lui Robinson copleși din nou cerul și pământul Speranței. Robinson proiecta un vast plan a cărui realizare-l făcuse pînă-n ziua aceea să dea înapoi : să transforme-n orezării mlaștinile de pe coasta orientală a insulei. Nu-ndrăznise niciodată să se-atingă de sacul de orez moștenit de pe *Virginia*. Să-l folosească fără speranță de fructificare, să risipească-n plăcere efemeră acest capital în care dormeau poate secole de recolte, era o crimă — *crima* prin excelență — pe care n-o putea comite, pe care nici măcar *fizic* n-ar fi putut s-o ducă la-ndeplinire, căci nici o linguriță din cereala asasinată n-ar fi putut fi-nghițită de gîtlej sau digerată de stomacul lui scandalizat.

Dar cultura orezului de mlaștină implică posibilitatea de-a inunda și de-a seca după voie cîmpurile de orez și deci de-a construi un sistem de iazuri colectoare, de diguri, de baraje și de stăvilare. Muncă uriașă pentru un om singur, încărcat pe deasupra cu celelalte culturi, cu creșterea animalelor și cu obligații oficiale. Luni de zile clepsidra nu se mai opri, iar jurnalul ținut regulat atesta evoluția unei meditări asupra vieții, a morții și a sexului, care nu era altceva decît reflexul superficial al metamorfozării ființei lui profunde.

Log-book. — Acuma știu că dacă prezența aproapelui este un element fundamental pentru individul uman, ea nu este totuși de ne'nlocuit. Necesară, desigur, dar nu indispensabilă, cum spun cu umilință despre ei înșiși Prietenii lui George Fox, aproapele poate fi înlocuit de cel pe care circumstanțele îl privează de acest aproape. Să-nlocuiești datul prin construit, problemă generală, problemă umană prin excelență, dacă e adevărat că ceea ce-l deosebește pe om de animal este faptul că omul nu poate aștepta decât de la propria activitate tot ceea ce natura dă gratuit animalului — blană, arme, hrană. Izolat pe insula mea, puteam să mă prăbușesc la nivelul animalității neconstruind — ceea ce și începusem să fac la urma urmelor — sau, dimpotrivă, s-ajung un fel de supraom construind, cu atât mai mult cu cât societatea n-o mai făcea pentru mine. Deci am construit, și continui să construiesc, dar de fapt opera continuă pe două planuri diferite și-n sensuri opuse. Căci dacă, la suprafața insulei, îmi continui opera de civilizare — culturi, creșterea animalelor, edificii, administrație, legi etc. — operă copiată după societatea umană, și deci retrospectivă într-o anumită măsură, în schimb, eu mă simt teatrul unei evoluții mai radicale ce-nlocuiește ruinele pe care singurătatea le produce-n mine, le-nlocuiește cu soluții originale, toate mai mult sau mai puțin provizorii și ca de tatonare, dar care seamănă din ce în ce mai puțin cu modelul uman de la care-am por-

nit. Pentru a-ncheia cu opoziția dintre-aceste două planuri, nu mi se pare posibil ca divergența lor crescîndă să se poată agrava la infinit. Are să vină în mod fatal o vreme cînd Robinson, din ce în ce mai dezumanizat, n-are să mai poată fi guvernatorul și arhitectul unei cetăți din ce în ce mai umanizate. Surprinzînd de pe-acuma în activitatea mea exterioară o-nvirtire-n gol. Mi se-ntîmplă să muncesc fără să cred cu adevărat în ceea ce fac, iar calitatea și cantitatea muncii nu suferă deloc din cauza asta. Dimpotrivă, există în unele eforturi o beție a repetării, care nu are decît de cîștigat prin absența spiritului : muncești ca să muncești, fără a te gîndi la scopul urmărit. Și totuși nu sapi la infinit un edificiu pe dinăuntru fără ca el să nu se dărîme pînă la urmă. E posibil să vină un moment în care insula administrată și cultivată n-are să mă mai intereseze deloc. Atunci are să-și piardă singurul locuitor...

Atunci de ce să mai aștept ? De ce să nu hotărăsc acum că ziua aceea a venit ? De ce ? Pentru că-n starea actuală a sufletului meu, ar însemna în mod fatal să cad din nou în mocirlă. În mine există un cosmos în devenire. Dar un cosmos în devenire se numește haos. Împotriva acestui haos, insula administrată — din ce în ce mai administrată, căci pe-această cale nu rămîi în picioare decît mergînd înainte — este singurul meu refugiu, singura mea apărare. Ea m-a salvat. Mă salvează-n fiecare zi. În vremea asta, cosmosul se poate căuta pe sine. Cutare sau cutare parte a haosului se organizează pro-

vizoriu. De exemplu, crezusem c-am să gădesc în peșteră o formulă durabilă. Era o greșeală, dar experiența a fost utilă. Au să mai fie și altele. Nu știu unde are să mă ducă această creare a mea însumi continuată. Dacă aș ști, ar fi sfârșită, îndeplinită și definitivă.

Așa și cu dorința. Este un torent pe care natura și societatea l-au închis într-un scoc, într-o moară, într-o mașină, pentru a-l aservi unui scop de care dorinței, în sinea ei, puțin îi pasă : perpetuarea speciei.

Mi-am pierdut scocul, moara, mașina. Odată cu toată construcția socială, căzută-n paragină în mine din an în an, a dispărut eșafodajul de instituții și de mituri care permite dorinței să ia ființă, în dublul sens al cuvîntului, adică de a căpăta o formă definită și de-a se năpusti asupra unei ființe feminine. Or, e prea puțin spus că dorința mea nu mai e canalizată spre scopurile reproducerii. Nu mai știe nici asupra cui să cadă. Multă vreme memoria mea era încă destul de nutrită ca să ofere imaginației creaturi dezirabile deși inexistente. Acum, s-a sfârșit. Amintirile mele n-au carne. Sunt doar niște păstăi goale și uscate. Spun : femeie, sîni, coapse, coapse desfăcute de dorința mea. Nimic. Magia acestor cuvinte nu mai funcționează. Sunete, flatus vocis¹. Înseamnă oare că dorința mea a murit și ea de inaniție ? Mult nu-i mai lipsește ! Simt încă susurînd în mine acest izvor de viață, dar a devenit total disponibil. În loc s-o ia docil prin albia dinainte pregătită de

¹ Suflul glasului. (lat.).

societate, el se revarsă-n toate părțile și țîșnește-n jerbe, bîjbîind după o cale, după calea cea bună pe care se va aduna și va curge tot, spre ceva anume.

*

Așa se face că Robinson studia cu interes pasionat moravurile de-mperechere-ale-animalelor ce-l înconjurau. Își întorsese de la-nceput privirea de la capre și de la vulturi — și-n general de la mamifere și de la păsări — a căror drăgostire i se părea caricatura hidoasă a-mperecherii umane. Dar insectele erau demne de toată atenția lui. Știa că unele dintre ele, atrase de nectarul florilor, își acoperă corpul cu polenul florilor masculine și-l transportă involuntar pînă la pistilele florilor femele. Perfecționarea acestui sistem pe care o văzu cu lupa la *floarea de remf*, îl umplu de umire. Nici nu intră bine insecta în această frumoasă floare agățătoare că printr-un declic o parte-a corolei se și-nchide peste ea. Iat-o pentru o clipă prizonieră a receptaculului celui mai îmbătător feminin din cîte există. Micuța vietate păroasă se zbate furios ca să scape și-n timpul ăsta se umple de polen. Îndată un nou declic îi redă libertatea și insecta zboară acoperită cu brumă ca să se lase prinsă-n altă parte, fidelă și inconștientă slujitoare a iubirilor florale.

Această însămințare la distanță, inventată de soți vegetali despărțiți în mod crud, i se părea de-o mișcătoare și supremă eleganță, și Robinson începea să viseze o pasăre măiastră care s-ar umple de sămînța Guvernatorului Speran-

zei și-ar zbura pînă-n York s-o fecundeze pe nevasta acestuia, rămasă singură. Dar se gîndi că, de-atîta timp fără vești, nevastă-sa se considerase desigur văduvă — și poate că și terminase cu văduvia și se și remăritase.

Reveriiile lui Robinson luară un alt curs. Era intrigat de purtarea unui himenopter mascul care nu vizita decît o anumită varietate de orhidee¹, părăind că nu-i păsa deloc să strîngă provizii. Robinson stătu ceasuri întregi cu lupa în mînă, încercînd să priceapă comportamentul bestiolei. Descoperi mai întîi că floarea reproducea întocmai, în substanță vegetală, abdomenul femelei acestei insecte, pînă într-atît încît avea un fel de vagin care degaja probabil mirosul afrodisiac în stare să-l atragă și să-l seducă pe îndrăgostit. Insecta nu aduna nimic din floare, o *zgîndărea*, apoi făcea dragoste cu ea după riturile fecundării caracteristice speciei sale. Această operație situa himenopterul într-o poziție proprie pentru ca polenul adunat în două mărgele să i se lipească de frunte cu ajutorul a două mici capsule vîscoase, și-mpodobit astfel cu perechea asta de coarne vegetale, îndrăgostitul păcălit își continua umbletul din floare masculă în floare femelă, ostentindu-se pentru viitorul orhideei, crezînd însă că-și servește propriul neam. Un asemenea paroxism de viclenie și de ingeniozitate putea face să te-ndoiești de seriozitatea Creatorului. Natura fusese oare făcută de un Dumnezeu ne-

¹ Este vorba despre *Ophrys bombyliflora*; (nota editorului francez).

mărginit de-nțelept și de maiestuos, ori de-un demiurg trăsnet împins de îngerul bizareriei către cele mai nebunești îmbinări ? Înăbușindu-și scrupulele, Robinson își închipui că poate anumiți arbori din insulă aveau de gînd să-l folosească — precum făceau orhideele cu hime-nopterele — pentru a le vehicula polenul. Atunci ramurile acestor arbori s-ar preface-n femei lascive și parfumate al căror trup arcuit ar fi gata să-l primească...

Cutreierînd insula în toate direcțiile, pînă la urmă descoperi-ntr-adevăr un arbore *quillaja*, al cărui trunchi — doborît desigur de trăsnet sau de vînt — se tîra pe pămînt înălțîndu-se un pic și-mpărțindu-se-n două ramuri groase. Scoarța era netedă și călduță, moale, chiar și-n interiorul furcii a cărei îmbucătură era căptușită cu un lichen mărunț și mătăsos.

Robinson șovăi cîteva zile în pragul a ceea ce avea să numească mai tîrziu *calea vegetală*. Cu pași furișați, dădea tîrcoale pe lîngă *quillaja*, găsind în cele din urmă anume subînțeleș în ramurile care se desfăceau sub ierburi ca două enorme coapse negre.

Cunoscînd luni în șir o legătură fericită cu *Quillaja*. Apoi veniră ploile. În aparență, nimic nu se schimbă. Totuși, într-o zi, în timp ce zăcea răstignit îmbrățișîndu-și ciudata lui cruce de dragoste, o durere sfișietoare-i trecu prin trup, și dintr-o dată sări în picioare. Un păianjen mare cu pete roșii alergă pe trunchiul de copac și dispăru în iarbă. Durerea nu se potoli decît peste cîteva ore.

CAPITOLUL AL ȘASELEA

Robinson ridică scîndura stăvilarului cu trei găuri mai sus și-o blocă vîrînd un cep într-a patra. Un freamăt trecu peste fața plumburie a lacului de acumulare. Apoi, o pîlnie verde-albăstruie se săpă vie-n el, corolă lichidă care se răsucea și se-nvîrtea din ce în ce mai repede în jurul lujerului. O frunză moartă alunecă-ncet spre marginea pîlniei și, după o clipă de ezitare, se rostogoli și dispăru, ca-nghițită de apă. Robinson se-ntoarse și se sprijini cu spatele de barele stăvilarului. Din partea cealaltă, o pînză de apă murdară se revărsa peste pămîntul umed cărînd cu ea buruieni uscate, așchii și mici insule de spumă cenușie. La o sută cincizeci de pași mai încolo, atinse pragul bazinului de evacuare și-ncepu să vină-ndărăt, în timp ce șuvoiul care dădea năvală sub picioarele lui Robinson își pierdea din impetuozitate. Un miros de putreziciune și de fecunditate se-nălța-n aer. Pe-acest teren făcut din aluviuni, cu sub-sol argilos care era desigur bun pentru-așa ceva, Robinson semănase jumătate din cei vreo zece galoni de orez pe care-i ținea de multă vreme deoparte. Pînza de apă avea să fie menținută, și-mprospătată dacă se-ntîmpla să scadă, pînă la-nflorirea gramineei, apoi Robinson avea s-o

lase să sece și la nevoie avea s-o scurgă la cop-tul spicelor.

Zgomotul de-nghițire noroioasă, aburii des-compuși care emanau din vârtejul vâscos, toată această atmosferă de mlaștină evoca puternic în mintea lui Robinson mocirla ; pe de-o parte — Robinson încerca un sentiment de triumf ; pe de altă parte — o slăbiciune cu greutate. Orezăria asta nu reprezenta oare domesticirea definitivă a mocirlei și-o ultimă victorie asupra a tot ce era mai sălbatic și mai neliniștitor în Speranza ? Dar victoria asta fusese scump dobîndită și Robinson avea să-și amintească totdeauna cu mîhnire eforturile pe care i le ceruse abaterea din albie a pîrîului ce-alimenta bazi-nul de acumulare, înălțarea digurilor jur-îm-prejurul orezăriei situată-n aval, construirea celor două ecluze cu pereți de argilă, canaturile porților făcute din bîrne puse unele peste altele, și pardoseala de piatră așezată sub uși ca apa să nu măture fundul bazinului. Toate astea pentru ca peste zece luni niște saci de orez — a căror decorticare ar fi cerut la rîndul ei săptămîni de muncă — să stea-n hambare alături de grîul și de orzul care dădeau de pe-acum pe dinafară. Încă o dată, singurătatea îi condamna dinainte toate eforturile. Zădărnicia întregii lui opere îi apăru deodată, zdrobitoare, indiscutabilă. Culturile — inutile, turmele de animale — absurde, rezervele — sfidare a bunului-simț, hambarele — o bătaie de joc, și fortăreața, și *Constituția*, și *Codul penal* ? Ca să hrănească pe cine ? Ca să apere pe cine ? Fiecare gest al

lui, fiecare muncă era un apel lansat cuiva, dar nu primea răspuns.

Sări pe dig, trecu dintr-un pas un șanț de irigație și se repezi drept înainte, cu vederea tulburată de deznădejde. Să distrugă totul. Să dea foc recoltei. S-azvîrle-n aer construcțiile. Să dea drumul la țarcuri și să bată caprele și țapii la sînge ca să fugă-n neștire-n toate direcțiile. Visa un seism care să facă praf Speranza, iar marea să-și închidă apele binefăcătoare peste-această zgaibă purulentă a cărei conștiință îndurerată era el. Se-năbușea de suspine. După ce trecu printr-o pădure de santali și de arbori de gumă, se afla pe un platou de prerii nipoase. Se-aruncă la pămînt, și, un timp nesfîrșit, nu văzu decît mici scînteii care-i străbăteau ca niște fulgere noaptea roșie-a pleoapelor, și n-auzi decît furtuna amărăciunii care vuia-n el.

Bine-nțeles, nu era prima dată cînd sfîrșitul unei munci de lungă durată-l lăsa golit și sfîrșit, pradă ușoară a-ndoielii și-a deznădejdii. Dar era sigur că insula administrată îi apărea din ce în ce mai des drept un lucru zadarnic și nebunesc. În momentele-acelea se ivea-n el un om nou, cu totul străin de administrator. Acești doi oameni încă nu coexistau într-însul, ci se succedau și se excludeau, iar cel mai mare pericol ar fi fost ca primul — administratorul — să dispară pentru totdeauna înainte ca omul nou să fie viabil.

În lipsă de seism, se-alegea cu lacrimi a căror sare-i rodea adînc nodul de furie și de tristețe

care-l înăbușea. Îi reveni o geană de-nțelepciune. Înțelese că insula administrată rămînea singura lui salvare atîta timp cît o altă formă de viață — pe care nici măcar nu și-o imagina, dar care-și căuta vag drum în el — nu era gata să ia locul comportamentului cu totul omenesc căruia-i rămăsese credincios de la naufragiu-ncuace. Trebuia să continue să muncească răbdător, pîndind în el însuși simptomele metamorfozei.

Adormi. Cînd deschise din nou ochii și se rostogoli pe spate, soarele apunea. Vîntul sufla prin ierburi cu un murmur de-ndurare. Trei pini își împreunau și-și despreunau fratern ramurile, cu largi mișcări liniștitoare. Robinson își simți sufletul ușor înălțîndu-se către o grea corabie de nouri care trecea pe cer cu-o maiestuoasă-ncetineală. Un șuvoi de desfătare curgea în el. Acesta fu momentul cînd avu certitudinea unei schimbări, în greutatea atmosferei poate, sau în respirația lucrurilor. Era-n *cealaltă insulă* ; cea pe care o-ntrezărise o dată și care nu se mai arătase de-atunci încuace. Simțea, ca niciodată, că era culcat pe insulă, ca peste cineva, că trupul insulei se afla sub el. Era un sentiment pe care nu-l mai încercase niciodată cu această intensitate, chiar mergînd cu picioarele goale pe plaja, cu toate astea, atît de vie. Prezența aproape carnală a insulei lipite de el îl încălzea, îl emoționa. Glia asta care-l înfășura era goală. Se lăsă și el gol. Cu brațele-n cruce, cu pîntecele palpitînd, îmbrățișa din toate puterile acest mare corp teluric, ars toată

ziua de soare și care-mprăstia o sudoare mirosind a mosc, în aerul mai răcoros al serii. Chipul lui încordat scormonea iarba pînă la rădăcină iar gura lui suflă fierbinte în plin humus. Iar țărîna-i răspunse trimițîndu-i în față o adiere supra-ncărcată de mirosuri, care-mbina sufletul plantelor moarte cu izul lipicios al semințelor, al mugurilor în gestație. Cît de strîns amestecate erau viața și moartea, înțelept contopite la acest nivel elementar ! Aici zace-acum, răpus, cel care se logodi cu țărîna, și i se pare, minusculă broască lipită cu teamă de pielea globului terestru, că se-nvîrtește vertiginos cu el în spațiile infinite... În sfîrșit, se ridică-n bătaia vîntului, nițel buimăcit, salutat vehement de cei trei pini unanimi cărora le răspunse ovația depărtată a pădurii tropicale a cărei tumultuoasă coamă verde tivea orizontul.

Se afla într-o cîmpie ușor vălurită și tăiată de-adîncituri și de pante pe care le-acoperea un covor de iarbă, cu fire cilindrice — asemenea unor fire de păr — de-un trandafiriu spălăcit. «E-o vale, șopti Robinson, o vale trandafirie...». Cuvîntul *vale* evoca în mintea lui alt cuvînt, înrudit de-aproape ca pronunție, și care-l îmboğața cu o-ntreagă constelație de noi semnificații, dar nu și-l putea aminti. Lupta să-l smulgă din uitarea-n care era pe jumătate-ngropat. Vale... vale... Vedea un spate de femeie nițel cam gras, dar cu-o ținută maiestuoasă. O tălăzuire mușchiuloasă-nconjura omoplații. Mai jos, această frumoasă cîmpie de carne-agitată

se-aduna și se netezea-ntr-o plajă-ngustă, cambrată, vînjoasă, împărțită printr-un șanț median pe care-l acoperea un puf palid dispus în linii divergente. ȘALE ! Acest frumos cuvînt grav și sonor îi răsunase brusc în memorie, și Robinson își amintea-ntr-adevăr că odinioară mîinile lui se-mpreunaseră și se odihniseră în acest gol în care dorm energiile secrete ale destinderii și-ale spasmului, noadă la dobitoace și centru de gravitate la animalul uman. Șalele... Se-ntoarse acasă cu urechile-mpuiate de cuvîntul ăsta care bubuia-n ele ca un clopot de catedrală.

Log-book. — Zăpăceala asta-n care ne trezim în fiecare dimineață. Nimic nu dovedește mai bine că somnul este o experiență autentică și-un fel de repetiție generală a morții. Din tot ce i se poate-ntimpla celui care doarme, trezirea este, desigur, lucrul la care se-așteaptă cel mai puțin, cel pentru care este mai puțin pregătit. Nici un coșmar nu-l șochează mai mult decît această bruscă trecere la lumină, la o altă lumină. Pentru orice om care doarme, nu-i nici o-ndoială că somnul lui este definitiv. Sufletul își părăsește trupul, repede ca gîndul, fără să se uite-napoi, fără gînd de-ntoarcere. A uitat totul, a aruncat totul în neant, cînd — brusc — o forță brutală îl silește să vină înapoi, să-și reia vechiul înveliș trupesc, obiceiurile, habitusul.

Astfel deci îndată am să mă-ntind și-am s-a-lunec în tenebre pentru totdeauna. Stranie alienare. Cine doarme este un alienat care se crede mort.

*

Log-book. — Mereu această problemă a existenței. Acum cîțiva ani, dacă cineva mi-ar fi spus că absența aproapelui avea să mă facă-ntr-o bună zi să mă-ndoiesc de Existență, ce-aș mai fi ris ! Așa cum rideam cînd se cita printre dovezile despre existența lui Dumnezeu acordul universal ! «Majoritatea oamenilor, din toate timpurile și din toate țările, cred sau au crezut în existența lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu există». Ce prostie ! Cea mai stupidă dovadă cu privire la existența lui Dumnezeu. Ce jalnică, în comparație cu minunea asta de forță și de subtilitate, argumentul ontologic !

Dovada prin acordul universal. Astăzi știu că nu există altă dovadă. Și nu numai cu privire la existența lui Dumnezeu !

Să exiști, ce vrea să zică asta ? Vrea să zică să fii în afară, sistere ex. Ceea ce este în exterior există. Ceea ce este în interior nu există. Ideile, închipuirile, visele mele nu există. Dacă Speranza e doar o senzație sau un fascicол de senzații, ea nu există. Iar eu însumi nu exist decît evadînd din mine însumi spre aproapele meu.

Ceea ce complică totul este faptul că ceea ce nu există se-ncăpățînează să te facă să crezi contrariul. Există o aspirație mare și comună a

inexistentului spre existență. Este ca o forță centrifugă, forță care-ar împinge spre exterior tot ce mă frământă, imagini, reverii, proiecte, fantasme, dorințe, obsesii. Ceea ce nu ex-sistă in-sistă. Insistă, ca să existe. Toată această mică lume se-mpinge la poarta celei mari, a adevăratei lumi. Iar Cheia o ține aproapele. Când mă tulbura un vis în așternut, nevastă-mea mă scutura de umeri ca să mă trezească și ca să pună capăt insistenței coșmarului. În timp ce astăzi... Dar de ce să mă-ntorc întruna la acest subiect ?

*

Log-book. — Toți cei care m-au cunoscut, toți, fără excepție, mă cred mort. Convingerea proprie că exist are-mpotriva ei unanimitatea. N-am să pot împiedica, orice-aș face, ca imaginea cadavrului lui Robinson să existe în mintea tuturor oamenilor. E destul — bine-nțeleș, nu ca să mă omoare — dar ca să mă situeze la marginea vieții, într-un loc suspendat între cer și infern, în limburi, de fapt. Speranza ori limburile Pacificului...

Această semi-moarte cel puțin mă ajută să-nțeleg relația profundă, substanțială s-ar zice, și fatală care există-ntre sex și moarte. Mai aproape de moarte decât oricare alt om, mă aflu totodată chiar la izvoarele sexualității.

Sexul și moartea. Strînsa lor legătură mi-a apărut pentru prima oară datorită spuselor lui Samuel Gloaming, bătrîn original, de meserie negustor de plante medicinale, cu care-mi plă-

cea să pălăvrăgesc în unele seri la York, în prăvălia lui plină de animale-mpăiate și de ierburi uscate. Toată viața, Samuel Gloaming reflectase la misterele creației. Îmi explica el mie că viața s-a fărâmițat într-o infinitate de indivizi, mai mult sau mai puțin deosebiți unii de alții, pentru a avea un număr, de-asemenea infinit, de șanse de-a supraviețui nestatorniciilor mediului. Chiar dacă pământul s-ar răci și-ar deveni o banchiză, ori dacă, dimpotrivă, soarele l-ar preface-ntr-un pustiu de piatră iar majoritatea vietăților ar pieri, totuși, datorită varietății lor, s-ar găsi totdeauna printre ele un anumit număr ale căror proprietăți speciale le-ar face apte pentru noile condiții exterioare. Din această multiplicitate a indivizilor rezulta, după părerea lui, necesitatea reproducerii, adică trecerea unui individ într-altul mai tânăr, și Gloaming insista asupra sacrificiului individului față de specie, individ care este totdeauna secret consumat în actul de procreare. Astfel, sexualitatea era — spunea el — prezența vie, amenințătoare și ucigătoare a speciei însăși în individ. Să procreezi înseamnă să dai naștere generației următoare care, inocent dar inexorabil, o-mpinge pe cea precedentă spre neant. Nici n-au încetat bine să fie indispensabili, că părinții au și devenit inoportuni. Copilul își azvîrle genitorii la rebut tot atît de firesc cum a acceptat din partea lor tot ce i-a trebuit ca să crească. Din acel moment este foarte-adevărat că instinctul care-apropie sexele unul de altul este un instinct de moarte. De-aceea, natura a cre-

zut că trebuie să-și ascundă jocul — străveziu totuși. Aparent, amanții urmăresc o plăcere egoistă, în timp ce, de fapt, merg pe calea celei mai nebunești abnegații.

Cam aici ajunsesem cu aceste reflecții când am avut ocazia să străbat o provincie din Irlanda de Nord care tocmai trecuse printr-o foamete nemaipomenită. Supraviețuitorii umblau pe ulițele satelor ca niște fantome scheletice, iar morții erau îngrămădiți pe ruguri ca să se distrugă odată cu ei germenii epidemiilor, mai redutabili decît mizeria. Cea mai mare parte a cadavrelor era de sex masculin — căci e-adevărat că femeile suportă mai bine decît bărbații majoritatea încercărilor grele — și toate proclamau aceeași lecție paradoxală : în aceste corpuri distruse de foame, golite de substanță, ajunse manechine de piele și de zgîrciuri, de-o-nfricoșătoare uscăciune, numai sexul — se etala, mai triumfător decît fusese vreodată pe cînd acești nenorociți erau în viață. Această funebră apoteoză a organelor de reproducere arunca o lumină stranie asupra spuselor lui Gloaming. Mi-am imaginat numaidecît o dezbatere dramatică între forța vieții — individul — și forța morții — sexul. Ziua, individul încordat, energic, lucid, refulează indezirabilul, îl diminuează, îl umilește. Dar pe-ntunerice, din moliciune, din căldură, din această lîncezeală fixă, dorința, dușmanul înfrînt se ridică, își înalță spada, simplifică omul, face din el un amant pe care-l cufundă-ntr-o agonie trecătoare, apoi îi închide

ochii — și amantul devine acel mort ne'nsemnat, cineva care doarme, culcat pe pământ, plutind în deliciile abandonului, ale renunțării de sine, ale abnegației.

Culcat pe pământ. Aceste trei cuvinte, ieșite cu totul firesc din penița mea, sunt poate o cheie. Pământul atrage irezistibil amantii în-lănțuiți ale căror guri s-au unit. El îi leagănă după îmbrățișare în somnul fericit care urmează voluptății. Dar tot el învăluie morții, le bea sîngele și le consumă carnea, pentru ca acești orfani să fie redați cosmosului de care se depărtaseră timp de-o viață. Dragostea și moartea, aceste două aspecte ale aceleiași înfringeri a individului, se aruncă, într-un avînt comun, în același element terestru. Și una și cealaltă sunt de natură telurică.

Cei mai ageri dintre oameni bănuiesc mai degrabă această relație, fără s-o perceapă limpede. Situația fără precedent în care mă aflu mă face să văd clar această relație — dar ce spun eu, mă obligă s-o trăiesc prin toți porii. Lipsit de femeie, sunt constrîns la iubiri imediate. Frustrat, mă aflu nemijlocit în acest pământ care-mi va fi și ultim lăcaș. Ce-am făcut în valea trandafirie? Mi-am săpat mormîntul și-am murit de-acea moarte trecătoare care se numește voluptate. Notez, de-asemenea, c-am depășit astfel o nouă etapă în metamorfoza care se produce cu mine. Căci mi-au trebuit ani ca s-ajung aici. Cînd am fost azvîrlit pe țarmurile astea, ieșeam din tiparele societății. Încetul cu-ncetul, singurătatea m-a simplificat. În valea

trandafirie, pentru prima oară, am regăsit elementul original, pământul. Și-n timp ce făceam acest nou progres de dezumanizare, alter-ego-ul meu săvârșea, prin crearea unei orezării, opera umană cea mai îndrăzneată din timpul domniei sale asupra Speranței.

Toată povestea asta ar fi pasionantă dacă n-aș fi singurul ei protagonist și dacă n-aș scrie-o cu singele și cu lacrimile mele.

•

Tu vei fi ca o cunună strălucitoare în mîna Domnului și ca o diademă împărătească în mîna Dumnezeuului tău.

Și nu ți se va mai zice ție «năpustită» și țării tale «pustiită», ci tu te vei chema : «întru ea am binevoit», și țara ta «cea cu bărbat», deoarece Domnul va binevoi întru tine și pământul va avea soț. ¹

ISAIA, LXII, 1.

Stînd în picioare pe pragul Reședinței, în fața stranei pe care se deschidea Sfînta Biblie. Robinson își amintea-ntr-adevăr că, într-o zi foarte depărtată, botezase această insulă *Dezolare*. Or, această dimineață avea o măreție nupțială, iar Speranza era prosternată la picioarele lui în blîndețea primelor raze ale răsăritului. O turmă de capre cobora de pe-o colină, iar iezii antrenați de pantă și de excesul lor de vitalitate se rostogoleau și săreau în sus ca niște mingi. La apus, coama aurie-a unui lan de grîu copt unduia sub mîngîierea unui vînt călduț. Un pîlc

¹ Biblia, loc. cit., 3—4.

de palmieri ascundea pe jumătate sclipirea argintie-a orezării acoperite de spice adolescente. Cedrul uriaș de lângă peșteră bubui ca o orgă. Robinson întoarse câteva pagini din Cartea cărților și ceea ce ochii lui citiră nu era altceva decît cîntarea de dragoste a Speranței și-a mirelui ei. El îi spunea astfel :

Frumoasă ești, iubita mea, ca Tirța, și dezmiertată ca Ierusalimul.

Părul tău pogoară-mi-se ca pe coastele de munte caprele din Galaad.

Dinții tăi asemeni sînt unei turme de oi tunse care ies din scaldătoare, făcînd două șiruri strînse, și cu nici o știrbitură.

Iar obrajii tăi : inima unei rodii despicate, sub mahrama-ți.

Rotundă este coapsa ta ca un colan, lucru din mîină de meșter iscusit.

Pîntecele tău e ca un potir învult și din care vinul nu lipsește, și trupul tău e ca un snop de grîu, încins cu crini.

Și sîinii tăi, alături, sînt ca doi pui de ciută, ca doi pui gemeni ai unei gazele.

Ca finicul ești de dreaptă și ciorchini de struguri cățărați sînt sîinii tăi !

Și fac în mine planuri : mă voi sui în finic și ramurile lui prin mîină le voi trece. O, sîinii tăi de-ar fi ciorchinii care atîrnă și suflul gurii tale mirosul merelor !

Și sărutarea ta, ca vinul cel mai dulce ¹.

¹ Biblia, Cîntarea cîntărilor, VI, 4 ; 5—7 ; VII, 2—4 ; 8—10.

Iar Speranza îi răspundea :

Prea-iubitul meu s-a pogorît în grădină, la răzoarele îmbălsămate, ca să-și pască oile în grădină și să culeagă crini.

Eu sînt a lui, a celui ce mi-e drag și el este al meu și își paște oile între crini.

Să mergem la cîmp, alesul meu mult-drag, și să petrecem noaptea în cătune ;

Iar dis-de-dimineață porni-vom în podgorii să vedem dacă via prinde să înmugurească, dacă bobocii se deschid și dacă rodii au dat în floare. Și acolo îți voi da dezmiertările mele.

Mandragorele umplu lumea de miros ¹.

Ea-i spunea, în sfîrșit, ca și cînd i-ar fi citit în suflet meditațiile asupra sexului și-a morții :

Poartă-mă, ca pe o pecetie, pe sînul tău. Poartă-mă pe mîna ta, ca pe o brățară. Căci iubirea e ca moartea de puternică ².

Astfel, de-acum înainte, Speranza avea darul vorbirii. Nu mai era foșnet de vînt prin arbori, nici muget de valuri neliniștite, nici măcar pocnete pașnice de foc de veghe oglindit geamăn în ochii lui Tenn. *Biblia*, plină de imagini care identifică pămîntul cu-o femeie ori mireasa cu-o grădină, îi acompania dragostele cu cel mai venerabil epitalam. Robinson știu curînd pe dinafară aceste texte sacre și fierbinți, și-n

¹ *Ibid*, VI, 2—3 ; VII, 12—14.

² *Ibid.*, VIII, 6.

timp ce trecea prin pădurea de arbori de gumă și de santali pentru-a se duce-n valea trandafirie, profera versetele Mirelui, apoi, tăcînd, asculta cîntînd în el răspunsurile Miresei. Era gata atunci să se-arunce într-o brazdă de nisip și, punînd Speranza ca o pecete pe sînul lui, să-și potolească-n ea neliniștea și dorința.

Lui Robinson îi trebui aproape un an ca să-și dea seama că dragostele lui provocau o schimbare de vegetație-n vîlceaua trandafirie. La-nceput, nu luase-n seamă dispariția ierburilor și-a gramineelor de peste tot unde-și vărsase sămînța. Dar atenția îi fu atrasă de-nmulțirea unei plante noi pe care n-o văzuse nicăieri în insulă. Erau niște frunze mari, dantelate care creșteau ca niște tufe la nivelul solului, pe-o tulpină foarte scurtă. Ele dădeau niște flori frumoase, albe, cu petale lanceolate, cu miros de pasăre sălbatică de baltă, și niște bace voluminoase, brune care ieșeau mult afară din caliciu.

Robinson le cercetă plin de curiozitate, apoi nu se mai gîndi la ele pînă-n ziua cînd crezu că are dovada indiscutabilă a dragostelor lui. Din acel moment, mintea lui nu mai conținea să-n-toarcă pe toate fețele-acest mister. După cît se părea numai vîlceaua putea produce varietatea asta vegetală. Ciudățenia acestor plante îl împiedica să le culeagă, să le disece, să guste din ele, cum ar fi făcut în alte-mprejurări. Pînă la urmă, căutase un leac pentru preocuparea asta fără ieșire, cînd un verset din *Cîntarea cîntării*

lor, pe care-l repetase de mii și mii de ori fără să-i dea importanță, îl luminează deodată : «*Mandragorele umplu lumea de miros*», făgăduia Mi-reasa. Era oare cu puțință ca Speranza să-ndeplinească această făgăduință biblică ? Auzise povestindu-se minunății despre-această solanacee care crește la poalele spînzurătorilor și care este de fapt produsul încrucișării dintre om și pămînt. În ziua-aceea se repezi-n vîlceaua trandafirie și, îngenuncheat în fața unei plante dintr-astea, îi scoase-ncet rădăcina, săpînd în jur cu amîndouă mîinile. Asta era, dragostele lui cu Speranza nu rămăseseră sterpe : rădăcina cărnosă și albă, curios bifurcată, înfățișa indiscutabil corpul unei fete. Robinson tremura de emoție și de tandrețe în timp ce puneam mandragora la loc, adunîndu-i înapoi nisipul în jurul tulpinei, așa cum învelești un copil în pătuc. Apoi, plecă-n vîrfurile degetelor, fiind atent să nu strivească vreo plantă.

De-acum înainte, îl lega de Speranza o legătură mai puternică și mai intimă. Pe-aceea pe care putea s-o numească de-aici înainte Mi-reasa lui o umanizase într-un fel incomparabil mai profund decît prin toate acțiunile guvernatorului. Bănuia, bine-nțeles, că această unire strînsă însemna în schimb pentru el încă un pas în abandonarea propriei umanități, dar nu-și dădu seama decît în dimineața cînd, trezindu-se, constată că barba, crescîndu-i în timpul nopții, începuse să prindă rădăcini în pămînt.

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

Nu pierde timpul, căci el este țesătura din care e făcută viața.

Atârnat în aer pe-un fel de leagăn de liane, Robinson se depărtă cu amîndouă picioarele de peretele stîncos pe care tocmai scrisese această deviză. Literele se detașau pe granit enorme și albe. Locul unde se aflau era excepțional. Fiecare cuvînt de pe stîncă neagră părea cata-pultat ca un urlet tăcut spre orizontul cețos care festona vasta scînteiere-a mării. De cîteva luni încoace, jocul dereglat al memoriei îi amintea «almanahurile» lui Benjamin Franklin, pe care tată-său le considera chintesența moralei și pe care-l pusese să le-nvețe pe dinafară. Butuci înfipti în nisipul dunelor începuseră să proclame precum că : *Sărăcia lipsește omul de virtute : e greu ca un sac gol să stea-n sus.* Puteai citi, de-asemenea, încrustat cu mozaic în perețele peșterii că *Dacă să minți e al doilea viciu, să te-ndatorezi este primul, căci minciuna merge călare pe datorie.* Dar capodopera acestui breviar avea să ardă cu litere de foc pe plajă în noaptea-n care Robinson ar fi simțit nevoia să lupte-mpotriva tenebrelor prin proclamarea adevărului. Surcele de pin înfășurate cu cîlți și așezate pe-un strat de piatră uscată, gata să fie

aprinse, spuneau astfel : *Dacă ticăloșii ar cunoaște toate avantajele virtuții, ar deveni virtuoși din ticăloșie.*

Insula era plină de lanuri de cereale și de răzoare de legume, orezăria avea să dea în curînd prima recoltă, turme de capre domesticite se-mbulzeau în țarcuri, peștera dădea pe dinafară de provizii care-ar fi ajuns să hrănească ani de zile populația unui sat. Totuși, Robinson simțea cum toată această operă se golea inexorabil de conținut. Insula administrată-și pierdea sufletul spre folosul *celeilalte insule*, și-ajungea asemenea unei mașini ce merge-n gol. Îi venise-atunci ideea că din această primă insulă guvernată și exploatată atît de economic putea să se desprindă un fel de morală ale cărei maxime se aflau toate în scrierile lui moș Franklin. Se-apucase deci să le consemneze-n piatră, în pămînt, în lemn, pe scurt, chiar în carnea Speranței, pentru a-ncerca să dea acestui mare trup un spirit care să i se potrivească.

Legănînd într-o mînă bidineaua de păr de țap și-n cealaltă oala de cretă-praf amestecată cu sevă de flice, căuta acum un loc potrivit cu-această maximă aparent materialistă dar marcînd oricum o anumită posesiune a timpului : *Cel care omoară o scroafă îi omoară prășila pînă la a mia generație. Cine cheltuiește o monedă de cinci șilingi ucide grămezi de lire sterline.* O turmă de iezi fugi-n dezordine prin fața lui. N-ar fi ciudat să tundă pe spinarea fiecărui ied cîte una dintre cele 117 litere ale acestei de-vize în așa fel încît să depindă de Providență ca

adevărul să țîșnească deodată din cadrulul acestor dobitoace neastîmpărate ? Ideea asta-și croia drum în mintea lui și Robinson cîntărea șansele pe care le-avea de-a fi de față cînd ar fi «apărut» formula cînd deodată, înghețat de frică, scăpă oala și bidineaua. Un firișor de fum alb se-nălța pe cerul senin. Venea, ca și prima oară, din Golful Mîntuirii și-avea aceeași consistență grea și lăptoasă pe care-o remarcase Robinson. De data asta însă, inscripțiile răspîndite pe stînci și scrise cu linii drepte pe plajă riscau să le dea intrușilor alarma și să-i pună pe urmele locuitorului insulei. Urmărit de Tenn, Robinson o zbughi spre fortăreață, rugîndu-se lui Dumnezeu să nu fi ajuns indienii înaintea lui. În fuga asta, căreia frica îi dădea aripi, un incident la care n-avu timp să fie atent îi veni mai tîrziu în minte ca un semn funest : unul dintre țapii cu care era foarte obișnuit, surprins de-această cavalcadă ciudată, se repezi brutal la el, cu capu-n pămînt. Robinson abia reuși să se ferească, dar Tenn se rostogoli urlînd, azvîrlit ca o minge-n niște ferigi.

Robinson nu prevăzuse că așteptarea unui eventual atac la o jumătate de leghe de punctul de debarcare al indienilor avea să constituie pentru el o-ncercare mai presus de forțele lui nervoase. Dacă araucanii apucaseră să-ncercuiască fortăreața, în afară de avantajul numeric l-ar fi avut și pe cel al luării prin surprindere. Dar dacă, dimpotrivă, nu dăduseră nici o importanță urmelor prezenței unui locuitor și dacă pentru moment erau absorbiți de jocurile

lor de ucidere, ce ușurare pentru solitar ! Trebuia să fie sigur de asta. Urmărea mereu de Tenn, care șchiopăta rău, puse mîna pe-o muschetă, își vîrî pistolul la brîu, apoi o luă prin pădure-n direcția golului. Fu însă nevoit să se-ntoarcă din drum căci uitase luneta și putea să aibă nevoie de ea.

De data asta, erau trei pirogi cu balansier, trase pe nisip, ca niște jucării de copil. Cercul oamenilor în jurul focului era mai mare decît la prima incursiune și, examinîndu-i cu luneta, lui Robinson i se păru că nu era vorba de-același grup. Sacrificiul ritual părea consumat dacă judecai după mormanul de carne tremurătoare spre care se-ndreptau doi războinici. Dar, atunci, avu loc un incident ce-aduse un moment de tulburare în ordinea rituală. Vrăjitoarea ieși deodată din starea de prostrație care-o ținea ciucită și, repezindu-se către unul dintre bărbați, îl arătă cu brațul ei descărnat, căscînd gura pentru a urla un val de blesteme pe care Robinson nu le putea auzi. Era posibil ca ceremoniile expiatorii araucane să facă mai mult de-o victimă ? Fu un moment de ezitare în rîndul bărbaților. În sfîrșit, unul dintre ei se-ndreptă, cu o macetă-n mînă, către vinovatul indicat, pe care doi vecini îl înșfăcaseră și-l doborîseră la pămînt. Maceta izbi o dată și șorțul de piele zbură-n aer. Era gata să vină înapoi peste corpul gol cînd nefericitul sări-n picioare și-o porni în goană spre pădure. Prin lunetă, lui Robinson i se părea că sare pe loc, urmărit de doi indieni. În realitate, alerga drept spre el, cu-o rezezițiune extraordinară. Fără să fie mai înalt decît

ceilalți, era mult mai zvelt și făcut parcă pentru alergat. Părea mai închis la piele, un tip nițel negroid, mult deosebit de consîngenii lui — și poate că asta contribuise la alegerea sa ca victimă.

Din clipă-n clipă se-apropia, iar distanța care-l despărțea de cei doi urmăritori creștea mereu. Dacă Robinson n-ar fi avut certitudinea că era absolut invizibil de pe plajă, ar fi putut crede că fugarul îl văzuse și că venea să se refugieze lângă el. Trebuia să ia o hotărîre. Peste cîteva secunde cei trei indieni aveau să dea nas în nas cu el iar descoperirea unei victime nesperate avea să-i împace poate. Asta fu momentul cînd Tenn se-apucă să latre furios în direcția plajei. Dobitoc afurisit! Robinson se năpusti asupra cîinelui și trecîndu-i brațu-n jurul gîtului îi strînse cu mîna stîngă botul, în timp ce, cu-o singură mînă, punea cum putea muscheta la umăr. Dacă doboră unul din urmăritori, avea riscul să asmută întregul trib împotriva lui. Omorîndu-l pe fugar, dimpotrivă, restabilea ordinea sacrificiului ritual și poate că intervenția lui avea să fie interpretată ca act supranatural al unei divinități jignite. Trebuind să treacă de partea victimei sau de cea a călăilor — și una și alta fiindu-i indiferente — înțelepciunea-i porunca să se facă aliatul celor mai puternici. Îl ochi-n plin piept pe fugarul care se afla cam la treizeci de pași de el și-apăsă pe trăgaci. În momentul cînd se descarcă arma, Tenn, incomodat de strînsoarea stăpînului, făcu un efort brusc ca să scape. Muscheta devie și primul urmăritor făcu un salt parabolic care se sfîrși în-

tr-o jerbă de nisip. Indianul care venea în urma lui se opri, se aplecă peste corpul confratelui, se ridică, cercetă perdeaua de copaci unde se termina plaja și, în cele din urmă, fugi cît îl țineau picioarele spre cercul semenilor lui.

La cîtiva metri mai departe, într-un desiș de ferigi, un om negru și gol, cu mintea rătăcită de groază, își înclina fruntea-n pămînt, iar mîna lui căuta, ca să și-l pună pe grumaz, piciorul unui om alb și bărbos, acoperit cu arme, îmbrăcat în piei de capră, cu-o căciulă de blană-n capul umplut de trei milenii de civilizație-occidentală.

*

Robinson și araucanul petrecură noaptea-ndă-rătul crenelurilor fortăreței, cu urechea ciulită spre toate ecourile și suspinele pădurii tropicale, la fel de foșnitoare, deși diferit, și ziua și noaptea. Din două-n două ceasuri, Robinson îl trimitea pe Tenn în recunoaștere cu misiunea de-a lătra dacă descoperea vreo prezență ome-nească. De fiecare dată, se-ntoarse fără să dea alarma. Araucanul, care-și strîngea pe lîngă șale niște pantaloni vechi, marinărești dați de Robinson — nu atît pentru a-l feri de răcoarea nopții cît pentru a-și menaja propria pudoare — era la pămînt, fără nici o reacție, zdrobit parcă, pe de-o parte, de-ngrozitoarea lui aventură, pe de alta, de incredibila cetate-n care fusese-adus. Nu se-atinsese de turta de arpacaș pe care i-o dăduse Robinson, și se mulțumea să mestece-ntruna bob sălbatic despre care

un moment Robinson se-ntrebă unde-l putuse găsi. Nițel înainte de primele sclipiri ale zorilor, araucanul adormi pe-un maldăr de frunze uscate, ciudat îmbrățișat cu Tenn, care-ațipise și el. Robinson cunoștea obiceiul anumitor indieni chilieni de-a folosi câte-un animal domestic drept acoperitoare vie pentru a se feri de frigul nopților tropicale, dar fu mirat totuși de acceptarea cîinelui, care — deși destul de rău din fire — părea să se-mpace ușor cu-acest procedeu.

Oare indienii așteptau ziua ca să atace ? Robinson, înarmat cu pistolul, cu cele două mușchete și cu cît praf de pușcă și cu cîte gloanțe putea să ducă, se strecură din incintă și se duse-n Golful Mîntuirii făcînd un mare ocol pe la răsărit, prin dune. Plaja era pustie. Cele trei piroge și ocupanții lor dispăruseră. Cadavrul indianului doborît în ajun de-un glonț în piept fusese luat. Nu mai rămăsese decît cercul negru al focului ritual, în care osemintele se deosebeau cu greu de butucii calcinați. Punîndu-și pe nisip panoplia și munițiile, Robinson avu sentimentul că se eliberează dintr-o dată de toată neliniștea acumulată în timpul nopții aceleia albe. Fu scuturat de un ris nervos, nebunesc, de nepotolit. Cînd se opri, ca să-și tragă sufletul, își dădu seama că rîdea pentru prima oară de la naufragiul *Virginiei* încoace. Era oare primul efect al prezenței unui tovarăș ? Însușirea de-a rîde îi fusese redată odată cu societatea, oricît de modestă era ea ? Întrebarea asta avea să-i revină-n minte mai tîrziu, dar pentru moment îl îmboldea o idee mult mai importantă. *Eva-*

darea ! Evitase mereu să se-ntoarcă în locul marelui eşec care premersese anilor lui de decădere. Cu toate astea, *Evadarea* aştepta, desigur, fidelă, cu prova-ndreptată spre larg, nişte braţe destul de puternice care s-o-mpingă spre valuri. Poate că indianul fugit avea să dea curs acestei acţiuni de mult împotmolite, iar cunoştinţele lui asupra arhipelagului aveau să fie preţioase !

Apropiindu-se de fortăreaţă, Robinson îl zări pe araucan care se juca-n pielea goală cu Tenn. Îl enervă lipsa de pudoare a sălbaticului şi prietenia care părea să se fi născut între el şi cîine. După ce-l făcu să priceapă, fără blîndeţe că trebuia să-şi pună din nou pantalonii, îl luă spre golful *Evadării*.

Grozama crescuse mare, iar silueta bondoacă a micii ambarcaţiuni părea că pluteşte pe-o mare de flori galbene, agitată de vînt. Catargul căzuse iar puntea se umfla ici-colo, din pricina umezelii, bine-nţeles, dar carcasa părea intactă. Tenn, care-i preceda pe cei doi oameni, ocoli de mai multe ori vasul şi nu-i ghiceai prezenţa decît din freamătul florilor papilionacee în drumul lui. Apoi, luîndu-şi vînt din şale, sări pe punte care se prăbuşi imediat sub greutatea lui. Robinson îl văzu dispărînd în cală cu un urlet de frică. Cînd ajunse lîngă vas, puntea cădea bucăţi-bucăţi ori de cîte ori Tenn făcea un efort să iasă de la strîmtoare. Araucanul puse mîna pe marginea carcasei, pe urmă, pumnul lui strîns se ridică spre chipul lui Robinson şi se deschise pentru a-i arăta un pic de rumeguş roşiatic pe care-l spulberă apoi în vînt. Faţa lui neagră se lumineă de rîs. La rîndu-i, Robinson

lovi ușor cu piciorul în carcasă. Un nor de praf se ridică-n aer în timp ce-n coasta vasului se făcu o spărtură. Asta era opera termitelor. *Evadarea* nu mai era decît o barcă de cenușă.

*

Log-book. — Cîte noi încercări de trei zile-n-coace și cîte eșecuri zdrobitoare pentru amorul meu propriu ! Dumnezeu mi-a trimis un tovarăș. Dar, Sfînta Lui Voie, folosind o cale destul de tainică, l-a ales de pe cea mai umilă treaptă a scării umane. E vorba nu numai de-un om de culoare, dar acest araucan costino e departe de-a fi un pur sînge, și totul în el trădează metisul negru. Un indian corcit cu negru ! Și măcar de-ar fi mai așezat ca vîrstă, în stare să-și măsoare calm nimicnicia față de civilizația pe care-o-ntruchipez eu ! M-aș mira să aibă mai mult de cinsprezece ani — ținînd seamă de extrema precocitate a raselor astea — și copilăria îl face să rîdă insolent de-nvățăturile mele.

Apoi, apariția asta neașteptată după lustru de singurătate mi-a zdruncinat fragilul echilibru. *Evadarea* a fost din nou pentru mine prilej de slăbiciune umilitoare. După anii ăștia de instalare, de domesticire, de construcție, de codificare, a fost de-ajuns umbra unei speranțe a posibilității pentru a mă repezi spre-această capcană ucigătoare-n care era cît pe-aci să pier odinioară. Să primim această-nvățătură cu umilă supunere. Am gemut destul din pricină că-mi lipsea această societate pe care întreaga mea operă pe-acest pămînt o chema zadarnic. Această societate îmi este dăruită-n forma ei

cea mai rudimentară și cea mai primitivă, desigur, dar tocmai de-aceea va fi, fără-ndoială, cu-atît mai ușor s-o supun voinței mele. Calea ce mi se impune este pe deplin hotărîtă : să-mi incorporez sclavul în sistemul pe care-l perfecționez de-ațiția ani. Reușita acestei acțiuni va fi asigurată în ziua cînd nu va mai exista nici o-ndoială că el și Speranza profită egal de pe urma apropierii lor.

P.S. — Trebuia să-i găsesc un nume nou-lui-venit. Nu voiam să-i dau un nume creștinesc înainte de-a merita această cinste. Un sălbatic nu e pe de-a-ntregul ființă omenească. Din bună-cuviință nu puteam să-i dau nici un nume de lucru, deși ar fi fost poate o soluție de bun-simț. Cred c-am rezolvat destul de elegant dilema asta dîndu-i numele zilei din săptămînă în care l-am salvat : Vineri. Nu e nici nume de persoană, nici nume comun, este la jumătate drum între ele, numele unei entități pe jumătate vii, pe jumătate abstracte, puternic marcată de caracterul ei temporal, întîmplător și, într-un fel, episodic...

*

Vineri a-nvățat destul englezește ca să-nțeleagă ordinele lui Robinson. Știe să desțele-nească, să are, să semene, să grăpeze, să răsă-dească, să plivească, să cosească, să secere, să-mblătească, să rîșnească, să frămînte și să coacă. Mulge caprele, pune laptele la-nchegat, adună ouăle de broască țestoasă, le fierbe moi, sapă canale de irigație, are grijă de eleșteie, prinde cu capcane animalele puturoase, călăfă-tuiește piroga, cîrpește hainele stăpînului, îi

lustruiește cizmele. Seara, își pune-o livrea de lacheu și-asigură serviciul la cina Guvernatorului. Apoi, îi încălzește patul cu un vas cu jărat, și-i ajută să se dezbrace înainte de-a se duce el însuși să se-ntindă-ntr-un fel de pat împletit, pe care-l pune-n ușa reședinței și pe care-l împarte cu Tenn.

Vineri este de-o docilitate perfectă. De fapt, el a murit din clipa când vrăjitoarea și-a-ntins spre el arătătorul noduros. Ceea ce-a fugit era un trup fără suflet, un trup orb, ca rațele-acelea care fug bătînd din aripi după ce le-ai tăiat capul. Dar acest trup ne'nsuflețit n-a fugit la-ntîmplare. A fugit să-și găsească sufletul, iar sufletul lui se află-n mîinile omului alb. De-atunci încoace, Vineri aparține trup și suflet omului alb. Tot ce-i poruncește stăpînul e bine, tot ce nu-ngăduie stăpînul e rău. E bine să muncești zi și noapte pentru funcționarea unei organizări delicate și lipsite de sens. E rău să mănînci mai mult decît porția măsurată de stăpîn. E bine să fii soldat cînd stăpînul e general, țircovnic tu, cînd se roagă, dulgher — cînd construiește, argat — cînd se ocupă de ogoare, cioban — cînd se interesează de turme, hăitaș — cînd vînează, luntraș — cînd merge pe apă, hamal — cînd călătorește; vindecător — cînd e bolnav, și să dai în locul lui din evantai și din mătăuzul de muște. E rău să fumezi din pipă, să te plimbi în pielea goală și să te-ascunzi ca să dormi cînd e treabă de făcut. Dar dacă bunăvoința lui Vineri este totală, în schimb, Vineri este încă foarte tînăr și tinerețea explodează uneori în el

fără să vrea. Atunci, rîde, izbucnește-ntr-un rîs redutabil, un rîs care demască și face praf seriozitatea mincinoasă cu care se-mpopoțonează guvernatorul și insula lui administrată. Robinson detestă aceste explozii juvenile care-i sapă ordinea și-i subminează autoritatea. Dealtfel, acest rîs l-a făcut pe stăpîn să ridice pentru prima oară mîna asupra lui Vineri. Vineri trebuia să repete după stăpîn definițiile, principiile, dogmele și tainele pe care acesta le rostea. Robinson spunea : *Domnul este stăpînul atotputernic, atotștiutor, nemărginit de bun, de iubitor și de drept, făcătorul omului și-a toate cîte sînt*. Rîsul lui Vineri izbucni, liric, de nestăvilit, blasfemator, stins numaidecît, înăbușit, ca o flacără nebună, de-o palmă răsunătoare. Evocarea asta a unui Dumnezeu atît de bun și de puternic totodată i se păruse amuzantă față de mărunta lui experiență de viață. Asta n-are importanță, acum repetă, cu un glas întretăiat de suspine, cuvintele pe care i le morfolește stăpînul.

Dealtfel, Vineri i-a pricinuit un prim motiv de satisfacție. Grație lui, Guvernatorul a găsit în sfîrșit o întrebuintare monedelor pe care le-a salvat de pe epavă. Îl plătește pe Vineri. O jumătate de *suveran*¹ de aur pe lună. La-nceput, Robinson avusese grijă să «plaseze» totalitatea zisei sume cu-o dobîndă de 5,5%. Apoi, considerînd că Vineri atinsese mintal vîrsta judecății, lăsă la bunul lui plac folosirea acestor rente. Cu banii ăștia, Vineri își cumpără mîncare suplimentară, mici lucruri folositoare sau fleacuri

¹ Monedă englezească de aur valorînd douăzeci de șilingi.

moștenite de pe *Virginia* sau, pur și simplu, o jumătate de zi de odihnă — ziua-ntreagă nu poate fi cumpărată — pe care-o petrece-ntr-un hamac făcut de el.

Căci, dacă duminica este sărbătorită în Speranța, nu-nseamnă că e petrecută-ntr-o lene vinovată. Sculat în zori, Vineri mătură și pregătește templul. Apoi, își trezește stăpînul și spune cu el rugăciunea de dimineață. Pe urmă, se duc împreună la templu unde pastorul slujește două ore. În picioare, în fața stranei, psalmodiază versete din *Biblie*. Această lectură e-ntreruptă de lungi tăceri meditative, căroră le urmează comentarii inspirate de Sfîntul Spirit. Vineri, ingenuncheat în dreapta — partea din stînga este pentru femei — ascultă din răspuseri. Cuvintele pe care le-aude — păcat, mîntuire, infern, a doua înviere, vițel de aur, apocalips — alcătuiesc în capul lui o-mbinare-ncîntătoare deși lipsită de-nțeles. E-o muzică de-o frumusețe tainică și nițel înfricoșătoare. Uneori, din cîte-o frază-două emană o vagă licărire. Vineri crede că-nțelege că un om înghițit de-o balenă a ieșit din ea teafăr, ori că o țară a fost năpădită într-o singură zi de-atîtea broaște că le găseai în paturi și chiar și-n pîine, sau că două mii de porci se-aruncaseră-n mare fiindcă intraseră demonii-ntr-înșii. Atunci, simte fără greș un fel de gîdilat care-l necăjește pe la gîtiță, în timp ce-o pală de rîs îi umflă plămîinii. Se-nversunează să-și mute gîndul la subiecte funebre, căci nu-ndrăznește nici măcar să-și închipuie ce s-ar întîmpla dac-ar izbucni în rîs în timpul slujbei de duminică.

După masa de prînz — mai lungă și mai rafinată decît în timpul săptămîinii — Guvernatorul cere să i se-aducă un fel de baston făcut de el, ceva intermediar între cîrjă episcopală și sceptru regal și, cu capul adăpostit sub o umbră mare de piei de capră pe care-o ține Vineri, umblă maiestuos prin toată insula, inspectînd lanurile, orezăriile și livezile, turmele, construcțiile și lucrările-n curs, certîndu-și slujitorul, elogiîndu-l și dîndu-i instrucțiuni pentru zilele următoare. Cum restul după-amiezii nu poate nici el să fie consacrat unor scopuri practice, Vineri profită și curăță și-nfrumusețează insula. Curăță drumurile de iarbă, pune sămînță de flori în fața caselor, tunde copacii care-mpodobesc partea rezidențială a insulei. Dizolvînd ceară de albine în esență de terebentină colorată cu coajă de stejar-verde american, Robinson a reușit să obțină o ceară frumoasă de parchet, a cărei întrebuintare a pus ceva probleme, mobilele fiind rare, iar parchetul inexistent în insulă. În cele din urmă, i-a venit ideea să-l pună pe Vineri să dea cu ceară lespezile și pietrișul de pe drumul principal, cel care duce de la peșteră la Golful Mîntuirii și pe care mersese Robinson chiar în ziua cînd ajunsese-n insulă. Valoarea istorică a acestui drum i se păru, după anume chibzuință, că justifică munca asta enormă pe care cea mai mică bură de ploaie o reducea la zero, deși la-nceput își pusese-ntrebarea dacă era-ntr-adevăr rațional să-i impună lui Vineri o asemenea sarcină.

Araucanul știuse să cîștige bunăvoința stăpînului datorită cîtorva bine-venite inițiative. Una

dintre marile griji ale lui Robinson era cea de-a scăpa de gunoiul de bucătărie și de cel din atelier într-un fel care să n-atragă nici vulturii, nici șobolanii. Dar nici o soluție găsită pîn-atunci nu-l mulțumea pe deplin. Micuții carnivori dezgropau ce-ngropa el în pămînt, fluxul arunca pe plajă ce-azvîrlea el în larg, iar cît despre distrugerea prin foc, asta scotea un fum înțepător care-mpuțea casele și hainele. Vineri avu ideea să folosească lăcomia unei colonii de furnici roșii pe care-o descoperise la o aruncătură de băț de reședință. Resturile, așezate-n mijlocul furnicarului, păreau de la o anumită distanță pline de-un fel de viață superficială, străbătute de-un freamăt epidermic, și era fascinant să vezi carnea topindu-se pe nesimțite și să vezi apărînd oasele goale, uscate, perfect curățate.

Vineri se dovedi, iarăși, excelent aruncător de *bolas*, pietre rotunde în număr de trei, legate cu niște frînghiuțe adunate într-un nod comun. Aruncate cu pricepere, ele se rotesc precum o stea-n trei colțuri, și dacă sunt oprite de-un obstacol, se-ncolăcesc în jurul lui și-l leagă fedeleș. Vineri le folosi la-nceput ca să imobilizeze caprele, cînd voia să le mulgă, și țapii cînd voia să-i îngrijească ori să-i sacrifice. Apoi, pietrele făcură minuni cînd fu vorba de prins iezi și chiar păsări cu picioroange. În sfîrșit, îl convinse pe Robinson că mărinind dimensiunile pietrelor, din *bolas*-uri putea face o armă redutabilă, în stare să sfarme pieptul dușmanului după ce l-a strîns de gît pe jumătate. Robinson, care se temea întruna de-o întoarcere ofensivă a

araucanilor, îi fu recunoscător că-i mai adăugase la panoplie această armă tăcută, ușor de-nlocuit și totuși ucigătoare. Făcură multe exerciții pe plajă, luînd ca țintă un trunchi de copac de mărimea unui om.

În primele săptămîni după sosirea lui Vineri, insula administrată recîștigase, prin forța-m-prejurărilor, întreaga atenție a lui Robinson, re-devenit, cel puțin pentru o vreme, guvernator, general, pastor... Un moment crezu chiar că prezența noului-venit avea s-aducă organizării lui o justificare, o pondere, un echilibru menit să pună definitiv capăt primejdiilor care-l amenințaseră, așa cum anumite corăbii nu-și dobîndesc mersul normal pe mare decît încărcate cu-o anumită greutate. Simțise chiar pericolul pe care-l putea prezenta, pe de-o parte — starea de tensiune permanentă în care se aflau locuitorii insulei, pe de alta — inflația de bunuri de consum ce se revărsau din hambare, și se gîdea să găsească o soluție, printr-un program de serbări și de distracții însoțite de mari mese și de beții. Dar bănuia că această ultimă idee — care de fapt se potrivea atît de puțin cu spiritul insulei administrate — îi fusese tainic inspirată de nostalgia «celeilalte insule» care dormita și prindea tainic putere-ntr-însul. Poate că tot această nostalgie-l împiedica să fie mulțumit de totala docilitate-a lui Vineri și-l îndemna, pentru a o pune la-ncercare, s-o-mpingă la extrem.

*

Log-book. — Evident, îmi dă ascultare la cel mai mic semn, din mină și din ochi, și sunt foarte circotaș că mă plîng de el. Dar există-n

această supunere ceva prea desăvîrșit, ceva mecanic aş zice, care mă-ngheaţă — dacă n-o fi, vai, rîsul ăsta distrugător pe care se pare că nu-l poate stăpîni în unele cazuri şi care seamănă cu manifestarea bruscă a unui demon ce s-ar afla-ntr-însul. Demonizat. Da, Vineri e demonizat. Şi chiar de două ori demonizat. Căci trebuie să observ că-n afară de hohotele lui diabolice de rîs, eu sunt cel care acţionează şi care gîndeşte-n el pe de-a-ntregul.

Nu m-aştept la prea multă judecată de la un om de culoare — ar trebui să spun de culori, fiindcă are-n el şi sînge indian şi sînge negru. Ar putea măcar să-şi manifeste vreun sentiment. Or, în afară de tandreţea absurdă şi şocantă care-l leagă de Tenn, după cîte ştiu eu nu simte nici o afecţiune. De fapt, mă-nvîrtesc în jurul unui regret pe care mi-e greu să-l mărturisesc, dar pe care sunt obligat să-l exprim. N-aş risca niciodată să-i spun «iubeşte-mă», fiindcă ştiu prea bine c-ar fi prima dată cînd nu mi-ar da ascultare. Cu toate astea, n-are nici un motiv să nu mă iubească. L-am salvat viaţa — e-adevărat că fără să vreau, dar cum ar putea să-i treacă aşa ceva prin minte? Eu l-am învăţat totul, începînd cu munca, acest bine suprem. E drept că-l bat, dar s-ar putea să nu-nţeleagă oare că e spre binele lui? Totuşi, în această privinţă, reacţiile lui sunt surprinzătoare. Într-o zi, cînd îi explicam, destul de violent e-adevărat, cum să cojească şi să rupă ramurile de răchită înainte de-a le-mpleti, am făcut un gest cam larg cu mina. Spre marea mea

mirare l-am văzut dîndu-se numaidecît un pas îndărăt și ferindu-și fața cu mîna. Or, ar fi trebuit să fiu nebun să vreau să-l bat în momentul în care-l învățam o tehnică dificilă și care-i cerea toată-ndemînarea. Și totul mă face, vai, să cred că-n ochii lui trec, zi și noapte, drept nebun ! Atunci, mă pun în locul lui și m-apucă mila de-acest copil, pradă, fără apărare, pe-o insulă pustie, tuturor fanteziilor unui dement. Dar situația mea este și mai proastă, căci, în unicul meu tovarăș, ca-ntr-o oglindă deformantă, mă văd ca pe-un monstru.

Plictisit să-l tot văd îndeplinind sarcinile ce-
revin, fără ca, în aparență, să-l intereseze ra-
țiunea lor, am vrut să aflu adevărul în privința
asta. I-am impus munca absurdă, considerată în
toate ocnele din lume drept cea mai înjositoare
jignire, de-a săpa o groapă, apoi a doua ca să
pună-n ea pămîntul scos din prima, apoi a treia
pentru a-l pune pe cel scos dintr-a doua etc. A
trudit toată ziua sub un cer ca plumbul, într-o
căldură de etuvă. Pentru Tenn, această activi-
tate-nversunată era un joc pasionant, amețitor.
Din fiecare groapă urcau efluvii complexe și-m-
bătătoare. Cum se-ndrepta Vineri din șale și-și
dădea pe frunte cu mîna, Tenn se repezea în
mijlocul pămîntului săpat. Își vîra botul în bul-
gări, aspirînd și suflînd ca o focă, apoi săpa fre-
netic azvîrlindu-și pămîntul între picioare. În
sfîrșit, în culmea agitației, alerga-n jurul gropii
lătrînd plîngăreț, și se-ntorcea să soarbă din nou
beția acestor bulgări de țărînă, în care humu-
sul negru era amestecat cu laptele rădăcinilor

tăiate, așa cum moartea, cînd ajungi la un anumit nivel de profunzime, se contopește cu viața.

Că Vineri nu s-a revoltat făcînd această muncă imbecilă e puțin spus : rareori l-am văzut trudind cu-atîta tragere de inimă. O făcea chiar cu-o anumită bucurie care dejoacă alternativa-n care voiam să-l cuprind — Vineri complet abrutizat sau Robinson considerat de Vineri dement — și care mă obligă să mă gîndesc la altceva. Mă-ntreb dacă dansul pasionat al lui Tenn în jurul și-n interiorul rănilor gratuit deschise în trupul Speranței nu este revelator și dacă n-am făcut prostia de neiertat de-a-i dezvălui araucanului, vrînd doar să-l umilesc, secretul vîlceleii trandafirii...

*

Într-o noapte, Robinson nu putu s-adoarmă. Luna proiecta un dreptunghi luminos pe lespezile reședinței. O cucuveau țipă, iar lui Robinson i se păru că aude pămîntul însuși gemînd de dragoste singuratică. Sub pîntece, salteaua de ierburi uscate era de-o moliciune inconsistentă, absurdă. Îl vedea din nou pe Tenn ținînd nebun de dorință-n jurul acelei gîli deschise, care se oferea după ce unealta araucanului o violase. De săptămîni întregi nu mai trecuse prin vîlcea. Fiicele lui, mandragorele, crescuseră mult desigur în vremea asta ! Stătea-n pat cu picioarele-așezate pe covorul de lună, și simțea venind un miros de sevă din trupul lui mare, alb ca o rădăcină. Se ridică-n tăcere, pași peste trupurile-nlănțuite, al lui Vineri și-al lui Tenn, și se-ndreptă spre pădurea de arbori de gumă și de santali.

CAPITOLUL AL OPTULEA

Intrînd în Reședință, Vineri observă numai-decît că se oprise clepsidra. Mai rămăsese apă-n damigeana de sticlă, dar orificiul era astupat cu un dop de lemn, iar nivelul era oprit la-nălțimea orelor trei de dimineață. Nu se miră de-fel că Robinson dispăruse. În mintea lui, oprirea clepsidrei presupunea firesc lipsa Guvernatorului. Obișnuit să ia lucrurile-așa cum erau, nu se-ntrebă nici unde se afla Robinson, nici cînd avea să se-ntoarcă, nici mă-car dacă mai era-n viață. Și nici nu-i trecu prin minte să se ducă să-l caute. Era cu totul absorbit de contemplarea lucrurilor familiare, totuși, care-l înconjurau, dar cărora oprirea clepsidrei și lipsa lui Robinson le confereau o-nfățișare nouă. Vineri era stăpîn pe el, stăpîn al insulei. Ca pentru-a-l întări în această-naltă demnitate cu care se simțea investit, Tenn se ridică leneș în picioare, veni lîngă Vineri și-și ridică spre chipul lui privirea de culoare-alunie. Bietul Tenn nu mai era la prima tîne-rețe, iar spinarea rotundă ca un butoiăș, labelle prea scurte, ochii lăcrimoși și blana flocoasă și fără luciu arătau din plin degradările vîrstei la capătul unei vieți de cîine, trăită din plin. Dar, după cît se părea, simțea și el noutatea

situației și-aștepta ca prietenul lui să ia o hotărîre.

Ce să facă? Nu putea fi vorba să termine udatul măcrișului și-al guliilor, necesar din cauza secetei, nici să continue construirea unui post de observație în vârful cedrului uriaș de lângă peșteră. Aceste munci țineau evident de-o ordine întreruptă pînă la-ntoarcerea lui Robinson. Privirea lui Vineri căzu pe un cufăr așezat sub masa Reședinței, bine-nchis, dar ne'ncuiat, căruia-i putuse inspecta conținutul. Îl tîrî pe lespezi și, ridicîndu-l în picioare, ingenunche și-l luă pe-un umăr. Apoi, ieși urmat de Tenn.

În nord-vestul insulei, în locul unde preria se pierdea-n nisipul de unde-ncepeau dunele, se-ngrămădeau siluetele bizare, vag umane, ale *grădinii de cactuși* pe care-o plantase Robinson acolo. Bine-nțeleș, șovăise să consacre timp unei culturi atît de nefolositoare, dar plantele astea nu cereau aproape nici o-ngrijire, și n-avusesese nevoie decît să transplanteze, pe-un teren deosebit de prielnic, exemplarele cele mai interesante pe care le descoperise sporadic în insulă. Era un omagiu adus memoriei lui taică-său, a cărui singură pasiune — în afară de nevastă și de copii — era micuța grădină tropicală pe care-o ținea în geamlîc. Robinson scrisese pe tăblițe de lemn fixate pe bețe-n-fipte-n pămînt numele latinești ale acestor varietăți, nume ce-i veniseră toate-n minte printr-unul din acele imprevizibile capricii ale memoriei.

Vineri azvîrli la pămînt lada care-i zdrobise umărul. Balamalele lăzii săriră, și-o somptu-

oasă-nvălmășeală de țesături scumpe și de bijuterii apăru la rădăcina cactușilor. Putea, în sfîrșit, să folosească după bunul lui plac boarfele astea a căror strălucire-l fascina, și din care Robinson făcea pentru el un instrument de constrîngere și de ceremonie. Nu era vorba despre el — căci orice fel de veșmînt tot îi stînjenea mișcările — ci de vegetalele astea ciudate, a căror extraordinară carne verde, umflată, provocătoare părea mai potrivită decît oricare corp omenesc să pună-n valoare frumusețea acestor țesături.

Le desfășură mai întîi pe pămînt cu gesturi delicate ca să le-mbrățișeze cu privirea frumusețea și numărul. Adună-n fața lui niște pietre plate pe care, ca-ntr-o vitrină de giuvaergiu, așează bijuteriile. Apoi, se-nvîrți mult în jurul cactușilor, căroră le măsura din ochi silueta și le aprecia cu degetul consistența. Era o ciudată societate de manechine vegetale compuse din candelabre, din globuri, din rachete, din membre răsucite, din cozi păroase, din capete crețe, din stele-nțepătoare, din mîini cu mii de degete veninoase. Carnea le era cînd o pulpă moale și apoasă, cînd un cauciuc tare, cînd un fel de mucoasă verzuie împrăștiind o duhoare de carne putredă. În sfîrșit, aduse o capă neagră moarăată cu care, dintr-o singură mișcare drapă umerii masivi ai unui *Cereus pruinus*. Apoi, acoperi cu niște volănașe cochete fesele tumefiate de *Crassula falcata*. Dintr-o dantelă spumoasă făcu ghirlande-n jurul falusului țepos al *Stapeliei variegata*, în timp ce-nmănușa cu mitene de olandă degețelele păroase ale

Crassulei lycopodiodes. O tocă de brocart era numai bună de pus în capul flocos de *Cephalocereus senilis*. Fu multă vreme ocupat astfel, complet absorbit de căutările lui, drapînd, ajustînd, trăgîndu-se-ndărăt ca să-și dea mai bine seama, dezbrăcînd deodată un cactus ca să-mbrace altul. În sfîrșit, își încunună opera împărțind cu tot atîta discernămint brățări, coliere, egrete, cercei, eghileți, cruci și diademe. Dar nu stătu să contemple cortegiul halucinant de prelați, de mari cucoane și de monștri opulenți pe care-i făcuse să răsară-n mijlocul nisipului. Acolo nu mai avea ce să facă, așa că se-ndepărtă urmat de Tenn.

Traversă zona dunelor amuzîndu-se de rumoarea stîrnită de pașii lui. Se opri și se-ntoarse spre Tenn, imitînd, cu gura-nchisă, acest vuiet, dar jocul ăsta nu fu pe placul cîinelui care, pe solul mișcător, înainta cu mare greutate, în salturi, zburbindu-i-se părul cînd zgomotul creștea. În fine, pămîntul deveni stabil și-ajunseră pe plaja larg descoperită de reflux. În lumina strălucitoare a dimineții, Vineri, drept, mîndru, pășea fericit pe nisipul nesfîrșit și neatins. Era beat de tinerețe și de disponibilitate-n acest mediu fără limite-n care toate mișcărilor erau posibile, în care nimic nu-ți întrerupea privirea. Luă o piatră ovală și-o așeză-n echilibru, în palmă. Bijuteriilor pe care le lăsase-n cactuși le prefera această piatră frustă dar exactă, în care cristalele de feldspat trandafiriu se-amestecau într-o masă de cuarț sticlos, cu paiete de mică. Linia curbă a pietrei

atingea-ntr-un singur punct pe cea a palmei lui negre și forma cu ea o figură geometrică simplă și pură. Un val se-ntinse repede pe oglinda nisipului umed, constelat cu mici meduze, și-i încercui gleznele. Azvîrli piatra ovală și luă alta, plată și circulară, micuț disc opalescent pătat cu vioriu. O făcu să-i salte-n palmă. Dacă ar putea să zboare. Să se prefacă-n fluture. Să faci o piatră să zboare, visul ăsta încînta sufletul ușor al lui Vineri. Azvîrli piatra pe suprafața apei. Discul ricoșă de șapte ori la suprafața pînzei lichide înainte de-a pătrunde-n ea, fără stropi. Dar Tenn, obișnuit cu jocul ăsta, se-aruncă-n valuri și, bătînd apa cu picioarele, cu capul îndreptat spre orizont, înotă pînă-n punctul unde căzuse piatra, se cufundă, se-ntoarse, purtat de valuri, și-o aduse la picioarele lui Vineri.

Merseră multă vreme spre est, apoi, după ce ocoliră dunele, spre sud. Vineri lua de pe jos și azvîrlea stele de mare, lemne, scoici, oase de sepie, peruci de varec — toate lucruri ce pentru Tenn se prefăceau numaidecît în prăzi vii, ispititoare și fugare, după care alerga lătrînd. Ajunseră astfel la orezărie.

Bazinul colector era uscat, iar nivelul mlaștinii însămîntate scădea din zi în zi. Totuși, orezul trebuia să mai stea-n apă încă o lună, pînă să crească spicele, iar Robinson se-ntorcea tot mai preocupat după fiecare inspecție.

Vineri avea-n mînă piatra viorie. O aruncă-n orez și-i numără săriturile în apa moartă, cu luciri unsuroase. Discul de piatră se scufundă cam după nouă ricoșeuri, dar Tenn se și arun-

case de pe dig să-l prindă. Avîntul săriturii îl duse vreo douăzeci de metri, dar aici se opri. Apa era prea mică pentru ca să poată-nota, și se bălăcea-n nămol. Se-ntoarse și-o luă spre Vineri. Primul salt îl smulse din nămol ca să-l înfunde și mai mult, iar eforturile lui deveniră dezordonate. Pierea dacă nu era ajutat. Vineri ezită o clipă, aplecat deasupra acestei ape-nșelătoare și impure. Apoi se răzgîndi și alergă la stăvilarul de evacuare. Vîrî un băț în prima gaură de jos și făcu pîrghie din toate puterile, apăsînd capetele. Oblonul se ridică scîrțîind în locașuri. Pînza mocirloasă care acoperea orezăria se deplasă îndată și-ncepu să se resoarbă-n stăvilar, încrețindu-se. Peste cîteva minute, Tenn ajunse, cățărîndu-se, la poalele digului. Era un bulgăre de noroi, dar scăpase teafăr.

Vineri îl lăsă să se spele iar el se-ndreptă țopăind spre pădure. Nu-i trecuse prin minte că recolta de orez era pierdută.

*

Pentru Vineri, oprirea clepsidrei și lipsa lui Robinson însemnaseră unul și-același lucru : suspendarea unei anumite ordini. Pentru Robinson, dispariția lui Vineri, cactușii împodobiți și secarea orezăriei tălmăceau unanim fragilitatea și poate chiar eșecul domesticirii araucanului. Dealtfel, rareori se-ntîmpla ca făcînd ceva de capul lui, să-i fie pe plac lui Robinson. Trebuia ori să nu facă nimic ori să acționeze exact după instrucțiunile stăpînului ca să nu riște să i se

facă reproșuri. Robinson trebuia să recunoască-n sinea-și că-ndărătul docilității lui zeloase, Vineri avea o personalitate și că tot ce emana din ea îl șoca profund pe Robinson și dăuna integrității insulei administrate.

Robinson hotărî mai întîi să se-nvețe cu ideea că-i dispăruse tovarășul. După două zile însă, îl apucă o-ngrijorare în care se-amestecau o vagă remușcare, curiozitatea și de asemenea mila pe care i-o inspira vizibila tristețe-a lui Tenn, și-ncepu să-l caute. O dimineată-ntreagă, împreună cu Tenn, bătu-n lung și-n lat pădurea unde i se pierduse araucanului urma. Ici, colo, găsiră cîte-un indiciu al trecerii lui. În cîrînd, Robinson trebui să recunoască un fapt clar : fără știrea lui, Vineri se stabilise-n această parte a insulei, ducea o viață în afara *ordinei* și se deda la niște jocuri al căror sens Robinson nu-l pricepea. Măști de lemn, o sarbacană, un hamac de liane în care se afla un manechin de rafie, găteli din pene, piei de reptilă, cadavre uscate de păsări, toate astea erau indicii ale unui univers tainic a cărui cheie Robinson n-o avea. Dar mirarea lui fu la culme cînd ajunse pe marginea unei mlaștini pe care o-nconjura niște arbori mici destul de-asemănători cu sălciile. Acești arbuști fuseseră cu toții, fără-ndoială, smulși din rădăcină și replantați *de-a-n-doaselea*, cu crengile-ngropate-n pămînt, lăsîndu-li-se rădăcinile-n sus. Și ceea ce desăvîrșea aspectul fantastic al acestei plantații monstruoase era faptul că păreau să se fi-nvățat toți

cu-acest tratament barbar. Mlădițe verzi și chiar tufe de frunze apăreau în vârful rădăcinilor, ceea ce presupunea că ramurile-ngropate se transformaseră și ele-n rădăcini și că seva-și inversase sensul circulației. Robinson nu-și mai putea lua ochii de la acest fenomen. Că Vineri avusese fantezia asta și c-o pusese-n aplicare și încă era destul de-ngrijorător. Dar arbuștii acceptaseră acest tratament, Speranza acceptase, pe cât se părea, această extravaganta. De data asta cel puțin, inspirația bizară a araucanului avusese un rezultat care, oricît de ne'nsemnat era, comporta totuși un anumit aspect pozitiv și nu dusesse doar la distrugere. Robinson nu se mai sătura să mediteze asupra acestei descoperiri ! Robinson se-ntorcea din drum cînd Tenn rămase-n aret în fața unui desiș de magnolii năpădit de iederă, apoi înaintă încet, cu gîtul încordat, călcînd cu mare băgare de seamă. În sfîrșit, rămase nemișcat cu nasul pe-un trunchi de magnolie. Atunci, trunchiul se mișcă și izbucni rîsul lui Vineri. Araucanul își ascunsese capul sub o cască de flori. Pe tot corpul gol, își desenase cu zeamă de *genipapo* frunze de iederă ale căror vrejuri îi urcau de-a lungul coapselor și i se-ncolăceau în jurul torsului. Astfel metamorfozat în om-plantă, cutremurat de-un rîs demential, se-nvîrți-n jurul lui Robinson, într-o coregrafie nebunească. Apoi, se-ndreptă spre țarm ca să se spele-n valuri, iar Robinson, pe gînduri și tăcut, îl văzu cum pătrunde, dansînd mereu, în umbra verde a manglierilor.

Și-n noaptea asta cerul senin lăsa luna plină să domnească-n toată slava ei asupra pădurii. Robinson încuie reședința, îi lăsa pe Vineri și pe Tenn unul în paza celuiilalt și-o porni prin galeria vegetală-n care pătrundeau raze rare de argint. Hipnotizate parcă de astrul palid, animalele mici și insectele, care populau de obicei tufărișul cu freamătul lor, păstrau acum o tăcere solemnă. Pe măsură ce se-apropia de vîlceaua trandafirie, simțea cum slăbește strînsoarea preocupărilor cotidiene și cum îl copleșește o desfătare nupțială.

Își făcea griji din ce în ce mai grave din pricina lui Vineri. Araucanul nu numai că nu se-mbina armonios în sistem, dar — corp străin — amenința să-l distrugă. Puteai trece peste neghiobii majore și devastatoare ca secarea orezăriei, punîndu-le pe seama tinereții și-a lipsei lui de exeperiență. Dar sub aparenta sa bunăvoință se dovedea complet refractar la noțiunile de ordine, de economie, de calcul, de organizare. «Îmi dă mie de lucru mai mult decît lucrează el», se gîndea Robinson cu tristețe, cu sentimentul vag că totuși exagera un pic. În afară de straniul instinct care-i atrăgea înțelegerea și — se putea spune — complicitatea animalelor, încît ajungea la o intimitate chiar enervantă cu Tenn, Vineri avea efecte dezastuoase asupra liotei de capre, de iepuri și chiar și-asupra peștilor. Cu neputință să faci să intre-n capul ăsta de lemn de abanos că micul șeptel nu era strîns, hrănit, selecționat decît

pentru randamentul său alimentar și nu pentru dresură, pentru familiaritate ori pentru simulacre de vânătoare și de pescuit. Vineri nu concepea că puteai uide un animal altfel decât după ce-l fugăreai sau după o luptă-n care avea și el șansa lui, concepție periculos romanească ! Nu-nțelegea nici că erau specii dăunătoare împotriva cărora trebuia să lupți cu-nverșunare, așa că se-apucase să momească o pereche de șobolani pe care-avea pretenția să-i crească și să-i înmulțească ! Ordinea era o cucerire fragilă, cu greu cîștigată asupra sălbăticiiei naturale a insulei. Loviturile pe care i le dădea araucanul o zdruncinau grav. Robinson nu-și putea permite luxul unui element perturbant amenințînd să distrugă ceea ce clădise el în ani de zile. Și-atunci ce să facă ?

Ajungînd la liziera pădurii, se opri, impresionat de măreția și de gingășia peisajului. Pre-ria își întindea cît vedeai cu ochii fața mătăsoasă pe care un vînt ușor o unduia moale, din cînd în cînd. La apus, furcile trestiei dormeau în picioare, strînse ca lăncile unei armate, din care, la intervale regulate, se-auzea glasul pițigăiat al unui brotăcel. O cucuvea-l atinse cu aripa, se-așeză-ntr-un chiparos și-și întoarse către Robinson fața halucinantă. O boare parfumată îl înștiință că se-apropia de vîlceaua trandafirică ale cărei iregularități erau șterse de lumina lunii. Mandragorele se-nmulțiseră-ntr-atîta, încît fizionomia peisajului era schimbată. Robinson se-așeză, cu spatele sprijinit de-un

dîmb nisipos, și căută cu mîna frunzele mari, violacee, cu marginile-n franjuri, pe care el le introdusese-n insulă. Degetele lui dădură de rotunjimea unuia dintre fructele-acelea brune care-mprăștia un miros puternic și fetid, greu de uitat. Fiicele lui erau acolo — binecuvîntare a-mpreunării lui cu Speranza — aplecîndu-și fustele dantelate în iarba neagră, și știa că dacă smulge una din rădăcină, ar apărea picioarele albe și grase ale micii ființe vegetale. Se-ntinse-ntr-un loc cam cu pietriș, dar foarte plăcut, și savură amorțela voluptuoasă care, venind din pămînt, îi cuprindea șalele. Își apăsă pe buze țesuturile călduțe și tămîioase-ale unei flori de mandragoră. Florile astea le știa bine căci le inventariase caliciile albastre, violete, albe, purpurii. Dar asta ce-i ? Floarea pe care-o are sub ochi e *vărgată*. E albă cu dungi cafenii. Se scutură din amorțeală. Nu-nțelege. Tulpina asta de mandragoră cu două zile mai înainte nu exista. Era soare, ar fi remarcat varietatea asta nouă. Pe de altă parte, ține o evidență topografică foarte precisă a însămintărilor lui. Are să verifice-n cadastru la primărie, dar e sigur dinainte că nu s-a-ntins niciodată-n locul în care-nflorește mandragora vărgată...

Se ridică. Vraja se destrămase, toată bucuria acelei nopți strălucitoare se risipise. Se născuse-n el o bănuială încă foarte vagă ce se prefăcuse numaidecît în ciudă-mpotriva lui Vineri. Viața lui secretă, sălciile plantate de-a-ndoasele, omul-plantă, și chiar mai înainte cactu-

șii-mpopoțonați, țopăiala lui Tenn în rănile Speranței, nu erau oare indicii care lămureau misterul noilor mandragore ?

Log-book. — M-am întors la reședință, în culmea agitației. Bine-nțeles, prima pornire a fost aceea de-a-l trezi pe infam, apoi de-a-l bate ca să-mi spună toate secretele și-a-l bate iar ca să-l pedepsesc pentru crimele mărturisite. Dar am învățat să nu acționez niciodată sub impulsul furiei. Furia-mpinge la acțiune, dar totdeauna la o acțiune rea. Mi-am impus să mă-ntorc acasă și cu călcâiele lipite, să stau în picioare, în fața stranei și să citesc la-ntîmplare câteva pagini din Biblie. De cită stăpînire de sine aveam nevoie cînd mintea-mi sărea-n sus ca un ied priponit prea din scurt ! În sfîrșit, mă linișteam pe măsură ce cuvîntul maiestuos și amar al Ecleziaștului își lua zborul de pe buzele mele. O, Carte a Cărilor, cite ceasuri senine nu-ți dătorez ! Să citesc Biblia însemnează să urc în vîrful unui munte și să cuprind dintr-o singură privire-ntreaga insulă și imensitatea marină ce-o-nconjoară. În clipa ceea, toate micimile vieții se șterg, sufletu-și desfășoară marile aripi și plutește, nemaștiind decît de cele sublime și eterne. Pesimismul trufaș al regelui Solomon era binevenit spre-a grăi sufletului meu năpădit de ură. Îmi plăcea să citesc precum că nimic nu este nou sub soare, că truda celui vrednic nu este mai bine răsplătită decît trîndăvia netrebnicului, că e zadarnic să zidești, să răsădești, să

uzi, să crești dobitoace, căci toate nu sunt decît goană după vînt. S-ar fi zis că Înțeleptul înțelepților îmi măgulea posomorala ca să mă izbească apoi și mai tare cu singurul adevăr care privea cazul meu, cel care de cînd lumea era scris doar în scopul acestei clipe. Fapt este c-am primit drept în față, ca pe-o palmă binefăcătoare, aceste versete ale capitolului al IV-lea :

Mai fericiți sînt doi laolaltă decît unul, fiindcă au o bună răsplată pentru munca lor ;

Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășul său ; dar vai de cel singur care cade și nu este cel de-al doilea să-l ridice !

Așijderea, cînd doi dorm împreună, ei se încălzesc, dar unuia singur cum o să-i fie cald ?

Și dacă dușmanul poate să răpună pe singuratic doi împreună stau dîrz în fața lui, căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă ¹.

Am citit și-am răsцитit aceste rînduri și, spunîndu-le mai departe pe dinafară, m-am dus la culcare. M-am întrebat pentru prima oară dacă nu păcătuisem grav împotriva carității căutînd prin toate mijloacele să-l supun pe Vineri legii insulei administrate, dovedind astfel că frățiorului meu de culoare îi preferam pămîntul modelat de mîinile mele. Veche alternativă a adevărului, sorginte a cîte sfișieri și-a nenumărate crime.

¹ Biblia, Ecleeziastul, IV, 9—12.

Robinson se străduia astfel să-și mute gândul de la mandragorele vărgate. Era ajutat în privința asta de lucrările urgente de terasament și de reconstrucție, necesare-n urma ploilor torențiale, lucrări care-l apropiau de Vineri. Astfel, lunile treceau în alternări de conflicte furtunoase și de mpăcări tacite. Se-ntîmpla, de asemenea, ca Robinson, profund șocat de comportarea tovarășului său, să-și ascundă bine starea de spirit și să-ncerce să-l scuze cînd se afla în fața jurnalului. De pildă, așa fu cazul în povestea cu scutul de broască țestoasă.

În dimineața aceea, Vineri lipsea de cîteva ore cînd Robinson fusese alertat de-o trîmbă de fum care se-nălța îndărătul copacilor, în partea dinspre mare. Nu era interzis să aprinzi focul pe insulă, dar legea cerea ca-n prealabil să fie-nștiințate autoritățile, precizîndu-se locul și ora, ca să se evite orice risc de confundare cu focul ritual al indienilor. Pentru ca Vineri să nu țină seamă de-această precauție însemna că avea el motivele lui, cu alte cuvinte, că treaba cu care se ocupa n-avea nici o șansă de-a fi pe placul stăpînului.

Oftînd, Robinson închise *Biblia*, apoi se ridică și după ce-l fluieră pe Tenn, porni spre plajă.

La-nceput, nu-nțelese treaba ciudată cu care se ocupa Vineri. Într-un morman de spuză pusese-o broască țestoasă mare pe care o-ntorsese cu burta-n sus. Vietatea nici gînd să fi murit, dimpotrivă, dădea furios din picioare. Lui Robinson i se păru chiar că aude-un fel de tusă

răgușită care era probabil felu-n care se văieta animalul. Să faci o broască țestoasă să țipe ! Sălbatecul ăsta avea pe dracu-n el ! Înțelese scopul barbarului tratament cînd văzu carapacea broaștei pierzîndu-și concavitătea, în timp ce Vineri să grăbea să taie cu un cuțit aderențele ce-o legau încă de trupul animalului. Carapacea era încă departe de-a fi dreaptă, căci avea aspectul unei tăvi ușor curbate, cînd broasca, răsturnîndu-se pe-o parte, se ridică-n picioare.

O imensă bășică roșie, verde și violacee, i se clătina-n spinare, ca o desagă umplută cu sînge și cu fiere. Cu-o rapiditate de coșmar, la fel de iute ca Tenn care-o urmărea lătrînd, broasca o luă la goană spre mare și se-azvîrli în valuri. «Rău face — remarcă Vineri calm — pînă mîine-au s-o mănînce crabii». În vremea asta, freca cu nisip interiorul carapacei aplatizate. «Nici o săgeată nu poate găuri scutul ăsta, îi explică el lui Robinson, și chiar și pietrele mari dacă-l izbesc nu-l sparg !».

Log-book. — Este ceva specific sufletului englezesc de-a fi mai milos cu necuvîntătoarele decît cu oamenii. Acest fel de sentimente poate fi discutat. Fapt este că nimic nu m-a-ndepărtat mai mult de Vineri decît felul oribil în care-a torturat broasca. (Bag de seamă apropierea dintre cuvintele broască și a brusca. Oare-aceste nefericite animale or fi sortite de la natură

să fie schingiuite ?). Cu toate astea, cazul e complicat și iscă o mulțime de-ntrebări.

La-nceput, crezusem că Vineri îmi iubește animalele. Dar înțelegerea imediată, și-ai zice instinctivă, care se stabilește între el și ele — că e vorba de Tenn, de iezi, sau chiar de șobolani și de vulturi — n-are nici o legătură cu elanul sentimental care mă mîină pe mine spre frații mei inferiori. De fapt, legăturile lui cu animalele sunt ele însele mai mult animalice decît umane. Vineri se află la același nivel cu dobitoacele. Nu caută niciodată să le facă bine și cu-atît mai puțin să se facă iubit de ele. Le tratează cu-o dezinvoltură, cu-o nepăsare și cu-o cruzime care mă revoltă, dar care nu par să știrbească nicidecum trecerea lui față de ele. Ai zice că felul de complicitate care-i apropie este mai profund decît cel mai prost tratament pe care li-l aplică el. Cînd am înțeles că, la nevoie, Vineri n-ar șovăi să-l taie pe Tenn și să-l mî-nince, și că Tenn își dădea seama-n mod obscur de asta, fapt ce nu domolea cu nimic preferința pe care-o manifesta-n orice-mprejurare față de stăpînul de culoare, m-a apucat un fel de enervare amestecată cu gelozie împotriva acestui animal stupid și mărginit, orb cu-ncăpăținare în privința propriului interes. Apoi, am înțeles că nu trebuie să compari decît ceea ce este comparabil, și că afinitatea dintre Vineri și animale este substanțial diferită de relațiile pe care le-am stabilit eu cu animalele mele. Vineri e primit și acceptat de animale ca unul dintre ele. Nu le datorează nimic și poate exercita inocent

asupra lor toate drepturile pe care i le dau forța fizică și ingeniozitatea lui, superioară lor. Încerc să mă conving că astfel se manifestă animalitatea naturii lui Vineri.

*

Zilele care urmară, Vineri se arătă foarte preocupat de un vulturaș pe care-l oploșise, după ce mama acestuia din motive necunoscute, îl izgonise din cuib. Urișenia lui, dacă n-ar fi fost comună întregii specii, era atît de iritantă c-ar fi ajuns să justifice această expulzare. Din capătul unui gît chelbos, gnomul golaș, diform, schiopătînd, întindea către oricine un cioc înformat peste care se-arătau doi ochi enormi cu pleoape lipite, vineții, semănînd cu două tumori pline de puroi.

În ciocul ăsta milog, Vineri azvîrli mai întîi fișii de carne crudă care dispărură cu sughițuri de deglutiție — dar se pare că și pietre-ar fi-nghițit cu-aceeași aviditate. Cu toate astea, încă de-a doua zi, micuțul stîrvar dădu semne de slăbiciune. Nu mai arăta aceeași vioiciune, picotea zile-ntregi, și Vineri, pipăindu-i pipota, văzu că — deși mîncase ultima dată cu cîteva ore înainte, — era tare, umflată,-ncărcată, pe scurt, dînd toate semnele unei digestii dificile, ba chiar imposibile.

Din acel moment, araucanul lăsă să se macereze la soare, într-un nor de muște verzi, măruntaiele unui ied, măruntaie-a căror duhoare-l exaspera pe Robinson. În sfîrșit, miriade de larve albe mișunară-n carnea semilichefiată, iar

Vineri se putu apuca de-o operație care lăsă o amintire de neșters în mintea stăpînului său.

Cu ajutorul unei scoici, Vineri răzui viscerale-n descompunere. Apoi băgă-n gură un pumn de viermi astfel adunați și mestecă răbdător, cu un aer absent, alimentul dezgustător. În fine, aplecat asupra protejatului său, îi scuipă-n ciocul întins ca talerul unui orb un fel de lapte gros și călduț pe care vulturu-l înghiți cu tremurături din tîrîtiță.

Reluînd recoltarea larvelor, Vineri explică :

— Viermii vii prea proaspeți. Pasărea bolnavă. Atunci trebuie mestecat, mestecat. Mereu mestecat pentru păsări mici...

Robinson fugi, cu mațele-ntoarse pe dos. Dar devotamentul și logica de neclintit a tovarășului său îl impresionaseră. Pentru prima oară se-n-trebă dacă pretențiile lui de delicatețe, dezgusturile, îngrețșările lui, toată această nervozitate de om alb nu erau o ultimă și prețioasă rămășiță de civilizație sau, dimpotrivă, un balast mort, pe care-ar fi trebuit să se decidă să-l azvirle-ntr-o zi, ca să păsească-ntr-o viață nouă.

Dar uneori Guvernatorul, generalul, pontiful erau din nou mai tari în sufletul lui Robinson. Atunci, măsura dintr-o dată gravitatea ravagiilor provocate de Vineri în buna-rînduială a insulei, recoltele pierdute, proviziile risipite, turmele-mprăștiite, animalele puturoase prospere și prolifiche, uneltele stricate și rătăcite. Și asta n-ar fi fost nimic, dar, pe deasupra, exista și-un oarecare *spirit* cu idei drăcești și-aiurite,

cu născociri infernale și imprevizibile pe care le-mprăștia în jurul lui și care-l bîntuiau pînă și pe Robinson. Și ca să pună capac acestui rechizitoriu, Robinson n-avea decît să evoce-n sfîrșit și mandragora vărgată care-l obseda și care-i gonea somnul.

Într-o asemenea pornire furioasă, stăpînul își făcuse-un bici împletind fîșii de piele de țap. Îi era rușine-n sinea lui de-acest lucru, și-l îngrijorau proporțiile pe care le luase ura în sufletul său. Astfel, nu numai că araucanul nu se mulțumise a prăda Speranza, dar otrăvise și sufletul stăpînului ei. De fapt, de cîtva timp, Robinson avea niște gînduri pe care nu-ndrăznea să și le mărturisească și care erau variații pe-aceeași temă : moartea lui Vineri, firească, accidentală sau provocată.

În starea asta se afla cînd, într-o dimineată, o presimțire funestă-i îndreptă pașii spre pădurea de arbori de gumă și de santali. O floare zbură dintr-un desiș de tuia și se-nălță, clătî-nîndu-se, într-o rază de soare. Era un somptuos și gigantic fluture de catifea neagră, festonat cu auriu. Șfichiul biciului suieră și plesni. Floarea vie se făcu bucăți care zburară-n jurul lui. Nici așa ceva n-ar fi făcut, cu cîteva luni mai înainte... E drept că focul pe care-l simțea mocnînd în el părea de-o esență mai pură și dintr-o sorginte mai înaltă decît o simplă patimă omească. Asemeni oricărui lucru ce-atingea relațiile sale cu Speranza, furia lui avea ceva cosmic. Nu sub înfățișarea vulgară a unui om scos din fire apărea el în propriii ochi, ci în chip de

forță originală, ieșită din măruntaiele pământului și care nimicește totul dintr-o suflare fierbinte. Un vulcan. Robinson era un vulcan ce răbufnea pe fața Speranței, ca mînia fundamentală a rocii și-a tufului. Dealtminteri, de-o vreme-ncoace, de fiecare dată cînd deschidea *Biblia*, auzea trăsnetul lui Iehova :

Mînia sa e foc și nor greu de fum : buzele sale sînt pline de urgie și limba sa e foc mistuitor !

Suflarea lui ca un șuvoi năvalnic care ajunge pînă la gît ; el vine să cearnă popoarele în sita pieirii și să pună în fălcile lor frîul rătăcirii !

Citind aceste versete, Robinson nu putea opri răgetele care-l ușurau și-n același timp îl făceau să ia foc. Și i se părea că se vede-n picioare, în cel mai înalt punct al insulei, înspăimîntător și măreț :

Și Domnul va slobozi glasul său cel puternic și va prăvăli brațul său, cu furie năprasnică, cu izbucnire de foc mistuitor, cu potop de ploaie cu grindină ;

(ISAIA, XXX) ¹

Șfichiul biciului despică aerul spre silueta depărtată a unui uliu care plutea-n tăria cerului. Bine-nțeles, pasărea răpitoare-și continuă, la mare înălțime, vînătoarea leneșă, dar Robinson, o văzuse, în ceața unei halucinații, căzîndu-i la picioare, palpitînd zdrobită, și rîsesse sălbatic.

¹ *Biblia, Isaia, XXX, 27, 28, 30.*

În mijlocul acestei pustietăți aride, curgea totuși un mare fluviu de-mpăcare. Vilceaua tran-dafirie cu valurile primitive și cu undulările ei lascive era acolo, proaspătă, alinătoare cu moli-ciunea coamei sale-nmiresmate. Robinson grăbi pasul. Peste câteva clipe avea să se-ntindă pe-această țărină feminină, pe spate, cu mâinile cruce, și-avea să i se pară că se cufundă-ntr-un abis de-azur, purtînd pe umeri întreaga Spe-ranță, cum purta Atlas globul pămîntesc. Atunci, avea să simtă cum îl pătrunde o forță nouă la atingerea acestei surse primare, și-avea să se-ntoarcă, să-și lipească pîntecele de pînte-cele femeiei acesteia gigantice și fierbinți pen-tru a o ara cu un brăzdar de carne.

Se opri la marginea pădurii. Vilceaua-și des-fășura la picioarele lui crupele și mameloanele. Din frunzele lor late ca niște mâini, mandra-gorele, fiicele lui, îi făceau semne de bun-venit. O moleșală îi și pătrundea-n măruntaie și-o salivă dulce-i umplea gura. Făcîndu-i semn lui Tenn să rămînă sub arbori, Robinson înaintă, dus de aripi nevăzute, spre culcușul său nup-țial. O fișie argiloasă-n care se afla o pînză de apă imobilă se termina într-un șanț de nisip auriu pe care-l acoperea un covor de graminee. Acolo avea să iubească Robinson astăzi. Cunoș-tea dinainte-acest cuib de verdeață, în care, de-altfel, aurul vioriu al florilor de mandragoră lucea mocnit.

În momentul acela, zări sub frunze două fese mici, negre. Robinson era un somnambul smuls brutal dintr-un vis de dragoste. Contempla,

zdrobit, ceea ce se consuma sub ochii lui. Mandragorele vărgate-aveau să-nflorească în câteva săptămîni chiar și-aici ! Iar el își lăsase biciul la marginea pădurii, lângă Tenn ! Cu un picior îl ridică pe Vineri, cu un pumn îl întinse din nou în iarbă. Apoi căzu asupra lui cu toată greutatea sa de om alb. Ah, nu pentru un act erotic s-a prăvălit printre flori ! Cu pumnii goi lovește ca un surd, surd într-adevăr la gemetele care țîșnesc de pe buzele zdrobite-ale lui Vineri. Furia care-l stăpînește e sfîntă. Ea este potopul înecînd pe-ntreg pămîntul nedreptatea omenească, focul din cer care pîrjolește Sodoma și Gomora, cele Șapte Plăgi căzute asupra Egiptului spre-a pedepsi vrăjmășia lui Faraon. Totuși, patru cuvinte rostite de metis, într-o ultimă suflare, străpung surzenia lui divină. Pumnul jupuit al lui Robinson mai cade o dată, fără convingere însă, reținut de un efort de gîndire : «Nu mă omorî, stăpîne !» gemu Vineri, orbit de sînge. Robinson joacă o scenă pe care-o văzuse-ntr-o carte sau altundeva : un frate bătîndu-și de moarte fratele pe marginea unui șanț. Abel și Cain, primul omor din istoria lumii, omorul prin excelență ! Ce este el ? Mina lui Iehova sau fratele blestemat ? Se ridică, se depărtează, fuge, trebuie să-și spele cugetul în izvorul înțelepciunii...

Iată-l din nou în fața stranei, stînd drepti, cu mîinile-mpreunate, și-așteptînd inspirație de la Sfîntul Spirit. Problema este să-și înalțe mînia, să-i dea un caracter mai pur, mai sublim. Deschide *Biblia* la-ntîmplare. O deschide la

cartea lui Ozeea. Înainte de-a izbucni în unde sonore prin glasul lui Robinson, cuvîntul Profetului se răsucesc-n litere negre pe pagina albă. Aşa precum fulgerul precede tunetul. Robinson vorbeşte. Se adresează fiicelor lui, mandragorele, şi le-aţîţă-mpotriva mamei lor, ţărîna adulteră :

Osîndiţi pe mama voastră, învinuiţi-o, fiindcă ea nu mai este femeia mea, iar eu nu mai sînt bărbatul ei. Să lepede podoabele desfrînării de pe obrazul ei şi semnele destrăbălării dintre sînii ei.

Altfel, eu îi voi dezveli goliciunea ei şi o voi lăsa goală, ca în ziua cînd s-a născut, şi o voi prefăce într-un pustiu, ca un pămînt uscat şi o voi lăsa să moară de sete.

(OZEEA, II, 4, 5)

Cartea Cărţilor şi-a spus cuvîntul şi osîndeşte Speranza ! Dar nu asta căuta Robinson. El voia să vadă scris cu litere de foc osîndirea slujitorului netrebnic. Închide *Biblia* şi-o deschide iară, la-ntîmplare. Acuma grăieşte Ieremia şi e vorba de mandragorele vărgate, în chip de viţă care şi-a stricat soiul :

Pe orice colină şi sub orice copac verde te-ai desfrînat ca o ticăloasă.

Eu te sădisem viţă bună, toată de bun soi, dar cum te-ai prefăcut în viţă străină, de neam prost !

*Chiar de te vei spăla cu nitru și te vei freca cu leșie, tot mînjită de sînge va rămînea în ochii mei fărădelegea ta*¹.

Și dacă Speranza l-a ademenit pe Vineri, înseamnă că araucanul este cu totul nevinovat, fără nici o răspundere? Ultragiât, sufletul lui Robinson se revoltă-mpotriva biblicului verdict care condamnă Speranza și numai pe ea. Închide *Biblia* și-o mai deschide-o dată. De data asta prin glasul lui Robinson răsună capitolul al XXXIX-lea din *Geneză* :

Femeia stăpînului său și-a pus ochii pe Iosif și i-a spus: «Culcă-te cu mine!». El însă n-a voit, ci i-a răspuns femeii stăpînului său: «Iată, stăpînul meu, de cînd mă are pe mine, nu mai duce grijă de ce este în casa lui și toate cîte le are le-a dat pe mîna mea. Nu este nimeni mai mare decît mine în casa aceasta și nu m-a oprit de la nimic, doar numai de la tine, fiindcă ești femeia lui. Deci cum să săvîrșesc eu această mare nelegiuire și să păcătoiesc înaintea lui Dumnezeu?».

Și măcar că ea stăruia de Iosif, zi cu zi, el nu-i dădea ascultare să se culce lîngă ea sau să stea cu ea.

Iar într-o zi intrînd el în casă ca să-și îndeplinească lucrul său și fiindcă nimeni dintre oamenii casei nu era acolo, înlăuntru ea l-a apucat de haină și i-a zis : «Culcă-te cu mine!». Atunci el a lăsat haina în mîna ei și a fugit afară.

¹ *Biblia, Ieremia, II, 20—22.*

Dar ea văzînd că Iosif și-a lăsat haina în mîna ei și a fugit afară, a strigat pe casnicii casei și le-a spus așa: «Vedeți... a venit la mine să se culce cu mine! Atunci am strigat din răspuțeri și, văzînd el că ridic glasul și chem într-ajutor, și-a lăsat haina lîngă mine și a luat-o la fugă și a ieșit afară!».

Deci auzînd stăpînul lui Iosif cuvintele femeii sale care-i spunea mereu și-i zicea: «Astfel s-a purtat cu mine robul tău!», el s-a aprins de mînie.

Și a luat Putifar pe Iosif și l-a băgat în temniță, în locul unde erau închiși întemnițații împăratului. Așa Iosif a ajuns în temniță.

Robinson tace, copleșit. E sigur că ochii nu l-au înșelat. Fără nici o-ndoială, îl prinsese pe Vineri în flagrant delict de plăceri trupești cu pămîntul Speranței. Dar mai știe, și încă de multă vreme, că trebuie să interpreteze faptele exterioare — oricît de indiscutabil ar fi — ca pe niște *semne* superficiale ale unei realități profunde și încă obscure, pe cale de gestație. De fapt, Vineri slobozindu-și sămînța neagră în culele vilcelei trandafirii, din spirit de imitație sau în glumă, reprezintă un fapt accidental care ține de anecdotă, la fel ca și răfuiala nevestei lui Putifar cu Iosif. Robinson simte săpîndu-se din zi în zi un hiat între mesajele limbute pe care societatea omenească i le transmite încă prin propria memorie — *Biblie* și imaginea pe care o proiectează-amîndouă asupra insulei — și universul neomenesc, elementar, absolut, în care se-afundă și-al cărui adevăr în-

cearcă, tremurînd, să-l priceapă. Cuvîntul care există-n el și care nu l-a-nșelat niciodată îi șoptește la ureche, în cîteva cuvinte, că povestea lui se află la o cotitură, că éra insulei soții — care urma insulei mame, ea însăși ulterioară insulei administrate — a luat, la rîndul ei, sfîrșit, și că se-apropie vremea domniei unor lucruri cu totul noi, nemaipomenite și imprevizibile.

Gînditor și tăcut, face cîțiva pași și se-așază-n ușa reședinței. Dă un pas îndărăt iar mînia i se-aprinde din nou cînd dă cu ochii, la stînga, de Vineri, lipit de zidul casei, ciucit, complet imobil, cu chipul îndreptat spre orizont, cu privirea pierdută. Robinson știe că araucanul e-n stare să stea așa ore-n șir, într-o poziție-n care el nu poate sta nici cîteva secunde fără să-l apuce crampe-ngrozitoare-n genunchi. E prada unor sentimente-amestecate, apoi își impune să se așeze lîngă Vineri și să fie pârtaș cu el la marea așteptare tăcută care-nvăluie Speranza și pe locuitorii ei.

Pe cerul de-o desăvîrșită puritate, soarele-și desfășoară atotputernicia suverană. Apasă cu toată greutatea lui aurie-asupra mării-așternute dedesubt, cu o totală supunere, asupra insulei lîncede și uscate, asupra construcțiilor lui Robinson, care par în momentul acela temple-nchinat gloriei sale. Vocea interioară-i șoptește lui Robinson că poate domniei telurice-a Speranței îi va urma-ntr-o bună zi o domnie solară, dar e-o idee-atît de vagă încă, atît de slabă, de inezisabilă, încît Robinson nu poate

s-o rețină prea multă vreme și o pune la păstrare, în minte, ca s-o lase să se coacă.

Întorcînd nițel capul spre stînga, vede profilul lui Vineri. Chipul acestuia e plin de vînătăi și de zdrelituri, iar pe pometul lui proeminent stau depărtate buzele vineții ale unei răni urîte. Robinson privește ca printr-o lupă această mască prognatică nițel bestială, pe care tristețea o face mai încăpățînată și mai bosumflată ca de-obicei. Atunci, remarcă-n acest peisaj de carne-ndurerată și urîtă ceva strălucitor, pur și delicat: ochii lui Vineri. Sub gene lungi și-ntoarse, globul ocular perfect neted și limpede este continuu măturat, improspătat și spălat de clipirea pleoapei. Pupila palpită sub acțiunea variabilă a luminii, potrivindu-și exact diametrul după luminozitatea ambiantă, în așa fel încît retina să fie tot timpul egal impresionată. În masa transparentă a irisului e-necată o infimă corolă de pene de sticlă, o roză-a-vînturilor subțire, nespus de prețioasă și de gingașă. Robinson este fascinat de-acest organ atît de fin compus, atît de desăvîrșit de nou și de strălucitor. Cum poate fi o asemenea minune-ncorporată-ntr-o ființă-atît de grosolană, de netrebnică și de vulgară? Și dacă exact în acest moment Robinson descoperă din întîmplare uluitoarea frumusețe anatomică a ochiului lui Vineri, nu trebuie-oare-n mod cinstit să se-ntrebe dacă araucanul nu-i pe de-a-ntregul o sumă de lucruri la fel de minunate pe care el le ignoră doar din orbire?

În sinea lui, Robinson întoarce pe-o față și pe alta această-ntrebare. Pentru prima oară-n-

trevede clar, sub înfățișarea care-l enervează, de metis grosolan și tont, posibila existență a unui *alt Vineri* — așa cum a bănuit odinioară, cu mult înainte de-a descoperi peștera și vîlceaia, o *altă insulă*, ascunsă îndărătul insulei administrate.

Dar această-nchipuire n-avea să dureze decît o clipă fugitivă, iar viața avea să-și reia din nou cursul ei monoton și laborios.

Își reluă-ntr-adevăr cursul, dar orice-ar fi făcut Robinson, exista mereu în el cineva care-aștepta un eveniment hotărîtor, tulburător, un început radical nou, menit să reducă la zero orice acțiune trecută sau viitoare. Apoi, omul vechi protesta, se crampona de opera lui, evalua viitoarele recolte, proiecta vag plantații de lemn scump, de heveea sau de bumbac, desena planuri de moară care să capteze energia vreunui torent. Dar nu se mai întoarse-n vîlceaia trandafirie.

Vineri nu-și puna nici o astfel de problemă. Descoperise butoiașul cu tutun, și fuma pe ascuns de stăpînu-său, din lunga pipă a lui Van Deyssel. Dacă era descoperit, pedeapsa avea să fie exemplară, căci provizia de tutun era pe sfîrșite, iar Robinson nu-și mai permitea decît o pipă la două luni. Asta-nsemna pentru el o sărbătoare la care se gîndea cu mult timp înainte, și-i era teamă de clipa cînd avea să fie nevoit să renunțe definitiv la plăcerea fumatului.

Astăzi, se dusesese să controleze undițele pe care le pusese-n ajun, pe reflux, și care-acum erau desigur pe uscat din cauza noului reflux. Vineri luă la subsuoară butoiașul cu tutun și se duse-n grotă. Nu simțea nici o plăcere când fuma-n aer liber, dar știa că dac-ar fi fumat într-una dintre clădiri, fără doar și poate, mirosul l-ar fi trădat. Robinson putea fuma oriunde. Pentru el conta doar vatra vie și încinsă, arzînd și păcănînd. Ea era-nvelișul terestru al unui mic soare subteran, un fel de vulcan portativ și-mblînzit care se-nroșea pașnic la apelul gurii lui. În această retortă-n miniatură, tutunul răscopt, calcinat, sublimat se prefăcea-n rășini, în gudroane și-n sucuri bituminoase al căror miros îi înțepa-n chip plăcut nările. Pipa era camera nupțială a pămîntului și-a soarelui, posedată, ascunsă-n palma lui.

Pentru Vineri, dimpotrivă, întreaga operație nu se justifica decît prin fumul scos în volute, și cea mai mică suflare de vînt sau cel mai mărunț curent rupea iremediabil vraja. Îi trebuia o atmosferă perfect calmă, și nimic nu se potrivea mai bine jocurilor sale eoliene decît aerul stătut al peșterii.

La vreo douăzeci de pași de intrarea peșterii, din saci și din butoaie, și-a înjghebat un fel de sofa. Culcat pe jumătate, Vineri trage adînc din muștiucul de corn al pipei. Apoi, printre buze-i iese-un firisor de fum care se-mparte-n două și i se strecoară, fără nici o pierdere, în nări. Fumul își îndeplinește atunci funcția majoră: îi umple și-i sensibilizează plămîinii, face să devină conștient, și ai zice luminos, acest

spațiu ascuns în pieptul lui Vineri și care de fapt reprezintă tot ce este mai aerian și mai spiritual în el. În sfârșit, elimină-ncetișor norul albastrui care se afla-ntr-însul. În umbră, în fața deschizăturii luminate a peșterii, fumul desenează o caracatiță-n mișcare, plină de arabescuri și de vârtejuri lente, care crește, urcă și se face din ce în ce mai subțire... Vineri visează minute lungi și se pregătește să mai tragă o gură de fum din pipă, când un ecou depărtat de țipete și de lătrături ajunge pînă la el. Robinson s-a-ntors mai curînd decît era prevăzut și-l strigă cu un glas care nu prevestește nimic bun. Tenn latră, răsună un plesnet. Biciul. Glasul este mai aproape, mai poruncitor. În cadrul luminos al intrării peșterii se desenează, întărită de șfichiul biciului, silueta neagră a lui Robinson, cu mîinile-n șolduri, cu picioarele depărtate. Vineri se ridică. Cu pipa ce să facă ? O azvîrle din toate puterile-n fundul peșterii. Apoi, merge demn spre pedeapsă. În acest moment, cele patruzeci de butoaie de praf de pușcă dau glas în același timp. Un potop de flăcări roșii izbucnește din peșteră. Într-o ultimă licărire de conștiență, Robinson se simte luat pe sus, în timp ce vede conglomeratul stîncos de deasupra peșterii prăbușindu-se ca un joc de cuburi.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Deschizînd ochii, Robinson văzu mai întîi un chip negru aplecat asupra lui. Vineri îi sprijinea capul cu mîna stîngă și voia să-i dea să bea apă proaspătă din palma dreaptă. Dar cum Robinson își încleșta convulsiv dinții, apa-i curgea pe lîngă gură, în barbă și pe piept. Araucanul zîmbi și se ridică văzîndu-l că se mișcă! Numaidecît, o parte din cămașă precum și cracul stîng al pantalonilor, zdrențuite și-nnegrite, căzură de pe el. Vineri izbucni în rîs și din cîteva contorsiuni se descotorosi și de restul hainelor pe jumătate pîrlite. Apoi, găsind printre obiectele casnice-azvîrlite un ciob de oglindă, se uită-n el strîmbîndu-se și i-l întinse lui Robinson, cu un nou hohot de rîs. În ciuda urmelor de funingine care-i brăzdau obrazul, Robinson n-avea nici o rană, dar frumoasa lui barbă roșie era mîncată de pete chelboase și semănată cu-acéle mici cruste lucioase pe care le face părul cînd arde. Se ridică și-și smulse și el zdrențele carbonizate care-i mai atîrnau încă pe trup. Făcu vreo cîțiva pași. Sub stratul gros de funingine, de praf și de pămînt care-l acoperea, avea doar lovituri superficiale.

Reședința ardea ca o torță. Zidul crenelat al fortăreței se prăbușise-n șanțul de apărare.

Casieria, Capela și Catargul-calendar, fiind mai ușoare, fuseseră azvîrlite claie peste grămadă. Robinson și Vineri contemplau acest spectacol dezolant, cînd o jerbă de pămînt urcă spre cer la vreo sută de metri mai încolo, urmată peste o clipă de-o explozie violentă care-i azvîrli din nou la pămînt. O grindină de pietre și de bușteni sfărîmați răpăi în jurul lor. Era probabil praful de pușcă pe care-l îngropase Robinson pe drumul ce ducea la golf și care putea fi aprins la distanță cu un fir de cîlți. Robinson se convinse mai întîi că nu mai rămăsese nici un dram de praf de pușcă-n insulă ca să aibă curaj să se ridice și să continue inventarul catastrofei.

Inspăimîntate de-această nouă explozie, mult mai apropiată, caprele se năpustiseră toate-n direcția opusă și sfărîmaseră țarcul. Alergau acum în toate părțile ca pișcate de streche. Nu le trebuia nici măcar un ceas ca să se-mprăstie-n insulă și nici măcar o săptămînă ca să se-n-toarcă la starea de sălbăticie. În locul peșterii — a cărei intrare dispăruse — se ridica un conglomerat de blocuri uriașe de piatră, în formă de turnuri, de piramide, de prisme, de cilindri. Această-ngrămădire era dominată de-un pisc stîncos care se-nălța vertical și care oferea probabil o vedere incomparabilă asupra insulei și-asupra mării. Astfel, explozia n-avusese doar un efect distrugător, căci se părea că, în locul unde fusese detunătura mai violentă, un geniu arhitectonic ar fi profitat de prilej ca să dea frîu liber unui elan bizar.

Uitîndu-se-n jurul lui cu un aer prostit, Robinson se apucă mașinal să strîngă lucrurile pe care grota le vărsase înainte de-a se-nchide. Boarfe sfîșiate, o muschetă cu țeava strîmbă, cioburi de vase, coșuri rupte, saci găuriți. Cerceta fiecare epavă-n parte și-o așeza delicat la rădăcina cedrului uriaș. Vineri mai mult îl imita decît îl ajuta, căci nesuferind din fire să repare și să păstreze, sfîrșea în general prin a distruge obiectele-avariate. Robinson n-avea putere să se supere, și nici măcar nu clipi cînd îl văzu cum risipește cu-amîndouă mîinile un pic de grîu pe care-l găsisese-n fundul unei urne.

Se lăsa seara și tocmai găsiseră-n sfîrșit un obiect intact — luneta — cînd descoperiră cadavrul lui Tenn la rădăcina unui copac. Vineri îl pipăi multă vreme. N-avea nimic frînt, n-avea chiar nimic în aparență, dar — indiscutabil — murise. Bietul Tenn, atît de bătrîn, atît de credincios, poate că murise pur și simplu de frica exploziei! Făgăduiră că-l înmormîntează a doua zi. Începu să bată vîntul. Se duseră-mpreună să se spele-n mare, apoi mîncară un ananas sălbatic — iar Robinson își aduse-aminte că ananasul fusese prima lui hrană în insulă, a doua zi după naufragiu. Neștiind unde să doarmă, se-ntinseră amîndoi sub marele cedru, printre vestigii. Cerul era senin, dar o briză puternică dinspre nord-vest agita vîrfurile arborilor. Cu toate astea, crengile grele-ale cedrului nu luau parte la foșnetul pădurii, iar Robinson, lungit pe spate, vedea silueta lor imobilă

și dantelată cum se desenează cu tuș printre stele.

Astfel, Vineri învinsese-n cele din urmă o stare de lucruri pe care-o detesta din toate puterile. Desigur, nu provocase *voluntar* catastrofa. Robinson știa de multă vreme cât de puțin se potrivea această noțiune de voință cu purtarea tovarășului său. Mai puțin decît o voință liberă și lucidă care ia hotărîri intenționat, Vineri era o *natură* din care decurgeau acte, iar consecințele-acestora îi semănau precum seamănă unii copii cu mama lor. Pe cât se părea, nimic nu influențase pînă atunci cursul acestei generații spontanee. În privința acestui punct deosebit de profund, Robinson își dădea seama că influența lui asupra araucanului fusese nulă. Imperturbabil — și inconștient — Vineri pregătise și-apoi provocase cataclismul care premergea domniei unei ere noi. Cît despre ce-avea să fie-această eră nouă, prevestirea ei trebuia deslușită, fără nici-o-ndoială în chiar natura lui Vineri. Robinson era încă prea rob al omului vechi pentru ca să poată prevedea ceva. Căci ceea ce-i deosebea pe unul de altul depășea — și-ngloba-n același timp — antagonismul, descris adesea, dintre englezul metodic, avar și melancolic, și «băștinașul» spontan, darnic și vesel. Lui Vineri îi repugna din fire-această ordine terestră pe care, țăran și administrator, Robinson o instaurase-n insulă și datorită căreia supraviețuise. Araucanul părea să aparțină unui alt regn, în opoziție cu acela teluric al stăpînului asupra căruia avea efecte pustiitoare îndată ce-ncercai să-l închizi în acest regn.

Explozia nu omorîse cu totul omul vechi din Robinson, de vreme ce-l bătuse gîndul că-și mai putea ucide tovarășul, adormit lîngă el — merita de-o mie de ori moartea — și că se putea apuca răbdător să țeasă din nou pînza universului său devastat. Dar teama de-a rămîne iar singur și groaza pe care i-o inspira fapta asta violentă nu erau singurele care-l opreau. Robinson aspirase-n taină la cataclismul ce-avusese loc. De fapt, în cele din urmă, insula administrată îl apăsă aproape ca și pe Vineri. După ce-l eliberase, fără voia lui, de rădăcinile pămîntene, Vineri avea să-l ducă pe Robinson spre *altceva*. Acestei domnii telurice pe care-o găsea odioasă, Vineri avea să-i substituie o rînduială a lui, pe care Robinson ardea de nerăbdare s-o descopere. Un nou Robinson se zbătea-n vechea lui piele și accepta dinainte să lase insula administrată să se prăbușească pentru a se-afunda, în urma unui inițiator iresponsabil, pe-o cale necunoscută.

Cam astea-i erau gîndurile cînd simți ceva mișcîndu-i sub palma întinsă pe pămînt. Se gîndi c-o fi vreo insectă și pipăi țărîna cu vîrful degetelor. Dar nu era insectă, ci chiar pămîntul care se ridica-n acel loc. Vreun șoarecede-cîmp sau vreo cîrțiță avea să iasă la capătul galeriei. Robinson zîmbi în întuneric gîndindu-se la spaima animalului care-avea să se arunce-ntr-o-nchisoare de carne crezînd că dă de aer liber. Pămîntul se mișcă din nou și ieși ceva din el. Ceva tare și rece care rămînea puternic ancorat în pămînt. O rădăcină. Astfel, deci, pentru a-ncununa această zi de spaimă,

rădăcinile prindeau viață și ieșeau de la sine din pământ ! Robinson, resemnat în fața tuturor minunilor, fixa mai departe stelele printre crengile copacului. În acel moment, fără nici o-ndoială văzu o constelație întreagă alunecând deodată spre dreapta, dispărînd îndărătul unei ramuri și reapărînd de partea cealaltă. Apoi rămase nemișcată. Peste cîteva secunde, un trosnet lung și sfișietor despică aerul. Vineri era-n picioare și-i ajuta lui Robinson să se ridice. Fugiră cît îi țineau picioarele în momentul cînd începea să se miște pămîntul sub ei. Marele cedru aluneca-ncet printre stele și se prăvălea cu un bubuit de trăsnet în mijlocul celorlalți copaci, precum un uriaș care cade-n ierburi înalte. Rădăcina ridicată vertical ținea o-ntreagă movilă de pămînt în nenumăratele ei brațe strîmbe. O tăcere extraordinară urmă acestui cataclism. Minat de explozie, geniul tutelar al Speranței nu rezistase vîntului viguros — deși fără rafale — care-agita frunzișul.

După distrugerea peșterii, această nouă lovitură dată pămîntului Speranței rupea ultimele legături ce-l atașau pe Robinson de vechea lui temelie. Plutea de-acum înainte, liber și-nfricoșat, singur cu Vineri. N-avea să mai dea drumul acestei mîini brune care-l luase de mîină pentru a-l salva în clipa-n care copacul se prăbușea în noapte.

•

Libertatea lui Vineri — în care Robinson se-apucă să se inițieze-n zilele următoare — nu

era doar negarea ordinii șterse de explozie de pe fața insulei. Robinson știa prea bine, din amintirea primelor lui timpuri în Speranza, ce-nseamnă o viață dezorientată, rătăcind la voia-ntîmplării, și supusă tuturor impulsurilor capriciului și tuturor descurajărilor, pentru a nu bănuî în comportarea tovarășului său o unitate ascunsă, un principiu implicit.

Vineri nu muncea, în adevăratul înțeles al cuvîntului, niciodată. Ignorînd orice noțiune de trecut și de viitor, trăia închis în momentul prezent. Petrecea zile-ntregi într-un hamac de liane-mpletite pe care-l întinsese-ntre doi arbuști de piper, de unde uneori doboră cu sarbacana păsările ce se-așezau pe ramuri, păcălite de nemișcarea lui. Seara, azvîrlea produsul acestei vînători nepăsătoare la picioarele lui Robinson, care nu se mai întrebă dacă acest gest era gestul unui cîine credincios ce-i aduce stăpînului vînatul, sau dimpotrivă, cel al stăpînului atît de poruncitor încît nici măcar nu mai catadicsește să dea ordine. De fapt, Robinson depășise-n relațiile lui cu Vineri stadiul acestor meschine alternative. Observa, pasionat de atent, atît faptele și gesturile tovarășului său, cît și răsunsetul lor în el însuși, unde suscitau o zguduitoare metamorfoză.

Prima transformare o suferise aspectul lui fizic. Renunțase să se mai radă-n cap, și părul i se-ncrețea-n bucle roșcovane, din zi în zi mai bogate. În schimb, își răsese barba, și-așa prăpădită de explozie, și-n fiecare dimineață își trecea pe obraz lama cuțitului, îndelung

ascuțită cu-o piatră vulcanică, ușoară și poroasă, destul de obișnuită-n insulă. Odată cu asta, își pierduse aspectul solemn și patriarhal, de «Dumnezeu-Tatăl», care-i sprijinea atât de bine vechea autoritate. Întinerise astfel cu zece ani, și-o privire-n oglindă îi arătă chiar că de-aici înainte exista — printr-un fenomen de mimetism foarte explicabil — o asemănare evidentă între chipul lui și chipul tovarășului său. În câteva zile, îi ajunsese frate — și nu era sigur dacă frate mai mare. Corpul i se transformase și el. Lui Robinson îi fusese totdeauna frică de arsurile de soare ca de una dintre cele mai rele primejdii care-l amenință pe-un englez — pe deasupra și roșcovan — în zona tropicală, și-și acoperea grijuliu toate părțile trupului înainte de-a se expune razelor soarelui, fără să uite, din precauție suplimentară, umbrela mare din piei de capră. Șederile-n adâncul peșterii, apoi intimitatea cu pământul dăduseră pînă la urmă cărnii lui albeața lăptoasă și fragilă a napilor și-a tuberculilor. Încurajat de Vineri, de-aci înainte stătea gol la soare. Fricos la-nceput, cocîrjat și urît, încet-încet înflorise. Pielea îi căpătase-o nuanță arămie. O mîndrie nouă-i umfla pieptul și mușchii. Din trupul lui emana o căldură din care i se părea că sufletul sorbea o siguranță pe care n-o mai cunoscuse. Descoperirea astfel că un trup acceptat, voit, și de-a-semenea vag dorit — printr-un fel de narcisism incipient — poate fi nu numai un mai bun instrument de inserare în țesătura lucru-

rilor exterioare, dar și un tovarăș fidel și puternic.

Juca-mpreună cu Vineri jocuri și făcea exerciții pe care altădată le-ar fi socotit incompatibile cu demnitatea lui. Astfel, n-avu liniște pînă ce nu reuși să meargă-n mîini la fel de bine ca araucanul. Mai întîi, nu-i fu deloc greu să stea «cu picioarele la perete» pe-o stîncă-nclinată. Mai greu era să se desprindă de-acest punct de sprijin și să-nainteze fără să cadă pe spate și să se deșele. Brațele îi tremurau sub greutatea zdrobitoare a restului corpului, dar nu fiindcă le lipsea forța, ci mai degrabă fiindcă această povară insolită trebuia să dobîndească o temelie și-un sprijin adecvat. Robinson se-nversuna, considerînd cucerirea unui fel de *polivalență* a membrilor lui drept un progres hotărîtor, pe calea nouă pe care înainta. Visa la metamorfozarea corpului său într-o mîină uriașă ale cărei cinci degete să fie cap, brațe și picioare. Piciorul trebuia să se poată-ndrepta ca un arătător, brațele trebuiau să meargă la fel cu picioarele, corpul sprijinindu-se indiferent pe ce membru, apoi pe altul, ca o mîină care se sprijină pe fiecare deget al ei.

*

Între rarele sale ocupații, Vineri confecționa arcuri și săgeți cu-o minuțioasă atenție, cu-atît mai remarcabilă cu cît le-ntrebuința prea puțin la vînătoare. După ce tăiase arcuri simple din soiurile de lemn cele mai mlădioase

și mai netede — santal, amarant și copaiba — reuși în curînd să lege pe o inimă de merișor laméle de corn de țap care le făceau și mai tari.

Cu cea mai mare migală se ocupa însă de săgeți, căci dacă mărea ne'ncetat puterea arcurilor o făcea pentru ca să poată mări lungimea săgeților, care-n curînd trecu de șase picioare. Echilibrul delicat al vîrfului și-al penelor nu era niciodată atît de exact cît ar fi vrut el și-l vedea ceasuri întregi cumpănînd săgeata pe muchea unei pietre, ca să-i stabilească centrul de greutate. De fapt, puneă pene săgeților dincolo de orice limită rațională, folosind în acest scop cînd pene de papagal, cînd frunze de palmier, și cum croia vîrfurile, în formă de aripioare, din spată de capră, era evident că pentru el nu era vorba ca ele s-a-tingă o pradă, cu forță și cu precizie, ci să plutească, să zboare cît mai departe, cît mai mult cu putință.

Cînd încorda arcul, chipul i se-ntuneca într-un efort de concentrare aproape dureros. Căuta-ndelung înclinarea care să-i asigure săgeții traiectoria cea mai strălucită. În sfîrșit, coarda zbîrniia și atîngea mîneca de piele cu care-și proteja brațul stîng. Cu-ntregul corp înclinat înainte, cu mîinile-ntinse-ntr-un gest de zbor și-n același timp de implorare, însoțea fuga săgeții. Chipul lui strălucea de plăcere atîta timp cît forța vie o purta prin frecarea aerului și prin greutatea ei. Dar ceva părea că se rupe-n el în clipa cînd vîrfurile se prăvălea spre pămînt abia frînat în cădere de ampenaj.

Robinson se-ntrebă multă vreme care putea fi semnificația acestui tras cu arcul, fără vînat, fără țintă, în care Vineri se cheltuia pînă la epuizare. Crezu că pricepe, în sfîrșit, într-o zi cînd un vînt marin destul de puternic agita marea și aducea valurile pe plajă. Vineri încerca niște săgeți noi, exagerat de lungi, ampenate pe circa trei picioare cu țeplici scoase din pene remige de albatros. Încordă arcul, înclinînd săgeata la patruzeci și cinci de grade în direcția pădurii. Săgeata urcă la o-nălțime de cel puțin o sută cincizeci de picioare. Acolo, păru să ezite o clipă, dar în loc s-o ia spre plajă, se-nclină orizontal și zbură spre pădure cu energie nouă. Cînd dispăru după desimea primilor copaci, Vineri se-ntoarse radios spre Robinson.

— Are să cadă-ntre ramuri și n-ai s-o mai găsești, îi spuse Robinson.

— N-am s-o mai găsesc, zise Vineri, fiindcă asta n-o să cadă niciodată.

Întoarse la starea de sălbăticie, caprele nu mai trăiau în anarhia la care domesticirea aplicată de om constrînge animalele. Se-mpărțiseră-n turme ierarhizate pe care le conduceau țapii cei mai puternici și mai înțelepți. Cînd se ivea o primejdie, turma se-aduna — de-obicei, pe-o înălțime — și toate animalele din rîndul întii întîmpinau agresorul cu un front de coarne invincibile. Pentru Vineri era un joc să-ntărîte țapii răzleți. Îi silea să

se culce la pământ apucîndu-i de coarne sau îi fugărea și-i prindea, iar ca să-i însemne cu victoria lui, le-nnoda la gît un mănunchi de liane.

Într-o zi, totuși, dădu peste-un fel de muflon mare cît un urs, care-l azvîrli-ntre stînci dintr-o singură izbitură a coarnelor lui enorme și noduroase ce-i stăteau ridicate-n cap ca două lungi flamuri negre. Vineri fu nevoit să stea trei zile nemișcat în hamac, dar spunea mereu că avea să caute animalul ăsta pe care-l botezase *Andoar* și care, pare-se, îi inspira admirație amestecată cu duioșie. Andoar putea fi reperat de la două poște după mirosul lui îngrozitor. Andoar nu fugea niciodată cînd te-apropiai de el. Andoar stătea-ntotdeauna departe de turmă. Andoar nu se-ndîrjise-mpotriva lui după ce aproape că-l omorîse, cum ar fi făcut alt țap... Psalmodiind, cu glas scăzut, elogii la adresa adversarului său, Vineri împletea cordeluțe de culori vii, pentru a face o funie mai solidă și mai țipătoare decît celelalte: funia lui Andoar. Cînd Vineri o porni din nou spre stîncile unde hălăduia animalul, Robinson protestă fără convingere, și fără speranța de-a-l opri. Duhoarea care se lipea de pielea lui Vineri în urma goanelor astea, de un fel cu totul special, era de-ajuns ca să justifice împotrivirea lui Robinson. Iar pe deasupra primejdia era reală, după cum o dovedea recentul accident de pe urma căruia Vineri abia-și revenise. Lui Vineri puțin îi păsa. Era la fel de darnic cu puterile și cu-ndrăz-

neala sa, într-un joc care-l exalta, pe cît de exagerat cu lenea și cu indiferența în mod obișnuit. Găsise-n Andoar un partener de joacă, partener a cărui brutalitate obtuză părea să-l încînte, și accepta dinainte, fără supărare, perspectiva unor răni noi, chiar și mortale.

Nu trebui să-l caute mult pe Andoar ca să-l găsească. Silueta marelui mascul se-nălța ca o stîncă în mijlocul unui cîrd de capre și de iezi care-o zbughiră care-ncotro la apariția lui Vineri. Se-adunară din nou în mijlocul unui fel de căldări al cărei fund era mărginit de-un perete abrupt care dădea spre un grohotiș presărat cu cactuși. La apus, o limbă de pămînt acoperea un pisc de vreo sută de picioare. Vineri desfăcu frînghiuța pe care și-o răsucise-n jurul mîinii și o-nvîrti spre Andoar în semn de provocare. Sălbăticiunea se opri numaidecît din mestecat, cu un fir lung de graminee-n dinți. Apoi pufăi-n barbă și se ridică-n două picioare. Făcu astfel cîțiva pași spre Vineri, agitînd în aer copitele dinainte, dînd din coarnele imense, de parcă ar fi salutat o mulțime în mers. Mimica asta grotească-l înmărmuri pe Vineri. Animalul era doar la cîțiva pași de el cînd se lăsă iar în patru picioare, azvîrlindu-se-n același timp ca o catapultă în direcția lui Vineri. Își zvîrli capul între picioarele dinainte, coarnele i se-ndreptară ca o furcă și zburară către pieptul lui Vineri ca o săgeată groasă, ampenată cu blană. Vineri sări în stînga o fracțiune de secundă prea tîrziu. O

duhoare-nțepătoare veni peste el în momentul în care o izbitură violentă în umărul drept îl făcu să se răsucească-n loc. Căzu rău și rămase lat la pământ. Dacă s-ar fi ridicat numai decît, n-ar fi fost în stare să se ferească de-o nouă lovitură. Rămase deci nemișcat pe spate, cuprinzînd între pleoapele aproape lăsate un petec de cer albastru mărginit de buruieni uscate. Aici văzu aplecîndu-se asupra lui o mască de patriarh semit, cu ochi verzi ascunși în peșteri de mițe, cu barba inele, cu bot negru schimonosit de-un rîs de faun. La slaba mișcare pe care o făcu Vineri, umărul îi răspunse printr-o durere ascuțită. Își pierdu cunoștința. Cînd deschise din nou ochii, soarele îi umplea centrul cîmpului vizual și-l scălda-ntr-o căldură insuportabilă. Se sprijini în mîna stîngă și-și strînse picioarele sub el. În capul oaselor, văzu învîrtindu-se peretele stîncos ce răsfrîngea lumina peste-ntreaga depresiune. Andoar nu se zărea. Se ridică împleticindu-se, și era gata să se-ntoarcă, în momentul cînd auzi-n spatele lui un bocănit de copite pe piatră. Zgomotul era atît de aproape, încît Vineri n-avu timp să se-ntoarcă cu fața. Se lăsă izbit din stînga, din partea brațului valid. Luat în coarne prin dreptul coapsei stîngi, Vineri se poticni cu brațele deschise. Andoar se opri, proțăpît în toate cele patru picioare nervoase și slabe, stăvilindu-și avîntul dintr-o mișcare de șale. Vineri, pierzîndu-și echilibrul, se prăbuși ca un manechin dezarticulat, în spinarea țapului care se-ndoi sub greutate și-o porni

din nou. Chinuit de umăr, Vineri se-agăță de animal. Îl apucase cu mâinile de coarnele inelate, cît mai aproape de cap, cu picioarele strîngea blana de pe coaste, în timp ce cu degetele mari de la picioare îi strîngea testiculele. Țapul făcea salturi fantastice pentru a scăpa de-această fișie de carne goală care i se-ncolăcea-n jurul corpului. Dădu ocol de mai multe ori depresiunii fără să-i alunece nicio-dată picioarele pe stînci, în ciuda poverii care-l apăsa. Dacă ar fi căzut, sau dacă s-ar fi trîntit de bunăvoie la pămînt, n-ar fi putut să se ridice. Vineri simțea durerea din umăr și din sold răspunzîndu-i în stomac și se temea să nu-și piardă iar cunoștința, Trebuia să-l silească pe Andoar să se oprească. Mîinile lui Vineri coborîră de-a lungul craniului proeminent, apoi se-nțepeniră peste orbitele osoase ale animalului. Orbit, acesta nu se opri. Ca și cînd obstacolele devenite invizibile n-ar mai fi existat, animalul se năpusti înainte. Copitele răsunară pe lespedea de piatră care dădea spre prăpastie și cele două trupuri mereu împreunate se prăvăliră-n gol.

La două mile, Robinson, cu luneta-n mînă, fusese martor al căderii celor doi adversari. Robinson cunoștea destul de bine această regiune a insulei pentru a ști că la platoul invadat de spini, pe care cei doi se prăbușiseră, se putea ajunge fie printr-o potecuță povîrnită coborînd din înălțimi, fie de-a dreptul,

cu condiția să escaladezi faleza abruptă, de-o sută de picioare, care ducea acolo. Urgența impunea calea directă, însă Robinson se gîndea cu-ngrijorare la ascensiunea pe pipăite, de-a lungul peretelui neregulat și uneori înclinat în afară, căreia trebuia să-i facă față. Dar nu numai nevoia de-a-l salva pe Vineri — încă-n viață, poate — îl îndemna la această-ncercare. Convertit la jocurile musculare ce duc trupul la o dezvoltare fericită, simțea — ca pe una dintre ultimele sale tare de altădată — amețeala intensă care-l apuca chiar și la trei picioare deasupra pămîntului. Era sigur că-nfruntînd și-nvingînd această slăbiciune bolnăvicioasă ar face un progres notabil pe noua lui cale.

După ce alergă vioi printre blocurile stîlcoase și după ce sări dintr-unu-ntr-altul, cum îl văzuse pe Vineri făcînd de sute de ori, ajunse foarte repede la punctul în care trebuia să se lipească de perete și să-nainteze, agățîndu-se cu toate cele douăzeci de degete în scobituri. Acolo simți o imensă dar destul de suspectă ușurare găsind din nou contactul direct cu elementul teluric. Mîinile, picioarele, tot corpul lui gol *cunoșteau* trupul muntelui, netezimile, fărîmițările, asperitățile acestuia. Cu un extaz nostalgic palpa meticulos substanța minerală, acțiune-n care grija pentru propria siguranță nu-ncăpea decît pe jumătate. Asta — o știa prea bine — era o cufundare-n trecutul lui, și-ar fi-nsemnat o renunțare morbidă și lașă dacă vidul — căruia-i

întorcea spatele — n-ar fi constituit *cealaltă jumătate* a-ncercării lui. Pământ și aer, iar între ele două, lipit de piatră ca un fluture speriat, Robinson, care lupta din greu pentru-a săvârși convertirea lui de la unul la altul. Ajuns la jumătatea falezei, își impuse-o oprire și-o semi-rotire, posibile datorită unei cornișe de-o schioapă de care-și putea sprijini picioarele. Fu scăldat de-o sudoare rece ce-i făcu mîinile primejdios de-alunecoase. Închise ochii ca să nu mai vadă-nvîrtindu-se dedesubtul lui panta de blocuri stîlcoase peste care-alerga mai adineauri. Apoi, îi deschise, hotărît să-și domine starea-aceea proastă. Atunci îi veni ideea să se uite spre cerul pe care-l luminau ultimele raze-ale apusului. Un fel de-mbărbătare îl făcu numaidecît să se simtă oarecum stăpîn pe sine. Înțelese că *amețeala* nu este altceva decît atracția *terestră* îndreptată spre înima omului rămas cu încăpăținare geotropic. Sufletul tinde pasionat spre temeliile-acestea de granit sau de argilă, de siliciu sau de șist, a căror depărtare-l înnebunește și-l atrage-n același timp, căci presimte-n ele liniștea și moartea. Nu vidul aerian stîrnește amețeala, ci fascinanta plenitudine a adîncimilor terestre. Cu fața spre cer, Robinson simți cum chemarea dulceagă a mormintelor răvășite putea fi-nfrîntă de invitația la zbor a unei perechi de albatroși plutind fratern între doi nouri împurpurați de ultimele raze-ale serii. Își reluă urcușul, cu sufletul îmbărbătat, ști-

ind din ce în ce mai bine unde-aveau să-l ducă pașii următori.

Începea să se-ntunece cînd Robinson descoperi cadavrul lui Andoar în mijlocul unor tufe de sorb pipernicite care creșteau printre pietre. Se aplecă peste trupul mare, dezarticulat, și recunoscă numaidecît frînghia colorată, solid înnodată la gît. Se ridică auzind un hohot de rîs în spatele lui. Vineri stătea în picioare, zgîriat tot, cu mîna stîngă nemișcată, încolo însă bine sănătos.

— A murit ocrotindu-mă cu blana lui, zise Vineri. Țapul mare-a murit, dar curînd am să-l fac să zboare și să cînte...

•

Vineri își revenea de pe urma oboseii și-a rănilor cu-o repeziciune care-l mira totdeauna pe Robinson. De-a doua zi de dimineață, cu față destinsă și cu trup vioi, Vineri se-ntoarse la cadavrul lui Andoar. Tăie mai întîi capul pe care-l puse-n mijlocul unui furnicar. Apoi incizînd pielea în jurul copitelor și-n toată lungimea pieptului și-a abdomenului, o-ntinse pe jos și tăie ultimele fibre care o mai legau de marele ecorșeu slab și trandafiriu, fantoma anatomică a lui Andoar. Spintecă punga abdominală, desfășură cele patruzeci de picioare de mațe pe care le conținea, și, după ce le spălă cu apă multă, le atîrnă de crengile unui copac, stranie ghirlandă, lăptoasă și violacee, care-atrase-n curînd roiuri de muște. Apoi, se duse pe plajă, fredonînd și cărînd sub brațul

valid blana mare și soioasă-a lui Andoar. O spală în valuri și-o lăasă acolo să se impregneze cu nisip și cu sare. Apoi, cu-o răzuitoare improvizată — o cochilie prinsă de-o piatră — se-apucă să curețe părul de pe partea din afară și să curețe carnea de pe partea dinuntru. Treaba asta îi luă câteva zile, timp în care nu acceptă ajutorul lui Robinson, rezervându-i, zicea el, o sarcină ulterioară, mai nobilă, mai ușoară și la fel de importantă.

Misterul se lămuri când Vineri îl pofti pe Robinson să binevoiască să urineze peste pielea întinsă-n fundul unei scobituri în stîncă, loc în care fluxul lăsa o pînză de apă ce se evapora în câteva ore. Îl rugă să bea mult zilele următoare și niciodată să nu se ușureze-n altă parte, urina trebuind să acopere complet pielea lui Andoar. Robinson observă că Vineri se abținu de la acest lucru și nu-l întrebă dacă socotea că urina lui era lipsită de proprietăți tanante sau dacă-i era scîrbă de infama promiscuitate pe care-ar fi sugerat-o acest amestec al udului lor. Pielea se macerase opt zile în ceea ce devenise o saramură de-amoniac, atunci când Vineri o scoase de-acolo, o spălă-n apă de mare și-o legă de două arcuri a căror forță o supuse unei întinderi ușoare și constante. În sfîrșit, o puse la uscat trei zile la umbră, și-ncepu stoluitul cu piatra ponce, cît pielea mai era încă umedă. Pielea ajunsese un mare pergament virgin, cu nuanțe de aur vechi, care la mîngîierea degetelor scotea o notă gravă și sonoră.

— Andoar o să zboare, Andoar o să zboare, repetă Vineri foarte surescitată, refuzînd mereu să-și dezvăluie intențiile.

*

În insulă nu erau mulți arbori araucaria, dar siluetele lor piramidale și negre se-nălțau mîndru din tufărișul care vegeta la umbra lor. Lui Vineri îi erau deosebit de dragi acești arbori, atît de caracteristici țării lui încît îi luaseră numele, și stătea zile-ntregi ghemuit în leagănul ramurilor lor cele mari. Seara, îi aducea lui Robinson un pumn de semințe-n-ariolate, conținînd un miez comestibil a cărui substanță făinoasă avea un puternic miros înțepător de rășină. Robinson se ferise totdeauna să-și urmeze tovarășul în aceste cățărări pe care le socotea de maimuță.

În dimineața-aceea, totuși, Robinson se găsea la poalele celui mai înalt dintre-acești arbori, și aruncîndu-și privirea în profunzimea lui de ramuri, socotea că acest copac nu putea să aibă mai puțin de-o sută cincizeci de picioare. După cîteva zile de ploaie, răcoarea dimineții anunța că se face iarăși vreme frumoasă. Pădurea scotea aburi ca un animal, iar în desimea mușchiului pîraie invizibile susurau neobișnuit. Mereu atent la schimbările pe care le observa în el însuși, Robinson notase că de cîteva săptămîni aștepta-n fiecare dimineață răsăritul cu-o nerăbdare plină de neliniște și că desfășurarea primelor raze ale

soarelui căpăta pentru el solemnitătea unei sărbători care, deși cotidiană, își păstra totuși de fiecare dată o intensă noutate.

Apucă ramura cea mai accesibilă și se urcă pe ea într-un genunchi, apoi în picioare, gîndindu-se vag că avea să se bucure de răsăritul soarelui cu cîteva minute mai devreme dacă se cățara-n vîrfurile copacului. Urcă fără nici o greutate etajele succesive ale copacului, cu impresia crescîndă că se află prizonier — și solidar parcă — al unei vaste structuri, infinit ramificate, care pornea din trunchiul cu scoarță roșietică și se desfăcea-n crengi, crenge, ramuri, rămurele, ca să ajungă la nervurile frunzelor triunghiulare, înțepătoare, solziforme, răsucite-n spirală în jurul ramurilor. Participa la vădita funcțiune a arborelui și anume aceea de-a-mbrățișa aerul cu miile lui de brațe, de a-l strînge cu milioanele lui de degete. Pe măsură ce urca, devenea sensibil la oscilația arhitecturalei încrengături prin care vîntul trecea cu un bubuit de orgă. Se apropia de vîrf cînd se trezi deodată-nconjurat de vid. Poate că din pricina trăsnetului, în locul acela trunchiul era despicat pe distanță de șase picioare. Se uită-n jos ca să nu-i vină amețală. Dedesubtul lui, o-nvălmășeală de crengi așezate-n planuri suprapuse se prăvălea-n vârtejul unei priveriști amețitoare. Îi veni în minte o spaimă din copilărie. Voise să se suie-n clopotnița catedralei din York. După ce urcase o mulțime pe scara abruptă și-n-gustă, înșurubată în jurul unei colonete de

piatră sculptată, lăsase brusc penumbra liniștitoare-a zidurilor și ieșise sub cerul liber, într-un spațiu pe care silueta depărtată a acoperișurilor din oraș îl făceau și mai amețitor. Trebuisse să-l coboare, ca pe-un balot, cu capu-nfășurat în pelerina lui de școlar...

Închise ochii și-și rezimă obrazul de trunchiul copacului, singurul punct de sprijin de care dispunea. În această arboradă vie, suflul lemnului, încărcat de mâini ce pieptăneau vîntul, se-auzea ca o vibrație surdă pe care-o străbatea uneori un lung geamăt. Ascultă-ndelung acest zvon liniștitor. Spaima își descleșta strînsura. Visa. Arborele era o corabie mare ancorată-n pămînt și lupta, cu toate pînzele desfășurate, să-și ia avînt. O mîngiere caldă-i trecu peste față. Pleoapele-i deveniră incandescente. Înțelese că soarele-a răsărit, dar mai amîna clipa cînd să deschidă ochii. Era atent cum urcă-n el o bucurie nouă. Un val cald îl acoperea. După lumina plăpîndă a zorilor, lumina arămie fecunda suveran toate lucrurile. Deschise ochii pe jumătate. Între gene-i scînteiară mij de paiete luminoase. O adiere călduță trecu prin frunziș. *Frunza — plămînul arborelui, arborele — plămîn el însuși și deci vîntul — răsuflarea lui*, se gîndi Robinson. Se gîndi la propriii plămîni, întinși afară, arbust de carne purpurie, polip de coral viu, cu membrane trandafirii, cu bureți de mucus... Ar agita-n aer această exuberanță delicată, acest buchet de flori carnale, și-o bucurie pur-

purie l-ar pătrunde prin canalul trunchiului umflat de sînge roșu-aprins...

Spre țarm, o pasăre mare de formă romboidală și de culoarea aurului vechi se legăna straniu-n văzduh. Vineri îndeplinindu-și misterioasa făgăduială îl făcea pe Andoar să zboare.

Legînd în formă de cruce trei stîngii de tres-tie în lung cu două brațe inegale și paralele, în lat, Vineri făcuse cîte o gaură în fiecare stînghie și trecuse prin ea un maț. Apoi, pe-această ramă ușoară și solidă-ntinsese pielea lui Andoar, îndoindu-i marginile și cosîndu-i-le de maț. O extremitate a stînghiei celei mai lungi întindea partea anterioară a pieii, iar celălalt capăt era acoperit de partea dinspre coadă, care-atîrna în formă de trifoi. Cele două extremități erau unite printr-o legătură destul de largă de care era înnodată frînghia de mînuir, într-un punct calculat cu grijă, în așa fel încît zmeul să capete înclinarea potrivită pentru cea mai mare forță de înălțare. Vineri începuse încă din zori de zi să muncească la aceste asamblări delicate și, grație unei brize puternice de sud-vest, prevestitoare de vreme uscată și luminoasă, bătînd în rafale, marea pasăre de pergament abia terminată se zbătea-n mîinile lui, nerăbdătoare, parcă, să-și ia zborul. Pe plajă, araucanul țipase de bucurie-n momentul în care monstrul fragil, îndoit ca un arc, urcase vertiginos, trosnind din toate părțile lui moi și tîrînd după el drept coadă o ghirlandă de pene — albe și negre.

Cînd Robinson veni lîngă el, Vineri stătea culcat pe nisip, cu mîinile sub cap, iar sfoara zmeului îi era legată de glezna stîngă. Robinson se-ntinse lîngă dînsul, și se uitară amîndoi îndelung la Andoar care trăia printre nori, cedînd unor bruște atacuri invizibile, tulburat de curenți contradictorii, slăbit de-un calm neașteptat, dar recîștigînd dintr-un salt vertiginos întreaga altitudine pierdută. Vineri — care participa intens la toate aceste peripeții eoliene — se ridică-n sfîrșit și, cu mîinile cruce, mimă rîzînd dansul lui Andoar. Se ghemuia pe nisip, apoi își lua avînt, proiectînd spre cer piciorul stîng, se-nvîrtea, se clătina ca și cînd brusc n-ar mai fi avut putere, șovăia, se-avînta din nou, iar sfoara legată de glezna lui era ca un fel de axă a acestei coregrafii aeriene, căci Andoar, fidel și depărtat călăreț, răspundea fiecărei mișcări a lui Vineri prin scuturări, prin volte și picaje.

După-amiaza o petrecură la pescuit de zărgani. Sfoara lui Andoar fu legată la spatele pirogei, în timp ce-o undiță de-aceeași lungime — cam de-o sută cincizeci de picioare — pornind de la coada zmeului se termina cu un cîrlig care, sclipind, atingea creasta valurilor.

Robinson vîslea încet în contra vîntului, în largul coastei orientale plină de lagune, în timp ce Vineri, stînd în spate, supraveghea mișcările lui Andoar. Cînd un zărgan se repezea la meală și-nchidea iremediabil gura ascuțită, zimțată cu dinți mici, peste cîrlig, zmeul, ca un dop de undiță, manifesta captura prin mișcări dezordonate. Atunci Robinson făcea cale-ntoarsă

și, vîslind în direcția vîntului, ajungea destul de repede capătul undiței pe care Vineri îl apuca. În fundul pirogei se-adunau corpurile cilindrice cu spinări verzi și cu coaste argintii ale zărganilor.

Seara, Vineri nu se putu hotărî să-l coboare pe Andoar pe pămînt pentru noapte. Îl legă de unul din arborii de piper de care era agățat hamacul lui. Asemenea unui animal domestic priponit, Andoar petrecu noaptea la picioarele stăpînului și-l însoți încă toată ziua următoare. Dar în cea de-a doua noapte, vîntul se potoli de tot, și Vineri trebui să scoată marea pasăre de aur dintre niște magnolii unde se lăsase-ncet. După mai multe-ncercări nereușite, Vineri se lăsă păgubaș să-l mai facă să zboare. Păru să-l uite și se refugie opt zile-n trîndăvie. Atunci păru că-și amintește de capul țapului pe care-l lăsase-ntr-un furnicar.

Harnicele muncitoare mici și roșii făcuseră treabă bună. Din părul lung, alb și brun, din barbă și din carne nu mai rămăsese nimic. Orbitalele și interiorul capului fuseseră și ele perfect curățate, iar mușchii și cartilagiile atît de bine ingerate încît maxilarul inferior se desprinse de restul capului îndată ce Vineri îl atinse. Era un cap frumos cu țeastă sidefie, cu coarne mari, negre, răsucite, și în formă de liră, pe care Vineri îl săltă-n mînă, ca pe-un trofeu. Găsind în țărînă frînghiuța viu colorată ce fusese legată la gîtul animalului, o prinse la baza

coarnelor, de proeminența pe care o formează-nvelișul cornos în jurul axei lui osoase.

— Andoar o să cînte ! îi făgădui Vineri, misterios, lui Robinson care se uita la el.

Tăie mai întîi două stîngii mici de lungimi inegale din lemn de sicomor. Cu cea mai lungă, datorită unor găuri făcute lateral în extremitățile ei, uni vîrful coarnelor. Pe cea mai scurtă o înțepeni, paralel cu prima, la jumătatea botului. Cam cu o palmă mai sus, între orbite, așează o scîndurică de brad pe-a cărei muchie superioară se aflau douăsprezece șanțulețe. În sfîrșit, strînse mațele lui Andoar, care se mai legănav pe crengile unui copac — îngustă și uscată fișie tăbăcită de soare — și le tăie-n bucăți egale, cam de trei picioare una.

Robinson se uita mereu la el fără să priceapă, cum s-ar fi uitat la acțiunile unei insecte cu obiceiuri complicate și de ne'nțeles pentru o minte omenească. Cea mai mare parte a timpului, Vineri nu făcea nimic — și niciodată plictiseala nu tulbura cerul imensei și naivei lui lenevii. Apoi, asemenea unui lepidopter invitat de-o adiere primăvărarică la procesul complex de reproducere, se ridica brusc, vizitat de-o idee, și se ocupa fără-ntrerupere de treburi al căror sens rămînea multă vreme ascuns, dar care-aveau aproape totdeauna legătură cu lucrurile aeriene. Din acel moment, truda și timpul nu mai contau, migala și răbdarea lui nu mai aveau limită. Astfel, Robinson îl văzu timp de mai multe zile întinzînd între cele două stîngii, cu ajutorul unor cepuri, cele douăsprezece mațe ce-aveau să-mpodobească fruntea și coar-

nele lui Andoar. Cu un simț muzical înnăscut, le acorda nu în terță sau în chintă, ca pe coardele unui instrument obișnuit, ci cînd la unison, cînd în octavă ca să poată suna toate fără să distoneze. Căci nu era vorba de-o liră sau de-o țiteră căreia să-i ciupească el coardele, ci de-un instrument *elementar*, de-o harfă eoliană, al cărui singur instrumentist avea să fie vîntul. Orbitale țineau loc de găuri de rezonanță, deschise-n cutia de rezonanță a craniului. Pentru ca cea mai slabă suflare de vînt să fie captată de coarde, Vineri fixă de-o parte și de alta a craniului două aripi de vultur, făcîndu-l pe Robinson să se-ntrebe unde putuse Vineri să le găsească, vulturii părăindu-i-se totdeauna animale invulnerabile și nemuritoare. Apoi, harfa eoliană-și află loc în crengile unui chiparos uscat care-și înălța silueta subțire în mijlocul stîncilor, într-un loc expus întregii roze a vînturilor. De altfel, abia instalată, scoase un sunet subțire, melodios și tînguitor, cu toate că timpul era perfect liniștit. Vineri fu multă vreme absorbit de-această muzică funebră și pură. În fine, cu-o mutră disprețuitoare, ridică două degete-n direcția lui Robinson, vrînd să-i arate prin asta că numai două coarde intraseră-n vibrație.

De multe săptămîni, Vineri se-ntorsese la siestele lui și Robinson la exercițiile lui solare, cînd, în sfîrșit, Andoar arătă pe de-a-ntregul ce putea. Într-o noapte, Vineri îl trase de picioare pe Robinson care, pînă la urmă, își alesese domiciliul în crengile araucariei în care-și făcuse-un adăpost cu ajutorul unor obloane din

scoarță de copac. Se pornise o vijelie, aducînd cu sine un val de căldură ce-ncărca aerul de electricitate, fără perspective de ploaie. Azvîrlită ca un disc, luna plină trecea printre fișii de nori palizi. Vineri îl trase pe Robinson spre silueta scheletică a chiparosului uscat. Cu mult înainte de-a vedea arborele, lui Robinson i se păru că aude un concert celest în care se-ames-tecau flaute cu viori. Nu era un cîntec ale cărui note succesive să-ți ia sufletul în cascada lor și să-ți imprime elanul melodiei. Era o notă unică — dar plină de armonice infinite — care punea definitiv stăpînire asupra sufletului, un acord alcătuit din infinite componente a căror înaltă putere avea ceva implacabil și fatal ce fascina. Vîntul devenea și mai violent cînd cei doi to-varăși ajunseră lîngă arborele cîntător. Legat din scurt de cea mai de sus ramură a copacului, zmeul vibra ca o piele de tobă, cînd fixat într-o trepidantă imobilitate, cînd azvîrlit cu mișcări furioase. Andoar-zburător îl hărțuia pe Andoar-cîntător, pârînd că-l veghează și-n același timp că-l amenință. În lumina schimbătoare a lunii, cele două aripi de vultur se-ntindeau și se strîngeau spasmodic de-o parte și de alta a craniului și-i dădeau o viață fantastică, acordată cu furtuna. Și mai mult decît orice era acel muget puternic și melodios, muzică într-adevăr *elementară*, neomenească, fiind în același timp vocea tenebroasă a pămîntului, armonia sferelor cerești și plînsul aspru al marelui țap sacrificat. Lipiți unul de altul la adăpostul unei stînci înclinate, Robinson și Vineri uitară-n curînd de ei înșiși în fața marelui mister în care

se topeau elementele brute. Pămîntul, arborele și vîntul celebrau la unison apoteoza nocturnă a lui Andoar.

Relațiile dintre Robinson și Vineri deveniseră mai profunde și mai umane, dar se și complica-seră, și nu erau lipsite de nori. Altădată — înainte de explozie — nu putea fi cu-adevărat vorba despre ceartă între ei. Robinson era stăpînul, Vineri n-avea decît s-asculte. Robinson îl putea certa sau chiar bate pe Vineri. Acum, cînd Vineri era liber și egalul lui Robinson, se puteau supăra unul pe altul.

Ceea ce se-ntîmplă-ntr-o zi cînd Vineri găti într-o scoică mare niște bucățele de șarpe cu garnitură de lăcuste. De cîteva săptămîni, dealtfel, îl enerva pe Robinson. Nimic mai primejdios decît enervarea cînd trebuie să trăiești singur cu cineva. Enervarea este o dinamită care desparte cuplurile cele mai unite. În ajun, Robinson se-alesese cu-o indigestie din niște fileuri de broască țestoasă cu afine. Și-acuma Vineri îi băga pe gît porcăria asta de piton cu insecte ! Lui Robinson îi veni greață și dădu cu picioru-n cochilie, azvîrlind-o-n nisip cu conținut cu tot. Vineri, furios, se duse după ea și-o ridică peste capul lui Robinson, cu amîndouă mîinile. Cei doi prieteni aveau să se bată ? Nu ! Vineri o luă la sănătoasa.

Două ceasuri mai tîrziu, Robinson îl văzu că se-ntoarce tîrînd fără blîndețe un fel de manechin. Capul era făcut dintr-o nucă de cocos,

mîinile și picioarele din trestie de bambus. Era-mbrăcat cu haine vechi de-ale lui Robinson, ca o sperietoare. Pe fața nucii de cocos, cu-o pălărie mărinărească în vîrf, Vineri desenează chipul fostului său stăpîn. Înfipse manechinul, în picioare, în fața lui Robinson.

— Ți-l prezint pe Robinson Crusoe, guvernatorul insulei Speranza, spuse el.

Apoi, luă de jos scoica murdară și goală care se afla tot acolo, și cu un răget, o sfărîmă de nuca de cocos care căzu-mpreună cu trestiile de bambus rupte. În sfîrșit, izbucni în rîs și-l sărută pe Robinson.

Robinson înțelese tîlcul acestei stranii comedii. Într-o zi, cînd Vineri mîncă vii niște viermi mari de palmier tăvăliți în prealabil prin ouă de furnici, Robinson, exasperat, se duse pe plajă. În nisipul umed, modelă un fel de statuie culcată pe burtă cu un cap al cărui păr era făcut din alge. Fața, ascunsă de-un braț îndoit, nu se vedea, însă trupul brun și gol se mănă cu Vineri. Abia-și terminase Robinson opera cînd îi sosi tovarășul, cu gura încă plină de viermi de palmier.

— Ți-l prezint pe Vineri, mîncător de șerpi și de viermi, îi spuse Robinson, arătîndu-i statuia de nisip.

Apoi, rupse-o creangă de alun, o curăță de rămurele și de frunze, și se-apucă să șfichiuiască spinarea, fesele și coapsele lui Vineri cel de nisip, pe care-l făcuse-n acest scop.

Din acel moment, trăiră-n patru pe insulă. Existau adevăratul Robinson și păpușa de bambus, adevăratul Vineri și statuia de nisip. Și

orice rău pe care cei doi prieteni ar fi avut să și-l facă — injurii, bătaii, furii — îl făceau copiei celuilalt. Între ei nu existau decît gingășii.

Cu toate astea, Vineri inventă un alt joc, și mai pasionant, și mai ciudat decît cel cu cîpiile.

Într-o după-amiază, îl trezi destul de brutal pe Robinson care-și făcea siesta sub un eucalipt. Vineri își confecționase un travesti al cărui sens Robinson nu-l pricepu numaidecît. Își acoperise picioarele cu niște zdrențe-n chip de pantaloni. Avea o haină scurtă, pe umeri. Purta o pălărie de pai, ceea ce nu-l împiedica să se-adăpostească sub o umbrelă de frunze de palmier. Și-și făcuse și-o barbă falsă lipindu-și pe față smocuri roșii de cocotier.

— Știi cine sînt eu ? îl întrebă el pe Robinson mergînd maiestuos prin fața lui.

— Nu !

— Sînt Robinson Crusoe, din orașul York din Anglia, stăpînul sălbaticului Vineri !

— Și eu, atunci, cine sunt ? întrebă Robinson uimit.

— Ghici !

Robinson își cunoștea acum prea bine tovarășul ca să nu-nțeleagă fără vorbe ce voia acesta. Se sculă și dispăru-n pădure.

Dacă Vineri era Robinson — Robinsonul de-odinioară, stăpîn al sclavului Vineri — lui Robinson nu-i rămînea decît să devină Vineri — Vineri sclavul de-odinioară. De fapt, nu mai avea barba pătrată și capul ras de dinaintea exploziei, și semăna așa de mult cu Vineri că n-avea cine știe ce de făcut ca să joace rolul acestuia. Se mulțumi să se frece pe față și pe

corp cu zeamă de nuci ca să se-nnegrească și să-și pună-n jurul mijlocului șorțul de piele al araucanilor, pe care-l purta Vineri în ziua cînd debarcase-n insulă. Apoi i se-nfățișă lui Vineri și-i spuse :

— Uite, eu sunt Vineri !

Atunci, Vineri se strădui să spună niște fraze lungi, cît putu el mai bine englezește, iar Robinson îi răspunse cele cîteva cuvinte araucane pe care le-nvățase pe vremea cînd Vineri nu vorbea deloc englezește.

— Te-am salvat de neamurile tale care voiau să te sacrifice ca să risipească puterea ta răufăcătoare, zise Vineri.

Și Robinson îngenunche la pămînt, înclină capul în țărîină mormăind mulțumiri fără șir. În sfîrșit, apucînd piciorul lui Vineri și-l puse pe grumaz.

Jucară de multe ori jocul ăsta. Semnalul îl dădea totdeauna Vineri. Îndată ce-apărea cu barba falsă și cu umbrela, Robinson pricepea că-l avea-n față pe Robinson și că el trebuia să joace rolul lui Vineri. Dealtfel, nu jucau niciodată scene inventate, ci doar episoade din viața lor trecută, pe cînd Vineri era un sclav înfricoșat iar Robinson un stăpîn sever. Înfățișau povestea cu cactușii îmbrăcați, cea cu orezăria secată, cea cu pipa fumată pe ascuns lîngă butoaiile cu praf de pușcă. Dar nici o scenă nu-i plăcea atît de mult lui Vineri ca scena de la-nceput, cînd el fugea de araucanii care voiau să-l sacrifice și cînd Robinson îl salva.

Robinson înțelese că jocul ăsta îi face bine lui Vineri, fiindcă-l elibera de proasta amintire

pe care-o avea despre viața lui de sclav. Dar și lui Robinson îi făcea bine jocul ăsta, fiindcă avea încă unele remușcări cu privire la trecutul lui de guvernator și de general.

Peste cîtva timp, Robinson găsi din întîmplare șanțul în care petrecuse-odinioară numeroase zile de carceră, și care devenise prin forța lucrurilor un fel de cabinet de lucru sub cerul liber. Avu chiar surpriza să descopere sub un strat gros de nisip și de praf o carte plină de notele și de observațiile *log-book*-ului și două volume virgine. Zeama de arici de mare se uscaseră-n ulcica de pămînt care-i servise de călimară, iar penele de vultur cu care scria dispăruseră. Robinson credea că toate astea fuseseră distruse împreună cu tot restul, odată cu incendiul Reședinței. Îi spuse lui Vineri ce descoperise și hotărî să reia redactarea *log-book*-ului, martor interesant al evoluției sale. Se gîndea la asta-n fiecare zi și era hotărît să plece-n căutare de pene de vultur și la pescuit de arici de mare cînd, într-o seară, Vineri îi puse dinaintea un mănunchi de pene de albatros migălos tăiate și-o ulcică de vopsea albastră pe care-o obținuse pisînd frunze de drobiță.

— Acum, îi spuse el simplu, albatrosul e mai bun decît vulturul și albastrul mai bun decît roșul.

Log-book. — În dimineața asta, în picioare înainte de revărsatul zorilor, gonit din culcuș de-o mare neliniște, am rătăcit printre lucrurile-ntristate de prea lunga absență a soarelui. O lumină cenușie, căzînd egal dintr-un cer livid, ștergea reliefurile, descompunea culorile. Am urcat pînă-n vîrfurile stîncilor, luptînd cu toată puterea spiritului împotriva slăbiciunii cărnii. Trebuie să fiu atent ca, de-aici înainte, să mă deștept cît mai tîrziu cu putință înaintea răsăritului. Doar somnul îngăduie să-nduri lungul exil al nopții și fără-ndoială că asta e rațiunea lui de-a fi.

Suspendat deasupra dunelor dinspre răsărit, un rug înroșea locul în care se pregătea misterios fastul heliofaniei. Am îngenuncheat și m-am recules, atent la metamorfoza greței pe care o simțeam, într-o așteptare mistică la care participau animalele, plantele și chiar și pietrele. Cînd am ridicat ochii, rugul izbucnise și devenise un mare altar ce-acoperea pe jumătate — cu masa lui, șiroind de aur și de purpură — cerul. Prima rază care-a țîșnit s-a așezat în părul meu roșu, ca mîna ocrotitoare și binecuvîntătoare-a unui tată. A doua rază mi-a purificat buzele, cum făcuse-odinioară un tăciune

aprins cu buzele profetului Isaia. Apoi, două spade de foc atingându-mi umerii, m-am ridicat cavaler solar. Îndată, o ploaie de săgeți aprinse mi-a străpuns fața, pieptul și mâinile, și grandioasa pompă a-noronării mele s-a sfârșit în timp ce mii de diademe și mii de sceptre de lumină îmi acopereau statuia supraomenească.

.

Log-book. — Stînd pe-o stîncă, azvîrle răbdător o sfoară-n vîrtejul valurilor și-ncearcă să prindă rîndunelele de mare. Labele picioarelor goale, care se sprijină de stîncă doar în călcîie, atîrnă spre valuri în prelungirea gambelor. Te gîndești la niște-notătoare palmate, lungi și fine, care s-ar potrivi perfect cu trupul lui de triton brun. Observ că, spre deosebire de indieni, care au piciorul mic și pulpa proeminentă, Vineri are piciorul lung și pulpa estompată, caracteristică a rasei negre. Există poate un raport invers proporțional între-aceste două organe? Mușchii pulpei se prind de osul călcîiului, ca de-un braț de pîrghie. Și cu cît pîrghia e mai lungă, cu-atît pulpa lucrează mai puțin pentru a ridica piciorul. Așa s-ar explica pulpa groasă și piciorul mic la galbeni și inversul la negri.

.

Log-book. — Soare, scapă-mă de gravitate! Spală-mi sîngele de umorile lui dense care mă feresc, desigur, de risipă și de lipsă de prevedere, dar care-mi taie-avîntul tinereții și-mi omoară bucuria de-a trăi. Cînd îmi vîd în oglindă fața greoaie și tristă de hiperboreean, înțeleg că cele două sensuri ale cuvîntului gra-

ție — cel care se aplică dansatorului și cel care-l privește pe sfânt — se pot uni sub un anumit cer al Pacificului. Învață-mă ironia. Învață-mă ușurătatea, acceptarea zîmbitoare a dărilor imediate-ale zilei de azi, fără calcule, fără grațitudine, fără teamă.

Soare, fă-mă asemenea lui Vineri ! Dă-mi chipul lui Vineri, înflorit de rîs, croit pe de-a-n-tregul pentru rîs. Fruntea asta foarte-naltă, însă teșită și-ncununată de-o ghirlandă de bucle negre. Acest ochi mereu aprins de zeflema, străpuns de ironie, jucînd în cap de caraghioslicul a tot ce vede. Această gură sinuoasă cu colțurile-n sus, lacomă și animalică. Această clătinare-a capului pe umăr ca să rîdă mai bine, ca să molipsească și mai bine de rîs toate lucrurile de pe lume, pentru a da și mai bine-n vileag și-a desface-aceste două legături, prostia și răutatea...

Dar dacă tovarășul meu eolian mă atrage astfel la el, nu e oare pentru a mă-ntoarce spre tine ? Soare, ești mulțumit de mine ? Uită-te la mine. Metamorfoza mea se-ndreaptă oare destul în direcția flăcării tale ? Barba mea — ale cărei fire vegetau în direcția pămîntului, ca niște rădăcini geotropice — a dispărut. În schimb, părul își întoarce buclele-nflăcărate, ca un jă-ratic îndreptat spre cer.

Sunt o săgeată țintind spre rugul tău, un pendul al cărui profil perpendicular îți definește suveranitatea pe pămînt, stîlpul cadranelui solar asupra căruia o limbă de umbră înscrie mer-sul tău.

Sunt martorul tău în picioare pe-acest pământ, ca o spadă călită-n flacăra ta.

.

Log-book. — Ceea ce s-a schimbat cel mai mult în viața mea este scurgerea timpului, viteza și chiar orientarea lui. Odinioară, fiecare zi, fiecare oră, fiecare clipă era înclinată, într-un fel spre ziua, spre ora sau spre clipa următoare, și toate-mpreună erau aspirate de țelul momentului a cărui inexistență provizorie crea un fel de vacuum. Astfel, timpul trecea repede și util, cu-atît mai repede cu cît era mai util folosit, și lăsa-n urma lui o grămadă de monumente și de gunoaie care se chemau istoria mea. Poate că această cronică-n care eram îmbarcat ar fi sfîrșit după milenii de peripeții printr-o «cotitură» și prin a se-ntoarce la origine. Dar această circularitate a timpului rămînea secretul zeilor, iar scurta mea viață era pentru mine un segment rectiliniu ale cărui două capete se-ndreptau absurd spre infinit, așa cum într-o grădină de cițiva stînji ni nimic nu arată sfericitatea pămîntului. Cu toate astea, anumite semne ne-nvăță că există chei pentru eternitate: almanahul, de exemplu, ale cărui anotimpuri sunt o eternă întoarcere la scara umană, și chiar modestul dans al orelor.

Pentru mine, de-acum înainte, ciclul s-a micșorat pînă-ntr-atîta, încît se confundă cu clipa. Mișcarea circulară a devenit atît de rapidă că

nu se mai deosebește de imobilitate. S-ar zice, prin urmare, că zilele mele s-au îndreptat în sus. Nu mai vin unele peste altele. Stau în picioare, verticale, și se afirmă cu mândrie, în valoarea lor intrinsecă. Și cum nu se mai deosebesc prin etapele succesive-ale unui plan pe cale de executare, seamănă-ntre ele-n asemenea măsură încît se suprapun exact în memoria mea și mi se pare că re trăiesc mereu aceeași zi. De cînd explozia a distrus catargul-calendar, n-am mai simțit nevoia să țin socoteala timpului. Amintirea acestui accident memorabil și-a tot ce l-a pregătit stăruie-n mintea mea cu-o intensitate și cu-o noutate inalterabile, dovadă suplimentară că timpul a-ncremenit în momentul în care clepsidra se făcea țandări. Din acel moment, Vineri și cu mine nu suntem oare instalați în eternitate ?

Încă mai simt toate implicațiile acestei stranii descoperiri. Se cuvine să amintesc mai întîi că această revoluție — oricît de neașteptată ar fi fost, și de explozivă literalmente — fusese anunțată și poate anticipată de cîteva semne prevestitoare. De pildă, pentru-a scăpa de calendarul tiranic al insulei administrate, acel obicei pe care-l luasem de-a opri clepsidra. Mai întîi, pentru-a coborî în măruntaiele insulei, așa cum te cufunzi în atemporal. Dar, nu cumva această eternitate-ncolăcită-n adîncurile pămîntului a fost azvîrlită-n afară de explozie, iar acum își întinde binecuvîntarea pe toate țărmurile noastre ? Sau, mai degrabă, explozia nu

e, oare, desfășurarea vulcanică a liniștii din adâncuri, prizonieră a stîncii mai întîi, ca o sămînță-ngropată, iar acum stăpînă a-ntregii insule, ca un mare arbore care-și întinde umbra pe-un spațiu din ce în ce mai vast ? Cu cît mă gîndesc mai mult, cu-atît mi se pare că butoaietele cu praf de pușcă, pipa lui Van Deysell și stîngăcia neascultătorului Vineri n-alcătuiesc decît învelișul de anecdote care-acoperă o necesitate fatidică-n mișcare, începînd cu naufragiul Virginiei.

Sau, de pildă, acele scurte iluminări pe care le-aveam uneori și pe care le numeam — cu intuiție divinatorie — «clipele mele de neprihănire». Mi se părea atunci că zăresc timp de-o clipă o altă insulă ascunsă dedesubtul șantierului de construcție și-a exploatării agricole cu care umplusem Speranza. De-acum înainte, sunt transportat în această altă Sferă, sunt stabilit într-o «clipă de neprihănire». Speranza nu mai este un pămînt nedestelenit care trebuie să dea roade, Vineri nu mai este un sălbatic pe care e de datoria mea să-l dojenesc. Și ea și el îmi solicită-ntreaga atenție, o atenție contemplativă, o vigilență uimită, căci mi se pare — ba nu, am certitudinea — că-i descopăr în fiecare moment pentru-ntîia oară și că nimic nu le-n-tunecă niciodată magica noutate.

Log-book. — În oglinda umedă a lagunei, îl văd pe Vineri venind spre mine, cu pasul lui calm și regulat, iar deșertul de cer și de apă din jurul lui este atît de mare încît nimic nu sta-

bilește o scară a proporțiilor, astfel că poate el este un Vineri de trei șchioape aflat la o zvîrlitură de băț sau, dimpotrivă, un uriaș cît toate zilele, aflat la jumătate de milă...

Uite-l. Am să știu vreodată să merg cu-o maiestate-atît de firească ? Pot scrie fără să fiu ridicol că pare drapat în goliciunea lui ? Umblă, purtîndu-și carnea cu-o ostentație suverană, înaintînd ca un potir de carne. Frumusețe evidentă, brutală, care pare să facă neant în jurul ei.

Lasă-n urmă laguna și se-apropie de mine care stau pe plajă. Îndată ce calcă pe nisipul presărat de cochilii sfărîmate, din clipa cînd trece-ntre stîncă și tufa asta de alge mov, plasîndu-se astfel într-un peisaj familiar, frumusețea lui își schimbă registrul: devine grație. Îmi zîmbește și face-un gest spre cer — ca unii îngeri în picturile religioase — ca să-mi arate, bine-nțeles, că briza de sud-vest împrăstie norii adunați de mai multe zile și că are să-ntroneze pe multă vreme domnia absolută a soarelui. Schițează un pas de dans care pune-n valoare echilibrul dintre rotunjimile și subțirile corpului său. Cînd ajunge lîngă mine, tovarăș tăcut, nu spune nimic. Se-ntoarce și privește laguna prin care mergea mai adineauri. Suflul îi plutește prin cețurile care-nvăluie sfîrșitul unei zile tulburi, lăsîndu-i trupul proptit în nisip, cu picioarele depărtate. Stînd jos lîngă el, mă uit la partea asta a piciorului situată îndărătul genunchiului — exact încheietura piciorului — la paloarea ei sidefie, la acel H majuscul care se de-

senează-n locul acela. Umflată și cărnosă cînd piciorul e-n cordat, această trecătoare de carne se-adîncește și se-nmoaie cînd piciorul este relaxat.

Îi acopăr cu mîinile genunchii. Fac din mîinile mele două genunchiere preocupate să le simtă forma și să le soarbă viața. Genunchiul, prin duritatea, prin uscăciunea lui — care contrastează cu moliciunea coapsei și-a-ncheieturii — este crucea edificiului de carne pe care-l poartă-n echilibru viu către cer. Nu există freamăt, impuls, șovăire care să nu pornească din aceste pietre călduțe și mișcătoare și să nu se-n-toarcă-n ele. Cîteva secunde, mîinile au știut că imobilitatea tovarășului meu nu este imobilitatea unei buturugi sau a unei pietre, ci dimpotrivă, rezultanta instabilă, mereu destrămată și re-creată mereu dintr-un întreg joc de acțiuni și de reacții ale tuturor mușchilor săi.

Log-book. — Merg în amurg pe marginea mlaștinilor ale căror trestii se izbesc la nesfîrșit, cînd văd că-mi iese înainte un patruped care, de departe, mi-l amintește pe bietul Tenn. Îmi dau seama numai decît că e o femelă mare de aguti¹. Vîntul sufla spre mine și animalul — miop de felul lui — înaintează liniștit fără să-mi bănuiască prezența. Mă fac lemn, piatră, copac, sperînd că are să treacă pe lîngă mine și-are să-și vadă de drum. Dar nu. La cîteva pași de mine, încremenește, cu urechile ciulite, cu capul într-o parte ca să-mi poată lua seama

¹ Rozător care trăiește în America de Sud.

cu ochii lui mari și-ncețoșați. Apoi, ca fulgerul, se-ntoarce-n loc și-o ia nebunește la sănătoasa, nu în păpuriș unde-ar fi putut dispărea numai-decît, ci pe poteca de unde venise, și, cînd încă-i mai aud ghearele hrîșcîind pe pietriș, nu-l mai văd decît ca pe-o umbră săltăreață.

Încerc să-mi închipui universul acestui animal al cărui miros nemaipomenit joacă rolul predominant ce revine la om văzului. Forța și direcția vîntului — care au atît de puțină importanță pentru om — joacă aici un rol fundamental. Animalul se găsește totdeauna la granița dintre două zone inegal cognoscibile — sau în limbaj uman, inegal «luminate». Una este cufundată într-un întuneric cu-atît mai profund cu cît cealaltă — cea dincotro suflă vîntul — este mai populată de mirosuri. În lipsa vîntului, aceste două jumătăți de lume se scaldă într-o-ntunecime confuză, dar la cea mai mică suflare, una din ele e luminată de-o dîră de lumină care devine dîră de cerneală îndată ce-a atins și-a depășit animalul. O formidabilă putere distinctivă — comparabilă cu puterea distinctivă a ochiului omenesc — identifică aceste mirosuri din zona luminoasă, la distanță de cîteva mile, ca pe cel al cutărui arbore, al cutărui mistreț sau papagal, al lui Vineri întorcîndu-se la arbuștii lui de piper, mestecînd o sămînță de araucaria, și toate astea cu incomparabila profunzime proprie cunoașterii olfactive. Parcă-l văd pe Tenn, săracul, cînd săpa Vineri gropi în pămînt. Cu nasul vîrit cît mai adînc în țărînă, era pur și simplu beat, învîrtin-

du-se și-mpleticindu-se-n jurul tovarășului meu, cu schelălăieli înfricoșate și voluptuoase. Era atît de pătimaș absorbit de vînătoarea asta de mirosuri, încît părea că pentru el nu mai exista nimic altceva.

Log-book. — Dacă stau să mă gîndesc, atenția, maniacă aproape, cu care-l observ, nu mă miră deloc. De necrezut este c-am putut trăi atîta vreme lîngă el, fără să-l văd, ca să zic așa. Cum să pricep această indiferență, această orbie cînd pentru mine el este-ntreaga umanitate-ntrunită într-un singur individ, copilul meu, tatăl meu, fratele, vecinul, aproapele meu, departele meu... Toate sentimentele pe care-un om le proiectează asupra celor care trăiesc în jurul lui eu sunt obligat să le fac să conveargă spre un singur «semen», altminteri ce s-ar întîmpla cu ele? Ce-aș face eu cu mila mea, cu ura, cu admirația, cu teama, dacă Vineri nu mi-ar inspira-n același timp milă, ură, admirație și teamă? Această fascinație pe care-o exercită asupra mea este dealtfel în mare parte reciprocă, am avut de mai multe ori dovada. Mai ales alaltăieri, cînd dormitam întins pe plajă iar el s-a apropiat de mine. A stat în picioare și m-a privit lung, siluetă flexibilă și neagră pe cerul luminos. Apoi a-ngenuncheat și s-a apucat să mă cerceteze cu-o intensitate extraordinară. Degetele i-au rătăcit pe fața mea, palpîndu-mi obrazii, cercetîndu-mi linia bărbiei, încercîndu-mi elasticitatea nasului. Mi-a ridicat mîinile deasupra capului și, aplecat asupra tru-

pului meu, l-a studiat palmă cu palmă, cu atenția unui anatomist care se pregătește să disece un cadavru. Părea să fi uitat că aveam și eu ochi, respirație, că-mi puteau veni în minte anumite-ntrebări, că-mi puteam pierde răbdarea. Dar am înțeles prea bine setea de uman care-l împingea spre mine, și nu i-am contrariat mamejul. La urmă, a zîmbit, de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis și-ar fi băgat brusc de seamă prezența mea, și luîndu-mi o mîină, a pus degetul pe-o vîină violetă care se vedea sub pielea sîdefie și mi-a spus pe-un ton de fals reproș : «O ! Ți se vede sîngele !».

.

Log-book. — Sunt oare pe punctul de-a mă-n-
toarce la cultul soarelui căruia i se consacrau
unii păgîni ? Nu cred și dealtminteri nu știu ni-
mic precis despre credințele și despre adevăra-
tele rituri ale acestor legendari «păgîni» care
poate n-au existat decît în imaginația pastori-
lor noștri. E sigur însă că plutind într-o singu-
rătate intolerabilă, care nu-mi îngăduia să aleg
decît între nebunie și sinucidere, am căutat in-
stinctiv punctul de sprijin pe care nu mi-l mai
oferea corpul social. În același timp, structu-
rile clădite și-ntreținute-n mine prin legăturile
cu semenii se năruiau și dispăreau. Astfel, ajun-
sesem, prin tatonări succesive, să-mi caut mîn-
tuirea-n comuniunea cu elementele, devenind eu
însumi elementar. Pămîntul Speranței mi-a ofe-
rit o primă soluție durabilă și viabilă, deși im-
perfectă și nu lipsită de primejdie. Apoi, s-a ivit
Vineri și, supunîndu-se-n aparență domniei

mele telurice, a subliniat-o din toate puterile ființei lui. Oricum, exista o cale de mîntuire, căci dacă lui Vineri îi repugna în mod absolut pămîntul, nu era totuși mai puțin elementar din naștere pe cît devenisem eu din întîmplare. Sub influența lui, din loviturile succesive pe care mi le-a dat, am înaintat pe drumul unei lungi și dureroase metamorfoze. Omul pămîntului smuls gropii lui de geniul eolian n-a devenit el însuși geniu eolian. Există prea multă densitate în el, prea multe-ngreuieri și lente maturații. Dar soarele a atins cu bagheta lui de lumină această larvă mare, albă și moale ascunsă-n tenebre subterane, și ea s-a prefăcut în fluture cu torace metalic, cu aripi scînteind de pulbere de aur, o ființă solară, dură și inalterabilă, dar de o-nfricoșătoare slăbiciune cînd razele astrului-zeu nu-l mai hrănesc.

Log-book. — Andoar eu eram. Masculul ăsta solitar și-ncăpățînat, cu barba lui de patriarh și cu miștele lui mirosind a lubricitate, acest faun teluric strașnic înrădăcinat în muntele pietros, cu cele patru copite-ale lui despicate, eu eram. Pe Vineri l-a apucat o stranie prietenie față de el și-ntre ei a-nceput un joc crud. «Am să-l fac pe Andoar să zboare și să cînte», repeta misterios araucanul. Dar ca să efectueze convertirea eoliană a bătrînului țap, prin cîte n-a făcut să-i treacă rămășițele !

Harfa eoliană. Închis mereu în prezentul clipei, absolut refractar față de lucrurile migăloase la care se-mbină succesiv piese, cu-o intuiție

infaibilă, Vineri a găsit singurul instrument muzical care să corespundă naturii lui. Căci harfa eoliană este nu numai un instrument elementar care face roza vînturilor să cînte. Este și singurul instrument a cărui muzică, în loc să se desfășoare-n timp, se-nscrie cu totul în clipa de față. Poți înmulți coardele și să le faci pe fiecare să scoată cutare sau cutare notă, după cum vrei. Procedînd astfel, compui o simfonie instantanee care izbucnește de la prima la ultima notă îndată ce vîntul atinge instrumentul.

Log-book. — Mă uit la el cum se smulge rîzînd din spuma valurilor care-l scaldă, și-mi vine-n minte un cuvînt: venustate. Venustatea lui Vineri. Nu știu exact ce-nseamnă acest substantiv destul de rar, dar carnea asta lucioasă și tare, gesturile-astea de dans încetinite de-mbrățișarea apei, grația asta firească și veselă mi-l aduce irezistibil pe buze.

Ceea ce nu este altceva decît un fir dintr-un scul de semnificații cărora Vineri le este centru, și pe care-ncerc să-l descurc. Un alt indiciu este sensul etimologic al cuvîntului Vineri. Vinerea este, dacă nu mă-nșel, ziua Vénerei. Adaug că pentru creștini este ziua morții lui Cristos. Nașterea Vénerei, moartea lui Cristos. Nu mă pot opri să nu atribui acestei întîlniri — întîmplătoare, desigur — o influență care mă depășește și care sperie ce mai rămîne-n mine din habotnicul puritan de altădată.

Un al treilea fir îmi este oferit de amintirea ultimelor cuvinte omenești pe care mi-a fost dat

să le-aud înainte ca Virginia să naufragieze. Aceste cuvinte — ce sunt într-un fel proviziile spirituale pe care mi le acorda umanitatea înainte de-a mă lăsa-n voia elementelor — ar fi trebuit să se-ntipărească-n mintea mea cu litere de foc. Dar, vai, nu-mi mai amintesc din ele decît crîmpeie fără cap și fără coadă ! Erau, parcă, prevestirile pe care căpitanul Pieter Van Deyssel le descifra — sau pretindea că le descifrează — în cărțile de taroc. Or, numele Vénerei a revenit de mai multe ori în cuvintele lui atît de tulburătoare pentru un tînăr ca mine. Nu-mi prevestise el că, ajuns pustnic într-o peșteră, aveam să fiu smuls de-acolo de apariția Vénerei ? Iar această ființă ieșită din valuri n-avea să se prefacă-n arcaș trăgînd cu săgețile spre soare ? Dar nu asta mă interesează cel mai mult. Revăd neclar pe-o carte doi copii — niște gemeni, niște nevinovați — ținîndu-se de mîna în fața unui zid care simbolizează Cetatea solară. Van Deyssel comentase imaginea asta vorbind de sexualitate circulară, întoarsă asupra ei însăși, și pomenise de simbolul șarpei lui care se mușcă de coadă.

Or, fiind vorba de sexualitatea mea, bag de seamă că Vineri n-a trezit în mine — o dată măcar — vreo tentație sodomită. Mai întîi, pentru că a sosit prea tîrziu: sexualitatea mea devenise de mult elementară, și se-ndrepta către Speranza. Dar Venus n-a ieșit din ape și nu mi-a călcat țărmurile ca să mă seducă, ci spre a mă îndrepta cu forța către Uranus, tatăl ei.

.

Log-book. — Luna plină varsă o lumină atît de puternică, încît pot scrie rîndurile astea fără lampă. Vineri doarme, făcut ghem la picioarele mele. Atmosfera ireală, abolirea tuturor lucrurilor familiare din jurul meu, toată această lipsă dau ideilor mele o ușurință, o gratuitate pe care-o compensează prin caracterul lor fugitiv. Această meditație n-are să fie decît un supeu la lună. Ave spirit, ideile muritoare te salută !

Pe cerul destelat prin strălucirea lui, Marele Astru Halucinat plutește ca o picătură vîscoasă, uriașă. Forma sa geometrică este impecabilă, dar materia-i este agitată de-un vîrtej ce sugerează o creație intestinală în plină desfășurare. În albeața ei albuminoasă, vagi figuri se conturează pentru-a dispărea încet, membre dispartate se unesc, chipuri zîmbesc o clipă, apoi totul se resoarbe-ntr-o-nvolburare lăptoasă. În curînd, vîrtejurile-și accelerează rotația-n asemenea măsură încît par imobile. Piftia lunară pare că se coagulează, prin însuși excesul tremurăturii sale. Încetul cu-ncetul, liniile-ncîlcite care se desenează-n ea devin mai precise. Două focare ocupă cei doi poli opuși ai oului. Un joc de arabescuri aleargă de la unul la altul. Focarele devin capete, iar arabescul — punctul de unire a două corpuri. Niște ființe asemănătoare, niște gemeni sunt în gestație în lună, niște gemeni se nasc din lună. Innodați unul de altul, ei se mișcă-ncet, trezindu-se parcă dintr-un somn secular. Mișcările lor, care par la-nceput mîngîieri moi și visătoare, capătă un sens cu totul opus : acum se străduiesc să se smulgă

unul de altul. Fiecare luptă cu umbra lui, densă și obsedantă, ca un copil cu umedele tenebre materne. Îndată cad despărțiți unul de altul, se ridică-n picioare-ncântați și solitari și reiau pe dibuite drumul fraternei lor intimități. În oul Ledei fecundat de Lebăda jupiteriană, au luat ființă Dioscurii, gemeni ai Cetății solare. Ei sunt frați mai intim decât gemenii umani, fiindcă-mpart același suflet. Gemenii umani sunt pluranimi. Gemenii zodiacului sunt unanimi. De-aici rezultă o densitate nemaipomenită a cărnii lor — de două ori mai puțin pătrunsă de spirit, de două ori mai puțin poroasă, de două ori mai grea și mai carne decât carnea gemenilor. De-aici se trage veșnica lor tinerețe, neome-neasca lor frumusețe. Există-n ei sticlă, metal, suprafețe lucii, lustruite, o strălucire care nu e vie. Fiindcă ei nu sunt mlădițele unei vițe care se tîrăște din generație-n generație prin vicisitudinile istoriei. Ei sunt Dioscuri, ființe pogorîte din cer, ca niște meteori, ieșiți dintr-o generație verticală, abruptă. Soarele, tatăl lor, îi binecuvîntează, iar flacăra lui îi învăluie și le conferă veșnicia.

Un nou-raș născut din apus întunecă oul Ledei. Vineri îndreaptă spre mine un chip rătăcit și rostește cîteva fraze incoerente, cu-o repezi-ciune extraordinară, apoi recade-n somn, cu picioarele-ndoite fricos spre burtă, cu pumnii strînși, așezați de-o parte și de alta a capului său negru. Venus, Lebăda, Leda, Dioscurii... bijbii în căutarea mea însumi într-o pădure de alegorii.

Vineri culegea flori de mirt ca să facă apă aromată, cînd zări un punct alb la orizont, în-spre răsărit. Îndată sări din creangă-n creangă pînă jos și-alergă într-un suflet să-l anunțe pe Robinson care-și termina bărbieritul. Deși ves-tea-l tulbură, Robinson nu lăsă să se vadă nimic.

— O s-avem o vizită, spuse el simplu, motiv în plus să-mi termin toaleta.

În culmea agitației, Vineri urcă-n vîrfurile stîncilor. Luase cu el ocheanul pe care-l potrivi pe-o corabie care se vedea clar acuma. Era o goeletă cu gabier, zveltă și cu catarge înalte. Cu toate pînzele sus, mergea cu douăsprezece-treisprezece mile viteză, bătută de-o briză puternică de sud-est, care-o mîna hotărît spre coasta mlăștinoasă a Speranței, Vineri se grăbi să-i dea amănunte lui Robinson, care-și aranja coama aurie cu ajutorul unui pieptene mare de bagă. Apoi se-ntoarse la observatorul lui. Comandantul își dăduse desigur seama că pe această parte a insulei nu se putea acosta căci corabia schimba murele, ghiul mătură puntea și vasul porni din nou cu mure la tribord. Apoi puse în pană și porni cu velele strînse de-a lungul coastei.

Vineri se duse să-l înștiințeze pe Robinson că vizitatorul trecea de dunele din Răsărit și se

prea putea să ancoreze-n Golful Mîntuirii. Cel mai important era să-i recunoască naționalitatea. Robinson merse cu Vineri pînă la ultima perdea de copaci care mărginea plaja și fixă ocheanul asupra vasului care vira la babord și se oprea cu prova în vînt, la două cabluri de țarm. Peste cîteva clipe, se-auzea clar zornăitul lanțului de ancoră alunecînd prin nară.

Robinson nu cunoștea acest tip de vas, care era desigur recent, dar pavilionul britanic, arborat la picul de artimon, îl determină să-l identifice drept compatriot. Din acel moment, făcu vreo cîteva pași pe plajă, cum se cade unui suveran care iese-n întîmpinarea unor străini în vizită pe pămîntul lui. Lîngă vas, o șalupă-n-cărcată cu oameni se legăna la capătul gruinelor, apoi atingea apa într-un evantai de irizări. Pe urmă, vîslele izbiră valul.

Robinson măsură deodată povara extraordinară a celor cîteva clipe cîte mai rămîneau pînă cînd omul de la prova să agațe cangea de stînci. Ca un muribund înainte de-a-și da sufletul, cuprindea cu-o privire panoramică toată viața lui în insulă, *Evadarea*, mocirla, organizarea frenetică a Speranței, peștera, vilceaua, apariția lui Vineri, explozia și, mai ales, această vastă plajă de timp, neatinsă de nici o măsură, în care, într-o fericire pașnică, se-mplinise metamorfoza lui solară.

În șalupă, se-ngrămădeau butoiașe destinate să-mprospăteze provizia de apă a corăbiei, și la pupa se vedea, în picioare, cu pălăria de pai trasă peste o barbă neagră, un bărbat cu cizme

și-narmat, desigur comandantul. El avea să fie primul din comunitatea umană care-avea să-l învâluie pe Robinson în plasa cuvintelor și-a gesturilor lui și care-avea să-l facă să intre din nou în marele sistem. Și-ntregul univers — răbdător elaborat și țesut de singurătate — avea să treacă printr-o redutabilă-ncercare în clipa cînd mîna lui avea s-atingă mîna plenipotențiarului umanității.

Se-auzi un scîrțîit și etrava ambarcațiunii se ridică înainte de-a rămîne imobilă. Oamenii săriră-n valuri și traseră șalupa la babetă, într-un loc unde să n-o ajungă fluxul. Barba neagră îi întinse lui Robinson mîna.

— William Hunter, din Blackpool, comandantul goeletei *Whitebird*¹.

— În cîte suntem astăzi ? îl întrebă Robinson.

Comandantul, surprins de-această-ntrebare, se-ntoarse către omul care-l urma și care era probabil secundul.

— În cîte suntem astăzi, Joseph ?

— Miercuri 19 decembrie 1787, sir, răspunse el.

— Miercuri 19 decembrie 1787, repetă comandantul adresîndu-se lui Robinson.

Mintea lui Robinson umblă în mare viteză. Naufragiul *Virginiei* avusese loc la 30 septembrie 1759. De-atunci, erau exact douăzeci și opt de ani, două luni și nouăsprezece zile. Oricare ar fi fost numărul evenimentelor și profunzi-

¹ *Pasărea albă* (engl.).

mea evoluției pe care-o suferise de cînd se afla pe insulă, lui Robinson durata asta i se păru fantastică. Totuși, nu-ndrăzni să-i ceară secundului să-i confirme această dată, care pentru el continua să aparțină unui viitor depărtat. Dintr-un fel de pudoare, de teamă să nu pară-n ochii lor fie impostor, fie fenomen, se hotărî chiar să le ascundă nou-veniților data naufragiului *Virginiei*.

— Am fost azvîrlit pe țărmul ăsta pe cînd călătoream la bordul galiotei *Virginia*, comandată de Pieter Van Deyssel, din Flessingue. Sunt singurul supraviețuitor al naufragiului. Din nefericire, șocul a șters o mulțime de amintiri din mintea mea și, mai ales, n-am reușit niciodată să-mi amintesc data catastrofei.

— N-am auzit vorbindu-se-n nici un port despre corabia asta și nici despre dispariția ei, remarcă Hunter, dar e drept că războiul cu America a tulburat toate legăturile maritime.

Robinson nu știa despre ce război era vorba, dar înțelese că trebuia să fie foarte rezervat dacă voia să ascundă că nu cunoștea cursul evenimentelor.

În vremea asta, Vineri ajuta oamenii să descarce butoiășele, și se-ndrepta cu ei spre cel mai apropiat izvor. Robinson fu uluit de extrema ușurință cu care Vineri intrase-n legătură cu oamenii ăștia necunoscuți, în timp ce el se simțea atît de străin de comandantul Hunter. E drept că Vineri își făcea de lucru pe lîngă mateloți, evident, în speranța că ei aveau să-l ducă, și cît mai curînd posibil, pe *Whitebird*. Nici el

nu putea ascunde că ardea de nerăbdare să viziteze această frumoasă corabie cu pînze, minunat alungită, croită să zboare peste valuri. De fapt, acești oameni și universul pe care-l aduceau cu ei îi pricinuiau o stare insuportabilă, pe care se străduia s-o nvingă. Nu murise. Înfrinsese nebunia-n cursul anilor săi de singurătate. Ajunsese la un echilibru — sau la o serie de echilibre — în care Speranza și el însuși, apoi Speranza, Vineri și el însuși formau o constelație vie și chiar în mod suprem fericită. Suferise, trecuse prin crize ucigătoare, dar se simțea în stare de-aici înainte, să-nfrunte, cu Vineri alături, timpul și — asemenea acelor meteori lansați într-un spațiu fără frecare — să-și urmeze traiectoria la infinit, fără să cunoască niciodată nici scăderi de tensiune și nici oboseală. Totuși, o confruntare cu alți oameni rămânea o-n cercare supremă din care se puteau trage noi progrese. Cine știe dacă, întorcîndu-se-n Anglia, Robinson n-avea să reușească nu numai să-și salveze fericirea solară pe care-o atinsese, dar chiar s-o ridice la o putere superioară în mijlocul cetății umane? Astfel Zoroastru, după ce-și călîșe-ndelung sufletul în pustiu, se cufundase din nou în impura colcăială a oamenilor pentru a le dărui înțelepciunea lui.

Pînă una alta, dialogul cu Hunter mergea greu și amenința în fiecare clipă să se piardă într-o tăcere apăsătoare. Robinson se-apucase să-i prezinte resursele Speranței, vînat și alimente proaspete, cum ar fi fost cresonul și iarba-grasă, în stare să-nlăture scorbutul. Oamenii

se cățarau pe trunchiurile solzoase ca să doboare cu sabia mugurii comestibili, și se-auzea risul celor care fugăreau caprele. Văzînd insula căzută astfel pe mîna unei șlehte grosolane și lacome, Robinson se gîdea, nu fără mîndrie, la suferințele pe care le-ndurase, pe vremea cînd ținea insula ca pe-o grădină-cetate. Căci dacă spectacolul oferit de-aceste brute dezlănțuite îi atrăgea întreaga atenție, nici arborii stupid mutilați și nici animalele masacrate la-n-tîmplare nu-l rețineau, ci comportarea acestor oameni, *semenii lui*, atît de familiară și-atît de stranie-n același timp. În locul unde se-nălțase altădată Vistieria generală a Speranței, niște ierburi înalte se mlădiau în bătaia vîntului cu un foșnet mătăsos. Un matelot găsi doi bani de aur, unul după altul. Își asmuți tovarășii răcnind și, după certuri neroade, hotărîră să ardă-ntreaga prerie ca să ușureze căutarea. Lui Robinson abia-i trecu prin minte că, de fapt, aurul ăsta era al lui, și că animalele aveau să fie lipsite de singura pășune din insulă care nu devenea niciodată mlăștinoasă-n anotimpul ploios. Certurile pe care le stîrnea fiecare nou ban găsit îl fascinau și-asculta cu-o ureche neatentă cuvintele comandantului care-i povestea cum scufundase un transport de trupe franceze trimise ca-ntăriri răsculaților americani. Pe de altă parte, secundul îl iniția în mecanismul atît de fructuos al negoțului cu sclavi africani, schimbați pe bumbac, pe zahăr, pe cafea și pe indigo, mărfuri care constituiau o-ncărcătură ideală pentru-ntoarcere, și care se vindeau

avantajos în trecerea prin porturile europene. Nici unul din oamenii ăștia, izolați în propriile preocupări, nu se gîdea să-l întrebe despre peripețiile prin care trecuse de la naufragiu încoace. Nici măcar prezența lui Vineri nu părea să ridice vreo problemă în ochii lor. Iar Robinson știa că fusese asemenea lor, animat de-aceleași imbolduri — lăcomie, orgoliu, violență — că era încă dintr-ai lor printr-o întreagă parte din el însuși. Dar în același timp îi privea cu detașarea interesată a unui entomolog aplecat asupra unei comunități de insecte — de albine sau de furnici — sau asupra acelor întruniri suspecte de cîrcîagi peste care dai cînd ridici o piatră.

Fiecare dintre-acești oameni era o lume *posibilă*, destul de coerentă, cu valorile ei, cu focarele ei de atracție și de respingere, cu centrul ei de gravitate. Oricît de deosebiți erau unul față de altul, acești *posibili* aveau actualmente în comun o mărunță imagine a Speranței — cit de sumară și de superficială ! — în jurul căreia se organizau, și-ntr-un colț al căreia se aflau un naufragiat pe nume Robinson și servitorul său metis. Dar deși centrală, această imagine era marcată pentru fiecare cu semnul provizoratu-lui, al efemerului, condamnată să se-ntoarcă foarte curînd în neantul din care-o scosese ochul accidental făcut de *Whitebird*. Și fiecare dintre-aceste lumi *posibile* își proclama naiv realitatea. Asta era aproapele : o posibilitate care se-nverșunează să treacă drept realitate. Toată educația îi inculcase lui Robinson ideea că era

crud, egoist, imoral să respingi această pretenție, ceea ce el uitase în anii ăștia de singurătate, și se-ntreba acum dacă avea să mai ajungă vreodată să recapete obiceiul pierdut. Pe deasupra, amesteca aspirația la existență a acestor lumi posibile și imaginea unei Speranze menite să dispară, pe care-o cuprindea fiecare dintre ei, și i se părea că acordându-le acestor oameni demnitatea pe care-o revendicau, destina totodată Speranza pieirii.

Șalupa se-ntorsese o dată la *Whitebird*, ca să care la bord o-ntreagă încărcătură de fructe, de legume și de vînat în mijlocul căroră se zbăteau niște iezi împiedicați, iar oamenii așteptau ordinele comandantului înainte de-a porni spre navă cu-o altă-ncărcătură.

— Îmi veți face onoarea să luați masa cu mine, îi spuse acesta lui Robinson, și fără să-i aștepte răspunsul, ordonă oamenilor să-mbarce apa dulce și să se-ntoarcă pe urmă și să-l ducă la bord, cu invitatul lui. Apoi, renunțînd la reticențele pe care le-avusese de la sosirea-n insulă, vorbi, cu-amărăciune, despre viața pe care-o ducea de patru ani încoace.

Tînăr ofițer în *Royal Navy*¹, se avîntase-n Războiul de Independență cu tot elanul vîrstei. Făcea parte din echipajele flotei amiralului Howe, și se distinsese în bătălia din Brooklyn și la cucerirea New York-ului. Nu fusese deloc pregătit pentru eșecurile ce urmaseră după această campanie triumfală.

¹ Marina Regală (britanică).

— Tinerii ofițeri sunt crescuți în ideea certitudinii în victorii care-mbată dinainte, zise el. Ar fi mai cuminte să li se inculce convingerea că au să fie mai întâi învinși, și să fie-nvățați arta nespun de grea de a-și reveni și de-a relua lupta cu elan înzecit. Să bați în retragere, să aduni fugarii, să repari în plină mare arborada și velatura unei corăbii pe jumătate prăpădită de artileria dușmană, asta e treaba cea mai grea și pentru care se socotește rușinos să-i pregătim pe viitorii noștri ofițeri ! Cu toate astea, istoria ne-nvață destul de bine că cele mai mari victorii au ieșit din înfrîngerii depășite și orice rîndaș știe că armăsarul care se află-n frunte la alergări este totdeauna depășit la potou.

Înfrîngerile din Santo Domingo și din Santa-Lucia, apoi pierderea insulelor Tobago îl surprinseră pe Hunter și-i inspirară o ură definitivă împotriva francezilor. Capitularea orașului Saratoga, apoi cea a Yorktown-ului, pregătind din partea metropolei lașa părăsire a celui mai frumos giuvaer al Coroanei Angliei, zdrobiră aspra pasiune a onoarei care fusese pînă atunci forța vieții lui. La puțin timp după tratatul de la Versailles, care desăvîrșea rușinoasa renunțare a Angliei, Hunter dezbrăcase uniforma Corpului de ofițeri regali și se-ndreptase spre marina comercială.

Dar era prea marinar ca să se poată-nvăța cu servituțile acestei meserii pe care o crezuse meserie de om liber. Să le ascunzi armatorilor disprețul pe care-l ai față de ei, oameni de uscat lacomi și fricoși, să te cerți pentru prețul

cursei, să semnezi frahturi, să întocmești facturi, să suporți vizitele vamale, să-ți vîri întreaga viață-n saci, în baloturi, în butoaie, asta era prea mult pentru el. La toate astea se mai adăuga și faptul că jurase să nu mai pună piciorul pe pămîntul englez și că ura deopotrivă Statele Unite și Franța. Era la capătul puterilor cînd avusese norocul — singurul de care-i făcuse vreodată parte soarta, sublinia el — să i se-ncredințeze comanda acestui *Whitebird*, pe care dimensiunile reduse ale calei și eminentele calități ale velaturii îl predestinau unor încărcături cu volum mic — ceai, mirodenii, metale rare, pietre prețioase și opiu — a căror vînzare, implica, pe deasupra, riscuri și mistere ce-i măguleau caracterul aventuros și romantic. Fără-n-doială că meseria de corsar și negoțul de sclavi s-ar fi potrivit mai mult cu situația lui, dar educația militară-i lăsase-o repulsie instinctivă pentru-aceste activități dubioase.

*

Cînd Robinson sări pe *Whitebird*, fu întîmpinat pe punte de-un Vineri radios pe care șalupa-l adusese cu-o cursă mai înainte. Araucanul fusese adoptat de echipaj și părea să cunoască vasul ca și cînd acolo s-ar fi născut. Robinson avusese ocazia să constate că primitivii admiră doar acele obiecte ale industriei umane, care se află, ca să spunem așa, la nivelul lor, un cuțit, o haină, hai să zicem o pirogă. Dar, dincolo de-acest nivel, totul le scapă și-nce-tează să admire, considerînd desigur un palat sau o corabie ca pe niște produse ale naturii, nu

mai mult sau mai puțin surprinzătoare decît o peșteră sau un iceberg. Dar cu totul altfel se-ntîmpla cu Vineri, și Robinson puse pe seama influenței lui înțelegerea imediată pe care Vineri o dovedea pe bord. Apoi, îl văzu repezindu-se pe sarturi, cățărîndu-se pe gabie și pornind de-acolo pe treptele vergei, clătinîndu-se la cincizeci de picioare deasupra valurilor, și rîzînd tare și fericit. Se gîndi atunci la atribuțiile aeriene cu care Vineri se-nconjurase, succesiv — săgeata, zmeul, harfa eoliană — și-nțelese că o mare corabie, zveltă și cu pînze-ndrăznețe, ca aceasta, era izbînda triumfală și ca un fel de apoteoză a acestei cuceriri a eterului. Simți un pic de tristețe, cu-atît mai mult cu cît simțea crescînd în el o mișcare de-mpotrivire față de-acest univers în care era antrenat, așa cum i se părea, împotriva voinței lui.

Indispoziția lui crescînd în momentul cînd zări o mărunță formă omenească, pe jumătate goală și chircită, legată de arborele trinchet. Era un copil ca de vreo doisprezece ani, slab ca o mîță jigărită. Nu puteai să-i vezi fața, dar părul lui era o claie abundentă din cauza căreia umerii, omoplații ieșiți ca niște aripi de îngerăș și spatel — de-a lungul căruia se prelingea o dîră de pete roșcate și pe care-l striaau urme de sînge — păreau și mai slabe și mai pricăjite.

— E Jaan, musul nostru, îi spuse lui Robinson comandantul. Apoi se-ntoarse către secund. — Ce-a mai făcut?

O mutră roșie ca focul, purtînd bonetă de bucătar, apăru numaidecît prin tambuchiul cambuzei, ca un spiriduș dintr-o cutie.

— Nu pot scoate nimic din el! Azi dimineață mi-a stricat un pateu de pasăre sărîndu-l, din zăpăceală, de trei ori. I-am tras de douășpe ori cu frînghia. Și-o să-i mai trag dacă nu se cumînțește.

Și mutra dispăru la fel de iute cum apăruse.

— Dezleagă-l, spuse comandantul către secund, avem nevoie de el în careu.

Robinson luă masa cu comandantul și cu secundul. Nu mai auzi nimic despre Vineri, care mînca probabil cu echipajul. N-avu nevoie să se străduiască pentru a alimenta conversația. Gazdele lui păreau a fi acceptat definitiv că numai el avea ceva de-nvățat de la ele și că Robinson n-avea nimic de spus despre sine și despre Vineri, iar lui Robinson îi convenea de minune convenția asta care-i îngăduia să observe și să mediteze în voie. La urma urmei, într-un fel era adevărat că trebuia să-nvețe totul, sau mai degrabă să asimileze totul, să digere totul, dar ceea ce-auzea era la fel de greu și de indigest ca și piftiile și cîrnurile-n sos care se perindau prin farfuria lui, și te puteai teme că un reflex de-mpotrivire avea să-l facă să verse deodată și cu totul și lumea și moravurile pe care le descoperea încetul cu-ncetul.

Cu toate astea, ceea ce-l respingea în mod deosebit nu erau atît brutalitatea, ura și rapacitatea pe care oamenii ăștia civilizați și foarte onorabili le etalau cu-o naivă liniște. Era totuși ușor să-ți închipui — și fără-ndoială că era posibil să găsești — alți oameni în locul ăstora, blînzi, binevoitori și generoși aceia. Pentru Ro-

binson, răul era mult mai adînc. Și-l dezvăluia față de el însuși în iremediabila *relativitate* a scopurilor pe care-i vedea urmărindu-le febril cu toții. Căci ținta tuturor era cutare achiziție, cutare bogăție, cutare satisfacție, dar de ce această achiziție, această bogăție, această satisfacție ? Bine-nțeles, nici unul n-ar fi știut s-o spună. Și Robinson își imagina întruna dialogul care pînă la urmă avea să-l pună față-n față cu unul dintre oamenii ăștia, cu comandantul, de exemplu. «De ce trăiești ?» l-ar fi întrebat. Hunter n-ar fi știut, desigur, ce să răspundă, și-atunci unicul refugiu ar fi fost să-i întoarcă Singuraticului întrebarea. Atunci Robinson i-ar fi arătat cu stînga pămîntul Speranței, în timp ce mîna dreaptă i-ar fi arătat soarele. După o clipă de stupeoare, comandantul ar fi izbucnit desigur în rîs, în rîsul nebuniei în fața înțelepciunii, căci cum ar putea el concepe că Astrul Major este altceva decît o flacără uriașă, că-n el este spirit și că are puterea să iradieze cu eternitate ființele care știu să se deschidă lui.

Masa o servea musul Jaan, acoperit pe jumătate de-un imens șorț alb. Fețișoara lui osoasă, pătată de pistrui, se pierdea în claia părului roșcat, și Robinson îi căuta zadarnic privirea ochilor albaștri și limpezi de parcă i se vedea lumina zilei prin cap. El nu-i dădea nici o importanță naufragiatului, absorbit de groaza de-a nu face vreo boroboacă. După cîteva fraze rapide, în care se simțea o vehemență stăpînită, comandantul se-nchidea mereu într-o tăcere ce părea ostilă sau disprețuitoare — și Robinson se

gîndea la un asediat care, după ce-ndurase multă vreme fără să reacționeze hărțuiala dușmanului, se hotărăște-n sfîrșit să treacă la ofensivă și se-nchide repede-n fortăreața lui după ce i-a pricinuit adversarului pierderi grele. Tăcerile-acestea erau umplute de sporovăiala secundului, Joseph, interesat numai de viața practică și de progresele tehnice ale navigației, și care, vădit, avea pentru superiorul lui o admirație-ntărită de cea mai desăvîrșită lipsă de-nțelegere. După masă, Joseph îl luă pe Robinson pe pasarelă, în timp ce comandantul se retrăgea-n cabina lui. Joseph voia să-i facă lui Robinson onorurile unui instrument recent introdus în navigație, sextantul, grație căruia, printr-un sistem de dublă reflexie, puteai măsura înălțimea soarelui la meridian cu-o exactitate incomparabil mai mare decît cea de care era-n stare tradiționalul *octant*. Urmărind cu interes demonstrația entuziastă a lui Joseph, și mînuind cu satisfacție frumosul obiect de aramă, de acaju și de fildeș, scos din cutie, Robinson admira agerimea acestui om atît de mărginit în alte privințe. Își dădea seama că inteligența și prostia pot exista-n același cap fără să se influențeze cîtuși de puțin, așa cum apa și uleiul se suprapun fără să se-amestece. Vorbind despre alidade, limburi, verniere și oglinzi, Joseph sclipa de deșteptăciune. Cu toate astea, *el* îi explicase nițel mai înainte, făcîndu-i semn cu ochiul spre Jaan, că băiatul n-avea de ce se plînge că-l bătuseră cu corzi, maică-sa fiind coardă de marinari.

Soarele-ncepea să apună. Era ora la care Robinson obișnuia să se expună razelor lui ca să se-nearce cu energie călduroasă pînă a nu se-ntinde umbra, înainte ca briza mării să facă eu-calipții de pe plajă să șoptească-ntre ei. La invitația lui Joseph, se-ntinse pe coronamentul dunetei, la umbra giruetei, și privi-ndelung săgeata catargului de gabie cum scrie semne invizibile pe cerul albastru în care se rătăcise-o lună nouă de porțelan translucid. Întorcînd nițel capul, vedea Speranza, linie de nisip auriu la nivelul valurilor, involburare de verdeață și de stinci. Acolo își dădu seama de hotărîrea care se-nfiripa inexorabil într-însul, de-a lăsa *White-bird*-ul să plece iar el să rămînă pe insulă cu Vineri. Mai mult decît de tot ce-l despărțea de echipaj, era îndemnat de refuzul lui îngrozit față de vîrtejul de timp, degradant și ucigător, pe care-l secretau în jurul lor și-n care trăiau oamenii aceștia. 19 decembrie 1787. Douăzeci și opt de ani, două luni și nouăsprezece zile. Aceste date indiscutabile nu-ncetau să-l umple de uimire. Astfel, dacă n-ar fi naufragiat pe recifele Speranzei, ar fi aproape cincugenar. Ar avea părul cărunt și i-ar scîrții-ncheieturile. Copiii lui ar fi mai bătrîni decît fusese el cînd îi lăsase, și poate c-ar fi chiar bunic. Dar nimic din toate astea nu se petrecuse. Speranza creștea la două cabluri de corabia asta plină de miasme, ca o luminoasă negare a acestei sinistre degradări. Era într-adevăr mai tînăr astăzi decît tînărul pios și avar care se-mbarcase

pe *Virginia*. Căci nu era tînăr de-o tinerețe biologică, putrescibilă și purtînd în ea un fel de elan spre decrepitudine. Era tînăr de-o tinerețe minerală, divină, solară. Fiecare dimineață era pentru el un prim început, începutul absolut al istoriei lumii. Sub soarele-zeu, Speranza vibra într-un prezent perpetuu, fără trecut și fără viitor. N-avea să se smulgă din această clipă eternă, aflată-n echilibru-n vîrfurile unui paroxism de perfecțiune, pentru a cădea într-o lume de uzură, de pulbere și de ruine !

Cînd le comunică hotărîrea lui de-a rămîne pe insulă, numai Joseph se arată surprins. Hunter avu doar un zîmbet de gheață. Poate că de fapt era mulțumit să n-aibă de-mbarcat doi pasageri suplimentari pe-un vas, la urma urmei, modest, pe care locul era strict măsurat. Hunter avu curtoazia să considere tot ce se-mbarcase-n cursul zilei drept dovadă a generozității lui Robinson, stăpînul insulei. În schimb, îi oferi iola mică de recunoaștere amarată pe dunele, care se-adăuga celor două șalupe de salvare obligatorii. Era o barcă ușoară și stabilă, pe timp liniștit și chiar nițel agitat, ideală pentru un om sau pentru doi, și care-avea să-nlocuiască din plin vechea pirogă a lui Vineri. În această ambarcațiune se-ntoarseră pe insulă Robinson și tovarășul lui.

Bucuria pe care-o simți Robinson reintrînd în stăpînirea acestui pămînt pe care-l crezuse pierdut pentru totdeauna era acordată luminilor roșii ale apusului. Ușurarea lui era desigur imensă, dar plutea ceva funebru-n pacea care-l

înconjura. Se simțea mai mult decît rănit, se simțea-mbătrînit, ca și cînd vizita *Whitebird*-ului ar fi-nsemnat sfîrșitul unei tinereți lungi și fericite. Dar ce importanță avea ? La primele raze ale răsăritului, corabia englezească avea să ridice ancora și să-și reia drumul rătăcitor, dusă de fantezia tenebrosului ei comandant. Apele Golfului Mîntuirii aveau să se-nchidă peste urma singurei corăbii care se-apropiase de Speranza în douăzeci și opt de ani. Robinson dăduse de-nțeleș, pe ocolite, că nu dorea ca existența și poziția insuliței să fie dezvăluite de echipajul *Whitebird*-ului. Dorința asta se potrivea prea mult cu caracterul lui misterios, pentru ca Hunter să n-o respecte. Astfel, avea să fie definitiv închisă această paranteză care introdusese douăzeci și patru de ore de tumult și de dezagregare în senina eternitate a Dioscurilor.

Zorii erau încă palizi cînd Robinson se dădu jos din araucaria. Avea obiceiul să doarmă pînă-n ultimele minute care precedau răsăritul soarelui, pentru a micșora cît mai mult această perioadă atonă, cea mai săracă din zi, fiind cea mai depărtată de apus. Dar cărnurile neobișnuite, vinurile și, de-asemeni, o surdă neliniște îi dăduseră un somn febril, întrerupt de treziri bruște și de scurte însă acute insomnii. Culcat, învăluit de tenebre, fusese prada fără apărare a unor idei fixe și-a unor obsesii chinuitoare. Se grăbise să se scoale pentru a scăpa de-această haită imaginară.

Făcu doi-trei pași pe plajă. Așa cum se-așteptase, *Whitebird* dispăruse. Sub cerul decolorat apa era cenușie. O rouă abundentă îngreua plantele-ncovoiate sub lumina asta palidă, fără luciu și fără umbră, de-o luciditate mîhnită. Păsările păstrau o tăcere de gheață. Robinson simți un gol de disperare săpîndu-se-n el, o fîntînă sonoră și neagră din care urca — asemeni unui duh răufăcător — o greață ce-i umplu gura de salivă amară. Pe plajă, un val se-ntindea molatic, se juca puțin cu un crab mort, și se retrăgea, dezamăgit. În cîteva minute, într-o oră cel mult, soarele-avea să răsară și să umple

iarăși de viață și de bucurie toate lucrurile și chiar și pe Robinson. N-avea decît să rabde pîn-atunci și să reziste ispitei de-a-l trezi pe Vineri.

Era indiscutabil că vizita vasului *Whitebird* zdruncinase grav echilibrul delicat al triumghiului Robinson-Vineri-Speranza. Speranza era acoperită de răni evidente dar, în definitiv, superficiale, ce-aveau să dispară-n cîteva luni. Dar de cîtă vreme avea nevoie Vineri pentru a uita acest frumos ogar al mărilor care se-nclina atît de grațios sub mîngierea tuturor vînturilor? Robinson se căia că luase hotărîrea să rămînă pe insulă fără să fi vorbit mai întîi cu tovarășul lui. Avea să-i povestească-n dimineța aceea chiar sinistrele detalii pe care le deținea de la Joseph cu privire la negoțul cu negri și la soarta lor în vechile colonii din America. În felul ăsta, regretele lui Vineri — dacă regreta — aveau să se-mpuțineze.

Gîndindu-se la Vineri, se-apropia mașinal de doi arbuști de piper între care metisul își întinsese hamacul și unde-și petrecea nopțile și-o parte din zi. Bine-nțeles că n-avea să-l trezească, dar avea să-l privească dormind, și prezența asta liniștită și inocentă avea să-i facă bine.

Hamacul era gol. Mai surprinzătoare era dispariția lucrurilor mărunte cu care Vineri își agrementa siestele — oglinzi, sarbacane, fluier, pene etc. O spaimă bruscă-l apucă pe Robinson, de parcă l-ar fi izbit un pumn. O porni repede spre plajă: iola și piroga erau acolo, trase pe uscat. Dacă Vineri ar fi vrut s-ajungă

pe *Whitebird*, ar fi luat una din cele două ambarcații și-ar fi lăsat-o-n mare sau ar fi urcat-o pe corabie. Era puțin probabil că s-ar fi aventurat atât de departe înot.

Atunci, Robinson începu să bată toată insula strigînd numele tovarășului său. De la Golful Evadării pînă la dunele din Răsărit, de la peșteră la Vilceaua Trandafirie, din pădurea de pe coasta occidentală pînă-n zona lagunelor orientale, alergă, împiedicîndu-se și strigînd, convins cu disperare, în adîncul sufletului, că umbletele lui erau zadarnice. Nu-nțelegea cum putuse Vineri să-l trădeze, dar nu putea să dea îndărăt în fața evidenței că se afla singur pe insulă, singur ca-n primele zile. Această căutare buimacă îl istovi pînă la urmă, aducîndu-l în locuri pline de amintiri, unde nu mai venise de ani și ani. Simți cum îi alunecă sub degete rumegușul roșu al Evadării și sub picioare nămolul călduț al mocirlei. Găsi în pădure legătura de piele scorojită a *Bibliei*. Toate foile arseseră, afară de-un fragment din cartea I, a Regilor, și, ntr-o slăbiciune-ncețoșată, citi:

*«Regele David era bătrîn, bătrîn de zile, și cu toate că-l înveleau cu velințe tot nu-i mai era cald. Atunci dregătorii i-au spus: „Să căutăm pentru stăpînul nostru rege o tînără fecioară care să-l slujească pe rege și să-i fie îngrijitoare, iar cînd se va culca la pieptul său, să-i fie cald domnului meu rege !“»*¹.

Robinson înțelese că acești douăzeci și opt de ani care-n ajun încă nu existau căzuseră pe

¹ *Biblia, Cartea întii a regilor, I, 2.*

umerii lui. *Whitebird* îi adusese cu el — ca pe germenii unei boli mortale — iar el devenise dintr-o dată un om bătrîn. Înțelese de-asemena că pentru un bătrîn nu există blestem mai rău decît singurătatea. *Iar cînd se va culca la pieptul său, să-i fie cald domnului meu rege.* Într-adevăr, tremura de frig în roua dimineții, dar nimeni, niciodată n-avea să-l mai încălzească. Dădu peste-o ultimă relicvă: zgarda lui Tenn, mîncată de mucigai. Toți acești ani trecuți care păreau definitiv șterși i se-nfățișau din nou prin vestigii sordide și sfîșietoare. Își rezimă capul de-un trunchi de chiparos. Fața i se crispă, dar bătrînii nu plîng. I se făcu greață și vărsă-n țărînă niște dejecțiuni acrii, tot prînzul acela infam pe care-l înghițise-n fața lui Hunter și-a lui Joseph. Cînd săltă capul, întîlni privirea unui areopag de vulturi, adunați la cîtiva metri mai încolo, care-l urmăreau cu ochii lor mici, trandafirii. Așadar veniseră și ei la această întîlnire cu trecutul !

Avea să ia totul de la capăt, plantațiile, creșterea animalelor, construcțiile, așteptînd sosirea unui nou araucan care să mătore totul dintr-o flacără și care să-l silească să se ridice la un nivel superior ? Ce bătaie de joc ! În realitate, nu mai exista alternativă decît între timp și eternitate. Eterna întoarcere, copil din flori și-al unuia și-al celeilalte, era doar o tulburare a minții. Pentru el exista doar o singură salvare: să regăsească drumul acelor limburi atemporale și populate de inocenți, în care se-nălțase treptat și din care vizita *Whitebird*-ului îl fă-

cuse să cadă. Dar, bătrîn și fără puteri, cum avea să atingă din nou această stare de grație atît de-ncet și de greu cucerită ? Nu cumva murind, pur și simplu ? Moartea în această insulă căreia nimeni n-avea să-i mai violeze desigur singurătatea zeci de ani de-aici înainte nu era oare singura formă de eternitate care i se potrivea de-aci încolo ? Dar trebuia să-nșele vigilența stîrvarilor misterios înștiințați și gata să-și îndeplinească funcția funebră. Scheletul lui trebuia să albească sub pietrele Speranței, ca un joc de *marocco* al cărui edificiu nu trebuia stricat de nimeni. Astfel s-ar încheia povestea extraordinară și necunoscută a marelui singuratic din Speranza.

Se-ndreptă spre grămada stîncoasă care se-nălța în locul peșterii. Era sigur c-avea să reușească, strecurîndu-se printre blocuri, să pătrundă destul de adînc între pietre pentru a se pune la adăpost de animale. Poate chiar, cu-o răbdare de insectă, avea să găsească un drum pînă la alveolă. Acolo i-ar fi fost de-ajuns să se așeze-n poziție de fœtus și să-nchidă ochii pentru ca viața să-l părăsească. atît de mare-i era epuizarea, atît de adîncă amărăciunea.

Găsi, într-adevăr, o cale, una singură, nițel mai largă decît o gaură pentru mîțe, dar se simțea atît de-mpuținat, atît de adunat, că era sigur c-avea să se poată strecura prin ea. Îi măsura din ochi umbra pentru a-ncerca să-i aprecieze adîncimea, cînd i se păru că simte-o mișcare. O piatră se rostogoli-n interior și-un corp astupă îngustul spațiu-ntunecat. Cîteva contorsiuni îl

eliberară din orificiul strîmt și iată că-n fața lui Robinson se afla un copil cu mîna dreaptă îndoită peste ochi, ca să se apere de lumină sau așteptînd o palmă. Robinson se dădu înapoi, uluit.

— Cine ești ? Ce faci aici ? îl întrebă el.

— Sînt musul de pe *Whitebird*, răspunse copilul. Voiam să fug de pe vasul ăsta unde eram nefericit. Ieri, cînd serveam în careu, m-ați privit cu bunătațe. Atunci, cînd am auzit că nu plecați, m-am hotărît să mă ascund pe insulă și să rămîn cu dumneavoastră. As'noapte, m-am strecurat pe punte și voiam să mă arunc în apă și să-ncerc să-not pînă la plajă, cînd am văzut că vine un om într-o pirogă. Era servitorul dumneavoastră metis. A-mpins piroga cu piciorul și-a intrat la secund care părea că-l așteaptă. Am înțeles c-avea să rămînă la bord și-am vîslit pînă la plajă și m-am ascuns printre stînci. Acum *Whitebird* a plecat fără mine, încheie el cu-o nuanță de triumf în glas.

— Vino cu mine, îi spuse Robinson.

Luă copilul de mînă și, ocolind blocurile de piatră, începu să urce panta care ducea spre vîrful stîncos ce domina conglomeratul. Se opri la jumătatea drumului. Ochii verzi cu gene albe de albinos se-ntoarseră spre el. Un zîmbet slab îi lumină. Robinson deschise mîna și privi mîna care era cuibărită-n ea. I se strînse inima cînd o văzu atît de mică, de plăpîndă, și totuși însemnată de toate muncile de pe bord.

— Am să-ți arăt ceva, spuse Robinson pentru a-și învinge emoția, fără să știe nici el prea bine la ce făcea aluzie.

Insula se-ntindea la picioarele lor, în parte acoperită de ceață, dar înspre răsărit cerul cenușiu devenea incandescent. Pe plajă, iola și piroga-ncepeau să se miște, fiecare-n felul ei, din cauza fluxului. Spre nord, un punct alb se pierdea spre orizont.

Robinson întinse mîna în direcția lui.

— Uită-te bine, spuse el. Poate n-ai să mai vezi niciodată așa ceva: o corabie-n larg pe lîngă țărmul Speranței.

Punctul se ștergea încetul cu-ncetul. În fine, depărtarea-l înghiți. În acel moment, soarele-ncepu s-arunce primele săgeți. Un greier cîntă. Un pescăruș se-nvîrte în aer și se lăsă pe oglinda apei. Sări apoi și se-nălță cu mari bătaii din aripi, cu un pește argintiu în cioc. Într-o clipă, cerul deveni albastru. Florile, care-și înclinau spre apus corolele-nchise, se răsuciră toate deodată pe lujere, deschizîndu-și petalele spre răsărit. Păsările și insectele umplură spațiul cu un concert general. Robinson uitase de copil. Îndreptîndu-și trupul înalt, primea în față extazul solar cu-o bucurie aproape dureroasă. Strălucirea care-l învăluia îl spăla de murdăria nefastă a zilei și-a nopții precedente. O spadă de foc pătrundea-n el și-i străpungea întreaga ființă. Speranza se desprindea din vîlurile de ceață, virginală și intactă. De fapt, această lungă agonie, acel coșmar întunecat nu existaseră niciodată. Eternitatea, punînd din nou stăpînire pe el, ștergea acest interval de timp sinistru și derizoriu. Respirînd adînc, avu un sentiment

de satisfacție totală. Pieptul îi era bombat ca o pavăză de oțel. Picioarele i se sprijineau de stîncă, masive și de neclintit ca niște coloane. Lumina roșiatică-l îmbrăca-ntr-o armură de tinerețe inalterabilă și-i turna o mască de aramă de-o regularitate nemiloasă în care scînteiau niște ochi de diamant. În sfîrșit, astrul-zeu își desfășură întreaga-i coroană de păr roșu în explozii de chimvale și-n stridențe de trompete. Capul copilului căpătă reflexe metalice.

— Cum te cheamă ? îl întrebă Robinson.

— Mă cheamă Jaan Neljapäev. M-am născut în Estonia, adăugă el ca spre a-și cere iertare pentru-acest nume dificil.

— De-acum înainte, îi spuse Robinson, are să te cheme Joi. Joia e ziua lui Joe, zeul Cerului. Joia este și duminica micuților, a copiilor.

Lector : ANGELA CISMAȘ
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK
Tiraj 40 130 ex. Bun de tipar : 10.10.1977.
Coli tipar 8,75

Comanda nr. 70 288
Combinatul Poligrafic „Casa Științei”
București — Piața Științei nr. 1
Republica Socialistă România

302

Lei 6,75

EDITURA UNIVERS

Michel TOURNIER

**Vineri
SAU
LIMBURILE
PACIFICULUI**

«Romanul lui Tournier nu e un roman cu teză. Nici un roman cu personaje, de vreme ce nu există decât un singur personaj. Nici un roman de analiză interioară, Robinson fiind foarte puțin interiorizat. Ci un uimitor roman de aventuri comice, ca și un roman de transformări cosmice.»

Gille Deleuze

GLOBUS

